

733

12

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

(א) **הָיָה** וְהָיָה שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים וְהָיָה שְׂמֵחַת
 עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ב) **וְהָיָה** עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ג) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ד) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ה) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ו) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ז) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ח) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ט) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (י) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יא) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יב) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יג) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יד) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (טו) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (טז) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יז) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יח) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (יט) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כ) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כא) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כב) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כג) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כד) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כה) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כו) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כז) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כח) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (כט) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים
 (ל) **וְהָיָה** שְׂמֵחַת עַל הַמַּעֲשִׂים

הוצאת אמונה — 388-8812

גרויס גיטארין דער נאמען פון הקב"ה אויף דער
וועלט און אלע מענטשן האבן געוואקסט וויא
גרויס איז די ליבשאפט פון אברהם צו הקב"ה,
און וועלכע טובות האט גיטאהן צו
אברהם אבינו האבן אלע מענטשן גיטאגט
אברהם איז ווערט ביי הקב"ה צו ואל אים טאהן
דיא טובות, אז עס איז אנוועק געגאנגען פיל
יאהרין און דער גס איז אביסול פארגעסן
גיטארין האט הקב"ה נאך אקאהל געוואלט ווייזן
ווי גרויס איז די ליבשאפט פון אברהם אבינו צו
הקב"ה האט ער אים געהייסן מקריב ויין פאר
אקרבן ויין ויהו יצחק, און אברהם האט דאס
אויף גיטאהן, מיט דער פראגע האט הקב"ה
געוויזען אויף דער וועלט ווי אזוי אפגעקלעבט דארף
דינען הקב"ה, צו אפירען ויין לעבן און וינע
קינדערס לעבן פאר די אמונה אין הקב"ה און
אים גיט פארגליקענען אויף דער וועלט, און די
אמונה האט אברהם אבינו איינגיטארצילט אין
זינע קינדער דאס זענען אלע יודין ביז צום סוף
אלע דורות, און אזוי איז גיטווען אין מצרים ווען
משה רבינו האט גאר דערמאנט צו די יודין דעם
נאמען פון הקב"ה, האבן ויין באלד געגלויבט
אלץ וואס משה האט ויין גיטאגט, און ווען דיא
יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים און
הקב"ה האט וי אגעהויבן פירען אין דער מדבר
וואס אלע יודין צו זאמען מיט ווייבער און
קינדער זענען גיטווען מער וויא צוויי מיליאן
מענטשן און וי האבן גיט גיפרעגט וואס וועלן
מיר עסין וואס וועלן מיר טרונקען, ווי הקב"ה
אליין לויבט די יודין מיט די מדה פון ווייזער פאר-
זיכערונג אויף הקב"ה, ווי עס שטייט אין פסוק
הקב"ה האט גיטאגט צו די יודין וכתתי לה חסד
געווייך אהבת פולותיה, איך געבייג די דעם
חסד פון דיין יוגער די ליבשאפט וואס די האסט
געהאט צו מיר ווי אפלה צו אהסן, לקח אהרי

במדבר בארץ לא ירושה, די ביזט געגאנגען נאך
מיר אין דער מדבר אין אלאנד וואס ווערט גיט
גענייט, וואס די האסט געוואקסט אז מיט דער
גאטור ווערטו דארט קיין עסין געפונען, פון
דעסמוועגן זענען די יודין געגאנגען מיט דעם
פארזיכערונג אויף הקב"ה געוויס וועט ער ויין
שפייזן אין דער מדבר אויף, און ווען דיא יודין
זענען געקומען צום ים, און דער ים האט
געשמוקעט פון דעם מורח ווייט וואס האט אין
אים גיבלאזן אנאנצע נאכט און הקב"ה האט
גיטאגט צו משה זאג דיא יודין ויין ואלן גיין אין
ים, זענען ויין געגאנגען מיט די פערזיכערונג פון
הקב"ה ויין וועלן גיט דערטרונקען ווערן, דיא
אמונה איז געבליבען ביא יודין אויף אייביג,
דריבער איז דאס פארשריבען גיטארין אין דיא
תורה בשלח פרעה את העם, ווען פרעה האט
ארויס געשיקט די יודין פון מצרים, האט הקב"ה
זי געפירט דורך דער מדבר און דורך דעם ים,
און עס איז פארשריבען גיטארין דיא אלע נסים
וואס מיט ויין איז גיטאהן גיטארין ביי דעם ים,
און אין דער מדבר נאנצע פערציג יאהר, מיט קין
און שלו און מיט דעם וואסער פון שטיין און די
וואלקנים וואס האבן ויין ארויסקערינגלט, דיא
יודין וואס וועלן ויין אויף דער וועלט ואלן
וויסען צו האבן אמונה און בטחון אויף הקב"ה,
און זאלן אנוועק געבן ווייזער לעבן און דאס
לעבן פון ווייזער ווייבער און קינדער פאר
דיא אמונה און ליבשאפט צו הקב"ה ויין
אברהם אבינו האט גיטאהן און חיה משה
רבינו האט געשריבען אין די תורה ואהבת
את ה' אלהיך, זאלסט ליבען הקב"ה בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, דאס איז דער
עיקר פונה פון די סדרה וואס ויין דערציילט
אונז די אלע נסים וואס הקב"ה האט גיטאהן
מיט דיא יודין:

לחשך מתית ד'א יהוה נפש י יה יהוה רוח יוד הא ואו הא . נשפה יהוה היה יחידת ר' דמיני יוד א' שם ב'ן שבעשיה בניקוד חולם :

וַיְהִי בִשְׁלַח פָּרְעָה אֶת־הָעַם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ כְּרוֹב הוּא כִּי אִמַּר
וַיְהִי כִּשְׁלַח פָּרְעָה אֶת־הָעַם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ כְּרוֹב הוּא כִּי אִמַּר
 תולדות אהרן
 ויהי כשלח . מניל לא :

רשבים

(יו) ויהי בשלח פרעה את העם . ונתכוון הקב"ה להביאם לארץ כנען ולא רצה הקב"ה להנחותם דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא דרך ישר ליכנס מיד בארץ כנען . ולשיבואו לאסור מלחמות ארץ כנען

שפתי חכמים

א ובימים נחם הוא כנוי ולא למד הפסל והיה מענין הנהגה ולא מלשון מנחה ולא מענין נחמה : ב דק"ל דכל כי שכווקה נתינת טעם והכל מלי טעם הוא חלומה אדרכה היל לכווחות כדרך קרובה ל"ס ונוח לטוב כי כנו שמופס נמי אהריו הספוק כי אמר אלהים כלומר וזה הוא הסנה שיטוב כי אמר אלהים וגו' כראות מלחמה והנחמה הוא הסנה : ג ר"ל שם דרשו על כי קרוב הוא כע"ל ולפיכך ל"ל כי אמר אלהים

שליחת פרעה את העם

(יו) ויהי בשלח פרעה את העם וגו' . כתב מהר"א שזכר הכתוב כאלו ג' סבות גדולות שבעבורם לא נחם אלהים את ישראל בשמחו ענינו לזכר לארץ כנען כדרך ארץ פלשתים . א"ע"ס שקרוב הוא . ה"ל הוא לפי שישראל ילאו מוטרדים בשליחות פרעה ורשמו וידוע שהוא שלחם לעבוד את אלהים במדבר שלחם ימים ואחר זה ישובו למצרים . כי כן אמר לו משה דרך שלחם ימים נלך במדבר ומתד אחר לו שיהיה הלוכחם כמדבר .

קושיים על התורה

(יו) ויהי בשלח פרעה את העם וגו' . דער אלשיך שרייבט ווא אים שפטיט אין איין פרשה דער ווארם העם געבין גי ישראל . מיינט מען העם דעם ערב ישראל דך מיט דעם וועג ארץ וואס גייט דאך דעם לאנד פלשתים כי קרוב הוא נוארום דאס איז אנהיטער וועג אונ עם איז גיירינג אום צו קערין ויך מיט דעם וועג נאך מצרים . ארער אזוי איז דער פשט כי קרוב הוא אפילו דאך דעם לאנד פלשתים איז עההטער צו ארץ ישראל ויז מיט

ספר הישר

הנה בשלח פרעה את העם . נאכדעם ויז פרעה האם ארויס געשיקט דיא יודין פון מצרים אונ עם איז שוין גייען נאכדעם ויז דיא מצרים האבין גיירינג וייערן

גבורים האבין דיא מצרים חרפה געהאט וואס ניי האבין ארויס געשיקט דיא יודין פון מצרים . ויז האבין גיירינג

משלי חכמים

(יו) ויהי בשלח פרעה וגו' . דער מדרש פרעם ווער האם געשרייען ווי . ענפערם דער מדרש פרעה האם געשרייען ווי . למשל איינער האם געשיקט איינגעבונדן אין אשכול ברילאנסין . ער האם גיט געהאפט וואס דאס איז האם ער גיטראפן איינעם אין וועג האם ער גיטאנס צו אים געם פון מיד דאס ביסול שפיינדליך . האם ער גיטאנס וואס מיד מיד דאס ביסול שפיינדליך . אונס ער און דעסוועגן נעם ניי . איד דער ויז איז מיד גיט קאנען דו וואלסט ויז מיד צוריק געבין . האם ער ויז גענוסען פון אים . ויז ער איז אריין געקוקט אין שפאם האם ער גייען דאס איז ברילאנסין . האם ער ניי אויסק געקליבען דו גרויסע בונדער קליינע בונדער מיפעלע בונדער . נאכדעם איז אריין געקוקט אין שפאם דער ענפערם וואס האם אים גייען דיא ברילאנסין . האם ער גייען ויז דער ענפערם שפטיט אין גאם אונ מען קוקט צו אים קוקט דיא שפיינדליך ויז ברילאנסין . מען פרעם ביזא אים ויז פיל וויקסא פאר דעם קליינעם ברילאנס . אונס ער מיינדע רובל . פאר דעם גרויפן ברילאנס ויז פיל וויקסא . אונס ער צעהן מיינדער

פירוש לתורת אלהים
 (יו) ויהי בשלח אונ עם איז גייען ווען פרעה האט ארויס געשיקט דאס פאלק ישראל פון זיין לאנד ויז האם ויז אונס גיט גיטאנס צו ארץ ישראל דך מיט דעם וועג ארץ וואס גייט דאך דעם לאנד פלשתים כי קרוב הוא נוארום דאס איז אנהיטער וועג אונ עם איז גיירינג אום צו קערין ויך מיט דעם וועג נאך מצרים . ארער אזוי איז דער פשט כי קרוב הוא אפילו דאך דעם לאנד פלשתים איז עההטער צו ארץ ישראל ויז מיט

פרקי דרבי אליעזר
 (יו) ויהי בשלח פרעה את העם וגו' . שלמה המלך האט גיטאנס געשיקט פארם דעם וועג . ויז פערשטין וואס דו

ארויס געשיקט דיא יודין פון מצרים . ויז האבין גיירינג

רובל . פאר דעם מיפעלען ברילאנס ויז פיל וויקסא . אונס ער פערשטין ויז . ענפערם דער מדרש פרעה האם געשרייען ווי . למשל איינער האם געשיקט איינגעבונדן אין אשכול ברילאנסין . ער האם גיט געהאפט וואס דאס איז האם ער גיטראפן איינעם אין וועג האם ער גיטאנס צו אים געם פון מיד דאס ביסול שפיינדליך . האם ער גיטאנס וואס מיד מיד דאס ביסול שפיינדליך . אונס ער און דעסוועגן נעם ניי . איד דער ויז איז מיד גיט קאנען דו וואלסט ויז מיד צוריק געבין . האם ער ויז גענוסען פון אים . ויז ער איז אריין געקוקט אין שפאם האם ער גייען דאס איז ברילאנסין . האם ער ניי אויסק געקליבען דו גרויסע בונדער קליינע בונדער מיפעלע בונדער . נאכדעם איז אריין געקוקט אין שפאם דער ענפערם וואס האם אים גייען דיא ברילאנסין . האם ער גייען ויז דער ענפערם שפטיט אין גאם אונ מען קוקט צו אים קוקט דיא שפיינדליך ויז ברילאנסין . מען פרעם ביזא אים ויז פיל וויקסא פאר דעם קליינעם ברילאנס . אונס ער מיינדע רובל . פאר דעם גרויפן ברילאנס ויז פיל וויקסא . אונס ער צעהן מיינדער

נלא נחם אלהים וגו' . דער מדרש ויזא אונס דעם וועג נאך מצרים . אונס ער מיינדע רובל . פאר דעם גרויפן ברילאנס ויז פיל וויקסא . אונס ער צעהן מיינדער

אלהים פני ינחם העם בראתם
מלחמה וישבו מצרימה : יי ויסב
אלהים את העם דרך המדבר ים
סוף וחמשים עלו בני ישראל

אמר יי דמא יזעין עמא
במחזיהון קרבא ויתובון
דמצרים : יי ואסתר יי ית
עמא אורח מדברא דמא
דסוף ומזוין סליקו בני

רשבים

בער הטורים

(ית) ויסב אלהים את העם דרך המדבר . שערך לטס שלחן
והסיבן לאכול ברא סוף אל לערוך שלחן במדבר : ותמושים .
מוזינים על סם חמשה בני ויין הטורים כפסוק מנן ולטס ורומח
ויסב את העם דרך המדבר ארץ רחוקה . בדכתיב אחד עשר יום מחורב וגו' . אבל פלשתים לבדם היו כפסוקין
בין מצרים ובין ארץ כנען . כמו שבוכיח ביצחק שהיה יורד מארץ כנען ללכת דרך ארץ פלשתים לארץ מצרים
ספני הרעב עד שאבד לו הקב"ה גור בארץ חזאת . וישב יצחק בגרר : (ית) וחמושים : בכלי ויין שהיו הולכים

רש"י

שפתי חכמים

כלומר וסוד סבה אחרת שלא נחם אלהים כי אמר אלהים וגי
ומה לא נחם : ד ולא סתם מלחמה שהרי ראו מלחמת עמלק
ואע"פ שנלחמו היום לטס לחזור כסיוחם קרובים למזרים ממחר
שאר מלחמות . סוף כל כשם מלחמה . ומתהויל פירש סא דלא
נקט ויבא עמלק דכסודר כסוד דכאחזה מלחמה נלחמו ישראל את
עמלק ולא היה לחוש כל כך ליתן לב לשוכ למזרים אבל בני וירד
העמלקי כתיב ויכנס ויכחש היום לחוש שיתנו לב לשוכ : ד כלו
כשכיל חסרון ראש סם אינס חסורין כיון שסדרך רחוק לריכוס
לראש אבל כשיהיה לטס ראש פשוטא שהיו חסורין אע"פ שהיו
רחוקים מאדן מזרים כ"ס כשיזיו קרובים וכדרך פשוטא שהיו
לריכוס לראש היו חסורין . ומתהויל פירש מה אם כשהקופס
אמרו נתנה ראש וכו' אפי' משמעותו של עמלק לבד ששמו
ממורגלים אם הולכים כפשוטא ומלחמה פלגה סל אחת כמס
וכמה שיחורו לגמרי : ו לנשון ינחם הסוד מחשבה הוא היינו לפי
ד"א שפי' לשיל כפרשת בראשית אבל לפי פי' ראשון ינחם ל' חמשה
הוא כמו שמפרש סם : ד ל"ת שהוא לשון קץ וסוף פירושו שנסעו
לסוף היום לכן פי' סוף ל' אנס וכו' ויס הוא מלא אנס לכן ד"ל

בראותם מלחמה . כגון מלחמת (במדבר יד) וירד
העמלקי ד והכנעני וגו' (מכילתא) אם הלכו דרך ישר היו
חוזרים ומה אם כשהקופס דרך מעוקס אמרו נחמה ראש
ה ונשוכה מזרימה אם הולכים כפשוטא פאכ"ו . (לפי סדר
הכתוב נראה רשימות מהופכים ועיין בראש"ס ובג"א ובמ"י
ישב כיון ע"ז) : פן ינחם . יתכנו מחשבה על שלא
ו יחננו לב לשוב : (ית) ויסב . הסיכס מן הדרך הפשוטה
לדרך העקומה : ים סוף . כמו לים סוף וסוף הוא ל'
אנס ד שגדלים בו קנים . כמו ותסס כסוף . קנה וסוף
קמלו : וחמושים . אין חמושים אלא מוזינים (לפי
הסביתכן במדבר גרס להם שעלו חמושים שלא היה דרך
ישב לא היו מחומשים להם כל מה שצריכין אלא כלדס
שעובר ממקום למקום וכלעתו לקנות סם מה שיצטרך
אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך וכתוב זה
לא נכתב כי אם לשכר את האזון שלא תאמר כמלחמת עמלק

דעת זקנים מבעלי תחוספות

עכסם על דבר אשר ברחו סתחת יד מצרים קרוביהם .
ושבו מצרימה וישבם למצרים . אמר הרב דוד זקנו של
הרב משה שארץ פלשתים מארץ ישראל היתה שהרי לא
סצינו שיצא יצחק לחוצה לארץ וגר בארץ פלשתים שנאמר
אלהים ללכת אל ארץ כנען כדרך ארץ פלשתים שהיו קרוב
פירוש לתורת אלהים

דעת זקנים מבעלי תחוספות
עכסם על דבר אשר ברחו סתחת יד מצרים קרוביהם .
ושבו מצרימה וישבם למצרים . אמר הרב דוד זקנו של
הרב משה שארץ פלשתים מארץ ישראל היתה שהרי לא
סצינו שיצא יצחק לחוצה לארץ וגר בארץ פלשתים שנאמר
אלהים ללכת אל ארץ כנען כדרך ארץ פלשתים שהיו קרוב
פירוש לתורת אלהים

דקושים על התורה

רב . ואנש רי תורה וי"ל פרעה ונאם נעשיקט סיל קענשין
סון ויין סאלק מיט דיא יידן . וי"א ואליו ועקו ונאם די יידן
נעלין סאלקו אין דער קדקר . אונ וועלין אין דביא סעג
ויה אוקמערין צוריק אין סקרים מיט אע' יידן צו נאקמן .

דעת זקנים מבעלי תחוספות
עכסם על דבר אשר ברחו סתחת יד מצרים קרוביהם .
ושבו מצרימה וישבם למצרים . אמר הרב דוד זקנו של
הרב משה שארץ פלשתים מארץ ישראל היתה שהרי לא
סצינו שיצא יצחק לחוצה לארץ וגר בארץ פלשתים שנאמר
אלהים ללכת אל ארץ כנען כדרך ארץ פלשתים שהיו קרוב

האבין ונאם וי' וענן ארום גיגאנגען פון סצרים פאר ונאם בראתם וי"ל וי"א ונעלין דער ונען
אמלקמה פלוקר אז דיא פלשתים וועלין מיט וי' ונעלין סלקמה האלשען ושב ונעלין וי"א ויה אום
קערין צו סצרים וי"ל עס איז אנהקער ונעג דרום : (ית) ויסב האם אט גימאכט ארום רינגלען
דאס פאלק ישראל דאך אקרוימען ונעג דוד דאך דער סדקר ים סוף וועלין וי"א נים גאנען
גרנג אום קערין ונעשים אונ גינאפניגט מיט פלי וי"ל וי' ונענען אויף גיגאנגען די קינדער ישראל

ספר הישר

פרקי רבבי אליעזר

איינער צום אנדערין משה מיט אהרן סאגין דאך גינאמט
צו פרעה קען ונעט גיין דביי סעג אין דער סדקר אונ קען
נעט שעקשין קדגנות צו אונזער גאט . אונ עס איז שוין
נאך דביא סעג . סאגין פריה וועלין סיר גיין צו די יידן אויב דיא יידן וועלין גיין צוריק אין סקרים אקעשין וי"א

נאקט ארום נעשיקט פון סצרים ונענען וי"א אגאנשין מיט סין
נחליקען . אונ וי"א דער פירם איז סיר מיט בויסער ונאם אויף
נאך דביא סעג . סאגין פריה וועלין סיר גיין צו די יידן אויב דיא יידן וועלין גיין צוריק אין סקרים אקעשין וי"א

משלי חכמים

כלל גינאמט צו גיין ונען עס איז בייא סיר אגאנשין סלקמה ונאם
אין קאב דוד גינעשעט פון גינעשעט ונאם . איד גיין אדער נאך גיט
געטרייכט

נאקט ארום נעשיקט פון סצרים ונענען וי"א אגאנשין מיט סין
נחליקען . אונ וי"א דער פירם איז סיר מיט בויסער ונאם אויף

בעל הטורים

לירש את ארץ כנען כמו שכתוב למעלה ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגומר . וכן תעברו חמושים דיהושע :

רש"י

ס סוף כמו לים סוף. מהרש"ל: ח' דלפירוש ראשון קשה איך
מביא ראייה דהתם א"ל לפרש בענין אחר לכן פירש ד"א ואמר
ז"ל המקרא יולא מידי פשוטו שגם הוא לשון ויררו: מ' (נח")
לז"כא למימר דכרה חורה בלשון בני אדם וכי עלתה על הדעת

מי אפילה : (יט) הישבע הישביע . השביעם שישיעו מ

דעת זקנים מבעלי התוספות

וְזוֹ הוּא הַסֵּבֶה הַרְאֹנֶה מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה וְיֻלְדָּתָהּ כְּלִימֹת פֶּרֶסָה
הַסֵּבֶה הַשֵּׁנִי שֶׁחָשַׁח הַקֹּהֵן שֶׁאֵם לִבּוֹ בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ
הַקִּיבּוּץ אֵלֶּיָּם לֹא יִתֵּן מִלְּפָנֶיהֶם רֹחֹם לְגִבּוֹר בְּחֹלָם וְיִשְׁכּוּ
מִתַּחַם מִתַּחַם וְיִשְׁרָל לֹא הָיוּ לְמוֹדֵי כֵךְ כֹּל וְשִׁכְרוּ כֹחַ לְהִלָּחֵם
בְּפִלְשְׁתִּים וְלִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ קִרְבֵּי מְלָאכֵי יִסְכּוּ שָׁמָּה וְיִתְחַבְּרוּ
בְּחֵיטָה וּבְכִרְיֹת מִסָּם מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה יֹסֵב בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ

פירוש לתורת אלהים

דריבער האט גאט נישט געפירט דאס יידן דורך דעם פלאך-
שטאט, וועגן צוויי שטעם, איין שטעם איז צו קרוב
דאס יאר, ווייל דאס וועט וואס מען גייט צו פֿלשטשט און נאָכט
ווערן מערער וועלן אים מצורם פלאך זען דאס יאר וועלן
ווערן צוויי צוויי שטעם אין דער מדרב, און איצט גייען ווי
יש אים צו קרוב מדרב נאר דאס יאר פֿלשטשט, און אטעם איז
אין יתום דעם בראותם מלחמה ונשבו מצדקה. אטער
וועלן דא פֿלשטשט מלחמה האלטן מיט דאס יידן, אדער
אין מצורם וועלן קוקען מלחמה האלטן מיט דאס יידן,
יעט דער ערב צו צוואקשין מיר וועלן דאס יאר נעמען
אין מצורם, צו וואס דאס יאר אטער מלחמה מיר וועלן גיין
וועלן אים מצורם, און דאס ערב צו וועלן לויפן צוריק

[illegible]

פרקי דרבי אליעזר

[illegible]

וְנִשְׁעַן גַּעְקוֹמֶעַן בִּי צוֹ דַּעַם אֶרֶם וְאֵם רִיא יִידִין הָאֶבְיִן גַּע
 לַע יִידִין וְנִשְׁעַן גַּעְבִּין דַּעַם אֶרֶם פִּי הַחִירוֹת וְיִיא עֶסְקִין אֹנֶן
 אַ יִידִין אִידִי הָאֵם דָּאָה גִּיּוֹאֶמֶס מִיד וְעַלִּין נָאֵר גִּיּוֹן דִּרְיִי מִסֵּן

כמים

אונג קאמ האט זיין ארויס גענומען פון ספרים, אונג עס איז
 יענען ביי נאט אנדרייטע שטח וואס ער האט זיי ארויס גענומען
 פון ספרים, האט נאט יואאנס פון דעספוטענין ספריס איד פון
 איד גוט, ביז איד וועל זיי פירן צום ים אונג וועל זיי דעספוטענין
 קען

אלהים אתכם והעליתם את-
עצמתי מזה אתכם: ויסעו מסכת
ויחנו באתם בקצה המדבר:
כא ויהיה ה' לפניהם יומם בעמוד
ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד
אש להאיר להם ללכת יומם

יתבון ותסקון ית גרמי
מבא עמכון: ונמלו
מסכות ושרו באתם
בסמר מדברא: כא וי
מדבר קדמיהון ביממא
בעמודא דעננא
לדברותהון באורחא
ובלילה בעמודא
דאשיתא לאנהרא
להון למייל ביממא
תורא ויה' סוקר קדושין לה:

בעל המורים

רשבים
(כא) ויה' הולך. מלאך שה' מוליך לפני ישראל עמוד
האש ועמוד הענן: יומם ולילה. שבישימע פרעה
יאמר בורחים הם וירדפו אחריהם:

שמע את השטות: (כא) ולילה בעמוד אש. ולילה ו' במסורה.
הכל. ואורך ולילה אור בעדני. ולילה כיום יאיר. ולילה ולא
דומים לו. ולילה בליל להנך. ולילה ללילה יחוס דעת. וזהו
ולילה כלם להנך שכליל ו' השיגוס וכלם להנך ולילה אור
בעדני ויום יאיר לי בעמוד אש ע"כ ולילה ולא דומים לו

רש"י

שפתי חכמים
שאלות הדור יעלו ממלכים והלא היה להם להשת כמלכים ת' שנס
ולפחות כד"ו שנה ועוד מה נתינת טעם הוא אלא שהשנים וכו'
ודלא כהר"ם: י' פירוש ולא היה לריק להשנים ששנים אחרים
ותי' אמר יוסף וכו' ובוט מיושב למה לא הקשה רש"י הקשה
על הפסוק ולא על פירוש ועוד למה לא הקשה זה כפרשת ויחי
כמקום עיקר השבועה (דכ"ט): ב' פירוש בני ישראל בני עקב.
ולאמר פקוד פקוד אלהים אתכם את בניכם שם במקומם.

כענן י מיד כמו שהשביע יעקב אמר יוסף אלי שלים הייתי
במלרים והיה סיפק בודי לעשות אבל בני לא ייחוס
מלרים לעשות לכך השביעם לכשיגאלו ויאלו משם שיאחזו
(סוטה יג): והעליתם את עצמותי מזה אתכם.
לחיות השביע כן ב למדני טאף עומות כל רשעים העלו
עמם שנאמר אתכם: (וכ) ויסעו בסכת. ביום השני
שהרי כראשון בלא מועמסם לסכות: (כא) לנחותם הדרך.

דעת זקנים מבעלי התוספות

שלוות פרעה את העם
כו המלרים ולכן סולך להולך את ישראל דרך המדבר לעשות
מעשהו כיו סוף סוים כדרך הסוף. וע"ז אמר יוסף אלהים את
העם דרך המדבר יס סוף. ואתה דע לך שאלו יוסב הוא כמו
ולפס. ר"ל זאת היתה הסכה התללית להסכם דרך המדבר
נעבור יס סוף:

הם שירשו הכנענים את הארץ דכתיב ודור רביעי ישובו
הנה ועדיין לא היה להם דור רביעי לפיכך הקיפו המל"ה
במדבר מ' שנה. ועוד אמר הקב"ה אם אני מוליכם דרך
הישר עבשיו בחוקין אש בשדרו ובכרנו ובבטליו תלמוד
תורה אבל אני אוליכם ארבעים שנה דרך המדבר ויאכלו
המן וישתו מי באר והתישב בגופו. ועוד כששבעו הכנעניים
שישראל יצאו ממצרים אמרו עכשו באין עלינו ינוסליו
אני הבטחתי לאברהם להכניס בניו אל ארץ מלאה כל טוב הריני מעבכין במדבר כדי שיתקנו בה שרקלו ושה"כ אני
יסרתי אתכם במדבר לחוק את זרועתם וכו':

פירוש לתורת אלהים

לכומים על התורה
איו פאר נואם משה האם מיט גענוקען דיא ביינער פון
יוסף, וייל משה האט געוואקט אז גאט וויל דערטרינגען
די מצרים אין ים און דער ים געט נישט געשלאסן און געט
מאכין אונזען דיא יידן נאלין דורך גיין סרוקין, וייל גאט
האט געמאכט אהנא מיט דעם ים ער נאל גישלאסן
ווערן פאר דיא יודים וועגן ווען זיי וועלן ארויס גיין
פון מצרים, דער ים נאל גיט נאגין גאט האט גינאגט דיא
יידן וועלן גיין אין מצרים פיר הונדערט יאהר און איצט
איו נאר צוויי הונדערט מיט צעהן יאהר גיט איר ארויס
פאר דיא צייט, דאך איר נאך גיט גישלאסן ווערן.

גידענקען איהם גאט אהם אייך ויהייתם נאלט איר
אויף קריינגען מיינע ביינער פון באגען מיט
אייך: (כ) נקטו און ויאל האבין גיצויגין פון סוכות
ויהי און וי האבין גערוקט אין דעם ארם איהם
בקצה אין עק מדבר: (כא) וי און גאט הייב גייט
לפניהם פאר וי יוסב במאג בעמוד ענן מיט דער וייל
פון נואלקען גינחותם ער נאל וי פירען אויף דעם
וועג נואם וי וועלן גיין וינא און ביי נאקט האט
ער וי גיפירט בעמוד אש מיט דער וייל פון פיינער
להאיר צו לייבטען צו וי עס נאל וי ויין לעקטיג בייא נאקט צו גיין נאלין קאנען

פרקי דרבי אליעזר

ספר הישר
אונזער גאט און מיר וועלן קומען צוריק אין מצרים. עס
אין דאך שוין פינף טאג פאר נואם גייט איר גיט צוריק אין
מצרים, האט משה מיט אהרן גינאגט צו די מצרים אונזער
גאט האט אונז גינאמין מיר נאלין גיט גיין צוריק אין מצרים, מיר וועלן גיין צום לאנד קנען, ויאל די מצרים

מצרים חכמים
פאקער וועלן דיא יידן ווען ויאל די מצרים וועלן קומען מיט
ויאל האלשין מלחמה וועלן ויאל דערשלאסן ווערן פאר דיא
מצרים

קען, דריבער האט גאט גיט גינאמט פירען די יידן דורך דעם
לאנד פלשתיים וייל דאס לאנד פלשתיים איז נאגם צו מצרים,

קען, דריבער האט גאט גיט גינאמט פירען די יידן דורך דעם
לאנד פלשתיים וייל דאס לאנד פלשתיים איז נאגם צו מצרים,

וְלִילָה: כִּבְלֵי מִיֵּשׁ עֲמֹד הָעֵנָן וְיֹמָם
וְעֲמֹד הָאֵשׁ לִילָה לְפָנֵי הָעָם: פ

תרא לא ימיש . שכת כג :

בעל השורים

דעת לליל מלחמת סיסרא שיהיה ג"כ בלילה שנאמר הוכנסים ממסילותיהם לנחמנו עם סיסרא ואומתי כוכבים נראים בלילה: (כג) לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש וגו'. עמוד האש משלים לעמוד הענן מדכתיב לפני העם ולא כתיב מלפני העם משמע שלשעמים היו שניהם לפני העם: לא ימיש . ב' כחמ' הכל וליך ביהושע לא ימיש מתוך האהל כמו שהענינים היו משלמים' זה לזה כך עשה יהושע משכים בכבוד בעוד עמד עמוד האש ללמוד ולעבד הקדים ולמד בעוד עמוד הענן והיית' לא ימיש' כמו שהענינים לא משו כך יהושע לא מש מתוך האהל וע"כ וזה לילך לפני העם :

רשבים

(כב) לא ימיש . הקב"ה לשון מפעיל במוש' את אחרים . אבל לא ימוש ספר התורה . לשון פועל :

רש"י

שפתי חכמים

(א) לראותכם בדרך אשר תלכו בזה שהוא כמו להראותכם אף כאלו להנחותם ע"י שליח ל ווי הוא השליח עמוד הענן והקב"ה בכבודו מ מוליכו לפניו . ומ"מ את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו שהרי ע"י עמוד הענן הם הולכים . עמוד הענן אינו לאורה נ אלא להורותם בדרך : (כב) לא ימיש . הקב"ה מ את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה . מניד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן (שכת כג) שער שלא ישקע ע זה עולה זה :

דאל"כ אחתם ליל ל"פ לאחיו השביע כך ואחתם קלי של עלמות אחיו וה"פ פקד ופקוד אלהים אחתם ר"ל כיום שלכם והעליהם בליווי קאמר שביעו הם את כניהם שישאלו את עלמותיו עם עלמות שלהם : ר' כלומר שהוא טיפל ואלא לשלשי ונזכיר ראיה מן לראותכם שהוא כמו להראותכם דאל"כ היה לראותכם מן הקל ופירושו לראות אחתם ואין זה המכוון מן הקרא אפי"כ שהוא כמו להראותכם אף כאלו כמו להנחותם (אבל אין זה כוונת הרא"ם) : מ דק"ל הא כתיב וס' הולך לפניו ולא העמוד הענן . ולכן פירש הקב"ה בכבודו וכו' ר"ל הקב"ה הולך את עמוד הענן לפניו . ואין להקשות כיון שהקב"ה היה הולך לפניו למען לרד לעמוד הענן ומפרש וסוף ונ"מ את עמוד הענן וכו' : נ (נח"י) דהא ביום אין ל"ך לאורה אלא להורותם כי וסא דכתיב לאחר להם קלי אעמוד אש בלגד ומכל מקום עמוד האש כן לא ימיש וגו' ליל דהא כתיב וס' הולך וגו' : מ כי הוא מכנין הפעיל דאל"כ הו ליה לינקד ימוש כחולס וי"ו : ע דאם כן לא ימיש וגו' ליל דהא כתיב וס' הולך וגו' :

פירוש לתורת אלהים
ג"יין בייא טאג אונ בייא נאכט : (כב) לא ימיש נאט כ"ה המ נים אפגןקאיהן נמיד דעם עמוד הענן ביי קאג נמיד אונ דעם עמוד אש ביי נאכט נפגי העם זיי זענען גיגאנגען פאר דעם פאק ישרא :

דרבנן האט משה גענוקען דיא ביינער פון יוסף מיט זיך , אז דער ים נועט זעהן דיא ביינער פון יוסף גיגען מיט דיא יודין וועט ער וויסען אז עס איז שוין דיא צייט דיא יודין נאכין אויסגעלייזט ווערן אונ ער בארף שוין גישפאלטן ווערן . נארום יוסף האט געשווארן דיא יודין ווען נאט וועט אייך געדיינגען ארויס צו געקען פון מצרים דאמאלס

נאט איז מיט געקען ביינע ביינער , אבער אז איז וועט ארויס גיין פון מצרים פאר די צייט נאט איז ביינער ביינער גיט מיט געקען , נאך ווייסן מיר דער קאמפין וואס אינווייניג זענען גילעגן דיא ביינער פון יוסף איז גינען אין שייך נארום , אונ משה האט זיך גישטעלט געבון שייך אונ האט גערופן דער קאמפין נאט אויף גיין , איז דער קאמפין גיט ארויף געקוקען , ביי ער האט גיאנט צום קאמפין קום ארויף מיר שטייען אונ ווארטן נאר אויף מיר מיר בארפן שוין ארויס גיין פון מצרים , נארום נאט האט גיאנט עס איז שוין דיא צייט פון דיא פיר הונדערט יאהר , לריבער אז דער ים האט גינען דיא ביינער פון יוסף גיגען מיט די יודין איז ער גישפאלטן גינארין פאר זייא :

אז דער ים האט גינען דיא ביינער פון יוסף גיגען מיט די יודין וועט ער וויסען אז עס איז שוין דיא צייט דיא יודין נאכין אויסגעלייזט ווערן אונ ער בארף שוין גישפאלטן ווערן . נארום יוסף האט געשווארן דיא יודין ווען נאט וועט אייך געדיינגען ארויס צו געקען פון מצרים דאמאלס

פרקי דרבי אליעזר
דיא מצרים שפיטן אינשער זייא האבין זייא שפארק מורא געהאט אונ האבין גיטאקן תשובה אונ האבין גיבעטן בייא הקב"ה ער זאל זייא העלפן , אונ משה האט אויף גיבעטן צו הקב"ה פון וועלן דיא יודין , האם הקב"ה גיאנט צו משה רייד צו דיא יודין זייא זאלן ציהען ווייטער , האם משה גיאנט צו הקב"ה דיא מצרים זענען אינשער דער נם איז פארוגט ווא היין וועלן זייא ציהען , האם הקב"ה אראפגעשטעלט פון תיפעל דעם בלעה מיקאל אונ ער האט זיך גישטעלט צווישען דיא מצרים אונ דיא יודין ווי אפייערדיגע וואנט , די מצרים האבין גינארט קוקען צו די יודין האבין זייא גיט געקענט , ווייל די פייערדיגע וואנט האט פארשטעלט פאר דיא יודין , וויא ריא בלעקיס אין תיפעל האבין גינען דיא יודין זענען אין אזוי אנדויסע צעה , האבין זייא דיא נאכט קיין שרד נאנט פאר הקב"ה , אונ הקב"ה האט גיאנט צו משה , משה ציה אויס דיין האנט איבער דעם ים אונ שפאלט אים , משה האט אויסגעצויגן זיין האנט איבער דעם ים אונ דער ים האט זיך גיט גישפאלטן , משה האט געווינען דעם ים ריא יודין זענען געמלט אונ מיט זייא אז דא דער ארון וואס אינווייניג ליגט יוסף אונ ער האט אים געווינען דעם שטעקין וואס אויף אים איז אויסגעקריצט דער שם

האבין גינען ערשט אז די יודין וועלן גיט צוריק גיין אין מצרים האבין זייא געמאכט אפייערקה מיט דיא יודין , אונ הקב"ה האט געשפארקט דיא יודין אונ זייא האבין געהרג'ט פיל פון די מצרים , וויא די מצרים האבין גינען פון זיי זענען פיל געהרג'ט גינארין אונ פון דיא יודין איז איינער אויף גיט געהרג'ט גינארין . אונ זייא וועלן גיט געקען מלחמה האלטן מיט די יודין זענען זיי אנטלאפן צוריק אין מצרים אונ זענען געקוקען צו פרעה אונ האבין גיאנט צו אים די יודין האבין אונ געמאכט משה מיט אהרן האבין גיאנט זייא וועלן גיט צוריק גיין אין מצרים , אונ אלע מצרים האבין געאייגלט אויף פרעה מען נאט שוין לויסן צו דיא יודין אונ מיט שטארקייט נאט מען זייא צוריק געקען אין

משלי חכמים
קימען נועם קיין מלחמה גיט זיין גאר מען וועט באר די מצרים דערפרינגען אין ים :

מצרים אונ וועלן גיין צוריק אין מצרים , אבער אז זייא וועלן גיין אין דער קרד געבין ים , אונ דיא מצרים וועלן צו זייא

לחשיך מנה דמי צבאות נמש צ צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנחא אדני נשמה דחור יתה חיה יחידה דנחא יתה חיה יחידה דחור אל שם ב"ן שבעשיה :

א ואתקרו מואבאי קיומא
הוא תחות יד אנש ישראל
ושדוכת ארעא דישראל תמנו
שנין : ב ובתרוהי תה שמגר
בר ענת וקטל ית פלשתיאי
שית קאה נגרין בפרש תוריא
ופרק אף הוא ית ישראל :
ג ואוסיפו בני ישראל למעבר
ביש קדם וי ואהוד מית :
ד וקסרינון וי גיד יבין מלכא
דקנען די מלך בחצור ורב
חיליה סיקרא והוא יתיב
בתקוף קרבי עממיא :
ה וצעיקו בני ישראל קדם וי
ארי תשע קאה רתיבין
דברולא ליה והוא הדחק ית
בני ישראל בתוקפא עקרין שנין : ו ודבורה אתתא נביאתה אתת לפירות היא רינא
ית ישראל בעדנא ההוא :

רשי

מצודת דוד

(כ) במלמד הבקר הוא זרען מרדע : (ד) בחרושת
הגנים. סס עיר : (ה) בחוקה. כנידועין :
(ו) אשת לפירות. טהיה עוש' פתילות למקדש :
(ז) אשר מלך בחצור. ערס לכד יהושע את חור ומ"ש יהושע הכה כחבר על חור הוא חור ולא
על מלכה כי אחר שלכדו שלחו לנספו ומלך כחרושת הגנים והוא מקום מה מנאל בה כל מלכת פרס ואומן : (ח) כי
תשע וגו'. וזה לא עדיה לכס לגשת למלחמה וטקן כתפלה לה' : והוא לחץ וכו' בחוקה. דחק את ישראל בחוק רב :
(י) אשת לפירות. ר"ל אשת חיל וריוס כמעשה כלפיד אש והוא ענין מליכה וכלאשר יאמרו הכריות : היא שופטה. כעבור
שפחה נביאה וריוס כמעשה כל לא לה המעלה הזאת להין שופטת את ישראל :

תרגום

כתובים משלי יד

לחשיך מיסוד ומלכות דמיא שין דלת יוד נמש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
ארנ אדני נמש אדני רוח ארף. דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יתה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה :

א נפלו ביש קרם סה ורשיעי
ניתרון על תרעי דצדיקא :
ב אף לחבריה סאני מספיקא
ורחמי דעתירא סניאין : ג חמיא שאיט לחבריה ומן

רשי

מצודת דוד

(א) שחו רעים לפני טובים. לעתיד : שחו.
ושתחו : ורשעים. ישתחו על שערי לדיק :
(ב) גם לרעהו. אפי' לשוכניו וואהביו : ישנא רש.
עם הארץ :

פירוש עיט

(א) שחו רעים לפני טובים דיא שלעקטע מענטשין
וועלן איינגעבויגן ווערין פאר די גוטע
מענטשין און וועלן ווערין אונטערקענוג צו ווי
ירשעים צי שער צדיק פיל רשעים וועלן זיך פאר-
וואקלען צו דעם מויער פון צדיק אים בעטין ער
זאל ווי העלפין : (ב) גם לרעהו ישנא רש דער ארעם
מאן איז געפיינדט אפילו ביי וויין חבר וואס ער
איז אויף ארעם מאן. צוויי ארעמע לייט האבן
פיינט איינער דעם אנדערין ואהבי עשירי דעם
רייכין האבן פיל מענטשין לייב (ג) בן לרעהו חוסא
דער

ומחנני עניים אשריו : י הלא יתעו חרשי רע וחסד ואמת
חרשי טוב : ה בְּכָל־עֶצֶב יְהִי מוֹתֵר ודָּבָר שְׁפָתַיִם אֶף
לְמַחְסוֹר : י עֲמַרְתָּ חֲכָמִים עֲשֶׂהְם אֱלֹת פְּסִיָּים אֱלֹת :
סענוים קרי
לְחֻקֵּנָא : י קְלִי חֲכָמִי עֲתִירִהוֹן וְשִׁבְחִירֵהוֹן דְּסַבְלִי שְׁמִירֵהוֹן :

רשי

מצודת דוד

ומחנני. פתחם לענוים חנינה ואהבה אשר לו : (ד) הלא יתעו חרשי רע וחסד ואמת
חרשי טוב : (ה) בכל עצב. בכל דבר ענוה ועמל יגיעת המלאכה יהיה לאדם יתרון וריוח מה
שפתחם העמל כי הוא חר למחסור כי כרוב דברים לא יחלל פשע : (ו) עשרה. אם מלאו עשר מעשרת
אחרתם ונדיבות לבם בחתם לאכזריותם די המחסור וכפנים יפות : אולת וגו'. רץ במעשה אולתם יוכר האולת העמונה כלכם
כי בעבור היות כל מעשיכם אולת נראה מזה כי יש עוד הכרה אולת תקועה כלכם ויגלו כעת הסודות :

פירוש ע"מ

דער מענקש וואס פארשעקט ניין חבד האט ער
געווינדענען יסחנען עניים אשריו און דער מענקש
וואס האט רחמנות אויף די מענקשין וואס זענען
ביי זיך גינדעריג, איז וואהל צו אים, הקב"ה וועט
אים זעבן ניין שָׁכָר : (ד) הלא יתעו חרשי רע דיא
מענקשין וואס קראכטן צו טאהן שלעכטס
אין דערשטיג עם זאל קיינער וויסען אז דיא
שלעכטס איז פון ניא געקוקען, בלאנדענען ניא
און האבן אפענען, הקב"ה וועט זאגן ווער עם
האט דיא שלעכטס גיטאהן וחסד ואמת חרשי טוב
און די מענקשין וואס מוהען גוטס אין דערשטיג
עם זאל קיינער וויסען ווער עם האט די גוטס
גיטאהן, דאס הייסט אאמער חסד, זייא ווילען
ניט קען זאל זייא צוריק טאהן טובות, וועט
הקב"ה מיט זיי אויך טאהן אאמער חסד, הקב"ה
וועט מיט זיי טאהן טובות און ער וויל אויך ניט
קען זאל אים צוריק טאהן אטובה, ווייל ער
דארף ניט : (ה) בְּכָל עֶצֶב יְהִי מוֹתֵר אויב עם קוקט

מ'שנה פאה פרק ז

ברטנורא

כלי אמעני דחסד דמלכות דלירא אל אל

פרק ז א כל וית . כלי אמעני דחסד דמלכות דלירא אל אל
בית הנמופה . פרק ז א כל וית שיש לו שם בשדה, אפי' כוית הנמופה בשעתו, ושכחו
בשעתו. על שם שהוא

בשעתו. על שם שהוא
נוסף שמו קראו לו נטיפה
חף ע"פ שמינו נוסף ככל שנה הוהיל והעלה לו שם זה על שהוא נוסף בשעתו אם שכחו מינו שכתה דכתיב
(דברים כד) ושכתה עומר בשדה עומר שכתה שוכחו לעולם ילא זה שכתה וזכרו לאחר זמן :

פרק ז א כל וית שיש לו שם בשדה יעדער איינלעך
בוים וואס האט אנאמען אין פעלד
אפי' כוית הנמופה בשעתו אפילו איין איינלעך בוים
וואס הייסט נטיפה ווייל עם ריגט פון אים
בויםאיל נאר אין זיין צייט וואו ניט אלע טאהל
לשנה און ער האט פארנעסין אראפ צו געקען
פון אים די פירות איז שכתה הייסט עם ניט
אפארנעסונג, ווארום עם איז אנדערש ניט
אפארנעסונג נאר אזוי אזאך וואס עם קען פאר-

ב. כ. ז.

באילן בעוד שיש לו ויתים תחתיו יכול לחזור וללקטן ולא תשיבא טעמה מה ששכח כראש האילן חלל לאחר שלא נשארו לו ויתים תחת האילן: ר' מאיר אומר משתלך המחבא. כלומר משכח המלקט בכל מחבואי הויתים אז הוא הנשאר לעניים כשאין לבעל האילן ויתים תחתיו אבל כ"ו שלא דק המלקט בכל מחבואי הויתים חף ע"פ שאין ויתים תחתיו יכול לחזור וללקט. ואין הלכה כרבי מאיר: ג' איזהו פרט. האומר בתורה (ויקרא

יט) ופרט כרמך לא חלקט: רבי מאיר אומר משתלך המחבא: ג' איזהו פרט. הנושר בשעת הבצירה. היה בוצר. עקץ את האשכול הוסבך בעלים. נפל מידו לארץ ונפרט. הרי הוא של בעל הבית. המניח את הכלבלה תחת הגפן פשעה שהוא בוצר. ה"ו גזול את העניים. על זה נאמר אל תסג גבול עולים: ד' איזהו עוללות. כל שאין לה לא בתף ולא נטף

שהוא בוצר. נותן כל תחת הענבים טיפול הפרט לחובו: ה"ו גזול את העניים. דפטר בנשירתו וכו' כו עניים קודם שיגיע לארץ: אל תסג גבול עולים. משורש לעיל בפרק ה': ד' איזהו עוללות. האמורה בתורה (שם) וכרמך לא תעולל: בתף. השריט האמנעי של האשכול מחוברים בו אשכולות קטנות הרכה. וכשהן שוככים זה על זה כמחבואי טעם כחם של חסם הוא נקרא כתף וכשהן מחוברים בשריט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: נטף. הן גרגרים של ענבים המחברים בסוף השריט תלוים שם ענבים הרכה וע"פ שטנבין נטפות למטה נקרא נטף ולשון מקרא קורא לאשכול שאין לו לא כתף ולא נטף עולל לפי שהוא שאר אשכולות כעולל

מאנט אז אויף דעם בוים האט ער פארנעסין אביסל פירות אפ צו קלויבין ווייל ער קלויבט נאך פון בוים איז דאס נים אפארנעסונג נאר עס גיהער צום בעל הבית ב"י מאיר אומר רבי מאיר זאגט ששתה מחבא אפילו ער האט שוין אונקען אויף אפ געקליבען די פירות נאר ער האט נאך נים דורך געווקט דעם בוים אין אלע בהאלטענע גרשער און דערנוייל האט ער זיך דערמאנט אז ער האט נאך גילאזט אויף דעם בוים פירות וואס ער האט אן ויזא פארנעסין איז דאס נים אפאר-געסונג סיידן ער האט שוין דורך געווקט דעם נאנצין בוים און ער איז פון אים אונעק גענאנגען און דער נאך האט ער זיך דערמאנט אן די פירות וואס ער האט פארנעסין. דאמאלס הייבט דאס אפארנעסונג: ג' איזהו פרט אין דער תורה שטייט אז מען קלויבט אפ דיא ווינקטרויבין פון אנויין נאכטין ופרט פרקה לא תעולל. וואס מען נים אפארנעסין דיא טרויבין וואס פאלין אראפ פון ווינקטשאק וואס ווערט גערופען פרט. זאגט די משנה הוישר בשעת הבצירה די איינציגע ווינקטרויבין וואס פאלין אראפ אויף די ערד ווען ער קלויבט אפ די ווינקטרויבין פון בוים דאס טאר נים דער בעל הבית געמען פאר זיך דאס גיהער צו דיא ארעמע לייט ה"ה ביצר עמך את האשכול היסבך געליט גפי מידו לארץ ונפרט הרי הוא של בעל הבית ער האט געקליבען דיא טרויבין און האט אפגעשניטען אצווייגל ווינקטרויבין און ויזא האבין זיך פאר שפעט אין די בלעטער און דורך דעם וועגן ויזא אראפ גיפאלין אויף דער ערד און דיא ווינקטרויבין וועגן צו שפרייט גינאריין איינציג-ווייז גיהער דאס צום בעל הבית. ווארום עס איז דאך אראפ גיפאלין דורך אסיבה המניח את הכלבלה תחת הגפן פשעה שהוא בוצר ה"ו גזול את העניים אז ער בעל הבית שטעלט אקארב אונטער דעם

ארום

למי האש: אם ספק. שגוראם האשכולות הקטנות התלויות בשכבות כאלו שכבות זו על זו ואין שכבות יפה להשתחא
הוי ספק אם יש לה כחף חס לאו: שבארבובה. ימור של זמורה שתליון בה אשכולות הרבה (ה) והכור קוללה והוא
נקראת ארכובה (ו) ופסמים שיש בה עוללו עם האשכול: נקצרות. נקללת ומתכת. ודוגמתו שניט (כימח ל"ה)
קרלו ומירק אחר שמיטה על ידו. וכמקרא (ירמיה מו) קרן מפסן כל כל: גרגר יחיד. כגון אשכול שאין לו אשכולות

אם יש לה כחף. או נמף. של בעל הבית.
אם ספק לעניים. עוללות שבארבובה.
אם נקצרות [ד] עם האשכול הרי הוא של בעה"ב
ואם לאו הרי הוא של עניים. גרגר יחיד.
ו' יהודה אומר אשכול וחכמים אומרים
עוללות: ה המדל בגפנים. בשם שהוא
מדל בתוך שלו בן הוא מדל בשל עניים.
ד"ר יהודה. ר' מאיר אומר בשלו הוא רשאי.
ואינו רשאי בשל עניים: ו כרם רבעי בית

(ה) פי' זמורה תלויות אשכולות:
(ו) פי' סיחור נקלחת רבובה מל'
ארכובה הנמכת עם הרגל:
(ז) עם האשכול. דהוה כמו
שכולת שראשה מגיע לקצה כח"כ
פ"ה: (י) וכגון שיש עם גרגרים
זה על גבי זה ועשויין כעין כחף
ונמף. (ח) ואע"ג דרין
פאה כסוף אם הניח כחמלה
צ"כ דין פאה יס' לה כדחתן
ספ"ק מ"ג. ופתי"ט: (ט) ואין
כרם חנן וכגמ' פ' כ"ח מד חנן

כרם רבעי דלן רבעי נהוג אלא בכרם אחד חני נטע רבעי דנהוג
רבעי בכל האלמנות ודעת הר"ם והר"ב כמ"ד נטע: (י) הו"ל ויהוה
זהאחרים מתוקנים בכך: בן הוא מדל בשל עניים. אט"פ שיש בהם פאה (ח) או עוללות של עניים כך מדל
כשלהם כמו כשלו קסכר עניים דין שותף יש להם וכמו ששותף כמו שהוא מדל כשלו כך מדל בשל חבירו אף עניים כן:
ר' מאיר אומר בשלו הוא רשאי. קסכר עניים דין קונה יש להם כחלקם וכשם שהמזכר לחבירו י' אשכולות
אסור ליגע בהן. אף כשלו עניים כן. והלכה כרבי יהודה: ו כרם רבעי. המטע כל קץ מחלל (ט) כשהם הרביעית
ימטלה הפירות לירושלים ואוכלם שם בקדושת מע"ש. או טודה אותם ומטלה הדמים לירושלים דכתיב (ויקרא יט)
יבשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים ודרשין הלולים כמו חלולים אחר רחמנא אחליה והדר אכליה (י): בית

ארום דעם שפיץ צנויניג אונ עם בייגט אראפ
דעם צנויניג. דאם הייסקט גטף ואראפ פריפיון די
נוינקטרויבין נעהן אוים נוי עם פריפט אראפ פון
צנויניג. אונ ביי איין יונגען צנויניג איז דאם גיט
דא. דער יונגער צנויניג גיהער צו דיא ארעקע
לייט. דריבער נוערין די צנויניגין וואס האבן גיט
אפמא אונ גיט גטף גערופין עוללות. ועולל איז
דער טייטש יונגל אט ישנה כחף או גטף של בעל הבית
אויב דאם צנויניגיל האט גיט אונ גטף גיהער
צום בעל הבית אם ספק גענייט אונ אויב עם איז
אספק. עם נעהט אוים וויא עם ליגט יא איינער
אויף דעם אנדערין אונ באקט ליגט גיט איינער
אויף דעם אנדערין אזוי נוי עם דארף זיין. גיהער
דאם אויף צו דיא ארעקע לייט עוללות שבארבובה
ארבובה הייסקט דער צנויניג וואס טאקסט אויף
דעם גרויסקין צנויניג וואס גייט ארום פון בוים אונ
אויף אים נענען די קליינע צנויניגלאך מיט נוייג-
קרויבין וואס ליגען איינער אויף דעם אנדערין
וואס דאם הייסקט פתף אונ עם איז אקאהל דא
אויף דעם צנויניג נוינקטרויבין וואס ליגען גיט
איינער אויף דעם אנדערין וואס דאם הייסקט
עוללות. נאנט די משנה אם נקצת עם האשכול הרי
היא שי' בעל הבית אויב ער שניידט אפ די פרויבין
מיט דעם נאנצין צנויניגיל גיהער דאם צום בעל
הבית ואם לאו הרי היא שי' עניים אונ אויב ער שניידט
אפ די נוינקטרויבין אליין גיהערין די עוללות צו
דיא ארעקע לייט גרגר יחיד רבי יהודה אומר אשכול
חכמים אומרים עוללות איין צנויניגיל וואס פון אים
גיינען נימ ארום בונגער גיין קליינע צנויניגלאך
אז דיא טיינקטרויבין וואקסין אויף דעם

שמאי אומרים אין לו חומש. אט"ס שטען פדיון
ממעשר שני אין הכעלים מוסיפים את החומש דלא כהכה
כו תורה חומש: ואין לו ביעור. אינו חייב לכערו מן
הכית בערב פסח של רביעית ושל שביעית כממעשר

המעשרות כדכתיב (דברים
כו) בערתי הקדש מן הכית:
ובה"א: אומרים יש לו:
חומש ויש לו ביעור בית הלל
ילפי קדש קדש ממעשר (וא)
מה מעשר יש לו חומש ויש
לו ביעור אף כרס רכעי יש
לו חומש ויש לו ביעור וב"ס
לא ילפי קדש קדש ממעשר:
יש לו פרט ויש לו
עוללות. דכחילין חשבי ליה: והעניינים פודין לעצמן.
מן הפרט והעוללות שלקטו ואוכלים אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: ובה"א כולו דבת. משום דילפי ממעשר
וסברו להו מעשר שני ממון גבוה הילכך אין לעניינים חלק בו ודורכיים העוללות עס שאר היין והבעלים מעלים הכל
לירושלים (יב): ז' שכולו עוללות. שאין בכל הכרס אשכול שיש לו כתף ונקף: אם אין בציר, וכמה שיעור כלור
שלשה אשכולות ששוי' רביעית: אמר לו רבי עקיבא וברמך לא תעולל אפי' כולו עוללות. ורבי אליעזר
אמר דלא תימא הואיל ואין לעניינים בעוללות קודם לכזיר יוכה כהס כעב הכית לכך נאמר וברמך לא תעולל (יג):

שמאי אומרים בית שמאי ואגין אין לו חומש עד דארף
גים געבין אפינעפטייל קער וויא עס איז ווערמ
ווען ער קאהשט אום די פירות אויף געלט נאר
וויא פיר דיא פירות נענען ווערמ אזוי פיר געלט
גים ער פאר נייא אונ ער פירמ דיא געלט אין
ירושלים ואין לו ביעור אונ אז עס קומט ערב פסח
פון פערטין יאהר פון שמטה ארער פון ויבעטען
יאהר אז ער דארף אלע מעשרות אונעק געבען
פון שמוב. דיא פירות וואס וואקסן אין רעם
ווינגארטן רעם פערטין יאהר קעג ער נאך
האלטען ביי זיך. ויבית הני אפרים ובית הלל נאגין
יש לו אז ער דארף יא געבען אפינעפטייל קער
ווען ער קאהשט אום די פירות אויף געלט אונ
אז עס קומט ערב פסח פון פערטין ארער פון
ויבעטען יאהר פון שמטה אזוי ווי ער דארף אונעק
געבען פון שמוב אלע מעשרות אזוי דארף ער
אונעק געבען פון שמוב דיא פירות פון פערטין
יאהר בית שמאי אפרים בית שמאי ואגין ווען מען
שניידט די מרויבין רעם פערטין יאהר יש לו פרט
דארף קען אויף געבען פרט דיא מרויבין וואס
פאלין אראפ געהרין צו ארעמע לייט ויש לו
מקלות אונ עוללות דיא יונגע מרויבין גים קען
אויף צו דיא ארעמע לייט אונ ריא ארעמע לייט
פירען די מרויבין אין ירושלים והעניינים פודין געגען
ארער די ארעמע לייט קאהשין אויס אויף געלט
אונ פירען דיא געלט אין ירושלים אונ ריא פרט
ועוללות עסקין ווי אין דער היים. ויבית הני אפרים
ובית הלל ואגין כיוי גנת פון פרם רכעי גים קען
גים פרט אונ גים עוללות נאר ראם גיהער אין
גאנצען צום בעל הבית אונ ער פירמ די גאנצע
פירות אין ירושלים ארער ער קאהשט ראם אויס

לחילין ע"י פדיון רש"י והר"ם כתב אחלי' לקדושתיה והדר אכליה
(יא) דככרס רכעי כתיב (ויקרא יח) קודש הלולים לה' וכמעשר
כתיב (סס כו) קודש לה'. וא"ת ליל הלולים למשע דאחליס כו'
חיסוק ל' מהר ג"ס וי"ל דאי מנ"ש לא הוה ידעין דפדיון רכעי
נוהב אלא כותן שמעשר שני נוסב ולא ככסנ' ג' ושכח א"ר מלי' חיות
דמרת ממעשר ילף ממעשר דמיו אכל מאחר דגמרי
שחוסס דמיו אכל מאחר דגמרי
מחללים שאינו חוסס דמיו גמר
ממעשר תו' קידושין דף י"ד:
(יב) אז כסד' ויעלה הדמים ואלגין
בירושלים כמעשר הר"ם ולכ"ס
תנו פודין וס"ה גמי מעלין היין
אז הפירות ענין. וי"ל דלכזיר
נקטי כ"ה כונו גנת כלומר
דכחל"ס כספן עוללות דלעניינים
אין כע"ס חייב לכזיר אותן וכ"ס
הר"ם פ"ד מה"ע: (יג) ירו' וא"ת
מנ"ל לר"א למדרש דאין לעניינים
בעוללות דהא חסו. מפרש נקרא דכי תכלור וגו' שאס אין כלור
מן הפרט והעוללות שלקטו ואוכלים אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: ובה"א כולו דבת. משום דילפי ממעשר
וסברו להו מעשר שני ממון גבוה הילכך אין לעניינים חלק בו ודורכיים העוללות עס שאר היין והבעלים מעלים הכל
לירושלים (יב): ז' שכולו עוללות. שאין בכל הכרס אשכול שיש לו כתף ונקף: אם אין בציר, וכמה שיעור כלור
שלשה אשכולות ששוי' רביעית: אמר לו רבי עקיבא וברמך לא תעולל אפי' כולו עוללות. ורבי אליעזר
אמר דלא תימא הואיל ואין לעניינים בעוללות קודם לכזיר יוכה כהס כעב הכית לכך נאמר וברמך לא תעולל (יג):

אויף געלט: ז' גרם שבינו עוללות אונין נאקמ
וואס אלע מרויבין נענען עוללות ווי עס שטייט
אויבען משנה ר' רבי אליעזר איפר אונ רבי אליעזר נאגמ
בב"י הכית רי מרויבין גיהער אין נאקצין צום בעל
הבית. ורבי עקיבא איפר אונ רבי עקיבא נאגמ
גענייט די מרויבין גיהער אין נאקצין צו די ארעמע
לייט אפר רבי אליעזר כי תבצור לא תעליז אס אין בציר
פונ עוללות האט רבי אליעזר גינאמט עס שטייט
אין פסוק ווען רו נעקסט שניידין די מרויבין פון
דיין טיין נאקטין ואלקסטו גים געקען די עוללות
דיא יונגע מרויבין פאר זיך נאר ואלקסט ויי לאזין
פאר ארעמע לייט. ווען דער בעל הבית נעקסט
גרויסע מרויבין פאר זיך דארף ער לאזין דיא
יונגע מרויבין פאר די ארעמע לייט אבער אז
ער האט גים גרויסע מרויבין פאר זיך דארף ער
גים געבין ריא יונגע מרויבין צו ארעמע לייט
נאר ער געקסט די יונגע מרויבין פאר זיך אפר יו
רבי עקיבא האט רבי עקיבא גינאמט צו רבי אליעזר
עס שטייט אין פסוק ופרקד יא תעליז פון דיין טיין
גארטין ואלקסטו גים געקען דיא עוללות מיינט
קען אפילו כולו עוללות דיין גאנצער טיין נאקטין איז
עוללות ואלקסטו אויף גים געקען נאר עס גיהער
אין גאנצין צו דיא ארעמע לייט אס פו גנה נאמר
נאר וואס רען שטייט אין פסוק כי תבצור לא תעליז
אז רו נעקסט שניידין די גרויסע מרויבין ואלקסטו
גים געקען ריא יונגע מרויבין פאר זיך אז גענייט
בעוללות קודם הבציר רער פסוק מיינט אז רו נעקסט
שניידין דיא גרויסע מרויבין פאר זיך נאקערעם
נאלין די ארעמע לייט געקען די עוללות. אבער
אירער רו שניידקסט די גרויסע מרויבין פאר זיך
קארין גים דיא ארעמע לייט געקען די עוללות.

ה' וי' דמ' דדלי גופי דקרא לטניו אס אין גזיר כו' הוא דחא. מ"מ מחולל שמע' דלין לפניו בעוללות כו' ופס"ג אשכחן כפ"ק דברכות מ"ג : (וי' ואמ"ר דר"ע שכלכס כמותו מחכירו אחר לשון לפני בעוללות קודם לגזיר איכא למימר דאמ"ר דר"ע לפניו לבא בכרס לקחת בעוללות קודם שיגזור בעמ"כ מ"מ ס"ל נמי כיון שגזרו שכן עוללות נס לנפשו' אין לי כסן כלום ואינו יכול להקדיש תו"ע : (ה' ר"א כו' וז"ל כסר דמ"ג לית' כיון דכבר נתחייב הכרס בעוללות. כר"ס : (טו' ופי' אומן שורה כדלעיל פ"ר מ"ה וחומה דכא קו"ל במ"ג פ"ו דכשדלג וסבר כוה ככל חש' וז"ל מחומן לאומן אלא אף כדאומן עמיה. אכל ל' הירושלמי כ"ל רובלי' ורובלי' אומן כפ"ע. ובר"ס מסיים כי ואסור לסיב מחומן לאומן ולי' לסיים כ"ל אחר ואסור לשב כדאומן כשעבר הימנו. חו"ע :

שכחה לכל גפן גפן מן הרגילות השוכה כדאומן כפני עמלו ואסור לשב לאומן (טו) :

כי שאינו יכול להשלים את דיו וליקח ב"י די טייג' שטאקין וואס שמייען הונקער גישפארט מיט שטעקיקנס. וואס הייבט אפארנעסונג, נאנט דיא משנה או ער האט פאר געסין אראפ צו געמען די טרויבין פון דיא טייג' שטאקין אונד ער איז שוין אונעק געגאנגען פון דיא טייג' שטאקין אזוי נייט אז ער קען שוין נישט דער באנגען מיטין האנט צו געקען די טייג' שטאקין פון די טייג' שטאקין דאס הייבט שוין אפארנעסונג אונד דיא טרויבין גיהערין צו ארעקע ליים יברקיות שפעכור הימנה אונד דיא טייג' שטאקין וואס ליגען אויף ער ערד נישט אונקער גישפארט וואס באדיר ער נישט נאר אונעק פון טייג' שטאק אין דאס שוין אפאר- געסונג אונד דיא טרויבין גיהערין שוין צו דיא ארעקע ליים :

ה' וי' דמ' דדלי גופי דקרא לטניו אס אין גזיר כו' הוא דחא. מ"מ מחולל שמע' דלין לפניו בעוללות כו' ופס"ג אשכחן כפ"ק דברכות מ"ג : (וי' ואמ"ר דר"ע שכלכס כמותו מחכירו אחר לשון לפני בעוללות קודם לגזיר איכא למימר דאמ"ר דר"ע לפניו לבא בכרס לקחת בעוללות קודם שיגזור בעמ"כ מ"מ ס"ל נמי כיון שגזרו שכן עוללות נס לנפשו' אין לי כסן כלום ואינו יכול להקדיש תו"ע : (ה' ר"א כו' וז"ל כסר דמ"ג לית' כיון דכבר נתחייב הכרס בעוללות. כר"ס : (טו' ופי' אומן שורה כדלעיל פ"ר מ"ה וחומה דכא קו"ל במ"ג פ"ו דכשדלג וסבר כוה ככל חש' וז"ל מחומן לאומן אלא אף כדאומן עמיה. אכל ל' הירושלמי כ"ל רובלי' ורובלי' אומן כפ"ע. ובר"ס מסיים כי ואסור לסיב מחומן לאומן ולי' לסיים כ"ל אחר ואסור לשב כדאומן כשעבר הימנו. חו"ע :

שכחה לכל גפן גפן מן הרגילות השוכה כדאומן כפני עמלו ואסור לשב לאומן (טו) :

כי שאינו יכול להשלים את דיו וליקח ב"י די טייג' שטאקין וואס שמייען הונקער גישפארט מיט שטעקיקנס. וואס הייבט אפארנעסונג, נאנט דיא משנה או ער האט פאר געסין אראפ צו געמען די טרויבין פון דיא טייג' שטאקין אונד ער איז שוין אונעק געגאנגען פון דיא טייג' שטאקין אזוי נייט אז ער קען שוין נישט דער באנגען מיטין האנט צו געקען די טייג' שטאקין פון די טייג' שטאקין דאס הייבט שוין אפארנעסונג אונד דיא טרויבין גיהערין צו ארעקע ליים יברקיות שפעכור הימנה אונד דיא טייג' שטאקין וואס ליגען אויף ער ערד נישט אונקער גישפארט וואס באדיר ער נישט נאר אונעק פון טייג' שטאק אין דאס שוין אפאר- געסונג אונד דיא טרויבין גיהערין שוין צו דיא ארעקע ליים :

רשי

נמי כלום הוא שמוך שמוך חסד כנוסו לחכירו היא מכיר שהיא אוהבו וכו' לדי אחיה ושלוש : מקרב לי . ממלחמות הכאות עלי : כי ברבים היו עמרי . שהפעלו עמי :

נמרא ברכות דף ו' ע"ב

הלכה כי כלה כלי החיטין דחסד דמלכות דכריאה אלף למד אמר ר' יוחנן משום רשב"י מ"ר ואני תפלת לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשע' שהצבור מתפללין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהבא בה אמר ה' בעת רצון עניתך. ר' אחא בר' חנינא אמר מהבא הן אל כביר לא ימאס. וכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמרי

רשי

עת רצון. אלא לא יס שעה שהיא של רצון : כביר לא ימאס. תפלה הרבים לא ימאס : פדה בשלום. זה עסק בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נחיצותיה כלום וכן גמילות חסדים

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי רבי יוחנן האם גיואגט פון רבי שמעון בן יוחאי' וועגן ביא ד' ה' ונאי תפלת ד' ה' עת רצון וואס מיינט דער פסוק דוד הקלה האם גיואגט איה האב גיואגט מיין תפלה צו דיר נאט אין דיא צייט פון געווייליגונג אימתי עת רצון ווען איז דיא געווייליגטע צייט ביא נאט בשעה שהצבור מתפללין ווען אנאגער צבור דאוונען ווען פיר יודין דאוונען צו זאמען רבי יוסי ברבי חנינא אפר פהא רבי יוסי ברבי חנינא נאגט דאס ווייסן מיר פון דעם פסוק בה אפר ה' בעת רצון עניתך אזוי האט

גיואגט נאט אין דיא געווייליגטע צייט ווער איה דיר געקערין רבי אחא ברבי חנינא אפר פהא רבי אחא ברבי חנינא נאגט דאס ווייסן מיר פון דעם פסוק הו אי גביר לא ימאס נאט פארמיאוסה נישט דיא תפלה פון פיל מענטשן וואס געמין צו אים מיט איין מאהל יחתיב נאך שטייט אין פסוק פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמרי דוד הקלה האם גיואגט נאט האט מיה אויסקעליינט מיט פרידען פון דיא מלחמות וואס זענען גיווען אויף מיר. ווייז פיר מענטשן זענען גיווען מיט מיר אונד האבן מיט מיר צו זאמען געקען ביי נאט חנינא

הנני נותשם מעל תניא נמי הכי ר' נתן אומר מנין שאין הקב"ה מקדמי שמירתו מחשבו. אדמתם. מיטת דקרה הוא: מואם בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ערית כלומר מחריבין כתיב הכנסת: לא ימאם וכתוב פרה בשלום נפשי מקרב לי ונר' אומר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פראני לי ולבני מבין העכו"ם. אומר ר"ל כל מי שיש לו בהכ"נ בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר בה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתני את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנאמר הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו לו לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשבי לבני כנישתא אמר היינו דאהני להו בדאמר ריב"ל לבניה קרימו וחשיבו ועיילו לבני כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קראה אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתבי בתריה כי מוצאי מצא חיים:

ווארום עם שמיים אין פסוק נאם ונאם הנני נותשם מעל אדמתם איך נועל ויזא אויכרייסין פון וייער ערד ואת בית יהודה אתוש מתוכם און דעם שקט יהודה נועל איך אויכרייסין פון ויזא אפרו לו דברי יוחנן קען האם גינאמט צו רבי יוחנן איכא סבי בבבל אין דבר וענן דא אלטע קענטשין תסה האם ער ויה געוואנדערט ופער דעם דברי ימיכס וימי בניכס על האדמה כתיב און האם גינאמט אין פסוק שמיים איר נאלט לערנען תורה און האבין מזוזות אויף דיא מירען פון נועלן עם זאל גיטערט נוערין אייערע קעג און דיא קעג פון אייערע קינדער אויף דיא ערד און איך האב גישווארן צו אייערע אלטערן איך זאל זיין געבין צו אייך. והאם דאך נאם צו גינאמט דאס לאנגע לעבין נאר צו דיא קענטשין וואס וועלן זיין אין ארץ ישראל און בחוצה לארץ לא קענד אויסער ארץ ישראל וועלן גיט זיין אלטע קענטשין כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשבי לבני כנישתא ווי קען האם גינאמט צו רבי יוחנן אז דיא קענטשין וואס אין דבר גייען אין שוהל ראונגען אין דער פריה און פארין נאכט אפר היינו דאהני להו דאמר רבי יוחנן גינאמט דיא קצנה האם ווי גיהאקפין ויזא נאלין לאנג לעבין דאסר רבי יחושע בן זוי דבניה אויף ויזא רבי יחושע בן דוד האם גינאמט צו וייער קינדער קרימו וחשיבו ועיילו לבני כנישתא און פארין נאכט כי היכי דתורכו חיי איר נאלט לאנג לעבין אפר רבי אחא ברבי חנינא פאר קראה רבי אחא ברבי חנינא האם גינאמט פון וועלכין פסוק וייסין מיר דאס, שלמה המלך האם גינאמט, נאם נאכט אפר אדם שומע לי וואהל דעם קענטש וואס הערט מיה און פאלקט מיה וישקוד על דלתותי יום יום ער זאל איילין קוקען צו מייער מירען אלע קאג דאס מזוזות פתחי וכתבי בתריה אפר דעם פסוק שמיים כי מוצאי מצא חיים ווער עם האם מיה געפונען האם געפונען לעבין:

תניא נמי הכי מיר האבין אויף אזוי גילערנעם רבי נתן ונאם מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואם בתפלתן של רבים פון וואנען וייסין מיר אז נאם פארמיאוסקת גיט דיא תפלה פון מיר קענטשין וואס קעטין צו וואנען שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק מואם אפר נאם נאם פארמיאוסקת גיט דיא תפלה פון מיר קענטשין וואס קעטין צו אים מיט איין קאהל וכתוב פרה בשלום נפשי מקרב לי כי דברים היו יסדי און נאך שמיים אין פסוק דוד המלך האם גינאמט נאם האם מיה אויסקעלייט מיט פרייען פון די מלחמות וואס ווענען גינען אויף מיר, וייל מיר קענטשין ווענען גינען מיט מיר און האבין מיט מיר צו וואנען גיטעטין ביי נאם אפר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור נאם ונאם דער קענטש וואס לערנען תורה אלע קאג און מוהט גמילות חסדים און דאווינגט אלע קאג צו וואנען מיט אפארנאקלונג יודין פגלה און ער רעכין איך אויף אים כאילו פראני לי ויגבי מן העובדי גוים און ביי מיר גלייה ויזא ער וואלמ אויסקעלייט מיה מיט מייער קינדער ומיט דיא יודין פון די פעלקער אפר ביש קיש כל מי שיש לו בית הנכנס בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע ריש לקיש ונאם דער קענטש וואס האם אשוהל אין ויין שפאט און ער גיט גיט אין שוהל ראונגען, ווערט ער גירופין אשלעכטער שכן צו נאם שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק בה אפר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתני את עמי את ישראל אזוי האם גינאמט נאם אויף מייער אלע שלעכטע שבעים וואס ויירען אן ויין ווענען נאמט צו די נחלה וצו דיא שוהל וואס איך האב דאס גינעבין אירושא צו מיין פאלק יודין, און ויזא קוקען גיט אין די שוהל אריין צום ראונגען וועלן ויזא גישטראקט ווערין וזא ער אלא שגורם גיט לו ויגבי נאך קער נועט ער מיט וייער קינדער גישטראקט ווערין, ער מיט וייער קינדער וועלן פארקריגען נוערין פון וייערע ארשער שנאמר

זוהר בשלח דף כ"ו ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

ווי' הולך לפניהם יומם. רבי יוסי פתח (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. כמה חביבה אורייחא קמיה דקודשא בריך הוא דכל מאן דאשתדל באורייחא רחום הוא לשלח רחום הוא לתתא קנ"ה אילת ליה למלוו'. לא שביק ליה בהאי מלחא ולא שביק ליה בעלמא דחאי. ואורייחא כפי למלעי בה ביממא וכליליא דכתיב (יהושע ה) והגית בו יומם ולילה. וכתיב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. הינה ביממא כליליא אחאי. בגין דיהא שביח לגביה שחא קדישא שלים. כמה דלית יומם בלא ליליא ולאו איהו שלים אלא דא עס דא. כך כפי אורייחא לאשתכחא עמיה דכ"ג יומא וליליא למחוי שלימותא לגבי דכ"ג יומם ולילה. והא אחמר דעקרא דליליא מפלגותא ואילך. ואע"ג דפלגי קדמיתא בכלל דליליא הוא. אבל בפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן לאשתעשעא עס דיקיא וכדין כפי ליה לכר נש למיקס ולמלעי באורייחא. והא אחמר דקודשא בריך הוא וכל דיקיא דכגנתא דעדן כלתו ליתין לקליה דחא דכתיב (שיר ח) הושתבט בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני זהא חוקמה. הושתבט בגנים דא כנסת ישראל דליתו משכחת ליה לקודשא בריך הוא בשכחא דאורייחא כליליא זכאה חולקיה מאן דאשתחף בדהא לשכחא ליה לקודשא בריך הוא בשכחא דאורייחא וכד אחי נפרא כ"י אחי ומשתעשעא ביה בקנ"ה ואושיט ליה לגביה שריטא דחסד ולא עלה בלחודא אלא עלה על אינון דמשתחפין בדהא והא אחמר דכתיב (תהלים מב) יומם יזה ה' חסדו וכלילה וגו'. ועל דא אילת השחר אקרי :

מזכר

יוסף לחם

הלכה פסוקה

מלוקט מספרי מוסר

הרמב"ם הל' איסורי ביאה פרק כ"א

כל הנלוות הם לכר נילואות הקדושה מלרם ירד בראשונה לכר נילואי קרי של אדמ"ר ויוען כי ירדו לשערים עם ה' מ"ס שפרי עומהא הנם שפ"י חוקף השעבוד בחמר וכלבנים סיו מולאים נילואי הקדושה. מלך אחר המה ככלו ונפלו ע"י ע"ז כשוגג וכיוצא וירדו למ"ע שפרי עומהא וח"ו אם היו שוהים עוד רגע היו נטמאים כשער הכ' ולכן נכללו וע"י הפעל נחתיבו בגליות

(א) אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שרבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו גרה. והחן שפירסה אשתו גרה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאה מותר להתייחד עמה: (ב) לא נחשדו ישראל על משכב

כל הנלוות הם לכר נילואות הקדושה מלרם ירד בראשונה לכר נילואי קרי של אדמ"ר ויוען כי ירדו לשערים עם ה' מ"ס שפרי עומהא הנם שפ"י חוקף השעבוד בחמר וכלבנים סיו מולאים נילואי הקדושה. מלך אחר המה ככלו ונפלו ע"י ע"ז כשוגג וכיוצא וירדו למ"ע שפרי עומהא וח"ו אם היו שוהים עוד רגע היו נטמאים כשער הכ' ולכן נכללו וע"י הפעל נחתיבו בגליות

(א) אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שרבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו גרה. והחן שפירסה אשתו גרה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאה מותר להתייחד עמה: (ב) לא נחשדו ישראל על משכב

והכל לכר מילואת הקדושה ולא נגאלו אבותינו ממזרים כי
אם כזכות שהיו גדולים בערכם. ואף עתה שאנחנו קרובים
לחשופה אף מחדש מכנס מילואת הקדושה כמס'א ופנס כמה
פנמים ככח מוני חסאות. הלא זה גורם אורך הבלות. או
לו שגורם בלות השכינה. או לו שגורם לעד כל העולמות. או
האם על נפשו שגורם כיעול התורה ועבודה וחילול שמו ית' בין הגוים. לכן יבוס ויכלס מאלד ויחזור בתשובה עליהם וס' לא ימונע
טוב כי הוא רוצה בתשובת הרשעים :

דעם ענף וענף ויי פארשולדיגט גיווארין צו גיין
אין גלות והכל קביר ניצוצות הקדושה דאם אלץ איז
גאר אויס צו קלויבין די ביסקלאך הייליגקייט וואס
געפינט זיך צווישען די פעלקער ווא נגאלו אבותינו
ממצרים כי אם כזכות שהיו גדולים בערכם וואס די
יודין זענען אויפגעלייזט גיווארין פון מצרים איז
גאר גיווען אין דעם זכות וואס ויי זענען גיווען
אפגעהיט פון קונזא ויין וזיך עתה שאנחנו קרובים
לחשופה אף מחדש מכנס ניצוצות הקדושה כמס'א אחרא
איצט אז מיר זענען שוין נאנט גיהאפן צו
ווערן. זאלן מיר פון דאם גייע אריין בריינגען
די הייליגקייט אין די שומאך ופנס כמה פנמים בלבב
מיני חסאות און ער מאכט קאלע פיל ערליי זאכן
מיט ויינע פיל ערליי זינד האט נח גורם אורך הנחית דאם
בריינגט אז דער גלות זאל דערליינגערט
ווערן אויז שגורם בלות השכינה וויי צו דעם מענטש ער
מאכט מיט ויינע זינד אז די שכינה זאל ויין
אין גלות אויז שגורם צער די העלמות וויי צו דעם
מענטש ער מאכט אלע וועלסין זאלן האבן צער
אויז שגורם צער קיין ישראל וויי צו דעם מענטש ער
בריינגט צער צו אלע יודין להיות גוים פני
שלקו אבינו שבשמים ויין זאלן ויין פארטריבען פון דעם
מיש פון אונזער פאטער וואס אין הימל
אחה על נפשו שגורם גנוח התורה והעבודה וחילול שמו
יתברך בין הגוים וויי צו ויין גשקה ער בריינגט צו
פארמאכטן די הורה און די תפלה און עס וועט פארשעקט
ווערן דער גאמט פון גאט צווישען די פעלקער דורך
אם לבן יבוס ויכלס מאד ויחזור בתשובה שלמה דריבער
זאל ער זיך שטארק שעמען און זאל מאהן אמתה און
אנאכעז תשובה וי' לא יבנע טוב און גאט וועט ניט
פארמיידן פון אים דאם גושע כי הוא רוצה בתשובת הרשעים
ווארום גאט וויל די רשעים זאלן מאהן תשובה :

אשטוב און אקר מיט אבהמה אנקבה מענין
אויף ויין זאלן אין אשטוב ואם יתרחק אפילו סיחור
זיך יתקנה און אויב ער דערנויטערט זיך פון צו
ויין זאלן אין אשטוב מיט גאך אקר און מיט
אבהמה הרי נח משוכת איז ער געלויבט גיירוי חקמים
היי פתחון הבהמה קרי שלא ויתיריו עמה און דיא
גרויסע חקמים פלעגן דערנויטערן פון זיך די
קהמות ויי זאלן ניט ויין מיט ויין צו זאמען אין
איין ארט זאלן וואסיד יחיד הערה כפי חקלה דיא
רבגן האבן געאכטת קען זאל ניט ויין זאלן אין
אשטוב מיט אזוי אשה וואס וואס איז אסור
צו אים :

בשלה יום ב תורה

לחשיך סת' דא' יהוה נפש י יהוה יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד' דמילי יוד אל
עם ב'ן שבשטיה בניקוד חולם :

יד א וידבר יהוה אל משה לאמר : א וימלי יי עם משה
ב דבר אל בני ישראל וישבו ויחגו : ב למיכר : ב מליל עם בני
ישראל ויתבון וישרון :

רש"י
(כ) וישבו. לחזרתם לנגד מזרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך
פירוש לתורת אלהים
(א) וידבר האם גאט גיכעט צו משה לאמר אזוי צו זאגן : (ב) דבר בייך צו דיא ישראל וישבו און ויין.

ספר הישר
מצרים, און הקב"ה האט געשטארקט דיא הארצער פון
אלע מצרים ויין זאלן לויטן צו די יודין, וייל ער האט
יס, זענען דיא וואסער פון ים דערציטערט גיווארין און זענען
משלי חכמים
פארקן דרבי אליעזר
הקפולש נדעך נאמען פון הקב"ה און דער ים איז גיט גישפאלטן
גיווארין, האט משה גינאנט צו הקב"ה רבונג של עולם דער ים
פאלגט מיך גיט, איז הקב"ה אללין גינעקן גיווארין אויף דעם
אקגרוקטן, ויין עס שפייט אין סטק ראף

(ב) וישבו ויחגו לג' פי החירות וכו'. גאט האט גינאנט צו
משה, בייך צו די יודין ויין זאלן גיין צוריק געין
צפון, און איך וועל שפארקן דאס הארץ פון פרעה מיט דיא
מצרים

קדם פום חירתא בין לפני פי החירות בין מגדל ובין
מגדוד ובין ימא קדם
בעל צפון קבלה
תשרון על ימא: וימר
פרעה על בני ישראל
מערבין אינו בארעא

אחד

בעל המורים

רשבים

(ג) נכוחים הם. לפניהם. כמו נכביו ים. לפיכך שבו
אחור שלא ידעו היכן ילכו כי סגר עליהם הכדור את
דרכם שהיו במקום נחש שרף ועקרב וחיות רעות ודואגים
שם מאהריהם. ולפיכך שבו במקום שהיו חונים באתם
בקצה המדבר ועתה באו בין מגדול ובין חים לחנות על חים וחרי נכוחים ים לפניהם חרי אין להם במקום
רשבים

שפתי חכמים

פ דהא הסקוק רואה להניד לנו כחיה גדול היו חונים ועדיין
אין אנו יודעין פי החירות דלא חוזר פי החירות במקרה אלא
ודאי הוא פיתוס: צ לפי שנכחוהו מקום סיה עכ"ס אלא סיה
מניח לנכוח אפי' עבר ולכן נקרא פיתוס שהוא גוטריקין פס
סחוס ועכשיו נעשו בני חורין שם פ"י שהקב"ה היום מספר
הנכוח מלרים בשמים ושכשו הוא נקרא פי החירות פ"י החירות
ואין להקשות למה לא יאמר נקרא חירות וגם קודם לכן למס לא
יהא נקרא חוס ולמה נקרא פיתוס ומפרש וסוף שסע שני
סלטים זמרי והנה שנייהם הוא כמו פס: ק אפי' שפתי חכמים

כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחננו לפני
פי החירות. (מכילתא) הוא פיתוס פ ועכשיו נקרא
פי החירות על שם שנעשו בני חורין צ והם שני סלטים
נכוחים וקופים והנה שנייהם קרי פי הסלטים: לפני
בעל צפון. (מכילתא) הוא נשאר מכל אלהי מלרים
ק כדי להעשותו שאמרו קשה יראתו ועליו פירש איוב
(איוב יב) משגל גנוים ויחדס: (ג) ואמר פרעה.
כשישמע שהם כבים לחמוריהם: לבני ישראל. על בני
ישראל. וכן ה' ילחם לכם עליכם (בראשית כ) אמרי לי אחי
וזלעזו שירי"ד (איגנעסנט) כמו (תהלים סד) בעמק הנכא (איוב כא) מכחי נהרות (סס לח) נכחי ים נכוחים

דעת זקנים טבעלי התוספות

שליחת פרעה את העם

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו'. הנה פרעם ואמר לבני
ישראל. ר"ל על בני ישראל. כשישמע לכתם כחוסם
המקומות ואמר נכוחים הם כלן לא ידעו אנה ילכו כי הנה
משה של דרך שלש ימים לך ממדבר לנכות לך והים ראוי
סידע המקום וסדרך אשר ילכו שם לנכות ועתה שבו לחוריות
ולא יהיה כוננו לנכות רק לנכות ואלכן שלח מהמלרים כלי כסף

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו'. הנה פרעם ואמר לבני
ישראל. ר"ל על בני ישראל. כשישמע לכתם כחוסם
המקומות ואמר נכוחים הם כלן לא ידעו אנה ילכו כי הנה
משה של דרך שלש ימים לך ממדבר לנכות לך והים ראוי
סידע המקום וסדרך אשר ילכו שם לנכות ועתה שבו לחוריות
ולא יהיה כוננו לנכות רק לנכות ואלכן שלח מהמלרים כלי כסף

לקוחים על ההורה

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו'. דער ילקוח ראונו שרייבט פרעה:
נועם ואנינו אונ גר נועם ואנינו גיט וויקען וואס
גר נועם ואנינו, גר נועם ואנינו דיא יודין זענען פארשיקט
אין דער מדבר, ווייל די יודין וואס זענען ארויס געגאנגען
פון מצרים זענען געבליבען אין דער מדבר, זיי זענען
אין דער מדבר גישטאנדיג:

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו'. דער ילקוח ראונו שרייבט פרעה:
נועם ואנינו אונ גר נועם ואנינו גיט וויקען וואס
גר נועם ואנינו, גר נועם ואנינו דיא יודין זענען פארשיקט
אין דער מדבר, ווייל די יודין וואס זענען ארויס געגאנגען
פון מצרים זענען געבליבען אין דער מדבר, זיי זענען
אין דער מדבר גישטאנדיג:

אדם נירופין פי החירות ווארום חירות איז מייקש פריין בין סגור צווישען דעם ארץ מגדול ובין הים
אונ צווישען דעם ים פאר די עבודת פוקבים וואס וי הייקט בעל צפון. ורשי שרייבט פון אלע
עבודת פוקבים איז ויא געליבען אונ איז גיט גישלאגן גינארין קרי גר ואל נארען די מצרים
זייא ואלין ואנין דיא עבודת פוקבים איז וייער שטארק דרום איז ויא גיט גישלאגן גינארין
נכחי אקענין דער עבודת פוקבים תהי ואלט איר רוקען זי הים בייא דעם ים: (ג) ואמר פרעה
ואנין לבני אויף די ישראל נכוחים זייא זענען פאר אירט אונ בלאנקען אין לאנד פיר גר האט פאר

פרקי דרבי אליעזר

ספר הישר

גינארט אלע מצרים דערקיינגען אין ים פרעה האט
פארזאמלט אלע מצרים אונ זענען ארויס געגאנגען צו
אמלקיה אויף די יודין, אין מצרים איז נאר געבליבען
ווייער אונ קינער, דיא סתה מצרים איז גינען אין
מדיאן קענטישין, אונ זענען אלע געקומען צו דיא יודין
אונ דיא יודין האבן גערוקט געבין ים, ווי די יודין האבן גינען
מדיא געקומען, אונ דיא יודין זענען געטיילט גינארין אין פיר טייל, דער שטם ראונו שרייבט וואס
משרי חכמים

ספר הישר
גינארט אלע מצרים דערקיינגען אין ים פרעה האט
פארזאמלט אלע מצרים אונ זענען ארויס געגאנגען צו
אמלקיה אויף די יודין, אין מצרים איז נאר געבליבען
ווייער אונ קינער, דיא סתה מצרים איז גינען אין
מדיאן קענטישין, אונ זענען אלע געקומען צו דיא יודין
אונ דיא יודין האבן גערוקט געבין ים, ווי די יודין האבן גינען
מדיא געקומען, אונ דיא יודין זענען געטיילט גינארין אין פיר טייל, דער שטם ראונו שרייבט וואס
משרי חכמים

מצרים זייא ואנין אויף גאנצאנין, אז וואס האט דאס גאט
גיסאקן, ואנס דער מדרש וייל גאט האט גינאלט הערין די
שרייבט

עליהם המדבר: ויחזקתי את לב פרעה וירדה אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו

לגוס לא לפנים ולא לאחר. נכובים. סגורים בנכבי ים שלפניהם. כדכתיב הכאת עד נכבי ים. מכבי נהרית: מלך ככל שנקיים מחזיק לב הרשעים לטורדן מן העולם:

רש"י והתקדשתי ונודעתי וגו' ואומר (תהלים עו) שמה שבר רש"י קשת ואח"כ נודע ביהודה אלהים ואומר (שם ע) נודע ה' משפט עשה: בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעצירה וממנו התחילה הסורענות (מכילתא):

שליחת פרעה את העם וכלי זכב ושמלות לבדו עמם ולכן לא ידעו אי זה דרך ילכו וזעקו דרכים ילכו. ועם היות שנמכות שקבל פרעה כמלכים היה ראוי שיתלסס ודונו ותרגמו ידיו ויפחד מנשט להלחם עם ישראל. אמר ה' עתה חזקת את לב פרעה. לא שאכריח את כחירתי לטעות כן אלא שאמון לו חזק ואומן לב והוא מעמלו ורשעתו וירדוף אחרי בני ישראל כאילו שכת כל המכות אשר ראו עיניו ונפסם כוונתו אכל כמכה המכה הזאת אכבדה בפרעה לא נפסם פרעה כנופו אלא כמכה המכה הזאת אכבדה בפרעה המלך עמלו ובכל חילו שלא ישר כחיים מזהם איש וזה היום לי כבוד גדול בעולם שיכירו וידעו כל יושבי תבל וטובי ארץ שיש אלהים שופטים בלחן. וישישראל נוסע בה' תשועת עולמים ונמנוקם שאלמר פרעה ועבדיו לא ידעתי את ה' עתה ידעו הנשארים כמלכים כלם כי אי ה' בורא העולם וטועה נפלאות גדולות לבדו משנית על אוהביו ומשכיליו ימיהם יעשו כן בני ישראל ששנו אחרות:

פירוש לתורת אלהים ואלאסין פאר וי די מדבר אונ וי וייסין גים ווי ארום צו גיין פון דער מדבר אונ וויא היין צו גיין: (וי) ויחזקתי אונ איך ויעל שטארקין את דאם הארץ פון פרעה וירדף אונ עד נועם נאך יאגין ווי

ספר הישר גם איז געפער קען נאך אריין לויסן אין ים אונ דערטרונגען ווערן. קען נאך גיט בארשין צוריק גיין אין מצרים, האט משה צו וויא גינאנט האט גיט מורא פאר דיא מצרים איר נועם זעהן הקב"ה נועם איך היינט העלפין פון מצרים, דער שקט זכרון בנזמין נסת"י האבין גינאנט קען נאך גיין צוריק אין מצרים, האט משה גינאנט צו וויא היינט נועם איר מצרים, נעקט איר דיא מצרים אונ קוער נועם איר שוין די מצרים גיט זעהן גיט אייביג, דער שקט יהודה אונ יוסף האבין גינאנט קען נאך ברחקת האלטין מיט מצרים, האט משה גינאנט צו וויא הקב"ה נועם פון אייגענטוועגן ברחקת האלטין מיט מצרים אונ איר שונויגט, דער שקט דן גר אשר האבין גינאנט קען נאך אריין לויסן אין דיא פתחת דער נשיא פון שקט יהודה איר דער שרשפער אריין גילאפין אין ים, נאך נחשון איר דער גאנצער שקט יהודה אריין גילאפין אין ים נאך וויא נעקען אלע יודין אריין גענאנגען אין ים, די מצרים נעקען איר גילאפין אין ים נאך דיא יודין, אונ האבין נעקען אונגעקערט צוריק נוייל וויא האבין מורא געהאט סאפער נועם דיא וואסער באלד צוריק קומען אויף וויא, וואס האט גיפאק משרי חכמים

נעם דער פלך הערן, וויא דיא גלגלים נעקען אויף איר געקופען האט ויא אנגעווייזן שרייען צום פלך, ער זאל ויא רעספין, האט דער פלך גינאנט דאס שרייען האב איך גינאנט הערן, דאס נעקלינגע איז גינען ביי די יודין, ווען ויי נעקען גינען אין מצרים אונ דיא מצרים האבין געארבעט מיט וויא האבין וויא געשרייען אונ האבין גיפגעסן צו דאס ער זאל ויי רעספין פון די מצרים

וּבְלִיָּהּ : נ וּמִשְׁכַּחְתִּי אֵלַיךְ אֶל־נֶחֱל קִישׁוֹן אֶת־
 מִסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רִכְבּוֹ וְאֶת־הַמּוֹנֵי
 וְנִתְתִּיחֻ בִּידֶךָ : ד וַיֹּאמֶר אֵלַיִךְ פֶּרֶק אֶם־תִּלְכִּי
 עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאֶם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלַיִךְ :
 נ וַיֹּאמְרֵיב עַל יְדֶךָ לִנְחֵלָא
 דְּקִישׁוֹן יֵת מִסְרָא רַב חֵלָא
 דְּיָבִין יֵת רְחִיבֵיהּ וְיֵת
 מִשְׁרֵסִיָּה וְאִמְקִרִיָּה בִּידֶךָ :
 ד וַיֹּאמֶר לֵה פֶּרֶק אִם פִּלְזִין
 עִמִּי וְאִינִדִּי וְאִם לֹא סִינְלִין
 עִמִּי לֹא אֵינִעִל :

מצודת דוד

משורר נבות בני ישראל לפחותם לבוא עמך דוד חבור ולהלחם כמסורת כי מלך פחדו מחילו סרב : (ג) ומשכתי וכו' . ר"ל פתן
 כלבו ללכת אל נחל קישון : (ד) אם תלכי עמי . אל המלחמה :

דעם פירוש עברי חיישש נעמינס בען ביא דער הפסוק פון דער וואך

תרגום

כתובים משלי יד

לחשוד סיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד דוח יאהרדנהי נשמה דיסוד א אר
 ארנ ארני נפש ארני דוח אלה דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הד וו הד חיה יחידה דיסור יחנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשה

א מציל נפשות עד אמת ויפיה פזבים מרמה : ב ביראת
 יהוה מבטח עז ולבניו יהוה מחסה : ג יראת יהוה מקור
 חיים לסור מפוקשי מות : ד ברב עם הדרת מלך ובאפם
 לאם מחמת ריון :

מן פקא דמותא : ד בסוגא דעקא דרריה דמלכא ויהי דבציר עקא דמתבר פרנסיה :

רשי

מצודת דוד

(א) מציל וכו' . עד אמת הוא מליל נפשות כי אם יעיד להכונן
 הרוח אז יליל מידו נפשות בני אדם ואם יעיד לפטרו אז
 יליל נפש הנדון : ויפיה . המדבר כזבים מליל כזביו את אדם
 מרמה כי מסייע לו כעדותו : (ב) ביראת ה' . הליכת האדם ביראת ה' היא לו מנחת שונו נס לבניו יהיה מחסה לחסות כלל
 זכותו : (ג) סקור . יראת ה' היא מקור הטוב חיים כי היראה תוהירו לסור ממוקשי מות הם עונות ופשעים : (ד) ברב עם
 הדרת מלך . הדרת מלך נראה כעבור רוב העם אשר אחרו : ובאפם . וכשלין עמו עם רב אזי נחל' הדרתו נמה שברושים
 יחתו ויפחדו מפניו והוא למשל לומר הדרת המקום הוא משרכים עושים את המלכות ואם משועים כמה אם יעשוהו יותר שאת
 וכחולה רלויה הם המהדרים את המקום :

פירוש ע"מ

(א) מציל נפשות עד אמת דער עדות וואס נאנט אמת
 רעשעט ער מענטשין . דהיינו ער נאנט
 עדות ראובן האט געהרג'ט שמעון . אונג עם איז
 אמת . הרג'ה מען ראובן . רעשעט דער עדות
 פיר מענטשין ווארום אז ראובן איז ארועט וועט
 ער דאך הרג'ן נאך מענטשין . אונג אז מען הרג'ה
 ראובן . וענען מענטשין גירעשעט גיווארין פון
 ראובן'ס האנט ויפיה פזבים פזמה אונג דער עדות
 וואס נאנט ליגען . רעשעט ער נאר דעם פאלשין
 מענטש וואס ער איז גלייך צו אים : (ב) ביראת ה'
 פזמה ער דער מענטש וואס לעבט מיט מורא
 פאר הקב"ה . האט ער אשטאקע פארנויכערונג .
 הקב"ה וועט אים געוויס העלפ'ן ילגניו יהיה פזמה
 ער וועט ויין אפגעשיצונג פאר ויינע קינדער
 אויך . ויינע קינדער וועלדן געהאלפ'ן ווערין אין
 ויין זכות : (ג) יראת ה' מקור חיים דא מורא פאר
 הקב"ה איז אקטואל פון לעבין . דער מענטש
 וואס האט מורא פאר הקב"ה וועט ער לאנג לעבין
 לסור מפוקשי מות דא מורא פאר הקב"ה וועט אים
 הישען ער נאל ויין אפגעשטאקען פון עבירות וואס
 ויין וענען די שטרויכלעך וואס גריינגען דעם
 מענטש צום געשווינגען טויט : (ד) ברב עם הדרת
 מלך ווען דאס פאלק וענען פיר איז דאס שיינ
 פאר דעם מלך . אסלך פון אנרויסק מדינה איז
 אסלך . אונג אסלך פון אנרויסק מדינה איז אסלך .
 פון דעקטונענין דער מלך פון די גרויסקע מדינה
 האט מער קבוד וויא דער מלך פון דיא קליינע
 מדינה וואס איז אויב עם איז קיין מלך אין
 אקדינה קחת ריון ווערין צו קראכין אלע עצות
 פון דיא מדינה . ווייל יעדער שר נאנט איין
 אנדער מיינונג . אונג עם איז גיטא איין דעה .
 ווערט דיא מדינה פארלארין :

פרק מו א כל בתבי הקדש. אפי' נביאים וכתובים: מצילין אותן. מחזר שפלה בו הדליקה לחזר
אחרת שנאמר מבי אפי' של ערבו (א) והוא שיהיו כתובים בכתב חשודות וכל הקדש: בין
שקורין בהן. כגון נביאים שמעשרין כן בשבת כבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים דאף
יחידים אין קורין כן בשבת: מפני ביטול בית המדרש. כדלקמן שהיו דורשים. כדלקמן

כלי אמאי דנכנס דמלכות דיריכא אלהים
פרק מו א כל בתבי הקדש מצילין אותן מפני
הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין
קורין בהן ואפי' שכתובים בכל לשון מעונים
נגיזה. ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול
בהמ"ד. מצילין תיק הספר עם הספר. ותיק
התפילין עם התפילין. ואפי' שיש בתוכן
מעוות. ולהיכן מצילין אותן. למבוי שאינו
מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש: ב מצילין מוון (א) שלש
סעודות. הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה
דליקה בלילי שבת. מצילין מוון נ' סעודות. בשחרית מצילין ב'
סעודות. במנחה מוון סעודה אחת ר"ל לעולם מצילין מוון נ' סעודות:

מבוי שאינו מפולש האומר כאל. שלש מחיצות כאל לחי זה מבוי מפולש והכי מפרש לה בש"ס ואין
הלכה כגון בתירא: ב מצילין מוון שלש סעודות. ואפי' דכתיב קח סרה דהא לא שרי ל'
לאטלי חלל למזר המעורבת כלל אפי' הכי לא שרי ליה לאטלי טפי מפני שדש כהל על ממנו ואי
שרית ליה אחי לכבוי (ג): נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם
סעודה: רבי יוסי אומר לעולם הוא מציל. האיל ויומא נר הכי הוא וכתביתא טרם ואין הלכה כר"י:

פרק מו א כל בתבי הקדש אפי' נביאים וכתובים: מצילין אותן מפני
הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן ואפי' שכתובים בכל לשון מעונים
נגיזה. ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בהמ"ד. מצילין תיק הספר עם הספר. ותיק
התפילין עם התפילין. ואפי' שיש בתוכן מעוות. ולהיכן מצילין אותן. למבוי שאינו
מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש: ב מצילין מוון (א) שלש סעודות. הראוי לאדם לאדם.
הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת. מצילין מוון נ' סעודות. בשחרית
מצילין ב' סעודות. במנחה מוון סעודה אחת ר"ל לעולם מצילין מוון נ' סעודות:

אפי' נביאים וכתובים: מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן
ואפי' שכתובים בכל לשון מעונים נגיזה. ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בהמ"ד.
מצילין תיק הספר עם הספר. ותיק התפילין עם התפילין. ואפי' שיש בתוכן מעוות.
ולהיכן מצילין אותן. למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש: ב מצילין מוון (א)
שלש סעודות. הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת.
מצילין מוון נ' סעודות. בשחרית מצילין ב' סעודות. במנחה מוון סעודה אחת ר"ל לעולם
מצילין מוון נ' סעודות:

אפי' נביאים וכתובים: מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן
ואפי' שכתובים בכל לשון מעונים נגיזה. ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בהמ"ד.
מצילין תיק הספר עם הספר. ותיק התפילין עם התפילין. ואפי' שיש בתוכן מעוות.
ולהיכן מצילין אותן. למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש: ב מצילין מוון (א)
שלש סעודות. הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת.
מצילין מוון נ' סעודות. בשחרית מצילין ב' סעודות. במנחה מוון סעודה אחת ר"ל לעולם
מצילין מוון נ' סעודות:

ג מצילין ס' מלא כבודות. הוואל וכתת אהת הוא מליז מה לי פורחא מה לי טובא: ועיגול של דברה. אט"ס שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, וידעו שם יסאלו סכר כפועלים לאו סכר שכת שקלי כיון דמטיקרא לאו חלפתא דשכר פועלה כאלו (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דאט"ג דמטיקרא קא וזי ומה שהיל דידיה היו מ"מ לא נוחא ליה דלחמי מחמרים דידע דעל כרחיה אפקריה וכמאס נמי לא ניהא ליה דלטרס הילכך שקיל אנרי: ד ולשם הוא מוציא לת"ק לחצר המעורבת ולכן כתיבא אפי' לחצר שאינה מעורבת: כרי תשמישו. שריכים לו לחותו היום לסעודה: י"ח ברים. שהוא רגיל ללבוש כחול כבת אהת ותו לא (ד) ואלו הן הקרנל העליון ומלבוש שממלאין אותו מוך ולמר נפן בין תפירה לתפירה שקורין כערכי משכ"א ומגור רחב שחזר ממעל למדיו וכנד לר וקאר שקורין בלע"ז גול"א וחלוק שוכס על כשרו שקורין קמיו"א ומגור שחזרין עליה וכוכס שדלשו ומגנסת ושי מעלים שברגלו ושי כתי שוקס (ה) ושי כתי ידים שמלבישים אותם על הידים ומכסין בהן החושות עד האצילים ושי רידיים שמחנכ בהן וסולת קטן שמכסה בו ראשו וכחשו וסודר שכווארו ותלוין שי ראשו לפניו וקורין לו כערכי שי"ד: בואו והצילו עמי. שכסם שהוא מליז כך הם מליזים אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם שפעמים שהוא מליז יותר ממה שהם יכולי להציל כגון שהוא לא סעד והן סעדו (ו) או אימא: דה שידה. העשויה כגון ארון: תיבה. קענה של שולחני: ובגדל. ארמירא"ל בלע"ז וכערכי משכ"א ושלשתן של עץ: מפני שהוא מחרך. ואין האור נלחמת בו והציל על כלי עץ שלא ישרף: ג מצילין ס' מלא כבודות. הוואל וכתת אהת הוא מליז מה לי פורחא מה לי טובא: ועיגול של דברה. אט"ס שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, וידעו שם יסאלו סכר כפועלים לאו סכר שכת שקלי כיון דמטיקרא לאו חלפתא דשכר פועלה כאלו (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דאט"ג דמטיקרא קא וזי ומה שהיל דידיה היו מ"מ לא נוחא ליה דלחמי מחמרים דידע דעל כרחיה אפקריה וכמאס נמי לא ניהא ליה דלטרס הילכך שקיל אנרי: ד ולשם הוא מוציא לת"ק לחצר המעורבת ולכן כתיבא אפי' לחצר שאינה מעורבת: כרי תשמישו. שריכים לו לחותו היום לסעודה: י"ח ברים. שהוא רגיל ללבוש כחול כבת אהת ותו לא (ד) ואלו הן הקרנל העליון ומלבוש שממלאין אותו מוך ולמר נפן בין תפירה לתפירה שקורין כערכי משכ"א ומגור רחב שחזר ממעל למדיו וכנד לר וקאר שקורין בלע"ז גול"א וחלוק שוכס על כשרו שקורין קמיו"א ומגור שחזרין עליה וכוכס שדלשו ומגנסת ושי מעלים שברגלו ושי כתי שוקס (ה) ושי כתי ידים שמלבישים אותם על הידים ומכסין בהן החושות עד האצילים ושי רידיים שמחנכ בהן וסולת קטן שמכסה בו ראשו וכחשו וסודר שכווארו ותלוין שי ראשו לפניו וקורין לו כערכי שי"ד: בואו והצילו עמי. שכסם שהוא מליז כך הם מליזים אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם שפעמים שהוא מליז יותר ממה שהם יכולי להציל כגון שהוא לא סעד והן סעדו (ו) או אימא: דה שידה. העשויה כגון ארון: תיבה. קענה של שולחני: ובגדל. ארמירא"ל בלע"ז וכערכי משכ"א ושלשתן של עץ: מפני שהוא מחרך. ואין האור נלחמת בו והציל על כלי עץ שלא ישרף:

ג מצילין ס' מלא כבודות. הוואל וכתת אהת הוא מליז מה לי פורחא מה לי טובא: ועיגול של דברה. אט"ס שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, וידעו שם יסאלו סכר כפועלים לאו סכר שכת שקלי כיון דמטיקרא לאו חלפתא דשכר פועלה כאלו (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דאט"ג דמטיקרא קא וזי ומה שהיל דידיה היו מ"מ לא נוחא ליה דלחמי מחמרים דידע דעל כרחיה אפקריה וכמאס נמי לא ניהא ליה דלטרס הילכך שקיל אנרי: ד ולשם הוא מוציא לת"ק לחצר המעורבת ולכן כתיבא אפי' לחצר שאינה מעורבת: כרי תשמישו. שריכים לו לחותו היום לסעודה: י"ח ברים. שהוא רגיל ללבוש כחול כבת אהת ותו לא (ד) ואלו הן הקרנל העליון ומלבוש שממלאין אותו מוך ולמר נפן בין תפירה לתפירה שקורין כערכי משכ"א ומגור רחב שחזר ממעל למדיו וכנד לר וקאר שקורין בלע"ז גול"א וחלוק שוכס על כשרו שקורין קמיו"א ומגור שחזרין עליה וכוכס שדלשו ומגנסת ושי מעלים שברגלו ושי כתי שוקס (ה) ושי כתי ידים שמלבישים אותם על הידים ומכסין בהן החושות עד האצילים ושי רידיים שמחנכ בהן וסולת קטן שמכסה בו ראשו וכחשו וסודר שכווארו ותלוין שי ראשו לפניו וקורין לו כערכי שי"ד: בואו והצילו עמי. שכסם שהוא מליז כך הם מליזים אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם שפעמים שהוא מליז יותר ממה שהם יכולי להציל כגון שהוא לא סעד והן סעדו (ו) או אימא: דה שידה. העשויה כגון ארון: תיבה. קענה של שולחני: ובגדל. ארמירא"ל בלע"ז וכערכי משכ"א ושלשתן של עץ: מפני שהוא מחרך. ואין האור נלחמת בו והציל על כלי עץ שלא ישרף:

אין דעם הויף וואם ער איז מציל דאם עסין מוציא ב' ב' משמישו טראגט ער ארויס אלע פלים וואם ער דארף מיט וויי ניצען צום עסין אום שבת ויבש ב' פה שכיב ויבש אום קליידער ניה אן וואם ער קען גאר אןקליידין וישפ ב' פה שכיב געשפ אום ער וויקלען אויף ויה וואם ער קען גאר ארויף וויקלען רבי ישי אויפ שטיגן ער ב' ב' יוסי וואנט די אבמאצעהן קליידער וואס ער גייט אלעמאהל אין וויי אעג ער וי אן קליידין אויף ויה אום ארויס טראגין מיט איין מאהל אום אז ער קוקט אין דעם הויף וואס דארט ברענט גיט ציהא ער אראפ פון ויה דיא קליידער ויה אום ער קוקט נאך אמהל אין הויף ווא עס ברענט ויבש אום ער טוהט אן נאך אמהל אבמאצעהן קליידער ומוציא אום ער טראגט וי ארויס אין דעם אנדערין הויף אום אזוי קען ער טאהן פיר מאהל וואס געמרים אום ער וואנט צו אנדערע קענטשין בוא ויהציו עמי קוקט מציל ויין מיט מיר, אום וויי אעגין אויף אן טאהן יעדער צו אבמאצעהן קליידער, אום אזוי רעקטין וויא פריער שטייט: ד רבי שקטן בן ננס אויפ רבי שקטן בן ננס וואנט פירטין ער של גר קען קען קען פאר שפרייטן אום שבת אפעל פון אציג גי גי שדה תיבה וסגרי אויף אבמאקטין אום אויף אשאנק אום אויף אאלקער שחמי ביה האיר וואס דער פיער האט ויה אויף וי אן געמאפט כגני שהיה ביהר טייר ד' פער נענקט נאר

[ס] ששבתתה עדיהן. ואף דק"ל קטן אכול גבולות אין ב"ד
 מ"טו"ס להפרישו מוקי לה כגמרא דהכא בקטן העוס' לדעת אכיו
 שידע שהכניסו טוח לאכיל וטוחה בשבילו ודכוותי' עכו"ס ואפ"ה
 פ"י דאפ"ה ידוע דעו"ס לשראף אפ"ה חרטה דפשי' עבד
 ולהנאה עתה שידע שלא יפסיד: (י) חמ"ל דאין לז"ל דהא לא
 ק"ל כר"י ובמ"ס הר"ב בעמ"ס

ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין
 ריקנים בשביל שלא תעבור הרליקה. ר' יוסי
 אומר בבבלי חרם חרשים מלאים מים לפי שאין
 יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין
 את הרליקה: ו' עכו"ס שבא לכבות אין
 אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שבתתו
 עליהן. אבל קמן שבא לכבות אין שומעין לו.
 מפני [ה] ששבתתו עליהן: ז' כופין קערה
 ע"ג הנר בשביל שלא תאחז בקורה. ועל
 צוואה של קמן. ועל עקרב שלא תישוך.
 אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבי יוחנן
 בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחמאת:

כלי (י) דשרי לטלטלו לנורח מקומו: ועל צוואה של
 קמן. לאו צוואה של נער קמן קאמר דהא גרף של רעי
 הוא ומותר לטלטלו ולהוציאה לאשפה אלא ה"ק ועל צוואה
 של תרנגולים מפני הקטן שלא יטפח ויתלכלך בה וכגון
 שזאה וז' מונחת באשפה שבחצר דלא רמיא קמיה ולאו
 גרף של רעי הוא (ח) הילכך אין מותר לטלטלה ולהוציאה
 אכל כוסין עליה קערה בשביל הקטן שלא יתלכלך:
 חסדא דרבי יוחנן: דכיון שלא היה עקרב

מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. שם מקום:
 ר' אחריי' הושע אני שמה חייב טחאת משום זירה ולענין
 כגון הנחשים הנשרפים וכל שטח מותר להרגן מיד
 כשראה אותו ואפי' שאין רגליו אחריו ואותן שאין
 נוסכין וממיתין ודאי אלא פעמים ממיתין ופעמים אינן
 אחריי' כופה עליהם כלי ואם דרסן והרגן לפי תומו

נאר אקער זיא ברענט ניש, לאזט זיא ניש צו
 דעם פייער צו דיא שידה היכה ומגדל זאלין
 ברענען ועושין מחיצה בכל הכלים. אונ קען מען
 מאכין אנואנט מיט אלערליי גלים בין פלאים בין
 ריגנים סאיי דיא גלים זענען פול מיט וואקער
 אונ סאיי זייא זענען ליידיג אן וואקער בשביל
 שמה תעבור הרליקה דער פייער זאל ניש אריבער
 גיין אויף דיא אנדערע זייט פון די גלים רבי יוסי
 אומר בגב' חרם חרשים פלאים מים רבי יוסי נאנט
 צו דענען גלים גייט וואס זענען פול מיט וואקער
 קאר קען ניש מאכין מיט זייא אנואנט צו פאר
 שטעלן פאר דעם פייער אום שבת לפי שאין
 יכולין לגב' את האור ווייז זייא קענען ניש דער
 האלטין דעם פייער וזו סתפקין ווערין זייא צו
 שפאלטין גיט זיך אויס דאס וואקער ויכבין את
 הרליקה אונ פאר לעשין דעם פייער: ו' עכו"ס שבא
 לכבות איין געצין דינער וואס קוקט פאר לעשין
 דאס פייער אום שבת אין אופנים ו' בכה קאר קען
 אים ניש זאגן פאר לעש דאס פייער זאי תכבה
 אונ ער דארף אים ניש זאגן ער זאל ניש פאר
 לעשין. נאר וויא ער וויל זאל ער קאנען מפני שאין
 שבתתו עליה ווייל דאס רוהונג פון גוי אום שבת
 גיהער ניש צום יודין דער יוד דארף ניש היקען
 דעם גוי ער זאל ניש קאנען אקלאכה אום שבת

בין מלאים. מים: שאין יכולין לקבל את האור.
 מפני שהדשים הם וסכר רבי יוסי גרס כזו אסור אפילו
 במקום הפסד ממון ואין הלכה כרבי יוסי: ו' אין
 אומרים לו כבה. דלמיתה לעכו"ס שבות: ואל

תכבה. אין צריך למחות
 כידו אלא ייטשו ויכבה מפני
 שאין שבתת העכו"ס עליהן
 דישאל אינו מזהיר על
 שבות העכו"ס כשאין עבדו:
 ז' כופין קערה. של חרס:
 על גבי הנר. וכלכד שלא
 יכבה ואף על פי שנוטל כלי
 להלכת קורה שאינה נטלת
 בשבת הא אוחזינה מניה
 לר' ינאי דאמר אין כלי
 נוטל אלא לנורח דבר הניטל
 ושני לה כנרדך למקומו של

כלי דשרי לטלטלו לנורח מקומו: ועל צוואה של
 קמן. לאו צוואה של נער קמן קאמר דהא גרף של רעי
 הוא ומותר לטלטלו ולהוציאה לאשפה אלא ה"ק ועל צוואה
 של תרנגולים מפני הקטן שלא יטפח ויתלכלך בה וכגון
 שזאה וז' מונחת באשפה שבחצר דלא רמיא קמיה ולאו
 גרף של רעי הוא (ח) הילכך אין מותר לטלטלה ולהוציאה
 אכל כוסין עליה קערה בשביל הקטן שלא יתלכלך:
 חסדא דרבי יוחנן: דכיון שלא היה עקרב

אפי' קמן שבא לכבות אין שומעין לו.
 קינד וויל עס פאר לעשין אין שומעין לו העקרב קען
 אים ניש. קען לאזט אים ניש סב"י ששבתתו עליה
 ווייז זיין רוהונג איז אויף דעם יוד. דער יוד מוז
 זעהען דער קינד זאל ניש קאנען אקלאכה אום
 שבת: ז' כופין קערה על גבי הנר קען מען אריבער
 דעקין אום שבת אשיסור איבער אליקט וואס
 ברענט בשביל שמה תאחז בקורה דער פייער זאל ניש
 אנצינדען דעם באלקין נאר דיא שיסור זאל ניש
 איזי אנרויסען אז דיא ליכט זאל ניש פאר לאשין
 ווערין אינווייניג ועל צוואה של קמן אונ קען מען
 אריבער דעקין אום שבת אפלי אויף. צוואה.
 אקינד זאל זיך ניש פאר ביאוסקין אין דיא צוואה
 וזי עקרב שמה הישד אונ מען קען אריבער דעקין
 אום שבת אפלי אויף אשלאנג דער שלאנג זאל
 ניש קענען קוקען ביסין אפי' רבי יהודה האם רבי
 יהודה גינאנט מפשה בא לפני רבי יוחנן בן זכאי בערב
 עס האם אקאהר גינאנאפין פאר רבי יוחנן בן
 זכאי אין דער שטאט ערב אז איינער האם
 אריבער גינעקט אפלי אויף אשלאנג אום שבת
 ואפי' חוששני לו סתפקת האם רבי יוחנן גינאנט אף
 האב מורא אז ער נועט דארפין גריינגען אקאנען
 סתמא. ווייל ער האם דעם שלאנג גיפאנגען
 אום שבת אונ דער שלאנג האם אים ניש גינאנט

ח מילא מים. מבור כר"ה: כבש. עושין כספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליכסה ואינטרדיך חנא לחשמוע'י נר ומים דלי חנא נר ה"א נר הוא דשרי לליכא למגור שחא ירבה בשביל ישראל דנר לאחד נר למאה אבל מים דליכא למגור אסור ואי אשמועין מים כ"א מים הוא דכשיל ישראל אסור אבל נר אט"ג דכשיל ישראל כיון דהוה נמי נרדף ליה שרי דנר לאחד נר למאה לריכא וככס אט"ג דדמי

ח עכ"רם שהרליק את הנר משתמש לאורו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. מילא מים להשקות [ו] לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. מעשה ברבן גמליאל וקנים שהיו באין בספינה ועשה עכ"רם כבש לירד בו וירדו בו רבן גמליאל וקנים: לנר דכש לאחד ככס למאה משום מעשה דר"ג וקנים חנא ליה דמעשה רב :

צו בייסקען: ח אינו ישראלי שהרליק את הנר אויב אנגעצין דינער האט אנגיזונגען אליקט אום שבת פאר זיך ששתמש לאורו ישראלי קעג אידן גיזען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט ואם בשביל ישראלי אונ אויב דער נוי האט אנגיזונגען די ליכט פאר דעם יודים וועגן אסור קאר נים דער יוד גיזען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט מילא מים דחשקות בהמתו אויב דער נוי האט אן גישעפט וואסער פון אברונגען וואס איז אין גאס אדער אין פעלד צו געבן טרינקען זיין בהמה. אויב עס איז געבליבען אין דער בלי אביסול וואסער פשקה אחריו ישראלי קעג אידן געבן זיין בהמה אויס צו טרינקען די ביסול וואסער ואם בשביל ישראלי אונ אויב דער נוי האט אן גישעפט די וואסער פאר אידים וועגן אסור קאר נים דער יוד געבן דאס וואסער פאר

זיין בהמה צום טרינקען עשה נכרי כבש ירד בו אויב דער נוי האט גימאכט אום שבת שטיינען וואסער אראפ צו גיין דורך זיי יוד אחריו ישראלי קעג אידן אויב גיין אויף די שטיינען וואסער און אונ אויב ער האט גימאכט די שטיינען וואסער פאר אידים וועגן אסור קאר נים אידן גיין אויף דיא שטיינען וואסער מעשה ברבן גמליאל וקנים עס האט גימאכט ביי רבן גמליאל מים זיינע אלטע לייט שהיו באין בספינה זיי נעמען גימאכט אין אשית שבת אונ אין דיא שית נעמען גימאכט גימאכט עכ"רם כבש ירד בו אונ אונ אויב האט גימאכט שטיינען וואסער פאר זיך ער זאל קענען אראפ גיין פון די שית וירדו בו רבן גמליאל וקנים איז רבן גמליאל מים זיינע אלטע לייט אויף אראפ גימאכט פון דיא שית דורך די שטיינען וואסער:

רש"י

גמרא שבת דף קכ"ב ע"א

כלס הי' כלה כלי החיטון דגנוכה דמלטת דכריאה אכדטם עשה עכ"רם כבש לירד בו יורד אחריו ישראל וצריכא דאי אשמועין נר משום רנר לאחד נר למאה אבל מים ליגור

אין דער משנה נחן שטייט עפרים שהרליק את הנר משתמש לאורו ישראלי. אויב אעפרים האט אנגעצונגען שבת אליקט פאר זיך, קעג אידן גיזען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט אום שבת מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראלי. אויב אין גאס איז גיטען אברונגען האט אעפרים אנגיזונגען וואסער פון אברונגען אום שבת ער זאל געבן די וואסער טרינקען צו זיין בהמה. אונ אין די בלי איז געבליבען אביסול וואסער. אדער דער עפרים האט נרטה געהאט אונ האט נים גיטען געבן זיין בהמה צו טרינקען דיא וואסער. קעג אידן געבן די וואסער אונ געבן זיין בהמה צום טרינקען אום שבת עשה עכ"רם כבש ירד בו יוד אחריו ישראלי אויב אעפרים האט געמאכט אום שבת אסורען אין אלייטער ער זאל קענען אראפ גיין. קעג אידן אויף אראפ גיין אויף דעם קרעפ אום שבת. נאנט די גמרא יצריא די

דער

בהענא

לחמול היו מחזקין: דקאים לה באפה. שלא הפנה
למקום אחר: ואולי ואברה. אבל הוא אינו עומד על
העשנים קרוב להם לניחוש לשמא יטול ויחבל: מכירו
היה. שהרי בספינה היה כל עמו: שלא בפניו היה.
כשעשו לא היה רבן גמליאל
שם דמכרין לוה: נר לאחד
נר למאה. וכנס לאחד
כנס למאה לכל גבי עשנים
כשהוא מכיר מרבה בשכילו:
הואיל ושלם בפניו וכו'.
קשה לרבה דשמע' מיניה
דכפניו אסור ואף על פי
והא רבן גמליאל מכירו היה אמר אביו שלא
בפניו היה רבא אמר אפי' תימא בפניו נר לאחד
נר למאה. מיתבי אמר להן רבן גמליאל הואיל
ושלא בפניו עשו נר בו אימא הואיל ועשו
נר בו תא שמע עיר שישאל ועב"ם דרים
בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת
אם רוב עב"ם מותר לרחוץ בה מיד אם
רוב ישראל יסתין בכדי שיחמו חמין

בפעם שישא נר בו רבן גמליאל האם גזאנא צו די
מענקשין וואס זענען גיווען מיט אים אין די שיה
נויען ווען דער עכ"ם האט געמאכט דעם מרעפ
זענען מיר גיט גיווען געבין אים אונזער האט
אונז גיט גיווען. האט ער דאך דעם מרעפ גיט
געמאכט פון אונזערשטענדיג דריבער וועלן מיר
אראפגיין פון דיא שיה דורך דעם מרעפ. איז
דאך אקשנא אויף רבא. זאגט די נקרא אפא הואיל
ועשא נר בו אזוי האט רבן גמליאל גזאנא צו
זייען מענקשין ווייל דער עכ"ם האט שוין דעם
מרעפ געמאכט דריבער וועלן מיר אראפגיין
פון דיא שיה דורך דעם מרעפ. זאגט דיא נקרא
הא שפע קום הער וואס איך וועל דיך פערענדיג מיר
האבן גילערונגט עיר שישא דרים בחובה
אשקאט וואס אין איר וואהנען יודין אונז עכ"ם
היתה בה מרחץ המרחצת בשבת אונז אין דיא שישא
איז גיווען געבאד וואס מען האט איר געהייצט
אונז געווארעמט וואסער אום ערב צום וואשן
ויה אם רוב עכ"ם מותר לרחוץ בה מיד אויב דאס
מעקשע מענקשין פון ששקאט זענען עכ"ם.
געוויס איז דיא באד געהייצט גיווארן פון ווענען
דיא עכ"ם, דריבער אז עס קומט מוצאי שבת
באלד וויא עס ווערט גאר נאכט מענען שוין יודין
אריין גיין אין באד אונז ויה וואשן מיט די וואסער
וואס זענען געווארעמט גיווארן אום שבת אס
רוב ישראל אויב דאס מעקשע מענקשין פון
ששקאט זענען יודין. מארין גיט דיא יודין גיין אין
דעם באד מוצאי שבת. באלד וויא עס ווערט
נאכט. גאר נאכט בכדי שיחמו חמין ווי מוין ווארשין
אזוי לאנג וויא מען קען אן ווארעמט וואסער.
דעריבער ווארעם מאכט וואסער דאערט איין שעה
מזוין וויא ווארשין איין שעה און דער נאכט. ווי
נאלין גיט הגאון האבן פון דעם וואס איז גישאדן
גיווארן שבת. איז דאך אקשנא די באד ווערט
האך געהייצט פאר ווייניג מענקשין דאס זעלבדיג
וויא פאר פיל מענקשין. מזוין מיר וואגן אז דאס
מעקשע מענקשין אין ששקאט זענען עכ"ם איז

בפעם שישא נר בו רבן גמליאל האט גזאנא צו די
מענקשין וואס זענען גיווען מיט אים אין די שיה
נויען ווען דער עכ"ם האט געמאכט דעם מרעפ
זענען מיר גיט גיווען געבין אים אונזער האט
אונז גיט גיווען. האט ער דאך דעם מרעפ גיט
געמאכט פון אונזערשטענדיג דריבער וועלן מיר
אראפגיין פון דיא שיה דורך דעם מרעפ. איז
דאך אקשנא אויף רבא. זאגט די נקרא אפא הואיל
ועשא נר בו אזוי האט רבן גמליאל גזאנא צו
זייען מענקשין ווייל דער עכ"ם האט שוין דעם
מרעפ געמאכט דריבער וועלן מיר אראפגיין
פון דיא שיה דורך דעם מרעפ. זאגט דיא נקרא
הא שפע קום הער וואס איך וועל דיך פערענדיג מיר
האבן גילערונגט עיר שישא דרים בחובה
אשקאט וואס אין איר וואהנען יודין אונז עכ"ם
היתה בה מרחץ המרחצת בשבת אונז אין דיא שישא
איז גיווען געבאד וואס מען האט איר געהייצט
אונז געווארעמט וואסער אום ערב צום וואשן
ויה אם רוב עכ"ם מותר לרחוץ בה מיד אויב דאס
מעקשע מענקשין פון ששקאט זענען עכ"ם.
געוויס איז דיא באד געהייצט גיווארן פון ווענען
דיא עכ"ם, דריבער אז עס קומט מוצאי שבת
באלד וויא עס ווערט גאר נאכט מענען שוין יודין
אריין גיין אין באד אונז ויה וואשן מיט די וואסער
וואס זענען געווארעמט גיווארן אום שבת אס
רוב ישראל אויב דאס מעקשע מענקשין פון
ששקאט זענען יודין. מארין גיט דיא יודין גיין אין
דעם באד מוצאי שבת. באלד וויא עס ווערט
נאכט. גאר נאכט בכדי שיחמו חמין ווי מוין ווארשין
אזוי לאנג וויא מען קען אן ווארעמט וואסער.
דעריבער ווארעם מאכט וואסער דאערט איין שעה
מזוין וויא ווארשין איין שעה און דער נאכט. ווי
נאלין גיט הגאון האבן פון דעם וואס איז גישאדן
גיווארן שבת. איז דאך אקשנא די באד ווערט
האך געהייצט פאר ווייניג מענקשין דאס זעלבדיג
וויא פאר פיל מענקשין. מזוין מיר וואגן אז דאס
מעקשע מענקשין אין ששקאט זענען עכ"ם איז

שמואל אקלע לבי אבין תורן אתא ההוא עב"ס אדליק שרגא אהרדינהו שמואל לאפיה

ליבט

ביון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר ארעא דנפשיה הוא ראריק ראייתי שטר. ההוא אהררינהו איהו לאפיה גבי שרגא :

ליקט ער נאל גיט הנאה האבין פון איר גיט דהוא האט שמואל גיטאנט איה נעה אז דער עכרם דאייתי שטר וקא קרי נוי שמואל האט גיטעהן אז דער האט געצונדן רי ליקט פון זייערען אהררינהו עכרם האט געבריינגט אפאפיר צו רי ליקט און איהו לאפיה גבי שרגא האט שמואל צוריק אוק- לייגעט אין פאפיר אפ ארעא דנפשיה הוא ראריק גיקערט זיין פנים צו רי ליקט :

זוהר בשלה דף ס"א ע"א ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

דבר אחר (תהלים מה) אשרי משכיל אל כל כמה תקיפא אגרא דמסכנא קמי קב"ה. א"ר חייל תוהגא על האי קרא דכתיב (טט טז) כי שומע אל אביונים ה' וכי אל אביונים שימע ולא לאחרא. א"ר שמעון בן דאינון קריבין יחינו לחילא דכיוויב (שם נא) לב נשבר ודכה אלהים לא תבוה. ולית לך בעלמא דליהו תביר לבא כמסכנא. תו אמר רבי שמעון יא הוא כל אינון בני עמלא אחתיוין קמי קב"ה בנושא ונפשא ומסכנא לא אחתיו אלא כנפשא בלחודיו וקב"ה קריב לנפשא יחיר מנופא. מסכנא חד הוה כשיבנותיה דרבי ייסא ולא הוה מאן דאשגח ביה ויהא הוה אכסוף ולא חקיף גבני נשא יומא חד חלש עאל עליה רבי ייסא שמע חד קלא דאמר טילקא טילקא הא נפשא פרחא גבאי ולא מטון יומיו. ווי לבני מחיה דלא אשתכח בהו דיתבי נפשיה לגביה. קס רבי ייסא שדי כפומיה מיה דגרגרס אשחא דקונסא (ס"א דקופתא) אחבשו ויעא כחפיו ותב רוחיה לגביה. לבתר אחא ושאל ליה אמר חיד רבי נפשא כפא מנחי ומטו לה קמי כורסיא דמלכא וכשית לאשתארא תמן אלא דבשי קב"ה לזכא לך ואכריוו ערך זמין הוא רבי ייסא לסלקא רוחיה ולאשתארא כחד אדרא קדישא, דומינין חכרייא לאשתארא כחדעא והא אחקינו תלת כרסייא דקיימנ לך ולחברך. מההוא יומא הוו משגיחין ביה בני מחיה. תו מסכנא אחרא אעבר קמיה דר' יצחק והוה צדיה פלג משה דכסף. אמר ליה לרבי יצחק אשלים לי ולבני ולבנתי נפשאן. אמר ליה והיך אשלים נפשיכו דהא לא אשתכח גבאי בר פלג משה. אמר ליה כדא אשלימנא כפלג אחרא דאית גבאי אפקיה ויהביה ליה. אחזיאו ליה בחלמיה דהוה אעבר כשחא דימא רבא וכעאן למשדיה בגוויה. חמא לרבי שמעון דהוה אשגח ידיו לקבליה ואתי ההוא מסכנא ואפקיה ויהביה בידיו דרבי שמעון ואשתויב. כד אשתר נפל כפומיה הא קרא אשרי משכיל אל כל ביום רעה ימלכו יי' :

מוסר

יוסף דחוק

הלכה פסוקה

מלוקט מספרי מוסר
מנהג ישראל חרה להחזיר לתקן פנים הכרית כשנפשות אל על שובבים אשר כהו כהם שגור ישראל ונחלתן וזמון חסול לעור ולהועיל להענות צימים אלו להוציא לאור נילנות אשה שאסור להחזיר עמה בין ישראלית בין עכו"ם מכין את שניהן מכת מדהות האיש והאשה ומכריזין עליהן כנהג ישראל חרה להחזיר לתקן פנים הכרית כשנפשות אל על שובבים אשר חרה להחזיר עמה בין ישראלית בין עכו"ם מכין את שניהן מכת מדהות האיש והאשה ומכריזין עליהן
א"ר שר שובבים אלע מנהגים וואס זענען דא ביי די יודין איז גליה נוי זיי וואלטין געשטאנען אין די תורה. איינער פון דיא מנהגים איז מען זאל זיך רערנועקן צו טאהן תשובה אויף דיא זיגן וואס מען האט גיטאהן מיט רעם ברית קודש. אין דיא וואכין וואס גייען דיא קררות שובבים תית ושמות נארא בא בשלח יתרו בשבטים הרומה הצורה אשר בהם שגבור ישראל ינאליהן וואס אין דיא קררות איז געשריבען דיא ארבעט וואס די יודין האבין געארבעט אין מצרים און נוי זיי זענען אויפגעלייזט גיטאריין פון מצרים וזיסן מסוגל געוור ויהודי תהענות בנים איז און די צייט איז גוט מען זאל אין זיין פאקטין. און די צייט מיט רעם פאקטין קענען העלפן ארויס צו געמען די הייליגקייט פון די קרי ותרע וואס איז מיט איר אליין אין אשמוב. סאיי דיא אשה איז אינארישע סאיי זיא אגניה פגין את שניהן פניה מרות האיש והאשה שלאנט מען ביידע מלקות אים און איר. ביו זיי מוהען תשובה ויפגורין עליה און מען רוקט אים אויף זיי רעם מאנקסערנאהן און דיא אשה האט מען גיטאפין. אליין אין אשמוב ארער

קרי וכסם ש"י ענוי כמלרס יאלו לאור נילעות הקדושה. ועד
שלא יכחלו ימי הזקנה שלו מפני שביד תש כחו ולא יוכל
להתענות ולסבך עלמו יתברך לשון כדכתיב וכו' את בוראך בימי
כחוריתך. והעיקר הוא לעשות גדרים וסיונים מכאן ולהבא
שלא לבא לידי חטא ולא תפסה תשובה תשובה ומרובה דלי לאו הכי לא
עשם כלום ודומה לנטע נטועות נאות וכו' ברוך לעמוד נטוע
כן הדבר הזה מה יועיל כתשובתו אם לא ישמור עלמו וישמור
רגליו מלכוד פסם אחת ועל פ' ישליך יכבו יאר שניו להיות
תשובתו תשובה גמורה ורלויה לפניו ית' :

חזן מאשה איש שאע"פ שאסור להתיר עמה אם
נתיחד אין לוקין שלא להוציא לעז עליה שזינתה
ונמצאו מוציאין לעז על הבנים שהם כמורים : (ב) כל
אשה שאסור להתיר עמה אם היתה אשתו עמו ה"ל
מותרת להתיר מפני שאשתו משמרתו אבל לא תתיחד
ישראלית עם העכו"ם ואף על פי שאשתו עמו שאין
אשתו של עכו"ם משמרתו ואין להם בושא :

פארנאסין גיטאין גיט צו די מצוה ויכשם ששע יר
עני במצרים יצאו לאור נצוצות הקדושה אזוי ויאר דורך
דעם וואס די יודין נענען געפייניגט גיטאין אין
מצרים תאבין ויאר ארויס געצויגן דיא בילדאך
הייליגקייט וואס איז גיטען אין מצרים. אזוי ווען
מען לייגט דיא סדרות פון מצרים. אונ מען
פייניגט יוד מיט דעם פאסטין קען מען אויך
ארויס ציהען די הייליגקייט פון די ירע וואס איז
פארנאסין גיטאין אוקיוסט ועד שלא יבואו יפי תוקנה
איידער עס וועלן קוקען דיא אלטע יאהרין שא
מפני שיהי מש כחו דאמאלס איז שוין שוואך ויין
כח פון די אלטער ווא יודי להתענות וסבך עצמו וואס
ער נועט שוין גיט קענען פאסטין אונ נועט זיך
גיט קענען פייניגען. דריבער יפטר לשון זאל ער
זיך איילין צו טאהן תשובה כדכתיב וכו' את בוראך
בימי כחוריתך ויאר עס שטייט אין פסוק געדייגט
דיין בשעפער אין דייןע וינגע יאהרין וייעקר הוא
לעשות גדרים וסיונים מכאן ולהבא שלא לבא לידי חטא דער
עיקר תשובה איז ער זאל זיך פארצאהקען אונ
היטען אז פון איצט אונ ווייטער זאל ער שוין גיט
זינדנען ווא תחת תשובה תשובה וסדרה דאמאלס
נועט ויין די תשובה אנושע אונ אבעויליגטע פאר
גאט דא לאו כפי נוארוס אז ער נועט גיט אזוי טאהן.
גאר ער נועט ווייטער זינדנען לא עשה גיט האט
ער מיט ויין פאסטין אונ מיט ויין תשובה גאר
גיט ניקאהן ודוכה לנפש נסיעה נאות ער איז גלייך צו אייגעס וואס פלאנצט שיינע בויקער ויביר גרין
נעקיר נמוז אונ ער נעמט בארד אהאק אין האנט אפ צו האקן דיא בויקער וואס ער האט
געפלאנצט בן הדור הזה אזוי איז די נאך מה יועיל בתשובתו אם לא ישמור עצמו וישמור רגליו מלכוד פסם אחת
וואס נועט אים העלפין די תשובה אויב ער נועט זיך גיט היטען אויב ער נועט גיט היטען וינגע
גיס ער זאל גיט נאך אמהל געצוואנגען ווערן אין די גבירה נגי ה' בשליך יחבי יאר עניו להיות תשובה
תשובה גמורה ורצויה לפניו יתברך ער זאל נוארפין ויין משא אויף גאט ער זאל אים ליכטיג מאכין וינגע
אויגן אז ויין תשובה זאל ויין אמתה תשובה אונ זיא זאל ויין געויליגט פאר אים :

ואידער אויף איין אנדער ארמז חזן מאשה איש
אבער אז מען האט ניקראפין אמאנסקערנאן
מיט אשה וואס האט אסאן נענען בידע אליין
אין אשמוב אף על פי שאסור להתיר עמה אפילו ויאר
טארין גיט ויין אליין אין אשמוב. פון דעםמונענין
אם תתיחד אויב ער איז גיטען אליין אין שמוב מיט
די אשה וואס האט אסאן איז לוקין ויין שלאגט מען
גיט מלקות שלא להוציא לעז עליה שזינתה מען זאל
גיט ביידין אויף אור ויאר האט מונה גיטען ונספא
מוציאין לעז על הבנים שהם כמורים נועט מען נאך
ביידין אויף אירע קינדער אז ויאר נענען כמורים :
(ב) כל אשה שאסור להתיר עמה נעדרע אשה וואס
אמאנסקערנאן טאר גיט ויין אליין מיט איר אין
אשמוב אם היתה אשתו עמו הרי זו מותרת להתיר אויב
דאס ווייב פון דעם מאנסקערנאן איז אויך דא
אין שמוב מען דיא אשה אויך ויין מפני שאשתו
משמרתו ויין ווייב היט אים ער זאל גיט מונה
ויין מיט איין אנדערע אבד לא תתיחד ישראלית עם
העכו"ם ואף על פי שאשתו עמו אבער איירישע אשה
גאר גיט ויין אליין אין אשמוב מיט אעברם
אפילו ויין ווייב איז אויך דא אין שמוב שאין אשתו
שי עברם משמרתו ווארום דאס ווייב פון דעם עברם
היט גיט איר מאן ער זאל גיט מונה ויין ואין דעם
בושה אונ ויאר שעקען זיך גיט צו מונה ויין :

גיט ניקאהן ודוכה לנפש נסיעה נאות ער איז גלייך צו אייגעס וואס פלאנצט שיינע בויקער ויביר גרין
נעקיר נמוז אונ ער נעמט בארד אהאק אין האנט אפ צו האקן דיא בויקער וואס ער האט
געפלאנצט בן הדור הזה אזוי איז די נאך מה יועיל בתשובתו אם לא ישמור עצמו וישמור רגליו מלכוד פסם אחת
וואס נועט אים העלפין די תשובה אויב ער נועט זיך גיט היטען אויב ער נועט גיט היטען וינגע
גיס ער זאל גיט נאך אמהל געצוואנגען ווערן אין די גבירה נגי ה' בשליך יחבי יאר עניו להיות תשובה
תשובה גמורה ורצויה לפניו יתברך ער זאל נוארפין ויין משא אויף גאט ער זאל אים ליכטיג מאכין וינגע
אויגן אז ויין תשובה זאל ויין אמתה תשובה אונ זיא זאל ויין געויליגט פאר אים :

לחמשיך סת' ד'א יהוה נפש י' יהו יהוה רוח יור הא ואו הא נשמת יהוה חיה יחיה ה' רמילי היה אל שם ב'ן שבשעה בניקור חולם :

ה ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אליהם ויאמרו מה זאת עשינו כי ישלחנו את ישראל מעבדנו : ויאמר את

בעל המורים

רשבים

(ה) כי ברח העם . מדרך ששבו אחור : מעבדנו . (ה) ויהפך . ב' הכא וליך ויהפך להם לאויב שפרעה נספק חשף קבץ . מעבדו אותנו . וכן כשכרו את השבועה . תאכלנו האש באכלנו לחם לשובע :

רש"י

שפתי הבמים

ש דק'ל הא פרעה שלח ישראל מדעתו וידע שילא ממלכים ומה ויגד אל' וכו' : ר' ואל' והא ביום הראשון וכו' נסעו ישראל ובשלישי חזרו מה שנסעו ביום שני כמ"ס לשל' וישבו וגו' נמלא שלח היו מנזרים אל' מהלך יום א' ולמה לא הגיעו פרעה אל' בשני ימים . וי"ל מ"ס לשל' וישבו כלומר שהלכו באלכסון חם נמי שנקט רש"י לשל' ללד מלרים היו מוקרים אינו ר"ל שחזרו ממש אל' גוטיין מן הדרך על הלד שזו אינו חזרה ממש אל' מכונה לא שחזרו בדרך שכלו בו ואם לא חזרו כחוקים לא היו דורך פרעה אחרים שהיו הוא שלהם חפשי לחסכו שהוא גזירת אל'ים וכו' החזרה ידיו שלם היתה גזירה היה מוליך דרך ישראל וכו' ואל' והא רש"י פ' כפ' שלח שאמרו שירק ביום ח' . וי"ל אם תמנה פ"ס שהוא יום שחיטה הפסח בין הערבים ומתן דמו על המשקוף ושתי המזוזות דלאו יום שלם הוא כיון שאין ליל עמו אל' ללגין קדשים חסוב יום שלם דליליה שהוא אחר היום נחשב מן היום א"כ כשתמנה יום השחיטה נמלא יום ז' של פסח הוא יום ח' לשחיטת הפסח והתם מיירי כשתמנה יום השחיטה והכא ככלל תמנה . והר"ס פ' ושמא י"ל שר"מ דרשן שאמר זה חולק פס האגדה פאומרת כו"ן אמרו שירק : ב' ים מקדים ממ"ז אי דעתו של פרעה היה שילא ישראל ממלכים ולא ישובו עוד וכדפירש"י ויהפך וגו' שנהפך ממה שה' וכו' א"כ קשה למה שלח ליקטורין אל' ודאי היה דעתו שיחזר ב' ימים כדזכר ואל' כ' ישובו וכדמשמע קרא לאו מתוך עמי גם חתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדכרכס וגו' א"כ מה זה שפירש"י ויהפך . וי"ל דליתיה ישראל היה מתחלה שילא מתוך עמו הן שטובו הן שלא ישובו וליקטורין שלח שלם ילאו מכל וכל יתנו לליקטורין המנוון או שטובו להחזיר מה ששאלו ולפ"ו נוחא ג"כ מה שפירש"י ועכשיו נהפכו לדרוך אחרים כשכיל ממונל וכיון שראו שרובם ללך ולכרות הודיעו הדבר לפרעה ועבדיו ויהפך ה' את לבם לדרוך אחרים ולהשיב אותם לארצם ולעבדו כשתחלה חף שמתחלה לא היה כדעתו שישובו : ג' (מהרש"ל) וקשה מל"ל להשיב ללגין דלמא העם כמו דכתיב כי שלחנו את ישראל מעבדנו . וי"ל דכשנלמא אל' פרעה הטעם כך הוא על כי נעולם לא רצה לשלח את ישראל מארצו כיא כשכיל העבדים ככלל

פירוש לתורת אלהים

(ה) ויגד אי' גיטורין גיטורין יסד צו דעם מלכות פון מצרים כי אז דאם פאלק ישראל וענען אקטלאפין גיטורין קלומר זיי וויקען זיך שוין גיט צוריק גיין ויהפך אונ עם איז פאר קערט גיטורין לבב דאם הארץ פון פרעה ופערדו אונ פון

ספר הישר

אויף אגלייב אוקטעטקעטענע נועג , אונ די יודין האבין גינעקן דיא וואנדער נואם הקב"ה האט גיטאמן דורך משה מיט אהרן אין מצרים אונ ביים דעם ים , וויא דיא מצריים האבין גינעקן די יודין גינען אין ים וענען זיי אויף געמאנגען אין ים נאך דיא יודין , האט הקב"ה געמאקט די רעדער אונ איך וועל אים בעשיינען , רבי סימון ואנס דעם פערטן פאג נאכדעם וויא דיא מצריים וענען דערשרוקען גיטאמן אין

משלי חכמים

(ה) מה ואת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו . רמב"ם אין אששאש אין גינען איין נאקס הוין נואם ער איז יונען שענער פון אלע נאקס הינער פון ששאם , אין דעם נאקס הוין איז גינען פירערע ספאנאנעס אונ פירערע שפיינען צום נסין אונ פירערע נויין צום פרינגען . אונ דארפן האם געשפילט

שעת

וַיֵּצְאוּם בְּיַד רַמְחָה: שְׁנֵי טַיִרֵי דְפּוּ מַצְרַיִם
אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֶגּוּ אוֹתָם חַיִּים עַל-
הַיָּם כָּל-סוֹם רֶכֶב פָּרָעָה וּפָרָשָׁיו
וַחֲיָלוּ עַל-פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בַעַל צָפוֹן:

רשבים
(ח) יוצאים ביד רמח. לא היו דואנים כלל עד שראו
פרעה ועמו רודפים אחריהם. אז ויראו מאור: לשם לאויב: (ת) ביד רמח. כ' הכא ואידך. כ' מסעי וסנפס
עבר עמם כמו שדרשו ועבר בים ירה: עבר עמם כמו שדרשו ועבר בים ירה:

רש"י

שהיה תולה אם לרדוף אם לא וחזק את לבו לרדוף: ביד רמח. (מכילתא) בנבורה גבוהה ומפורסמת:
שליחת פרעה את העם

כבר יראה מחלו כחוק יד מכל שכן שלא יחזיר אוחם
לעבודתו ואידך אברהם חמיו כל כך לשום לבו לרדוף
אחרי בני ישראל. אבל הנה ה' כחוק יכל שחוק לבו כ"כ
שאלו על פי שטעמיו יראה ולבנו יבין שלא טוב טעם לא יוכל
להתנער על חזקת לבו ככדי לספיקו כסח יקום. וזכו גדולה
אלהי ית':

פירוש לתורת אלהים

דיא קינדער ישראל יוצאים זענען ארויס גינאנגין
ביד רמח מיט אהוף שטארקייט: (ט) וירדו אונ
דיא מצרים האבין זיין נאך גאנץ וישט אונ
האבין זיי גיגריקט חיים זיי האבין גירוקט בייא

ספר הישר

וואסער צוריק גילאפן צו זייער ארט אונ האבין פארשטייט
אויף די מצרים אונ די מצרים זענען דערטרונקען גינאדירן
עס איז איין מענטש פון זיין גיט ארויס געפערדיג. נאר
פרעה איז ארויס געפערדיג. ער זאל דערציילן אויף דער
וועלט דעם פח פון הקב"ה וואס ער האט גינען ביי דעם
ים, אונ הקב"ה האט געשיקט אפ"ף האט ער אים ארויס
גענומען געפערדיג פון ים פון צווישען דיא דערטרונקענע
הצרים, אונ פרעה איז געגאנגען אין דיא שטאט גינה
אונ איז דארטן גינען אפ"ף אפ"ף צייט יאדירן, וויא
די יתחן האבין גינען דיא מצרים זענען גישטארבן אין
ים, אונ זיין זענען שוין אין גאנצן גיחאפן גינאדירן פון
מצרים, האבין זיין גענונגען צו הקב"ה וויא עס שטייט

האט די ערד גאנץ צו הקב"ה די וואסער האבין געהרגט דיא מצרים דיא אפ"ף געלין די שטארק געהרגט ווערן אויף די ערד וועסטו זיין גיט
צו די ערד איצט וואססטו איין שלענגען די מצרים, נאך אפ"ף געלין די שטארק געהרגט ווערן אויף די ערד וועסטו זיין גיט
איין שלענגען, נאך איך וועל זיי ווארפן אין ים, אונ דער ים וועט זיין איין שלענגען ווען מאך האט סתקסא געמאלטן מיט

משלי חכמים

הויז צוויי סאךל אין סאג, האט ער גינאנץ עס איז אפ"ף צו
זיין איז ער בייך, ער ווערט אפ"ף אלע סאג אפ"ף ער ביי ער
וועט ארעם ווערן אין גאנצן איז ער וועט קיין ברויט האבין, אין
אפ"ף צייט איז אזוי גינען דער סוחר האט גילאפן זיין גאנץ
פאר סענין אין דעם נאכט הויז אונ איז גינאדירן ארעם, דאס
זענדיק איז גינען ביי פרעה, אלע מדינות האבין זיך געוואנד
דעם אויף דעם גרויסן כח פון מצרים אז זיין פארהאלטן ביי
זיך רביי טילאן מענטשן פאר קנעכט וואס זיין אפ"ף אפ"ף
ביי דיא מצרים, ווען משה אונ אהרן זענען געקומען צו פרעה
אונ האבין גינאנץ צו אים נאם האט געשיקט צו דיר דו נאמסט
ארויס שיקען די יידן פון מצרים, אונ פרעה האט געזען
איך ווייס גיט ווער נאם איז אונ די יידן וועל איך גיט ארויס
שיקען, האט משה אונ אהרן זיך אויך געוואנדערט אויף דעם
שטארקן כח פון פרעה, אונ ווען פרעה האט נאך שווערער

ותאמר

להשיך מלח חל צבאות נפש צב צבא צבאות צבאות רוח יהוה נשמה נשמה ארני נשמה רחוק יהוה חיה יחידה רצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם בן שבועשה:

א ותאמר ה' אלך עמך אפס כי לא תחיה
הפארתי על הדרך אשר אתה הולך פי ביד
אשה ימכר יהוה את-סימרא ותקם דבורה ותלך
עם-ברק קדשה: ב ויועק ברק את-זבובין ואת-
נפתלי קדשה ויעל ברנגיו עשרת אלפי איש
ותעל עמו דבורה: ג וחבר הקיני נפרד מקון
מבני חבב התן משה ויט אהליו עד-אלון בצעננים
אשר את-קדש: ד ויגדו לסימרא כי עלה ברק
בן-אבינעם הר-תבור: ה ויועק סימרא את-כל
רכבו תשע מאות רכב פרזל ואת-פרזל-העם
אשר אתו מחרשת הגוים אל-נחל קישון: ^{בצעננים}
סימרא ות כל רחיביה השע קאה רחיבין דברזלא ות כל עקא דעמיה מקקוף קרבי
עקמיה דגללא דקישון:

מצודת דוד

רשי

(ב) ויעל ברנגיו. עמו: (ג) אילון בצעננים. מקום מישור של בלעים כמין גומות מים נקלין שם: (ה) ויועק. ויאסף: מחרשת הגוים. שיכ שם שילכו אל נחל קישון: חסד ללכת למחנה בלעדי א"כ שוב לא חסד לך על סדרך שאתה הולך חסדלות הלאוי לך כהיותך שר הנכלא כי לא יחיה כמסד ללכת כי: (ג) ויעל. העלה לשר מבור עשרת וכו' עם הלוכו אחריו כמו לעם אשר כרגלי (לקמן ח'): (ג) נפרד מקון פירש אה עמנו משאר בני קון שישבו במדבר יהודה כמ"ס כחלת הספר: מבני חבב. על קון הוא חבור: ויט אהליו. ועל שכל לומר שם סימרא אל אהל יעל אשה חבר הקיני לך קדשים לומר שחבר נפרד מקון ונעם אהליו סה: כי עלה וכו' וכוה הכין שרונה להחלם וללך פלה להחנכר כהר: דעם פירוש עברי מיימש נעמיס סען בייא דער הפסורה פון דער וואך:

כתובים משלי יד

תרגום

כהמשך מוסד ומלכות דוא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדוניה נשמה ריסור א אד ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו הו חיה יחידה ריסור יהוה חיה יחידה: דמלכות אל שם בן שבועשה:

א מאן דגנידא רוחיה סניעא א ארך אפים רב-תבונה וקצר-רוח מרים אולת: ב חיי קיונא וקאן דבריה רוחיה סקני שמיותא: כ דמסלינ

מצודת דוד

רשי

(א) וקצר רוח. שממהר לכעוס: מרים אולת. מפרישה לחלקו: (ב) חיי בשרים לב מרפא. פהכמה: (ג) חיי בשרים. מי שיש לו לב רעיו ואינו מקשה לנו לעשר קללה הוא לו לחיי כשרים כי לא ידלג איך וכמה פירוש ע"מ: (א) ארך אפים רב תבונה דער מענטש וואס האלט איין ויין פעם האט ער פיל פארשטאנד קצר רוח און דער מענטש וואס קען גיט איין האלטין דעם פעם דאס הייבט ער איז קורץ געשניגט) בייז צו ווערין בריס אולת שיידט ער אפ דער בריינגט אויף זיך און מוהט) נארעשקייט חיי בשרים לב מרפא די הארץ היילט דאס לעבין פון מענטש. דער מענטש וואס ויין הארץ איז געוונד. איז ויין גאנצער נוף געוונד. און דער מענטש וואס ויין הארץ איז שוואך איז ויין גאנצער

בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה: ג עשק דל חרף
עשרו ומכבדו חנו אביו: ד ברעתו ידחה רשע וחסה במותו
צדיק: ה בלב גבון תנוח חכמה ובהקרב פסילים תודע: נ דעשיק למספיקא חסודא
עביר לבניה ודמרחים עליה וקריה: ד בבישותיה מסתחף רשיעא ודחביל דמאית
צדיקא הוא: ה בלבא דמתבין תשרי חבטתא ובגיהון דסקלי שפיותא תתידע:

מצודת דוד

ינקום נקם אכל המקש' לבו ונטר קנאה היא סבה להכיל רקבון
בעלמותיו להחמדת הדג' (ג) חרף עושהו. כי בעבור חוששתו
עשקו וחושב הוא שאין ביד המקוש שעשבו להלילו מיד עושקו אכל
סחונן את האביון הוא מכבד את המקוש שעשבו: (ד) ברעתו.
כעת כול רעה על הרשע הוא נדחה מה' ולא יוסף לזכות עוד
כו אכל מי שיחסה כה' אף כדיותו קרוב למיתה יחשב ללדיק
אז בעבור הרעה שעשה הרשע נדחה הוא לעשות עוד רעה חמרת
כי עבירה גוררת עבירה אכל הדיק כאשר הילכה יסותו לעבור עבירה יחסה עלמנו למען הסכחו כדכור לו יום המיתה כאשר
אמר רח"ל: (ה) תנוח. תמלא מנוחה ולא יודענה למי שאינו ראוי לה: ובקרב. מעט חכמה אשר היא בקרב הכסילים תודע
לכל כי מכריוו כרכים הסתרה כלגיה קיש קיש קריא:

פירוש ע"מ

גאנצער גוף שוואך ורקב עצמות קנאה אונ דער
קענקש וואס זיין הארץ איז מקנא. איז זיין
הארץ קראנק פון די קנאה. פוילין אין אים אלע
ביינער. ווערין אלע ביינער קראנק: (ג) עשק די
חרף עושהו דער קענקש וואס גלף אארעם מאן.
ער קראכט ווייז ער איז ארעם ווער וועט זיך אן
געקען פאר אים. פארשעקט ער הקביה וואס
האט געמאכט דעם קענקש ער זאל זיין ארעם.
ווארום אקענקש ווערט גיט ארעם אדער רייך
טרעפענדיג גאר דאס קומט פון הקביה. אונ
גיט וועגן זיין רעה האט אים הקביה ארעם
געמאכט גאר וועגן זיין טובה. אונ געוויס וועט
אים הקביה גיט פארלאזן אין גאנצין אונ גיט
אקטונג אויף אים ער זאל האבן זיין שטיקול
ברויט צו עסן. אונ דער וואס געמט אונעק ביי
דעם ארעם מאן זיין שטיקול ברויט. רעכונט ער
אז הקביה גיט גאר גיט אקטונג אויף דער וועלט
אדער ער מוהט שלעכקס צו קענקשין. איז דאך

דאס גיט שיינ פאר הקביה ומכבדו חנו אביו אונ
דער קענקש וואס האט רחמנות אויף ארעמע
גיט ער קבדו צו הקביה. ער ווייזט אז ער גלויבט
אז הקביה האט אים גיטאקאן אטובה מיט דיא
ארעמקייט פון דעם ארעם מאן. ער זאל דורך
אים ווכה זיין צו עולם הוה אונ עולם הבא:
(ד) ברעתו ידחה רשע ווען עס קומט שלעכקס אויף
דעם רשע ווערט ער אונעק געשמוסין פון
הקביה. אונ ער ווייז שוין גיט גלויבן אין הקביה
וחסה במותו צדיק אדער דער צדיק געשיצט זיך
אין הקביה אפילו ווען ער האלט שוין ביא
שטארבן: (ה) בלב גבון תנוח חכמה אין דיא הארץ
פון דעם פארשעקנדיגן רוהט דיא חכמה. ער
גערייכט זיך גיט מיט זיין חכמה פאר קענקשין
והקרב פסילים תודע אונ דיא נארין אויב זיין האבן
גיהערט אביסל חכמה פאר פיר קענקשין אזוי וויא
דיא ביסל חכמה פאר פיר קענקשין אזוי וויא
דיא חכמה וואלט גינען זיינער:

ברטנורא

משנה ובמות פרק טו

עיקר תוי"ט

פרק טו א האשה. לא תנשא. הויל וכלא בניס ילא בעלה: שאל תתיבם. שאל ילדה נרתה. וא"ת
תחלוץ ואח"כ תנשא לשוק ממה נפשך. תרלו בגמ' מושם לחלול פסולה לכהונה ואם תחלוץ
וימנא אח"כ שילדה נרתה ולד של קיימא וחלייתה אינה כלום נריכים להכריז עליה שהיא כשרה לכהונה
ולא נפסלת מחמת אותה חליה. ומי שנמנא בשעת חלייתה ולא נמנא כשעה שהכריזו על החליה דלחא
כלום היא ולא שכלה לכהונה על ידה כשיראה אותה

[א] לא תנשא. דא תנשא. דאע"ג דחכ
בשם מתעברות ויולדת וא"כ
פרק טו א האשה שהלך בעלה וצרתה
למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך [א] לא תנשא ולא תתיבם מותרת אשה זו לשוק מ"מ איכא

פרק טו א האשה שהלך בעלה וצרתה תתיבם היום
אשה וואס איר מאן מיט זיין
אנדערע ווייב וער האט געהאט צוויי ווייבער
זענען געגאנגען אין מדינת הים ויבאו ואמרו לה מת
בעליך אונ איינער איז געקומען פון מדינת הים אונ
האט איר גינאגט דיין מאן איז גישטארבן יא

[ו] הואיל כו'. דהאיל ואנסיכה לא מקלוק' נפשה ולא פליג כמ' דלעיל מ"ו דהתם בזה להטיר על חברה הכל הכא עיקר עדותה על עמה וממילא כלמנה אלהה תו' : [ח] פירצוף. הם הלחיים עלום. ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה ר' ירוסם : [ט] אע"פ כו'. פ"י שפירוט כ"י מוכח ביותר כגון קטן או ארוך או חסר או מיותר ואפי' שומא הכל כפי' המוכח ביותר כגון שפיר לו חסר או יתר כל' מאכריו מעדין עליו. פוסקים : [י] ובכ"ז. שפירוט כ"י מוכח לא. דחיישינן לשאל' : (א) ואפי' במקום שאינו יכול לחיות דחיישינן שחא כסבין מלוכנת הים שמתוך המכות מתרפא גמרא : [יא] או ציבור. ותלמי אותו על טרנט

רבי אליעזר אומר [ו] הואיל והותר ליבבין הותרו לכל אדם : ג' אין מעדין אלא על [ח] פירצוף פנים עם החוטם. [ט] ואע"פ שיש סימני' בגופו [י] ובכ"ז. אין מעדין אלא עד שתצא נפשו ואפי' ראוהו מגיד [יא] או צלוב וחיה אומלת בו. אין מעדין אלא עד ג' ימים. ר' יהודה בן בבא אומר לא כל האדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שוין : ד נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף.

לא שחם ונשאו לשוק נמלא עדותה של זו מועיל לזו ועדותה של זו מועיל לזו ואין היכמות מעידות זו לזו : הואיל והותרו ליבבין. בחזקת שמתו כעליהן הותרו לנשא לשוק דתו לא חיישינן שחא הם כחיים. ואין הלכה כר"א :

ג' פירצוף פניו עם החוטם. אם לא ראוהו כפירצוף פניו או שניטל חוטמו אין מעדין להשיא את אשתו שחא אינו הוא : מגיד. מנוחם (א) כמו גודו אילנא (דניאל ד' יא) : וחיה אובלת בו. דוקא במקום שאין נפשו וזלזה הכל במקום שנספח וזלזה מעיד עליו שהוא מת : אין מעדין אלא עד ג' ימים. אם לא ראוהו עד לאחר ג' ימים למיתתו אין מעדין עליו דחיישינן שחא נשתנו מראית פניו ואינו זה שהם סבורים : רבי יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יש לך אדם שמתהר להנפח כגון אדם שמן. ויש מקום שאדם ממחר להסיריה ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שטה שהעולם חס ואדם ממחר להסיריה ולהשתנות. והכל לפי האדם והמקום והשעה בין לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כרבי יהודה : ד' מים שיש להם סוף. שנראים כל ד' רוחות שסביב המים : ומים שאין להם סוף. שאין אדם

לעבין וי'. ווארום ווען מען האט זיין באראפמט קיבם זיין האט דאך נעמע אשה באראפמט בגלויקט זיין נאר פאר זיך אז איר מאן איז גישטארבן. אונז אאשה אויף איר מאן איז בגלויקט צו זאגן ער איז גישטארבן. אונז אפילו איר מאנס ברודער פון מדינת הים לעבט מען דאך אויף דער ברודער פון דאגין איר קיבם זיין. אבער אז דא נאמין זענען גישטארבן אונז זיין ווילען איצט נעמען פערקערט מאנען. באראך דאך שוין שרה אן קוקען צו די גדות פון רבקה אויף איר מאנס ברודער אונז רבקה באראך אן קוקען צו די גדות פון שרה אויף איר מאנס ברודער אונז שוועגערענס זענען גיט בגלויקט גדות צו זאגן איינס צו דאס אנדערע רבי אליעזר איז רבי אליעזר זאגט ווייל שרה אונז רבקה זענען מותר גינוארין צו די נאמין ושוואגערס האלט מען דאך שוין אז ביידע מאנען זענען גישטארבן הייזרי לך אדם זענען זיין שוין מותר גינוארין צו אלע מענטשן קעגן זיין שוין איצט נעמען מאנען וועמען זיין ווילען : ג' איז פערדין מען טאר גיט גדות זאגן צו אאשה אז איר מאן איז גישטארבן אלא גי' פירצוף פנים גי' החיסם נאר אז ער האט אים גיזעהן נאך זיין טויט דעם פנים מיט די נאז אונז ער האט דער קענט אז דאס איז דער מאן פון דא אשה. אבער אז ער האט דעם פנים פון דעם מיט גיהאט די נאז אף אןדער דער מיט האט שוין גיט גיהאט די נאז אף זי' שיש סימני' בגופו ופילו ער האט סימנים אויף זיין גוף אדער אויף זייער קליידער אונז דורך די סימנים דערקענט ער אז דאס איז דער מאן פון דא אשה. פער לאנט מען זיך גיט אייף דא גדות איז פערדין מען טאר גיט גדות זאגן צו אאשה אז איר מאן איז גישטארבן אלא גי' שפצא

נפשו נאר אז דער גדות האט גיזעהן וויא דא נאשמה איז ארויס גיגאנגען פון איר מאן. אבער אז דער גדות איז פון איר מאן אנוועק גיגאנגן איז ער גיזעהן אנוסם ואפילו דאיהו קניד אפילו ער האט אים גיזעהן ער איז צו שגיטען וזיג אדער ער היינט וחתיה אונז בי' אדער אחיה נאמין פון אים. נאר אז ער האט גיזאגן איר מאן מיט אביסול חיות טאר ער זיך גיט פאר לאזן אונז זאגן מן הקטם טאר ער גישטארבן אונז גדות זאגן צו דער ווייב אז איר מאן איז גישטארבן. ווארום עס קען זיין דורך אנס איז ער געפליקען לעבין איז פערדין אלא גי' שפצא : גי' מען טאר אנדערש גיט גדות זאגן אויף אפענקש אז דאס איז דער מענטש נאר סיידן ער האט אים גיזעהן ביז דריי טאג נאך דעם טויט. אבער נאך דריי טאג ווערט אפענקש גענדרעט דער קענט מען אים גיט. קען מען האבן אפענות מען בייגט אז דאס איז דער. אונז עס איז נאר איין אנדערער רבי יהודה בן בבא אפי' רבי יהודה בן בבא זאגט יא כי האדם גיט אלע מענטשן זענען גלייך צום פאר גענדרעט ווערין. אפעקער מענטש ווערט געשווינדער פאר גענדרעט אפילו פאר דריי טעג ויא גי' פקיד אונז גיט אלע ערשער זענען גלייך. אז דער מיט ליגט אויף אונדערמיט ארם ווערט ער געשווינדער פאר גענדרעט אפילו פאר דריי טעג ויא גי' פקיד שוין אונז גיט אלע צייטן זענען גלייך. אין אהייסע צייט ווערט ער געשווינד פאר גענדרעט : ד' גי' פקיד אז איינער איז אריין גיפאלן אין וואסער אונז מען זעהט אים שוין גישט בן שיש קהם סוף סוף די וואסער האט אסוף ואענדרעט. מען זעהט פון אלע זייטן ארום אונז ארום די נאשמה ורי' ערד' בן שאן קהם סוף סוף דיא וואסער

והרי"ק נמו שישמע אותם מספרי מענייני ההספד כך וכך רבנן סו' התם מסני שדרך חינוקות לשחק ולהעלות שמות ושמה נמלה או תב קברו ומכניס אותו בשם חס' פלוני: ו משיאים על פי בת קול. אם שמעו קול לוחה

(ד) חס' פלוני מת: : סס מקום: : ונומיתו לו. אחרתי לו: (ה) : בן הרברים, שכל חכריו חולקים עליו: משובשת כגייסות. ואני יכול לית' אלהים להעיד מה שמעתי אלא אמור להם

ו מעירין [טז] לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול. מעשה בא' שעמר על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. ושוב מעשה בצלמון בא' שאמר [יז] אני איש פלוני בן איש פלוני נחש והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו: ז אמר רבי עקיבא בשידדתי

ל'הרדעא לעבר השנה מצאני (ס"א מצאתי) נחמיה איש בת דלי ואמר לי. שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל ע"פ

עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא ונומיתו לו בן הרברים. אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה הזאת משובשת כגייסות. מקובלני מרבין גמליאל הוקן ששיאין את האשה ע"פ עד אחד. ובשבאיתי [יח] והרציתי הרברים לפני ר"ג שמח לרבריו. ואמר מצאנו חבר לר' יהודה בן בבא. מתוך הרברים נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרונים בתל ארזא והשיא רבן גמליאל הוקן נשותיהם ע"פ עד אחד (והחוקו להיות משיאין ע"פ עד אחד)

אז דער עכורס דערצייקט נאר אנהא וואס האט גיטראפן דער מענטש איז גיטראפן אונזער מיטן נאר גיט וועגן וויין טייב פארלאזט מען זיך אויף זייער בייד ויא זאל מענין נעמען אסאן: ו מצינו לאור חר וקאר חכמה אז ער האט גיזעהן ביי די ליקטניקייט פון אליבא ארער בייא דיא ליקטניקייט פון דער רבנה אקענטש איז טויט אונזער דערקענט אים ווער ער איז מען ער צדור זאגן ניון טייב זאל נעמען איין אנדערן מאן וישאין על פי בת קול אויב מען הערש אקול וואס שרייט יענער איז גיטראפן אונזער מען טייט גיט ווער עס שרייט מען דיא ווייב יענעם נעמען אסאן מעשה באחד שפד עי ראש הדר עם האם גיטראפין איינער איז גיטראפן אויף אכארג ואמר איש פלוני בן פלוני ספקס פלוני סת אונז האט גיזאגט ומיס אנשירין יענער מענטש וואס ער איז יענעם וזהו אונז פון יענעם ארם איז גישמארבין חכמו ולא מצאו שם אדם איז מען גיזאגטן ווען ווער עס שרייט האט מען קיינעם גיט געפונען אויף דעם בארג והשיאו את אשתו פון דעקטוועגין האט מען מתיר גיזען זאל נעמען אסאן ושוב מעשה בצלמון נאה האט גיטראפין אין דעם ארם צלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני איינער האט גיזאגט ומיס אנשירין איה יענער וואס איה בין יענעם וזהו נחש האט מיר אשלאנג אבים גיטאהן והרי אני סת אונז איה שטארב וזהו ויא הכירוהו אונז מען איז גיזאגטן ווען אונז מען האט אים גיט דערקענט והשיאו את אשתו פון דעקטוועגין האט מען מתיר גיזען דיא ווייב זאל נעמען אסאן: ז אמר רבי עקיבא האט רבי עקיבא בשידדתי גמליאל הוקן נשותיהם ווען איה בין גיזאגטן אין נהרדעא צו קעבר ויין דעם

יאהר נצו מאכין צוויי מאהל דעם חורש ארזן פאצא נחמיה האב איה גיטראפן נחמיה איש בת דלי פון דער משפחה דלי אפר זי האט ער צו מיר גיזאגט שפעתו שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד איה האב גיזאגט אז אין ארץ ישראל איז מען וואס מתיר אשה זאל נעמען אסאן דורה איין עדות אז איין עדות זאגט אויף אקענטש ער איז גיטראפן אונזער גיט דאס טייב נעמען אסאן איה רבי יהודה בן בבא נאר רבי יהודה בן בבא איז מתיר ונומיתו לו בן הרברים האב איה אים גיענקערט עם איז ריקטוי אויף אפר זי אמר להם בשמי האט נחמיה צו מיר גיזאגט זאג ויזא אין ארץ ישראל אין סיון נאמען אים יודעים שהמדינה משובשת כגייסות איר ווייטס אז די מדינה איז פאר נוסען מיט חיל קען איה גיט קוקען אלליין צו איה מקובלני מרבין גמליאל הוקן איר ווייטס איה האב גיענקערט פון רבן גמליאל הוקן ששיאין את האשה על פי עד אחד אז אשה מען נעמען אסאן דורה איין עדות אויף ושבאיתי והרציתי הרברים לפני רבן גמליאל שפח דבריו אז איה בין געקוקען אונז האב דאס דערצייקט פאר רבן גמליאל האט ער זיך גיטרייט צו מיינע בייד ואמר פאצא חר דלי יהודה בן בבא אונז האט גיזאגט מיר האבין געפונען אכארג צו רבי יהודה בן בבא סתו חרברים ופיר רבן גמליאל פון דיא בייד האט זיך רבן גמליאל דער-מאגט שנהרגו הרונים בתל ארזא אז קענקשין יענען געהרגט גיזאגט אין סל ארזא והשיא רבן גמליאל נשותיהם על פי עד אחד האט רבן גמליאל מתיר גיזען וייערע ווייבער ויזא זאלין נעמען מאנען דורה איין עדות והחוקו להיות משיאין על פי עד אחד איז שוין געקליבען אזוי מתיר צו ניון אשה דורה איין עדות ויא זאל מענין נעמען אסאן

והחוקו

אם כי. במסל"ת כי הוה דהוי קאמר וזל מן איה כי חיוהי סבי חיוהי. גמ': [טז] דאר בוי: כ"ז ראוהו אלא לאור סכר או לאור הכנסה נ"י: (ד) רש"י וכל שוה פס מושלל מכת קול שזכר הרבה פעמים בדברי רש"י שוה קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הסתה. ולין שנקרא כ"ק לפי שאינו קול לי קול אלו וסוף כמדריגה נמטה ונקר קראוהו כ"ק שוה הכת לאכ"י ופי' שהלכו ולא מלאו חס' שם השאילו לו שם זה אכל לפי האמת חס' דנין שסיה שם חס' והלך לו. ועמיתו: [יח] אני כ"י. כל דה"ז בעיני שיאמר כ"ק ממקום פלוני כמו רישא ועמיתו: (ה) ויזל סיה ת"ל נאום כמו ונאמתי וסל"ף נכלע דנין חותי' וסל"ף [יח] והרציתי: ז' חררה דברים לפני רש"י. וזל שפמנה חרמית. מל'

אם כי. במסל"ת כי הוה דהוי קאמר וזל מן איה כי חיוהי סבי חיוהי. גמ': [טז] דאר בוי: כ"ז ראוהו אלא לאור סכר או לאור הכנסה נ"י: (ד) רש"י וכל שוה פס מושלל מכת קול שזכר הרבה פעמים בדברי רש"י שוה קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הסתה. ולין שנקרא כ"ק לפי שאינו קול לי קול אלו וסוף כמדריגה נמטה ונקר קראוהו כ"ק שוה הכת לאכ"י ופי' שהלכו ולא מלאו חס' שם השאילו לו שם זה אכל לפי האמת חס' דנין שסיה שם חס' והלך לו. ועמיתו: [יח] אני כ"י. כל דה"ז בעיני שיאמר כ"ק ממקום פלוני כמו רישא ועמיתו: (ה) ויזל סיה ת"ל נאום כמו ונאמתי וסל"ף נכלע דנין חותי' וסל"ף [יח] והרציתי: ז' חררה דברים לפני רש"י. וזל שפמנה חרמית. מל'

אחרי זה העדות בשמי: רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים כו' ורבי עקיבא אומר כו'. וליה הלכתא כחד מיניהו אלא הלכה משיאם ע"פ אשה וע"פ קרובים חזן מחמש נשים דתנן במתני' ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כשר לעדות אשה: לא תהא כהנת כפונדקית. כלומר מיוחסת לא תהא נלמנת כפונדקית בתמיה ואם הלמינו הפונדקית מסיח' לפי תומה (ו) כל שכן שאלמינו בלש' ישראלית: לבשתהא וסקלו' היא תשיך מרגום היא תהוי ריך: (ו) דנכרית היתה ושפחה בוכה כשרת' אוחס קודם שחמרו לה איה חכריו דלילה לא הוה לפי תומה גמרא: [וע] מקלו כו'. הרי שלא עליה סמכו. אלא לפי תומה הסתירה וסבילה להם מקלו ותרמילו רש"י:

והוחזקו להיות משיאין ע"פ עד מפי עד. מפי עבד. מפי אשה. מפי שפחה. רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחר. רבי עקיבא אומר לא על פי אשה (ולא על פי עבד. ולא על פי שפחה) ולא על פי קרובים. אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר הרמרים וחלה אחד מהם בדרך והביאוהו בפונדק. ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו אמרה להם סת וקברתיו. והשיאו את אשתו. אמרו לו ולא תהא כהנת כפונדקית אמר להם לבשתהא הפונדקית נאמנת. הפונדקית הוציאה להם [וע] מקלו ותרמילו וס'ת שהיה בירו:

והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד אונ עם איו געבר'יבן כותיר צו ויין אשה ויא נאל מענין נעמען אמאן אפילו דער עדות האם גיט גיטתן אל'ין נאר ער האט גיהערט פון איין אנדער עדות מפי עבד אפילו ער האט גיהערט פון אעבד כנעני. אדער מפי אשה ער האט גיהערט פון א אשה. אדער מפי שפחה ער האט גיהערט פון אשפחה כנענית רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים רבי אליעזר אונ רבי יהושע זאגן אין משיאין את האשה על פי עד אחר מען טאר גיט כותיר ויין אשה צו נעמען אמאן דורך איין עדות רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט מען איז גיט כותיר אשה צו נעמען אמאן לא עי פי אשה גיט דורך די עדות פון א אשה ויא עי פי עבד אונ גיט דורך די עדות פון אעבד כנעני ויא עי פי שפחה אונ גיט דורך די עדות פון אשפחה כנענית ויא עי פי קרובים אונ גיט דורך די עדות פון קרובים אפרי' האבין די חקמים גיטאמט צו רבי עקיבא מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר הרמרים עם האם גיטאמט ויא איר טאקסט פיל טייטלען ויחלה אחד מהם בדרך אונ איינער פון ויין איז קראנק גיטאמט אין נוען והביאוהו בפונדק האבין וי' אים גיטאמט אין אנאקט הויו אונ וי'

האבין אים גיטאמט אין דעם גאמט הויו אונ וי' נעמען גענאנגען ווייטער וייער נוען וייער אונ וי' נעמען צוריק גענאנגען אפרי' פונדקית האבין וי' גיטאמט צו דיא נאקסטינערין איה חכריו ויא איז אונזער חכר אפרי' דעם האט ויא וי' גענעפערט פת יבדתי ער איז גישטארבן אונ איה האב אים כנראבין והשיאו את אשהו האט מען כותיר גיטען ויין טייב ואל נעמען אמאן אפרי' ולא תהא כהנת כפונדקית האבין וי' גיטאמט צו רבי עקיבא ואל גיט ויין אישראלית אזוי בגרובט ווי די נאקסטינערין די עוברת פוכבים. קען דאס ויין אפרי' דעם האט רבי עקיבא וי' גענעפערט דעשטתא פונדקית נאמנת אז דיא נאקסטינערין וואלט גיטען בגרובט נואלט טאקי אישראלית געוויס גיטען גיטען. נאר די פונדקית האט מען אויף גיט גענעפערט כיו' זיא האט גיטען אסין אז ער איז גיט אונעק גענאנגען נאר ער איז גישטארבן נוארם הפונדקית הוציאה דעם דיא נאקסטינערין האט וי' געווינען מקלו ותרמילו וספר הורה שהיה בירו ויין שטעקין אונ ויין בייטעל אונ ויין ספר הורה נואם ער האט מיט געהאט. אז ער וואלט אונעק גענאנגען וואלט ער דאך דאס אלץ מיט גענוקען מן הקמם איז ער גישטארבן:

תוספות

גמרא יבמות דף קכ"ב ע"א

סלסס ה' כלל כלי החולין דת"ת דמלכות דכריס השתפא
סאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית כותית הית' ומסיחה
לפי תומה היתה זה סקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו

כאי גריעותא דפונדקית דיא גמרא פרענט דיא נאקסטינערין מיט נואם איז ויא ערנער ווי אנדערע ווייער ויא נאל גיט בגרובט ויין עדות צו זאגן אויף אקענטשין אז ער איז גישטארבן אפרי' רב כהנא פונדקית נכרית היתה האט רב כהנא גיטאמט די נאקסטינערין איז גיטען אגויה וקסיחה לפי תומה היתה ויא האט דערציילט דיא וואך מיט איר נאנצקייט ויא האט גיט נעמיקט עדות צו

זאגן נענין די אשה וי' נאל מענין נעמען אמאן וי' האט נאר דערציילט אזוי ווי איינער דערציילט אזאף אוואנדערליכע נואם עם האט גיטאמט ויא האט דערציילט דער מענטש איז געשטאנען בייא מיר אין גאסט הויו אונ ער איז גישטארבן וי' מקלי דאס איז ויין שטעקין ויה תרמילו דאס איז ויין רייווע-בייטיל ויה קבר שקברתיו בו אונ דאס איז דער קבר נואם איה האב אים איינטייניג בגראבין.

דריבער

פונדקית ככרי' (אחת) היתה ומסיחה לפי תומה. ואת מלי מיתו רבין ראים מן פונדקית דסא מסיחה לפי תומה.

סוטה וילן דלל היתה ממש
מסית' לפי חוקים דמה שסוטה
מקל' וחזקתו (זה) היתה
יסולה לעשות כן לעדות ור'
טקיקה אמר להם כי אין זה
רשום דודאי אין לך משיח' לפי
חוקים גדולי חסד כיון דכי
כן משמע קל' כירושלמי דקאמר
עשו חותה כמסית' לפי חוקים
משמע שאל היתה ממש מסיתה
לפי חוקים אלא שמכילין ראייה
דלל גרע מעד חתה :

וכן תני אבא בריה דרב מניומי בר חייא
פוגדקית בותית היתה ומסיחה לפי חוקים
היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו
כו והא איה חברנו קאמרי לה בין רחוייתנהו
בכיא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת
וקברתיו, תניא מעשה באדם אחד שבא לפני
ר"מ להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך
אתה יודע עדות זו אל אני והוא היינו הולכין
בדרך ודרף אחרינו גיים ונתלה ביחור תאנה
ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו

ייושר כחך אריה אמר לי יפה כוונת שך קורין אותי בעירי
יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת אל לא כך
אמרת לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה, אל לא כך
אמרת לי יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא ודקדק עליו ב' ונ' פעמים
וכוון את דבריו והשיא ר"מ את אשתו, אמר רבי אלעזר אמר רבי חננאל

דריקער איו ויא בגלויקם וכו' פני אבא בריה דרב
מניומי בר חייא אונ איו האם גילערונגם אבא דער
זוהן פון רב מניומי בר חייא פוגדקית נכרית היתה
דיא נאקסט היינערין איו גינען אעכרם וספיקה ל'י
חוקים היתה ויא האם דערצייילט דיא נאך מיט איר
נאנצקייט, ויא האם גים געמיינט עדות צו נאנצן
וועגן דיא אשה ויא נאל קעגן געקען אסאך,
ווא האם נאר דערצייילט אזוי ווא איונער דער-
צייילט אזוינערליכע נאך וואס עס האט גי-
ראפין, ויא האט דערצייילט דער קענקש איו
געשטאנען ביא מיר אין נאקסט הייז אונ גר איו
גישטארבין זי פקלי דאס איו זיין שטעקין ויה
תרימי דאס איו זיין ריווע-בייטיל ויה קבר שגברתי
בו אונ דאס איו דער קבר וואס איה האב אים
איונעניג בגראבין, דריקער איו ויא בגלויקם,
פרעגט דיא גמרא ווא איה חברנו קאמר לה אין דער
משנה שטייט דאך אז דיא קענקשין וואס האבין
אים גילאזין קראנק אין דעם נאקסט הייז האבין
נאקדעם גינאנט צו דיא נאקסט היינערין ווא איו
אונזער חבר, האט דאך דיא נאקסט היינערין זיי
געמוזט עקסערין ווא גר איו, הייבט דאך דאס
שוין גים ויא האט דערצייילט אדערצייילונג, ווי
אזוי גלויבט מען איר, עקסערט דיא גמרא גיין
דמייתנהו בגא בארד ווא ויא האט דער נעקן דיא
חברים פון דעם גישטארבענעם האט זיא גענוינט,
דאס איו שוין איר דערצייילונג מיט איר נאנצקייט
איונער מען האט ביי איר גיפרעגט, נאקדעם
אסדו לה איה חברנו האבין זיין גענאנט צו איר ווא
איו אונזער חבר אסדו להם פת וגברתי האט ויא
גינאנט צו זיין גר איו גישטארבין אונ איה האב
אים בגראבין תניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי
מרשון להעיד עדות אשה מיר האבין גילערונגם עס
האט אסאך גיטראפין איונער איו געקוקען פאר
רבי מרשון עדות צו נאנצן אויף אשה אז ויא
מעג געקען אסאך אפר וי האט רבי מרשון גינאנט
צו דעם קענקש גיין תיאר איה יודע עדות וי מין זוהן
חלמדי

ווא איה חברנו קאמרי
לה, אלמלא לאו לפי חוקים
היה: ככ"י, והיינו
לפי חוקים דקודם שאלוה
התחיל לומר: ונתלת
ביחור של תאנה, אלא
כנוק של תאנה ופשוט לעשות
ממנו מקל: פשוטו, נמקו:
ייושר כחך אריה, גבור
חיל ולכ חריש יע לך: יפת
כוונת את שמי אריה.
שך קורין אותי בעירי: לא
כך אמרת לי ב', דורש
וחוקר כ'י' חולי הסוד חת
דבריו לא כך אמרת לי
ואנ מיר ווא איו ווייטער עדות צו נאנצן אויף די
אשה אז ויא מעג געקען אסאך אפר וי האט דער
קענקש גינאנט צו רבי מרשון אזי ווא היינער חילקין
בדרך איה אונ איר סאן וועגן מיר גענאנקען אין
וועג ודעם אחריו גיים האבין גילגים אונז גענאנט
ויהלך ביחור תאנה ופשוט האט ער אנגעחאפט איוניג
פון אפיינין ביום אונ האט אים אפגיבראכין
והחזיר את הגיים לאחוריו אונ מיט דעם צווייג האט
ער גענאנט די גילגים אונ האט זיי געשלאגן ביו
דיא גילגים האבין זיך אונגיגעקט צוריק אונ
האבין אונז שוין גים קער גענאנט אפר וי יושר
כחך אריה האב איה גינאנט צו אים נאל געשטארקט
ווערין זיין בלח אריה, לייב, איה האב אים גירושין
אריה, לייב, ווייל ער איו שטארק ווא אלייב
אפר זי יפה כוונת לשמי האט מין חבר גינאנט צו
מיר דו האסט ריכטיג גיטראפין צו מין נאקען
שך קורין אותי בעירי ווארום אזוי רוקט מען מיר
אין מין איה דא איה וואהן יוהן בן יוהן
אריה דקנפ' שיהא פון דעם דאך שיהא גיפס
חלה ופת אין אצייט שפעטער איו ער קראנק
גינארין אונ איו גישטארבין אפר וי האט רבי
מרשון גינאנט צו דעם עדות יא כד אפר זי יוהן בן
יוהן דקנפ' שיהא אריה האסט דען מיר גים גינאנט
אז דער קענקש הייבט יוהן בן יוהן פון דאך
שיחיא אריה דער דאך הייבט שיהא אריה אפר
ו יא האט דער עדות גינאנט צו רבי מרשון גים
אזוי האב איה גינאנט אלא כד אפר זי גאר אזוי
האב איה דיר גינאנט דער קענקש הייבט יוהן
בן יוהן אריה דקנפ' שיהא דער קענקש הייבט
אריה אונ דער דאך הייבט שיהא ודקנפ' גיין
שנים ושששה עשרים רבי מרשון האט אים איבער-
גיפרעגט צוויי רביי קאמל ופיו את דבריו אונ דער
עדות האט גינאנט אלע קאמל גלייך ותשיא רבי
מרשון את אשתו האט רבי מרשון גינאנט זיין ווייב
מעג געקען אסאך אפר רבי אלעזר אפר רבי חננאל
רבי אלעזר האט גינאנט פון רבי חננאל וועגן

והטהורים בזיווג ובדרכים אלו יחיה ישובן נאה ומשובח :

(י) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב פרעה קרב מה הקריב הקריב שלמו ונתאמן. לקדם לפניו כמו שהתנה פירוש להורות אלהים

(י) ויפריש את פרעה האם ייה גישטארגס צו גיין פריער פאר זיין פאךק גישא האבין דיא ישראעל

מוריס

את עיניהם והנה מצרים נסע
אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני
ישראל אל יי הוה: ויאמרו אל
משה המבלי אין קברים במצרים
לקחתנו למות במדבר מה זאת
עשית לנו להוציאנו ממצרים:
יב הלא זה הדבר אשר דברנו
אלך במצרים לאמר חדל ממנו
ונעבדה את מצרים כי טוב לנו

ישראל ית עיניהון והא
מצראי נמצין בתריהון
ודחידו לחדא ויצעקו בני
ישראל קדם יי: ויאמרו
דמשה המבליית קברין
במצרים דברתנא למות
במדברא מה דא
עבדתא קנא דאפקותנא
ממצרים: יב הקא דין
פתגמא די מלינא עמך
במצרים דמימר שבוק
קנא ונפח ית מצראי
ארי טב קנא דנפח ית
דמריא סמלי חין . פרכין טו :

רשבים

בעל הטורים

(יא) המבלי אין קברים . במל לשון : למות במדבר . אשר
אין לחם ואין מים ואפילו אין ודף אחריו נמות ברעב :

(י) ופרעה סקרי . ב' נמס' ופרעה סקרי . ופרעה חולם .
כאשר כדו לחכם מלכים ופרעה וגו' הלא כאשר התעולל כסס .
פי' אפי' שפרעה חלם ופתר לו וסוף חלומותיו לא זכר לו ו
סעוכם ופרעה סקרי להלחם עם ישראל ע"כ התעולל כסס : סקרי .
סון סקרי קרין לו : וסס מלכים נטע אחרים . וס פוזא שר של מלכים ולכן אמרו פוי וזמרת יס עמד כנגד שר של מלכים :

שפתי חכמים

רש"י

ו וקודמו מלכים ולא קראו בשמו היינו משום דשר של מלכים
נקרא מלכים : ו דלא ה"ל אלא המבלי קברים במלכים וגו' ופי'
פי' סמלי וכו' מחמת וכו' : ד ופי' עכשיו אנתנו רואים שדברנו
לא על כנון ופ' כי וכו' שהרי לפי מה שאנחנו רואים עכשיו ויתר

עמיה : נוסע אחריהם . כלל אחד כלשם אחד . ד"א
והנה מלכים נוסע אחריהם ראו שר של מלכים ו נוסע מן
השמים לעזור למלכים תחומא : ויצעקו . (מכילתא)
חפזא לזמנא חכמת . באברהם הוא אומר (בראשית
יט) אל המקום אשר עמד שם . בלחך (שם כד) לשון כשדה .
אין קברים . וכו' מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים
דיט"ן טו"ש : (יב) אשר דברנו אלך במצרים . (מכילתא)
פירוש לתורת אלהים

דריקער ? קהתי האקטו אונג ? ענוקען פון דאמין
? מות מיר זאלין שטארבין אין דער מרבר פה נאם
האקטו אונג ? קהתי האקטו אונג ? ענוקען פון דאמין
פון מצרים : (יב) היא פאר נאר זה דאם איז די רייד
אשר נאם מיר האבין גירעט צו דיר אין מצרים
נאמר צו זאלין מיר פאר מיר פון אונג ונעבדה אונג

אויף ניהויבין ויערע אויגין האבין ויי גינעקן ויהי
מצרים אונג די מצרים נוסע ער ציהם נאך ויי ויירא
האבין דיא ישראל ויך ויער גיפארקטין ויצעקו
האבין דיא ישראל גישרינען צו נאם : (יא) ויאמרו
אונג ויי האבין גינאנען צו משה המבלי אויב נועגין
דעם איז טייל אין מצרים איז גיט דא קברים

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

אין דיא חורבה . נאקדעם האבין דיא יודין געצויגן פון ים
אונג ונענען געקוקען אין קרה . אונג משה האט גייערונט
צו דיא יודין אביסל דינים אונג האט ויז גייערונט ויז
זיין זאלין דינען חקביה . פון קרה האבין זיין געצויגן
אין אלם . אין אלם איז גינען גענעקען קנאלין ונאקער
אונג ונענען טייטשליכטיקער . האבין דיא יודין דאקטין
גערוקט . פון אלם האבין זיין געצויגן צום מרבר פון .
אין מרבר פון האט אונגעווארן גיין דער פון . דער פון איז
געגאנגען אלע קאג בוי פערציג יאחר נוען די יודין ונענען
אריין געקוקען אין לאנד געגן . פון מרבר פון האבין זיין

דיא יודין ונענען דיא מלכים געטרנק גינאנען אויף דער ערד
אונג דער טייך קישון האט זיין פארשלייט אונג האט זיין אריין
געשליטען אין ויך . האט דיא ערד גינאנען פאר חקביה פארדאך
נען איין קענקש איז געטרנק גינאנען ויך אונג איך האט
זיין געשליטען זיין גיט פון איך געשליטען גינאנען . אז איך
נעל אין מיר אריין געקען אזוי קי קענקשין נעל איך האט
גענוים גישטראקט נענען . רבונג של עולם שווער מיר קיט זיין
רעקטע האנט אז די נעקטע גיט מאנען זיין מיר דיא קענקשין
נעל איך זיין איין של גענען . האט חקביה אונג גינאנען זיין
רעקטע האנט אונג האט גינאנען צו דיא ערד ער זאל גיט
מאנען פון איך דיא סקריים וואס ויז נעם זיין של גענען .
דאס די ערד בארד גישטראקט איך מויל אונג האט זיין געשליטען דיא סקריים . ויז אונג דיא סקריים ונענען דערטרוקען גינאנען
נענען אריים געגאנגען פון סקריים אונג דער ים איז גינאנען גינאנען פאר ויז אונג דיא סקריים ונענען דערטרוקען גינאנען

עבד את מצרים מכתנו במדבר : מצרתי מדינות
 י ואמר משה אל העם אל תיראו : במדברא י ואמר משה
 התיצבו וראו את יצועת יהוה : לעמא לא תדחלו
 אשר יעשה לכם היום כי אשר : אתעמדו וחויו ית פורקנא
 ראיתם את מצרים היום לא תספו : די די לעבד לבן ימא
 ית מצרתי ימא דין לא : דין ארי פמא די חיותון

רש"י

מכותנו. מאשר נמות יאס היה נקוד מלאפ"ס (ר"ל חול"ס כנוע לבעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס ועיין לקמן ס' יתרו ברא"י פסוק פ' יפרון) היה נכאר ממיתתנו עכשיו עקוד כשאר"ק נכאר מאשר נמות. וכן מי יתן מוחנו שנמות וכן (ש"ב יט) מי יתן מוחי דאבשלום שלמות כמו (לפניה ו) ליום קומי לעד (דה"ב יח) עד יום שובי בשלום שאקום שאשוב : (יג) כי כאשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם חיוו אלל היום מ היום

חשובת משה אל העם

מה זאת עשית לנו להוליכנו וגו' אף שידעו שכל עשה דכר ה' ומה להם לומר אליו ודי כעשתם את פני ה' אכן עכור שידעו כי כל עיקר רדיפת פרעה הוא עכור העם הערוב רכ ע"כ אמרו מה זאת עשית לנו להוליכנו ממלרים ר"ל שהולאת גם את המלרים שלמם עמנו וגרמת לנו כל ההיזק הזה ואסער שגם עכורם לא ישיענו ה' כי גוים המה עם אשר שגא ה' וע"כ ויאמר משה אל העם אל חיראו. ר"ל בשביל העם אל חיראו. אל חיראו אולי לא חושש בשביל העם. כי אף העם יושעו. כי הקב"ה יעשה לנו נסים שכולנו נטעה חיים הזה :

פירוש לתורת אלהים

מיר וועלן דינען די מצרים די סוב נוארום עם איז : אל איר זאלט נים פארקטין התיצבו לשמעקט אייה
 קעסער צו אויגן עבד צו דינען דיא מצרים פתני : יראו אונן ועקם דיא הילף פון נאם אשר וואס ער
 איידער מיר זאלן שטארבן אין דער מדבר : נועם אייה היינט פארהן די נוארום וואס איר ועקם
 (יג) ויאמר האם גיזאנט צום פאלק ישראל :

ספר הישר

געצויגן אין אלזש, פון אלזש האבן זייא געצויגן אין : אין ים, זענען זייא דעשקאקן אונ דעשקעס גיזארין אונ
 זענען אנשלאפן פון זייערע שפעס, ווייל זייא האבן פארא : זענען אנשלאפן פון זייערע שפעס, ווייל זייא האבן פארא
 געהאט פאקער וועלן ריא יודין אויף זייא קעסען צו אפלקס : אונדעק נעסען זייערע לענדער, האט משה גיבעסין ביא הקב"ה
 ער זאל אויף זייא נעבן אשקעק ביו דיא יודין וועלן אריבער : קעסען אין זייערע לענדער אונ וועלן זייא איין נעסען אונ וועלן
 זיך בענען אין זייא, משה האט גיזאנט פאר הקב"ה תביאמו : וועסעם. די זאלקס בריינגען אונ זאלקס אים איין פלאנצין אין זיין לאנד, האט הקב"ה גיזאנט צו משה איך
 שווער ביא דיין לעבן אזוי נעם זיין, היינט וועסען בריינגען דיא יודין ביו צום לאנד קנען, אונ זען משיח נעם קעסען וועל

משלי חכמים

ער זיך גענוסען צום עקין אונ האט נים נעקוקם אויף די רייכע : קליידער פון זיין כחותן מיט. זיין פאמיליע, אונ האט נים
 נעקוקם אויף די קיל זילבער אונ גאלד וואס שטייט אויף דעם : מיש, דאס אלץ האט ער גאר נים גינעקן ווייל ער איז גינען
 געשעסען מיט דעם עקין, פאמיליע אין אצייט : שפעסער האט דער איידם גיבעסין דעם שווער ער זאל אים ווייזן זיין רייכקייט
 אונ די רייכקייט פון זיין פאמיליע, איז דער שווער אויף אים : ביז גיזארין אונ האט גיזאנט צו אים אין דעם פאן פון זיין
 חתונה האב איך געווען פאר זיין פייגע זאגנען רייכקייט אונ : מין פאמיליע, פאר וואס האקטו דאמאלס נים אקסונג גינעבן
 די זאלקס וועסען נער זיין כחותן איז, עס איז דאך גינען פאר : דיר צו זען אזוי אריינקייט וואס רייכע אלסערין אונ רייכע
 אלסערונג

טוב היה לנו עבוד את מלכים מוחנו עשה כמדבר (רל"ס) : מ (הר"ס) כלומר ולא ביום אחר ולכן אפי' מהירכס שלא חוסיסו ולכן הוסיף הרב הו"ו ולא חוסיסו דאל"כ מה טעם אמרו כי כאשר ראיכם וגו' ופי' אל לא בלא חוסים היום לא היה מהירס

שפתי חכמים

טוב היה לנו עבוד את מלכים מוחנו עשה כמדבר (רל"ס) : מ (הר"ס) כלומר ולא ביום אחר ולכן אפי' מהירכס שלא חוסיסו ולכן הוסיף הרב הו"ו ולא חוסיסו דאל"כ מה טעם אמרו כי כאשר ראיכם וגו' ופי' אל לא בלא חוסים היום לא היה מהירס

מיר וועלן דינען די מצרים די סוב נוארום עם איז : אל איר זאלט נים פארקטין התיצבו לשמעקט אייה
 קעסער צו אויגן עבד צו דינען דיא מצרים פתני : יראו אונן ועקם דיא הילף פון נאם אשר וואס ער
 איידער מיר זאלן שטארבן אין דער מדבר : נועם אייה היינט פארהן די נוארום וואס איר ועקם
 (יג) ויאמר האם גיזאנט צום פאלק ישראל :

געצויגן אין אלזש, פון אלזש האבן זייא געצויגן אין : אין ים, זענען זייא דעשקאקן אונ דעשקעס גיזארין אונ
 זענען אנשלאפן פון זייערע שפעס, ווייל זייא האבן פארא : זענען אנשלאפן פון זייערע שפעס, ווייל זייא האבן פארא
 געהאט פאקער וועלן ריא יודין אויף זייא קעסען צו אפלקס : אונדעק נעסען זייערע לענדער, האט משה גיבעסין ביא הקב"ה
 ער זאל אויף זייא נעבן אשקעק ביו דיא יודין וועלן אריבער : קעסען אין זייערע לענדער אונ וועלן זייא איין נעסען אונ וועלן
 זיך בענען אין זייא, משה האט גיזאנט פאר הקב"ה תביאמו : וועסעם. די זאלקס בריינגען אונ זאלקס אים איין פלאנצין אין זיין לאנד, האט הקב"ה גיזאנט צו משה איך
 שווער ביא דיין לעבן אזוי נעם זיין, היינט וועסען בריינגען דיא יודין ביו צום לאנד קנען, אונ זען משיח נעם קעסען וועל

ער זיך גענוסען צום עקין אונ האט נים נעקוקם אויף די רייכע : קליידער פון זיין כחותן מיט. זיין פאמיליע, אונ האט נים
 נעקוקם אויף די קיל זילבער אונ גאלד וואס שטייט אויף דעם : מיש, דאס אלץ האט ער גאר נים גינעקן ווייל ער איז גינען
 געשעסען מיט דעם עקין, פאמיליע אין אצייט : שפעסער האט דער איידם גיבעסין דעם שווער ער זאל אים ווייזן זיין רייכקייט
 אונ די רייכקייט פון זיין פאמיליע, איז דער שווער אויף אים : ביז גיזארין אונ האט גיזאנט צו אים אין דעם פאן פון זיין
 חתונה האב איך געווען פאר זיין פייגע זאגנען רייכקייט אונ : מין פאמיליע, פאר וואס האקטו דאמאלס נים אקסונג גינעבן
 די זאלקס וועסען נער זיין כחותן איז, עס איז דאך גינען פאר : דיר צו זען אזוי אריינקייט וואס רייכע אלסערין אונ רייכע
 אלסערונג

אֵלֵי דְבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ : עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלִיכוּ :
תִּרְאָה דְּבַר אֵל מוֹסֵס לוֹ :

ת"א דבר אל . מוטס לו :

בעל הטורים

על אחרת מרים אל נא רפא נא לה כי עת לקצר ועת להאריך אבל עתה אין עת להחפלה כלל אלא דבר אל בני ישראל ויסע :

שפתי חכמים

היום והלילה הזה של חופש א"כ אין נורד לומר החיבור אלא דלי שאינו אזהרה אלא הכנה לה חופשי לרחות כי כולם יושבע בים וירד הפוסקים לא מנו לו במנין הלואין כי כולם כי הנניע שחמת תעק הלא עמחא לבורות שאינו משך מלחא אלי לומר דלי פירוש על הדבר וכו' מהרש"ל (בנח"י) שישנו וישל מהמת משך שבעה עשר משכ"א הם לא יסעו לא יבקע הם חט"פ שחרים משך על הים כי כדלי וכו' ומהרש"ל וכו' ופלי"א יהיה הפירוש מה חט"פ אלו יצאו חסדו בחתירתו הדיבר כן אלא וישעו וע"פ:

פִּירוּשׁ לַתּוֹרָת אֱלֹהִים

ווארום דיא ישראָל זענען אין אַצקע בר כיד צו די יידן וקטש און זייא נאלין ציהען, ווארום דער זכות פון זיערע עלטערען און די אמונה וואס זיי

ספר הישר

אָפּטעקוּ דעם נאָמען פון עמק, און דער מענטש וואס
וועט האבן דערמאנט אדער אויף זיינע קינדער
וועט אים העכט שטראפן:

אויסרופן צו זיין גאנצע פאקאל אלע זאלן פאססין דרייא טאג
 וועט נישט פאססין וועט מען אים פארברענגען אין פייער, אלע מענטשן האבן גיטאנן חשונה און חקב"ה האט
 אונז ווער עס נישט געבריינגט אויף זיין ר"א שלעכטס וואס ער האט געוואלט אויף זיין ברייגען ;

משלי חכמים.

דער ים האט געשטרעמט, פון דעם שטארקן מורח ווייגן וואס האט אין אים גיבלאזן, און אז דא הייבן זיך אן שוין נישט צו די גאז און וואסער דאמאלס אין גיטפאלטן. גיטארדן דער ים,

תרגוב

נביאים שופטים ד

לחמשיך סני' ריא צבאות נפש צ צבא צבאות רוח יהוה נשמת הנצח אדני' נשמת רחוק יהוה חיה יחידה הנצח יהוה חיה יחידה רחוק אל שם בן שבעשים :

א ותאמר וזכה אל־ברך כיום כי זה היום אשר נתן יהוה את־סימרא בידך הלא יהיה יצא לפניך וירד ברך מתר תבור ועשרת אלפים איש אחריו: ב ויהם יהיה את־סימרא ואת־כל־הרכב ואת־כל־המחנה לפי־חרכ לפני ברך וירד סימרא מעל המרכבה וינם ברגליו: ג וברך רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הנגים ויפל כל־מחנה סימרא לפי־חרכ לא נשאר עד־אחר: ד וסימרא גם ברגליו אל־אהל יעל אשת חבר הקניזי כי שלום בין יבין מלך־החצור ובין בית חבר הקניזי: וסרכ לא אשהאר עד חר: ד וסימרא אפה ברגליו למשכנא ארי שלמא בין יבין מלכא דחצור ובין בית חבר

מצודת דוד

(ה) קום. ר"ל אל תחשבת לעמוד פה להתגבר בהר: כי זה יהיה. ה'גוריע גוריע שפיוס תכלהו את סיפרא ולא תוכל עוד לשתכב בהר: והא ח' וני'. לא תירל לדרת לעמק

ה ונקמת נעל קדמת סיקרא
נאמרת ליה וור רבונני וור
לוחי לא תדחל וור לוחה
למשקנא וקמיתיה בגונקא
ו נאמר לה אשקיני קען
נעיר מנא אבי צחי אגא

למשקני וקמית ית נודא דחלקא נאשקויהיה וקמיתיה :

מצורת דוד

רשי

(ה) בשמיכה. כלבוס : (ו) נאד החלב. שהחלב
מכניד הגוף להיות נרדם :
להמלט שמה : (ה) סורה. רחמס שהיה כמסתפק אם לילך ללחם
אם לנוס עוד להלן ולמרה לו סור ממקום מהלכך ויבוא אליו ואל
תירא : (ו) נאד החלב. השקתו נגלה כסויו וזמרה לכסותו :

דעם פירוש עברי מיישש נעשינא סען בייא דער הפסורה פון דער וואך

כתובים משלי יד

תרגום

לחמשיק מיסור וסלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דסלכות יד דל וד דל חית יחידה דיסור ידלה חית יחידה דסלכות
אל שם ב'ן שבעשיה :

* צדקה תרומם גוי * וחסד לאומים חמאת : ב רצון מלך
והיסורא דעמיא חמאי :
ב רעוניה דמלכא בעברא
סוקלנא וקסורחניה ידחתו :
ג מלכא רבכא מלכא
מלכא ומלכא רצונוא מלכא ורנא : ד רישנא דחבימא משפיר ידעמא ופוקהון דסכלי נביע
שמימא : ה בקר אחר עינוי דני חמין

מצורת דוד

רשי

(א) תרומם גוי. ישראל : וחסד לאומים חמאת.
שכנעניס גוילים מזה ונותניס לזה : (ב) ועברתו.
תהי' לעבד מביס : (ג) מענה רך. מי שטונה להכירו
בדברים רבים : ודבר עצב. שטונה בכעס :
(ד) יביע. ידבר :
יסיב דבר המעליב תעלה את האף להחביר יותר : (ד) חייב דעת.
ומלות קלות אכל פי כסילים אף דברי אולת ירכו כחמרי' כמעין הנוגע : (ה) בכל מקום. אף אם יסתור כעבתיס

פירוש עי' משלי

(א) צדקה תרומם גוי דער מלך וואס פירט זיין
פאלק מיט אאמתיין גירעכטיגן משפט.
ווערמ דאס פאלק דערהויבין מיט אערליכען
נאמען אויף דער וועלט. טייל דורך דעם אאמתיין
משפט נגבית קען גיט אונ קען גולת גיט אונ קען
טוהט גיין אויפגעכט איינער צום אנדערין וחסד
לאומים חמאת אבער אז די מלכים טוהען חסד מיט
דיא מענטשן וואס טוהען אויפגעכט אונ
בעשטראפן זיי גיט. וועלן זיי ויגריג מאכין דאס
נאנצע פאלק. קען וועט מאהן דיא גרעסטע
אויפגעכט טייל קען ווייס דער מלך וועט
שיינקען : (ב) רצון מלך לעבד פשטי יעדער מלך וויל
ער זאל האבן קלוגע קנעכט. זיין זאלין פירען
די מדינה מיט חכמה ונכרתו תהיה מביש אבער אז
די קנעכט זענען גיט קלוג אונ פירען גיט גוט די

רעים וטובים: ו מרפא לשון עין חיים וסלה ביה שבר ברוח: בבישי ובמבי: ו אקחא רלישנא איגנא קחני הוא ודאכרי מן פירוהי נשבע:

מצורת רוד

מ"מ נוסח עיני ה' לראות מעשה הרעים והטובים ולא נכחד ממנו: (ו) מרפא לשון: מי שלשון רפוייה ולא ידבר קשות ורק ידבר רכות הוא לו לען המגדל חיים אכל המעקס כלשון לדבר קשות כל שבר כלשון כי לא יקובל דברו ולא ימולא לוט:

פירוש עיט

אויף אלע ארשער ויידא קוקען אויף די שלעקטע אונ אויף דיא גומע: (ו) מרפא לשון עין חיים דער מעקטש וואס ויין צונג רעט שטענדיג ווייכע רייד, זענען דיא רייד וויא אבויס וואס ויגע פרוקטין געבין לעבין צו מעקטשין אזוי דערקויקען ויגע רייד דיא מעקטשין וואס אויף אלע ארשער ויידא קוקען אויף די שלעקטע אונ אויף דיא גומע: (ו) מרפא לשון עין חיים דער מעקטש וואס ויין צונג רעט שטענדיג ווייכע רייד, זענען דיא רייד וויא אבויס וואס ויגע פרוקטין געבין לעבין צו מעקטשין אזוי דערקויקען ויגע רייד דיא מעקטשין וואס

עיקר תימ

מ'שנה בבא מציעא פרק ו

ברמנורא

פרק ו א השוכר, והטעו זה את זה. א' מן האומנין ששלחו בעל הבית להשכיר את חבירו והטעה אותם (א) כגון שאל בעל הבית להשכיר כל א' בד' דברים ליום והלך הוא והשכיר כג' אין להם עליו אלא תרעומות דהא סבר וקיבל כג' אלא שכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מכעליו מ"א הטעו זה את זה שחזרו בהם (ב) ולא ראו ללכת לעשות מלכתו של כה"כ כמו שזכרו עמו או כה"כ חזר בו כגון שאל אי אשתי ככס בבקר קודם שילכו חלל המלאכה: ואת הקדר כרי"ש גרסינן (ג) כלו' בעל הקרון: פרייפרין. עיט' משפין לעשות אפריון: הלולים. למת או לחתן (ד):

פרק ו א השוכר את האומנין אייגער האט געדונגען בעלי מלכות וארבייטערן והטעו זה את זה אונ ויידא האבין גענארט אייגער דעם אנדערין. דער בעל הבית האט גיזאנט צו איין ארבייטער ער זאל גיין דינגען גאך ארבייטער, אונ זאל ווי צו זאגן פיר גילדין אקאג, אונ דער ארבייטער האט ויידא גענארט אונ האט גיזאנט אז דער בעל הבית האט גיהייסן צו זאגן דרייא גילדין אקאג, אונ ויידא זענען געגאנגען ארבייטן פאר דריי גילדין אקאג, דער גאך האבין ויידא געוואקט אז דער בעל הבית האט געהייסן געבין פיר גילדין אקאג, איז פארפאלן ווי מוזין ארבייטן פאר דריי גילדין אקאג אין דעם ווערין אלא תרעומות די אלע ארבייטער האבין גאר אויף דעם ארבייטער ודער שליחו ברוגז צו ווערין אויף אים פאר וואס ער האט ויידא גענארט, אבער מאהנען ביי אים קענען ווי גיט, גאך אפשט איז אין דער משנה השוכר את האומנין, ראובן האט געדונגען ארבייטער והטעו זה את זה, ויי האבין גענארט אייגער דעם אנדערין, אדער דיא ארבייטער האבין גענארט דעם בעל הבית, ויידא

דיא

קלע וחזי על חזי עשאו כמו ששם עשאו שאין זה כפרה כי
למה יתן להם כש"כ יותר ממה שהתנה שיהיה כיון שאין
מפסידיהם בחזרה כש"כ ואדרי' יותר מרוביהם שעתה ימלא שיתנו
להם סלע וחזי לקטור חזי קמה וטוא לא הים טמן להם כי אם
סלע . חזי : (ט) דפתס לן תנא כר"י דפ"ק דר"ק מ"ד . גמ' :
[ד] וזה כו' . וזה אפילו א
שהלך בה קלרה יותר אלא תש
לסלד' . חזי : (י) ור"פ רש"י
ודוקא לומר כן שדרכי הסמכות
ללמד ללכת כסר ובכעס והסו'
פי' שידע שטמו היום סיה
אורי משונה כהרים יותר מכבש'
או איסכא אשג ומטר סוי
תחתיו וסופו כפשיעה . ופתי' :
(יא) גימטו וסדריק דלית אכל כנמלא כר"ש ואמרו כפירשו
לסורית' על דרך סגי נהור : [ק] אנגריא . ששפונגים דכרך
לוקמים ואין מחשבים כבתים ולפידך אומר לו סרי כו' דמוקד
גרס שאלו היתה כבית לא היתה נעלמת . ולפיכך אפילו אינה

וסמנים ואם הייתה יתירה על השבח טמן לו את השבח
(ט) : וכל החזור בו ידו על התחתונה . לאחוי
האמר עזה לחזירו באלף וזו ונתן לו מהם מלחם וזו
וחזר בו המוכר יד לוקח על העלויה רצה אומר לו תן לי
משותי רצה אומר לו תן לי
קרקע כנגד משותי ואם
לוקח חוזר בו יד מוכר על
העלויה רצה אומר לו היך
משותיך רצה אומר לו היך
קרקע כנגד משותיך :
ג. בהר והוליכה בבקעה
בבקעה והוליכה בהר . כרש"ה . הכר . ואש"פ
שהדרך חלק וישר : חייב . כשמתה מחמת אורי' שלא
החליקה ולא הוצמה דהואיל ושה כה יכול לומר לו לא
מתי . זו אלא מחמת שלא היתה למוד' כחזיר הר וקשה
לה או לא היתה למוד' כחזיר בקעה וקשה לה (י) ומשום
דמפליג בספח . אם החליקה פטור . שבה היא ראויה להחליק עמר שרשם הדר חד ומשופט ללדדן . ואם הוצמה
חייב . שהבקעה מעלה הכל לפי שהרים סביבה ואין אורי' שלט בה ואם הוצמה מחמת העלויה כבה חייב
שהמעלה גרמה לה והוא שיהא להוליכה כבה : והבדיקה . נסמית בדוק שבעין (יא) פי' אחר החליט רגלה : או
שנעשית אנגריא . שנקמה לעבודת המלך : אומר לו הרי שלך לפניך . ודוקא כשאומר לו חמור זה ושכרו

עז צו שקעון גאדיר דיינע צוויי הונדערט גילדן
צוריק . אונ אויב ראובן וויר זאגט ער צו שקעון
גאדיר אשטיקול פעלד פאר דיא צוויי הונדערט
גילדן : ג. חשבו את החסור והוליכה בהר ראובן האם
געדונגען אאייזל ביי שקעון ער זאל פירען דעם
אייזל אויף אבארג והוליכה בבקעה אונ ער האט
געפירט דעם אייזל אין אטאהל . אדער פאר-
קערט . ער האט געדונגען דעם אייזל ער זאל
איר פירען געקעה אין אטאהל והוליכה בהר אונ ער
האט איר געפירט אויף אבארג אפילו ו עשר סילין
ווי קשר שבת . אונ ביז אין אטאהל איז אורי' צעהן
החום שבת . אונ דער אייזל האט זיך גיט אים
געגלישט אונ גיט דער נוארעקט ויפה אונ זיא
איז גיפניקערט מיט דאך ראובן געזאגלין פאר
דעם אייזל . ווייל ראובן האט גיעגערט . אויב
ראובן האט גיאגט ער וועט פירען דעם אייזל
אין אטאהל אונ ער האט איר געפירט אויף
אבארג . קען שקעון זאגן דיא לופט פון בארג
האט איר געהרגט . אונ אויב ראובן האט גיאגט
ער וועט פירען דעם אייזל אויף אבארג אונ ער
האט איר געפירט אין אטאהל קען שקעון זאגן
די לופט פון טאהל האט איר געהרגט . זיא איז
גיט גיווען געוואקנט מיט דעם לופט נאם ראובן
האט איר געפירט השובר את החסור ראובן האט
געדונגען אאייזל בייא שקעון והבדיקה אונ דער
אייזל איז בלינד גיווארין או שנעשית אנגריא אדער
קען האט גענומען דעם אייזל צו דיא ארבעט
פון קלך . קאנט ראובן בייא שקעון ער זאל אים
געבן איין אנדער אייזל אויף די צייט וואס ער
האט געדונגען אויפ' די חר' שלך קני' זאגט שקעון

רויט . אונ דער פארקער האט גיפארקט שנוארץ
איד דער דין אויב דיא נואל איז פארקעקערט
גיווארין מער וויא די פארק מיט האלץ קאסט ,
דהיינו די נואל אליין קאסט צעהן גילדן . פארק
מיט האלץ קאסט צוויי גילדן . איצט איז די נואל
נוערט פוקצען גילדן איז די נואל פארקעקערט
גיווארין מיט דריי גילדן . זאל ער נאר געזאגלין
דעם פארקער צוויי גילדן . אונ געקט צו ויינע
נואל . פאר דער ארבייט געזאקט קען גיט .
נוארום דער פארקער האט דאך גיט גיפארקט
וויא קען האט גיוואקט . דער בער הבהת האט
גיוואקט רויט אונ ער האט גיפארקט שנוארץ .
אונ אויב די פארק מיט דיא האלץ קאסט מער
וויא דיא נואל איז פארקעקערט גיווארין . דהיינו
דיא נואל קאסט צעהן גילדן . פארק מיט האלץ
קאסט צוויי גילדן . אונ די נואל איז נוערט ערף
גילדן . זאל ער נאר געבן דעם פארקער איין
גילדן . אונ ער געקט צו ויינע וואל וקי החזיר בי
יד על התחתונה אונ ווער עס האט חרטה איז זיין
האנט פון אונקען . אויב ראובן האט פארקויפט
אפעלד צו שקעון פאר טויענד גילדן . אונ
שקעון האט געגעבן צו ראובן צוויי הונדערט
גילדן . אויב ראובן האט חרטה . איז די בריכה
בייא שקעון . אויב שקעון וויר ראובן זאל אים
געבן ויינע צוויי הונדערט גילדן צוריק . מו
ראובן אים געבן די צוויי הונדערט גילדן . אונ
אויב שקעון וויר ראובן זאל אים געבן אשטיקול
פעלד פאר די צוויי הונדערט גילדן . מו ראובן
אים געבן אשטיקול פעלד פאר דיא צוויי
הונדערט גילדן . אונ אויב שקעון האט חרטה .
איז די בריכה ביי ראובן . אויב ראובן וויר זאגט

למשאוי אכל אס שכו לרכיב עליו ואס' ח"ל חמור זה
אינו יכול לומר לו הרי שלך לפסד (יב) שמה תפיל
תחתיו כנבר או תשליכו כחאת הפתחים וכן אס השכיר
לו חמור סתם אס' למשאוי אינו יכול לומר לו הרי שלך

לפסד אלא חייב להעמיד לו חמור.
כהמה אחר' ואס אינו מעמיד
לו כהמה אחרת אינו חייב
ליתן לו כלום מכל שכן הדרכ'
שלך עמו: מזה או נשבר'
חייב. המשכיר למכור העור
והנבלה לכלים ולהסוף

מעו ולהעמיד לו חמור או יסכור לו חמור זה טעמו לו (יג) או יחזיר לו שכו :

חומר דלא דמי למח'. דהכא מוכח דמחל דידים גרס. חוס':
(יב) לא קאי אהנהיג המניד: (יג) רש"י. ולשוט מנומנס דהכא
איידי בחמור כהס' ולס' כתב כרס דכריו שרד' להסוף מעוט
כו' וכן מדמי בחמור' חייב להעמיד לו חמור אחר סרס'ס
ועממל דמשכיר' החמור משמעדין נכסי המשכיר להעמיד לו
חמור אחר: (ו) פסור. ולא
היו תחלתו בפשיע' וסופו בלאנס
דחייב דלא חייבו אלא כשכא
בלאנס מחמת הפשיעה והכא
אלו לא פשע והוליל כהר' כ"ס
שחולק. חוס': (ז) המעלה.
הוחמה בשלוחה מרגלי הסר
לראשו. רש"י ועממ'ט :

מעות ולהעמיד לו חמור או יסכור לו חמור זה טעמו לו (יג) או יחזיר לו שכו :

צו ראובן דין אייזיל שמיט דאך פאר דיר נעם
דיר אים. דין מנל איז שולדיג וואס דער אייזיל
איז בלינד גינארין. אדער וואס ער איז גענוקען
גינארין צום בלינד (ועתוים). דער דין איז נאר
אז שפען האט גינאנט צו ראובן. דעם אייזיל
פארדינג איך דיר. אונד ער האט אים פארדונגען
דעם אייזיל צו פירען משא. דא קען שמעון נאגין
צו ראובן דריי שלל לפניה. ווארום אז שמעון
האט גינאנט. דעם אייזיל. האט שמעון געמיינט
נאר דעם אייזיל. אדער אז עס וועט טרעפן דעם
אייזיל אסקה. נאל ער גיט דארפן געבן איין
אנדערין. אונד משא קען מען אויף אבלינדען
אייזיל אויף פירען. דער מענטש האלט דעם
אייזיל ביי די צאם אונד פירט אים. אדער אז ער
האט געדונגען דעם אייזיל צום רייטן אויף אים.
רייטן קען מען גיט אויף אבלינדען אייזיל.
דריבער אפילו שמעון האט גינאנט. דעם אייזיל
פארדינג איך דיר. מוז ער אים אויף געבן איין
אנדער אייזיל. אדער אז שמעון האט גיט גינאנט
צו ראובן. דעם אייזיל פארדינג איך דיר. נאר
ער האט גינאנט איך פארדינג דיר אייזיל.
אפילו שמעון האט פארדונגען דעם אייזיל צו
ראובן ער נאל אויף אים פירען משא. פון דעקט-
וועגן מוז שמעון געבן צו ראובן איין אנדער
אייזיל. אונד אויב שמעון גיט גיט צו ראובן איין
אנדער אייזיל. דארף גיט ראובן בצאהלין דא
שכירות. אפילו פאר דא צייט וואס ראובן איז
גיפארין מיט דעם אייזיל ביז איצט מזה או נשברה
אויב דער אייזיל איז גיפייגערט אנדער ער האט
צוגראבן אפוס חייב להעמיד לו חמור דארף שמעון
פארקויפן דא פעל מיט די נבלה אונד צו לייגן
נאך געלט אונד קויפן איין אנדער אייזיל אונד
געבן צו ראובן ער נאל פארין מיט אים די צייט
וואס ער האט דעם ערשטן אייזיל געדונגען.
אדער שמעון מוז דינגען פון ראובן'ס וועגן איין
אנדער אייזיל אויף די צייט וואס ער האט דעם
אייזיל געדונגען. אדער שמעון נאל צוריק געבן

דערהיט

ד' השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרש' לבעל הפרה וגעריי הולכים עם בהמתו ומורשי' בה (יז): נשבר הקנקן. יתד המחרשה שבו הברז: חייב. שהרים קשים לחרוש מן הכקעה מפני הסלעים שיש שם ורש בכתובא פטור. אם הומלקה: ה' והביא עליה שעורים. שהן קלים מחמין: חייב. בקלקול' אם הוסיף ג' קבין ולא אמרין הוציל והשמיים קלים יש לו להוסיף עד כדי כוונת למך חמין שהוא משא

החמור: מפני שהנח
קשה לנמה: כמשאוי.
א"ע"ש שחזק משא כד מנח
ההחזין הרי נסח כנסת החזין
והנסח כמשאוי: לתך.
מצי כור והכור שלטים סחין:
והביא עליה שעורים.
מפני שהנח קשה למשאוי.
לחורש בהר, וחרש
בבקעה אם נשבר הקנקן [מ] פטור. בבקעה
וחרש בהר, אם נשבר הקנקן חייב. לרוש
במטותיו, ורש בתבואה פטור. לרוש בתבואה
ורש במקטנות חייב. מפני שהקטנות מחלקת:
ה השוכר את החמור להביא עליה חטים
חייב, תבואה וחרש עליה לתך חייב.
והביא לתך חטים, והביא לתך שעורים

דאך גענערערט ער האט דאך גינאנט ער וועט
דערשין תבואה : ה השופר את תבואת ראובן האט
גידונגען ביים שמעון אאייזל נחמיה למה חסין ער
נאל אויף איר בריינגען ווייץ נאלקה, דאס איז
פופצעהן סאה ונחמיה למה שטוים אונ ער האט
געבראכט אויף איר גערשטין, אלקה מיט דריי
קבין דאס איז פופצעהן סאה מיט אהאלבע,
אפילו די וואג איז דא ועלביגע, גערשטין אלקה
מיט דריי קבין, וועגט אזוי פיל ווי ווייץ אלקה
ווייל גערשטין איז גרינגער, פון דעקסטווענין
אויב דער אייזל האט ויה גיטאקה אשארין תב
דארף ראובן בצאהלן תבואה אנדער ראובן תב
גידונגען אאייזל ער נאל אויף איר בריינגען
תבואה נחמיה למה חסין אונ ער האט אויף איר
געבראכט שטרוי, אונ דער אייזל האט ויה
גיטאקה אשארין תב דארף ראובן בצאהלן סגין
שתפס קשה כמשיא ווייץ דא נחמיה פון דעם למך
גערשטין איז אזוי וויא דא נחמיה פון דעם למך
ווייץ, אפילו אין דא וואג וועגט דער למה
גערשטין וויינגער וויא דער למך ווייץ, פון
דעקסטווענין ביי דעם אייזל איז דאס די ועלביגע
שטערקייט וויא ווייץ, ווייץ דער נחמיה וואס די
משא אונ געברענגט אין אזוי שווער וויא דא
דעם אייזל דרייט קבין מער ווי אלקה, דריבער
איז ער תניב, ווארום ער האט גינאנט ער וועט
נאר ארויף לייגן אלקה, האט ער דאך גענערט
אונ ביים דא שטרוי איז אויף אז קען לייגט
ארויף אויף אאייזל פופצעהן סאה ווייץ קען
דער אייזל דערשטראנן אונ אז קען לייגט ארויף
אויף דעם אייזל שטרוי וואס וועגט ווי פופצעהן
סאה ווייץ קען ער גיט דער שטראנן ווייץ שטרוי
וועגט פופצעהן סאה לייגט אויף דעם אייזל
פיל העכער וויא פופצעהן סאה ווייץ נחמיה למך
נחמיה אויב ראובן האט געווינגען דעם אייזל ער
נאל בריינגען אויף אים אלקה ווייץ נחמיה למך
שטוים אונ ער האט געבראכט אויף דעם אייזל

דער היצעט גיטארין : ד' השומר את הפרה וחרש בנה
ראובן האט געדרונגען אקהו מיט אקערער פון
שקען ער זאל אקערין אויף אבארג וועט דאס
אונז ער האט גיאקערט אין אטאהל אס נשבר תננו
פסח אויב דער אייזין וואס גראבט אין די ערד איז
צופראכטן גיטארין, דארף גיט ראובן בצהאלין,
ווארום אז דער אייזין איז אין אטאהל צופראכטן
גיטארין, וואלט ער אויף אבארג געוויס צו-
בראכטן גיטארין. אָבער פארקערט דאסע ראוּבן
האט גיאקט ער וועט אקערין אין אטאהל וועט
דער אונז ער האט געאקערט אויף אבארג אס נשבר
תננו חייב אויב דער אייזין וואס גראבט אין דיא
ערד איז צו בראכטן גיטארין, דארף ראובן
בצהאלין, ווייל אויף אבארג איז שווערער צו
גראכטן וויא אין אטאהל, אונז ער האט דאך
געגעדערט קען זיין אז ער וואלט גיגראכטן אין
אטאהל אזוי וויא ער האט גיזאקט וואלט דער
אייזין גיט צו בראכטן גיטארין וועט דאסע ראוּבן
האט גידונגען אקהו בייא שקען זיא זאל
דעשין ארבעט וועט בבוּאה אונז ער האט מיט
איר גידראשין תבוּאה, ווייץ, קארין אונז דיא
בקהה האט זיך אויס געגלייטשט אויף די תבוּאה
אונז צו בראכטן אפוס אדער איין אנדער שארין
פסח דארף גיט ראובן בצהאלין, ווארום אז דיא
בקהה האט זיך אויסגעגלייטשט אויף תבוּאה
וואלט זיא זיך אויף ארבעט געוויס אויסגעגלייטשט
ווארום אויף ארבעט קען קען זיך געשווינקער
אויס גלייטשען ווי אויף תבוּאה וועט בבוּאה אָבער
אז ראובן האט גיזאקט צו שקען ער וועט דעשין
מיט דיא בקהה תבוּאה וועט דאסע ראוּבן אונז ער האט
גידראשין מיט דיא בקהה ארבעט, אונז דיא
בקהה האט זיך אויסגעגלייטשט אויף די ארבעט
אונז צו בראכטן אפוס אדער איין אנדער שארין
חייב דארף ראובן בצהאלין פסח השקמינות מלכה
ווייל אויף ארבעט קען זיך אקהו אויסגעגלייטשט
אונז אז זיא וואלט גידראשין תבוּאה קען זיין זיא
וואלט זיך גיט אויסגעגלייטשט, אונז ער האט

אלתר

סומכום אומר וכו'. והלכה כסומכום : ואם הוסיף. פחות משיעור זה פטור אם הזקן החמור ונתן שכן המוסדות כללך : וכל האומנין. קבלנים שמקבלים עליהם לעשות מלאכה כבתייהם : שומרי שכן. להחמיר כנביה ואביה דהיה הנאה דתמים ליה חלגה הו עליה שומר שכן : וכו' שומר מול את ישר. שכן נמרחו ואילו מעכב לתקנו על שכן ומאחר שחוליקו תכין מעות (ט) הרי הוא משך ואילו שומר קנס : שומר לי ואשומר לך. שומר לי היום ואשומר

(ט) כלומר דהכי משמע כשומר מול את שכן והנה מעות. ולא אמר הכל מעות ועול שכן. דהוי משמע שפדיון חופסו כו' אבל כשומר נמרחו פסיע' דש"ת הוא כיון דידעו הכעלי שכלת' מלאכתו הוי כשומר שכלו ימי שאלתו שפטור מלוקט' וכמ"ס הרי"ב פ"ה מ"ג גמרא : (ט) ופרש"י ובעליו של חפץ זה טנגב כמלאכתו של שומר היה ספק הוא שומר היה לו וכתיב אם כעלי עמו לא יעלם ודרשין עמו כמלאכתו ופ"ג דכשאלו כתיב לקח (דף ג"ס) דרשין ליה אכילה שומרון : [ט] הנה כו'. פיירי דמונת במקום שקונה כו' : (י) כהיה הנה לא כע' למחני ליה רפח' לעניים כשעה שמוה עליו דפטוק כמלוה פטור מן המלוה וכשהיה הנה נעספ ש"ס כל זמן שפטוק

פסוק. ואם הוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב. סמכום אומר משום רבי מאיר. סאה לגמל. שלשה קבין לחמור : וכל האומנין שומרי שכן הן. וכולן שאמרו מול את שכן והבא מעות שומר חנם. שומר לי ואשומר לך שומר שכן. שומר לי ואמר לך [ט] הנה לפני. שומר חנם : ז הלוחו על המשכון. שומר שכן. רבי יהודה אומר הלוחו מעות שומר חנם. הלוחו פירות שומר שכן.

לך לחמור אבל שומר לי אתה זה ולמי אשומר לך זה האחר כמקומו והכל בזמן אחד זה שומר' כבעלים הא ופטור (ט) : הנה לפני שומר חנם. אבל הנה לפני זה סמכום אפילו ש"ת לא הוי דלא קביל עליה נעירותא כלל : ז הלוחו. מעות : ער המשכון שומר שכן. בין הלוחו ואח"כ משכנו בין משכנו ואח"כ הלוחו ומאי שכן שכן מלוה (י) : הלוחו מעות שומר חנם. לית ליה לרבי יהודה שכן מלוה לענין דינא : הלוחו פירות שומר שכן.

אלתה גערשין. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין פסור איז ראובן פסור צו בצאהלין. ווייל ער האט גיטאהן אלתה און האט געבראכט אלתה ואם הוסיף על משאו אויב ער האט פאר גרעקערט דיא משא ער האט געבריינגט אויף דעם אייניל קער ווי אלתה. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין תיב דארף ער בצאהלין ונכח יוסיף ער כשאו ויהא תיב וויא פיל נאל ער פאר גרעקערין דיא משא און ער נאל תיב נין אויף אשארין סמכום אומר כשום רבי פאר סמכום נאגט פון רבי מאיר'ס וועגן סאה גמל ביי אקעסיל אז ער לייגט אויף אים ארויף אקאה קער וויא ער קען פאר טראגין און ער האט זיך געטאכט אשארין דארף ער בצאהלין שישח קבין דחמור און ביא אאייניל אז ער לייגט אויף אים ארויף דריי קבין קער ווי ער קען פאר טראגין. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין. דארף ער בצאהלין : ון פל האפנין שופר שכן הו אלע בעלי מלאכות וואס געקען די ארבעט צו זיך אהיים קמש אשניידער ער געקט דיא חחורה פון בעל הבית צו זיך אהיים ער נאל סאכין אקלייד. הייבט ער אשומר שכן. עס איז גלייך וויא קען וואלט אים געצאהלט פאר דעם הייזונג פון דיא חחורה. אז דיא חחורה ווערט געגנקה אדער פארלארין מוז ער בצאהלין. ווארום פאר דער הנאה וואס ער האט אז ער געקט צו זיך דיא חחורה און איז ויכער מיט זיין ארבעט געלט. ווארום ער קען דאך נאגין ער וועט נים ארויס געבין דעם מלבוש ביו קען וועט אים בצאהלין ויין ארבעט געלט. דריבער פארשודיגט ער זיך צו היקען דיא חחורה ונלן שאמרו מל אן שכן והבא קעות און די אלע ארבייטער אז זיי האבין גיטאגט צום בעל הבית געם דין מלבוש ער איז שוין פארמיט. און איך ווייל אים נים פאר האלפין

פאר מיין ארבייט געלט. אז דו וועסט געקען אהיים דעם מלבוש וועסטו מיר נאכדעם קריינגען מיין ארבייט געלט שופר חנם פון דער צייט און ווייטער הייבט שוין דער ארבייטער אויף דעם מלבוש אשומר חנם. ער היט אוקניקט. אז דער מלבוש ווערט געגנקה אדער פארלארין. דארף ער נים בצאהלין שומר' יי ואשומר לך ראובן נאגט צו שקען היט דו הייבט מיין זאך וועל איך קארנין היקען דיין זאך שופר שכן ראובן איז אשומר שכן ווען ער היט דיא זאך פון שקען ווייל שקען וועט קארנין היקען דיא זאך פון ראובן. און שקען איז אשומר שכן ווען ער היט דיא זאך פון ראובן ווייל שקען וועט קארנין היקען דיא זאך פון געהיט דיא זאך פון שקען שופר' יי ראובן נאגט צו שקען היט די זאך מיניע וואס יי נאגט שקען צו ראובן תיב גמל לייג אנדער פאר מיר שופר חנם איז שקען גיטאהן אשומר חנם. אז שקען נים אונעק פון דיא זאך און היט נים נאגט הייבט פשיעו און דיא זאך און היט נים נאגט הייבט קארנין מוז שקען בצאהלין. אדער אז שקען האט גיטאגט לייג אנדער. און האט נים גיטאגט פאר מיר' איז ער אשומר חנם אויף נים : ז הלוחו על המשכון שומר שכן ראובן האט פארלארנט געלט צו שקען אויף אשומר. איז ראובן אשומר שכן. ראובן דארף היקען דעם מלבוש גלייך ווי קען וואלט אים גיטאהלט פאר דעם היקען און אז דער מלבוש ווערט געגנקה אדער פארלארין און תיב יהודה נאגט אז ראובן האט פארלארנט געלט צו שקען אויף אשומר. איז ראובן אשומר חנם האט ראובן דעם דין וויא איינער וואס היט אוקניקט הלוחו פירות אז ראובן האט פארלארנט צו שקען פירות אויף דעם מלבוש שופר שכן איז ראובן

און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין פסור איז ראובן פסור צו בצאהלין. ווייל ער האט גיטאהן אלתה און האט געבראכט אלתה ואם הוסיף על משאו אויב ער האט פאר גרעקערט דיא משא ער האט געבריינגט אויף דעם אייניל קער ווי אלתה. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין תיב דארף ער בצאהלין ונכח יוסיף ער כשאו ויהא תיב וויא פיל נאל ער פאר גרעקערין דיא משא און ער נאל תיב נין אויף אשארין סמכום אומר כשום רבי פאר סמכום נאגט פון רבי מאיר'ס וועגן סאה גמל ביי אקעסיל אז ער לייגט אויף אים ארויף אקאה קער וויא ער קען פאר טראגין און ער האט זיך געטאכט אשארין דארף ער בצאהלין שישח קבין דחמור און ביא אאייניל אז ער לייגט אויף אים ארויף דריי קבין קער ווי ער קען פאר טראגין. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין. דארף ער בצאהלין : ון פל האפנין שופר שכן הו אלע בעלי מלאכות וואס געקען די ארבעט צו זיך אהיים קמש אשניידער ער געקט דיא חחורה פון בעל הבית צו זיך אהיים ער נאל סאכין אקלייד. הייבט ער אשומר שכן. עס איז גלייך וויא קען וואלט אים געצאהלט פאר דעם הייזונג פון דיא חחורה. אז דיא חחורה ווערט געגנקה אדער פארלארין מוז ער בצאהלין. ווארום פאר דער הנאה וואס ער האט אז ער געקט צו זיך דיא חחורה און איז ויכער מיט זיין ארבעט געלט. ווארום ער קען דאך נאגין ער וועט נים ארויס געבין דעם מלבוש ביו קען וועט אים בצאהלין ויין ארבעט געלט. דריבער פארשודיגט ער זיך צו היקען דיא חחורה ונלן שאמרו מל אן שכן והבא קעות און די אלע ארבייטער אז זיי האבין גיטאגט צום בעל הבית געם דין מלבוש ער איז שוין פארמיט. און איך ווייל אים נים פאר האלפין

אלה. גמרא. ועתי"ט: (יח) רש"י. וכלי חלל הוא לא
ישמש כסו ויכנס לו שכו כחובו וטעמא כח סמך משום
משה. ועתי"ט: (יט) כלומר ר"ל דתמה משום דקס"ד:
(כ) דתם ממיתין ר' מאיר ה"ל: (כא) נטעמיה דסכרל
ליה נתקל פושע הוא כו' ולפיכך משגיגין דלא ככוונה סכרתי'
אלל לר"י דתם והלכס כותי'
דס"ל דנתקל לאו פושע הוא
משגיגין ל"י שלא כפשיעה בשכרה.
בין ש"ח בין ש"ס הרי"ף והר"ם
וגרסה משגיגין דלאו פושע הוא
אפילו שלא במקום מדרון.
ועתי"ט:

שדרך פירות להקריב ואין הלכה כרבי יהודה: מותר
אדם להשכיר. להקריב (יח): משכוננו של עני.
שנינו: להיות פוסק עליו. שכן והולך תמיד ופוחת
מן החוב ודוקא במשכון דנפיש אנריה וזוטר פחתיה כגון
מרא וקירדוס וכיוצא בהן
וכן הלכה: ח בין שומר
חנם בין שומר שכר
ישבע. קס"ד (יט) ישבע
שלא פשע ויפטור: ר' אליעזר
אומר זה וזה ישבע וכו'.
כלומר חף אני שמעתי
מרכותי כר"מ (כ) דזה וזה ישבע אבל תמה אני על זה ועל זה ה"ל דנפטר' בשבועה דשומר שכן ה"ל דנפטר' ולאוסט ועוד
דלא פשע הא כלל פשיעה נמי הייב שאין זה אולם אלא דומי' דנטיבה ואכידה שכן קרובין לשבעי' ולאוסט ועוד
אי שלא במקום מדרון כשכר' אפי' שומר חנם היכי מלי משכנע שלא פשע הא דלמי' פשיע' ה"ל ור"מ סבר שבועה
זו לא מן הדיון היא אלא תקנת חכמים הוא (כא) שאם אי אהה פוטר המעביד הבית ממקום למקום מן התשלומים
ע"י שבועה זו אין לך אדם שיפטר הבית להחזירו ממקום
ראובן אשומר שכר האם ראובן דעם דין וויא
איינער וואס נעמט ניצאהקט פאר ויין הימען.
דהיינו ראובן האם פאר בארגט פירות צו שמעון
אויף אמשכון אז אין אקט טאג פון היינט נאל
שמעון אים בצאהקט געלט פאר די פירות. למשכר
אין רובל, קען דאך ויין אויב שמעון וואלט נים
געקויפט ביא ראובן די פירות וואלטין נאך דיא
פירות גילעגין ביו היינט ביא ראובן אונ אין די
אקט מאג וואלטין אביסול פון די פירות פאר-
פויגט גינארין, פאר אנגלדין, האם דאך שוין
ראובן פאר דינט אנגלדין מיט דעם משכון ווארום
דורך דעם משכון וועט ער אפ געמען אנאנצין
רובל דריבער היינט ער אשומר שכר, אבער
אז מען פארבארגט געלט אויף אמשכון, די געלט
וואס ער פארבארגט דיא געלביגע וועט ער אפ
געמען פאר דינט ער דאך גאר נים דריבער
היינט ער אשומר חנם אבא שאז אויב בוחר אדם
להשכיר משכוננו של עני להיות פוסק עליו והולך אקענטש
מען פארדינגען דעם משכון פון אערעם מאן,
אונ דיא שקירות וואס ער וועט געמען נאל ער
אפערעכענען פון חוב, אונ אז דער חוב וועט ויין

בצאהקט וועט ער דעם אערעם טאג צוריק געבין
דעם משכון אוקזיסט כפי' שחייא דמשיב אברה ווייל
עס איז גלייך וויא ער וואלט אונעק געבין דעם
אערעם טאג אפאלארענעט נאך, ווארום דער
אערעם טאג האט גירעכונט אז ויין משכון וועט
ויין פארקלארין ער וועט אים נים קענען אויסקלייזן
ח הפגזידי הבית פקקיס לקקס ראובן האם גיטראנין
אפאם פון איין אקט ער נאל ויא שבעלין אויף
איין אנערער אקט, אונ די פאם גיהער צו שמעון
ושבחה אונ ראובן האם דיא פאם צו בראבין ביו
שוכר חנם בין שומר שכר כאיי ראובן האם גיטראנין
דיא פאם אוקזיסט, אונ סאיי שמעון בצאהקט
אים פאר דעם בראבין יפגע נאל ראובן שווערין
אז ער האט נים צו בראבין מיט ויין ווילען.
דאך ער נים בצאהקלין ביו אגלדור אופר זה וזה ישבע
רבי אליעזר זאגט איך האב אויף גיהערט פון
מיין רבי אז בייידע ואשומר חנם אונ אשומר שכר
דארפין שווערין, אונ דארפין נים בצאהקלין והפח
אני אם יכולין זה וזה ישבע אונ איך וואנדער מיד
אויב בייידע קענען פטור ויין פון בצאהקלין דורך
אשכנעה אשומר שכר מוז דאך בצאהקלין:

גמרא בבא מציעא דף ע"ה ע"ב

כלה ה' כלה כלי החטון דלח דמלכות דכריאה במ

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום
שאסור להקדים לו שלום תלמוד לומר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור:
מניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מיר האבין גילערוגט
רבי שמעון בן יוחאי האם גינאגט כגון גינשה
בבביו סנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו
שיום פון וואנען ווייסין מיר דעם דין אויב ראובן
האם גינאגט געלט ביא שמעון אונ ביו איצט
פלעגט ראובן נים זאגין צו שמעון פריער נים
מארגין אדער נים שבת, גאר פארקערט איז
גינען שמעון פלעגט פריער זאגין צו ראובן נים
זאל נים בייסין דעם לזה מיט אלע זאכין וואס
הייסט

מלוח עובר בבולן .
 בכל הני דחשיב
 במתניתין דהוי נותן כנשך
 בשעת הלואה והוא לוקח
 בשעת פרעון והוא לו
 כשנכנסו ודוחקו
 והוא חס עליו נשך בשעת
 פסיוק התנאי ונותן כמאל
 לפני הלוה להעבירו על כל
 חשד לאחיד שהוא אזרה

הייקט נאר געקיסען אפילו מיט רייד מאר. ער
איז אויף גיט בייסיין, און נויט ראובן איז גינען
געוואהנט אז שמעון זאל אים זאגן פריער גוט
מארגן, נאר נויט שמעון קאנט אים דאס געלט
דריבער גייט ויך ראובן ער זאל אים זאגן פריער
גוט מארגן, האט דאך ראובן צער פון דעם,
דריבער הייקט דאס געקיסען מאר מען גיט
נאלי עוברן בלא תשעל דיא מענטשן זענען עובר
אויף לאוין אז מען באקאנט געלט אויף פראצענט
אמר אבי מלך עובר בבית אבי זאנט מיר מלך
איז עובר אויף אדע לאוין מלך עובר משום לא תשעל
תמיד דער לזה איז עובר אויף דעם לאו לא
תשעל תמיד, דו זאלסט גיט מאכין דיין ברודער
זאל דך בייסיין, דו זאלסט אים גיט צו זאגן צו
געבין פראצענט, און ער איז עובר אויף נאך
אלאו תאמר לא תשעל צו דיין ברודער זאלסטו גיט
מאכין ער זאל דך בייסיין דו זאלסט אים גיט צו
זאגן צו געבין פראצענט, און ער איז עובר
אויף נאך אלאו ולפי עור אז תפן תשעל פאר
אפלינדן זאלסטו גיט געבין אישמהיכלונג, דאס
מיינט מען דו זאלסט גיט בריינגען אקענטשן
צו אשכנז, און אז דער לזה זאנט צום מלך ער
נועט אים געבין פראצענט, פארקלענעט דער
מלך דיא אויגן פון מלך ער זאל געמען דיא
פראצענט, האט דאך דער לזה געבריינגט דעם
מלך צו די עכירה תעבד תעבד און עוברן אלס משום
לא תשימו עלי נשך דער מענטש וואס האט ערב
גינען צום מלך פאר דעם חוב, אויב דער לזה
נועט אים גיט בצאהלן דעם חוב, זאל ער
בצאהלן צום מלך דעם חוב מיט דעם פראצענט.

• והרב ר' יוסף פראגער מ' מלוי רבית יתיר משה שפיראזיץ מפיסדיו , דיא מענטשלין וואס פארבארגן געלט אויף פראצענט האבן שפעטער קער שארין וויא פארדינען איצט , ווען זיי פארבארגן דאס געלט אונ געסען פראצענט ווערן ווי רייך , אין איצט'ס שפעטער בריינגען הקב"ה אויף וויא אוועקעט סבות (אונגליקען) זיי נארן שארין האבן גייער באגן פארקענין אויף גארעסע לויט אויף ווייער באגניץ לעבן (אויף דאס גאר אונגליק) אונט פריער דעם ע"מ"ל עוד . און נאך מער ווייזט זיין הקב"ה אלץ וכו' . וויא כוונן אנדערע אליין מדה זיין אז משה רבינו איז געווען אהם און זיין תורה איז אמת ואומרים אלץ דעה וכו' . ווען משה וואלט וויסען אז דאס פראצענט איז אסאך אייביגער פארדינסט , אונ הקב"ה איז גיט בייז אויף דעם פארדינסט , וואלט ער גיט געשרייען קאן נאר גיט געסען פראצענט , נאר ווייל' משה האט געוואקסט אז הקב"ה איז בייז אויף דעם פראצענט געסען , אונ הקב"ה וועט אומקערן געסען ביי דעם מלות דאס באגנען פארקענין פאר דאס אייביג ווייער ריבער האט משה געזאגט צו דיא יידן פון ווייער טובה ווערן וויא זיין נארן זיין געסען פראצענט :

ולכרנות מעוררת ומסתמלת יתר ולינות וכן ליקח נשים הרבה ככתוב
 וקידושין ואם כן יסיה נכל כרעות התורה לך וכו' קדושים תהיו
 כלו' קדש עמך כמותך לך שצריך לך עמך כמותך וכן כלשתו
 אמרו לקדש עמך לכוון רשיונו להסתר מחשבתו ולהסתר פן יכל
 לדי איסור וכל מקום שחלה מולא קדושה חלה מולא נדר ערוב
 ואם כך אמרו ללדיק שלא חלה קל וחומר לשב בתשובה שהיה
 צריך נדרים וסיג' כי מן היתר יסיתו אל האיסור חס' ושלוס

אלא ששכרו הרבה שהרי מעט מעט חטא ופירש
 עובדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו כלומר מעלתו גרולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם

מן הכל צריך לחזור בתשובה ואלו העונות קשים
 מאותן שיש בהן מעשה שבוסן שאדם נשקע באלו קשה
 היא לפרוש מהן וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו
 ואיש און מחשבותיו : (ב) ואל ידמה אדם בעל
 תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מסני העונות
 והחטאות שעשה אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד
 הוא לפני הכורא באלו לא חטא מעולם ולא עוד
 ממנו וכבש יצרו אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה
 מעלה מעלתו גרולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם

נאל ניט לאכין פון תורה און מצות און ניט פון
 מענטשן. און נאל ניט נאכיאנין צו זאקלען
 געלט. און נאל ניט נאכיאנין צו האבין קבוד.
 און נאל ניט נאכיאנין נאך גוט עסן. און ער
 נאל ויה דערנייטערין פון נאך אעלעכע זאכין
 סן הכל צריך לחזור בתשובה אויב ער האט גיטאקן
 אפילו איינע פון די זעלע זאכין מוז ער אויף דעם
 טאקע תשובה וזיי הענוות קשים מאדן שיש בהן מעשה
 די עבירות זענען שווערער פון די עבירות וואס
 נוערין גיטאקן שבושן שאדם נשקע באיי ווארום נען
 דער מענטש איז אריין גיטאקן אין די זאכין קשה
 הוא קרוב פון איז שווער ער נאל ויה אפשיידן
 פון זיי וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו
 און אזוי נאכט דער נכחא ישעיה דער רשע נאל
 פארלאזן זיין שלעכטן נעג. און דער מענטש
 וואס מוהט אומקעכט נאל פארלאזן זיינע
 שלעכטע טראכטונג : (ב) ואל ידמה אדם בעל תשובה
 שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני תענוות והתפלות
 שעשה און דער מענטש וואס מוהט תשובה נאל
 גיט מינען אז נועגין זיינע עבירות וואס ער האט
 גיטאקן איז ער דערנייטערס גיטאקן פון דיא
 צדיקים אין הדבר פון די זאך איז גוט אזוי אלא אהוב
 ונחמד הוא לפני הכורא באילו לא חטא מעולם נאל ער
 איז אזוי געליכט ביי גאט גלייך וויא ער וואלט
 גיין מאהל געזינדיגט ווא ער אזא שפיר תרבת זיין
 שער איז פיר מער פון דעם שער פון די צדיקים
 וואס האבן גיין מאהל געזינדיגט שריי פנים פנים
 חסא ווארום ער האט דאך שוין פארזוכט דעם
 מעט פון אעבירה ופירש פכני קבש יצרו און ער
 האט זיך אפגעשיידט פון איר און ער האלט איין
 דעם נצר הרע און זינדיגט גיט מער אסר חכמים
 פקס שפלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין
 געמוד בו די חכמים האבין גינאנט אויף דעם ארץ
 ווא דיא בעלי תשובה שטייען אויף עולם הבא.
 קענען גיט שטיין דיא אמתה צדיקים אויף דעם
 ארץ גיטער מעלת גרולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם
 קען מינען די מעלה פון די רשעים וואס האבן
 גיטאקן תשובה איז גרעסער פון דיא מעלה פון
 דיא צדיקים וואס האבן גיין מאהל געזינדיגט
 זיין געוואהנט גוט עסן און גוט טרינקען און נועט זיין געוואהנט פיל צו משמש המטה. אז

עסין וזכרבות מעורות ומשתאות ימים ויילות ער וועט
 עסין און טרינקען און מאכין מעורות מאג און
 נאכט. נאר עס וועט זיין פון די עסינווארג וואס
 קען קען עסין און וואס קען קען טרינקען וכו'
 ליקח נשים הרבה ככתוב וקידושין ואם כן יסיה נכל כרעות התורה לך וכו' קדושים תהיו
 כלו' קדש עמך כמותך לך שצריך לך עמך כמותך וכן כלשתו
 אמרו לקדש עמך לכוון רשיונו להסתר מחשבתו ולהסתר פן יכל
 לדי איסור וכל מקום שחלה מולא קדושה חלה מולא נדר ערוב
 ואם כך אמרו ללדיק שלא חלה קל וחומר לשב בתשובה שהיה
 צריך נדרים וסיג' כי מן היתר יסיתו אל האיסור חס' ושלוס
 אלא ששכרו הרבה שהרי מעט מעט חטא ופירש
 עובדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו כלומר מעלתו גרולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם

מפני שהן כובשין יצרם יותר מהם : וכל מה שטרח יאכל כרנע אחד ואם כינה לו שטמה זאת :
 סגני שהן כובשין יצרם יותר מהם וייר די מענקשין ער נועט מיט האבין מיט היתר נועט אים דער
 נואם מוהען השוכה האלמין איין דעם יצר הרע יצר הרע אנדריין ער זאל נעמען אפילו נואם
 מער פון דיא צדיקים וואס האבין גיין מאהל געזינדיגט, ווייל דיא צדיקים האבין גיין מאהל
 געזינדיגט, האבין זיי מיט אפאנה צום זינדיגען : מיט זיין השוכה נועט ער דאס פארלירען אין
 איין רגע ואם כינה לו שטמה זאת אויב דו פאר-
 שטיקט הלואי נאלקטו דאס פאלגין ויך צו הייליגען דעם גוף מיט די נשמה :

אונקלוס בשלח יום ה תורה

להטיף מלח' ד"א יהוה נפשי י יה יהוה יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יחיה ה' דמילי ה'ה אל
 שם ב"ן שבטשה בניקור חולס :

מז ואת בוגל נת חוטקת וארים נת ידך על ימא ובזעוהי וייעלון בגי ישרא' בגו ימא ביבשתא : י ונאנא הא אנא מתקין ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואחלקר בפרעה ובכל

תריא ואתה הכס . סס : ויבאו בני . כרמס נד :

רשבים בעל המורים

(קו) הכס . ג' כמס' . הכס את מטק . כסופר הכס קולך . (מו) ובקעהו . העין גורמת . כמו שמענו אדוני אבל מן
 מלמד שסממם וערכב אותם בקולות ואידך ויאמר הכס לך בני מלשע כסוף הכרזל . כמו הכל נעשה גם ע"י המים אף הכס נעשה גם ע"י המים : ונקטה . נזכות וינקע עלי שולה ונזכות

דעת זקנים מבעלי החסופות

(קו) ויבאו בני ישראל . זיל שביעי של פסח היה . וקשיא דבסוף פרשת שלח לך פירושו שמונה חושין שבציצית

פירוש לתורה אלהים

(מו) ואתה אונ דו משה הכה הויב אויף דיין שטעקין ונפח אונ גייג דיין האנט עי הים אויף דעם ים ונקעהו אונ שפאלט אים ויבאו אונ דיא קינדער פון ישראל זאלין קוקען בתוך אין מיטען ים ביבשה אין דער טריקעניש : (יו) ונני אונ איה נאמ הנני סחוק איה וועל שטארקין דאס הארץ פון דיא מצריים אונ זיין וועלן נאך נאגין דיא ישראל ויבאו אונ זיי וועלן קוקען נאך זיין ים ואכבדה אונ איה וועל ווערין גיערליקט אין פרעה ובכל סאהן וואס גיהער צו אים , ער זאל אונעק ווארפין דעם שטעקין ווארפין דעם שטעקין אונ מיט דיא האנט זאל ער איינשפאלטין אין

משלי חכמים

(יו) ואכבדה בפרעה ובכל חילו וגו' . רמז' צוויי סליח' נעקען ארים גענאנגען אויף דעם פלאץ צו אפלקחה האם גיזאנט איין פלך צום אנדערין , צו וואס נאלין די נעלגער האלפין בלקחה , אונ עס נאלין פון זיי געהרג'ט ווערין , פיר וועלן אויסקלויבן צווייא שפארקע וועלגער , איינער פון סיינע נעלגער אונ איינער פון זיינע נעלגער , אונ דיא צווייא

חילו ברכבו ובפרשיו: יה וידעו
מצרים כייאני יהוה בהכבדו
בפרעה ברכבו ובפרשיו: יס ויסע
מלאך האלהים ההלך לפני מחנה
ישראל וילך מאחריהם ויסע
עמוד הענן מפניהם ויעמוד

משרותיה ברכיכוה
ובפרשותי: יה וידעו
מצרואי ארי אנא
באתיקרותי בפרעה
ברתיכוה ובפרשותי:
יס ונסע מלאכא דיי
דמדבר קדם משריתא
דישראל ואול מבתריהון
ונסע עמודא דעננא מן
קדמיהון וישרא

רשבים

בעל הטורים

יכור יאמר וברני: (יט) ויסע מלאך האלהים. המוליך את עמוד הענן. לפני מחנה ישראל: וילך. המלאך מאחריהם ומתוך כך ויסע העמוד מפניהם ויעמוד מאחריהם וישם סמל בנייהם כדכתיב ביהושע שלא יוכלו לקרב זה אל זה כל תלילה:

שפתי חכמים

רש"י

ל' הלאים פי' שנסיעת המלאך היה מיד כשנאו מלרים עליהם כדי להכדיל בין מחנה מלרים למחנה ישראל ולקבל החלים וכליטטריות והעמוד. פני היה להחשיך למלרים ונסיעת המלאך לחוד ונסיעת הענן לאחוריהם לחוד עכ"ל. אך קשה ל' כפרש' יתרו כסוק ואשח אחכס על כנפי נשרים פירש'י שהענן היה מקבל החלים וכו' וי"ל מיד כשנאו המלרים כסתלק המלאך מלפניהם ונסע לאחוריהם להכדיל בינם כדי לקבל החלים האש לא כסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערכית לגמרי אלא כשם והלך לו מאחריהם להאשיך למלרים:

דעת וקנים מבעלי התוספות

מנה משהכינו עצמן לצאתם מערב פסח ששחטו את הפסח היו יודעים שיצאו לסחר והיו מכינים להם צדח לדרך ופי' לא הכינו כל הצורך שנאמר וגם צדח לא עשו להם:

לקושים על התורה

פירוש לתורת אלהים

וואסער ואזוי ווי קען מאכט אצייכין, נעמס דער נם גיש- קאלטין ווערין, אונ גאט נאנט, וואני. אונ נאמס ווער איך קאמ, הנני קחוק את לב מצרים. איך וועל שטארקין דיא הארצער פון דיא מצריים, אונ זייא זאלין לויסין גאד די יודין אין וואסער, ווארום דאס איז גיווען דאס גרעסטע, אפילו קהלות אנטלויפין אויף פון וואסער, איז גוילין גיט אביין גיין אין אים, אונ גאט האט אנוועק גענומען פון זיי דעם שפך אונ גאט געשטארקט וייער געט אויף די יודין זייא זאלין לויסין גאד דיא יודין אין נם וואסער וועלן זייא מאפין אידיו וועלן זייא אים הרגנן:

ישראל בדי ער נאל אצווישען שייד מאכין צווישען דער סתנה וישראל אונ ער זאל אין זיך מקביל זיין דיא פוילין אונ דיא שטיינער וואס די מצריים וועלן ווארפן צו די ישראל וועט אונ דער צמוד ענן האט געצויגן ספניהם פאר וויא וועמוד אונ האט זיך גישטעלט הינטער זייא ווארום אז עס פלעגט ווערין נאכט פלעגט דער צמוד ענן אנוועק גיין אונ היינט האט ער ניה גישטעלט

משלי חכמים

גאד אפדינה, אונ האט אנטקאמט אביי קרוין אויף די סליקה פון זיין גייע קדינה, נעק פיר אז דער סלך האט ווכה גיווען צו דיא גייע קרוין דורך דיא שטארקייט פון דעם אנדערין פלעגט וועלנער, דאס וועלנער איז גיווען ביי תהי'ש ברוך חא, ער האט גינאנט איך וועל קאמין בבור דורך פרעט אונ די מצריים ווייל זייא וועלן נעקן זייער שטארקייט גענין גאט, אונ וועלן סודה זיין אז קען סח אנטלויפין פאר דיא שטארקייט פון גאט ווייל גאט האלט קלחקה פאר דיא יודין סים דיא מצריים, גאט האט זייא אפער געווען אז פאר אים קען קען גיט אנטלויפין,

דריבער האט גאט גינאנט צו משה ער זאל אונקאן גענין סים דיא האנט צו דיא וואסער, אזוי וויא אפגעשט וועקט צו זיין חקר סים דיא האנט ער זאל קופען צו אים, נעקן דיא וואסער גלייך געקופען אויף די מצריים אונ נעקן דערשטויגען גינאנרין, גאר פאר וואס האט פרעט ווכה גיווען אז דורך אים זאל קופען בבור אז גאט, גאר דער פירונג איז זייא סתרים, אז אסורד קופט אין אפערקעט שטאט סים סתורה אונ האט שטארקע ציי אפערל חבית, אונ דער סותר האט שטארקייט זיין סתורה אונ האט גוט פאדריקס, דיא רעשטלאך סתורה וואס גלייגט שיינקט

מִצְרַיִם : כ וַיָּבֹא בֵּין אֶל מִצְרַיִם
מִצְרַיִם וּבֵין מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הָעֵנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיֹּאמֶר אֶת־הַלֵּילָה
וְלֹא־קָרָב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלֵּילָה :

מִצְרַיִם : כ וַיָּבֹא בֵּין אֶל מִצְרַיִם
מִצְרַיִם וּבֵין מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הָעֵנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיֹּאמֶר אֶת־הַלֵּילָה
וְלֹא־קָרָב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלֵּילָה :

תרגום ואל קרב זה אל זה כל הלילה :

רשבים

בער המורים

(כ) ואלר . כי כמסורה ואלר את הלילה . אל ס' ואלר לו . וזכו ויהי הענן והחושך למרים שלא כר עמוד הענן כמו כשאר הלילות אלף הים הולך לחוריהם כדי להחשיך למרים אלל לישאל הים אור דמתי אל ס' ואלר לו : זה אל זה . כי דמתי דין ואיך וקרא ואלר ק' ק' שנקשו המלאכים לומר שירה ואלל הקב"ה מעשה ידי עובדים כים ואחם אומרים שירה וזכו ואל קרב ואלו אותם שנאמר וקרא זה אל זה :

שפתי חכמים

רש"י

(כ) ויבא בין מחנה מצרים . משל למהלך כדרך וכו' מהלך לפניו . כאל לסטים לשכותו נעלו מלפניו ומתט לאחוריו . כאל ואכזים מאחוריו נתנו לפניו . כאל לסטים לפניו ואכזים מאחוריו נתנו על זרועו ולחם כהם . כך (השע יא) ואכזי תרגומי לאכזים קחם על זרועותיו : ויהי הענן והחושך . למרים : ויאר . עמוד האש מ את הלילה לישאל והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה . והשך של ערפל ללד מרים : ולא קרב זה אל זה . (מכילתא) מחנה ג אל מחנה :

שליחת פרעה את העם

(כ) ולא קרב זה אל זה כל הלילה . אמרו חז"ל אלו המלאכים שנאמר כהם וקרא זה אל זה ואמר קדוש . ויש לפני מה סכריה לחז"ל להוליל הקדש מפשטו של קרבו המלאכים כל הלילה אל ישראל . והכר ח"י אמר אם שנים הולכים זה כנגד זה ולא הגישו זה לזה שיד לבכות ואל קרב זה אל זה אלל אם אחד עומד והשני רודפו ואל שיינו לא שיד לומר ואל קרב זה אל זה רק ואל קרב זה לזה . וכאן ישראל היו עומדים והמלאכים רדפום . ואלל אם כונת הספוק רק על המלאכים וישאל . הוה ליה למירא ואל קרב זה לזה . המלאכים הרודפים לא קרבו לכני ישראל הנרדפים ותמה בתיב ואל קרב זה אל זה . זה הכריחו לחז"ל לומר דקלי על המלאכים . שבהם כתיב גם כן וקרא זה אל זה . שבהם קוראים זה נגד זה ואומרים קדוש . אלל אותו הלילה לא קרבו זה אל זה לומר שירה :

פירוש לתורת אלהים

הינקער דיא ישראל פינקסער צו סאכין צו דיא דער וואלקין והחשך און דאס פינקסערניש צו די מצריים : (כ) ויבא און דער עמוד ענן איז געקומען צו צווישען דער סחנה פון מצרים ביין און צווישען דער סחנה פון ישראל ניהי און עס איז גינען הענן דער אגדערער האט גים גינעקעט אנאנצע נאכמ :

משלי חכמים

ששים אין ספוק וואסני ב'ה . האם גאס גינעבן אכסיל אכסנה און אכסנה צו פרעה , אזאייג ואל דערמאנט ווערן דער גאס , ש פון פרעה און סכרים , אז דורך אים איז גרויס גינארין דער גבול פון גאס , דריבער האט גאס גינאנט וואסנדה דערעה וקבל חילו . איך נעל האבין אייביג גבול דורך פרעה שים גיין חיל :

נביאים שופטים ד

תרגום

לחשך מנה דא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דדור יהוה רוח יהודה דנצח יהוה חיה יחידה דדור אל שם בן שבשעה :

א ואמר לה קומי בתרע א ואמר אליה עמד פתח האהל והיה אש-איש כשקנא ויהי אם אנש ייתי יבא וישאלך ואמר היש-פה אש ואמרת אין :

ותקע

נִבְרָא וַתִּקְרִין לָא : ב וַנִּסְבֵּת
נַעַל אִיתָּה חֲבֵר יַת סַבֵּת
מִשְׁבָּנָא וְשׁוּנֵינָא יַת אַרְזִשְׁמָא
בִּידָה נַעֲמַלֵּת לְוֹתִיהָ בְּרֹז
וַנִּקְשֵׁת יַת סַבֵּתָא בְּצִירְעִיהָ
וַנַּעֲצֵת בְּאַרְעָא וְהוּא רְמוּךְ
וְאַשְׁתַּלְהִי וּמִית : ג וְהָא בְּרַק
רָדַף יַת סִיכְרָא וַנִּפְקַת נַעַל
לְקַמּוּתִיהָ וְאַמְרַת לֵיהָ אִיתָּא
וְאַחֲזִינָהּ יַת נִבְרָא רֵאשִׁי בְּשִׁי
וְעַל לְוֹתָהּ וְהָא סִיכְרָא מִרְיָא
וּמִית וְסַבֵּתָא נַעֲצֵא
בְּצִירְעִיהָ : ד וְהָבֵן בְּיוֹמָא
הַהוּא יַת יָבִין מִלְּבָא רַבְנֵשֵׁן
יָבִין מִלְּבָא רַבְנֵשֵׁן עַר דִּי

ב ותקח יעל אשת חֵבֶר את יתד האֵהָל ותִּשֶׂם
את המִּקְבֵּת בִּידָהּ וּתְבֹא אֵלָיו בְּלֹאם וּתִתְקַע
את יתד בִּרְקֹתָיו וּתִצְנֹחַ בָּאָרֶץ והוא נִרְדָּם וַיֵּעַף
וַיָּמָת: ג והנה בֶּרֶק רָדָף אֶת־סִיסְרָא וּתְצֵא יַעַל
לִקְרָאתוֹ וּתֹאמַר לוֹ לֵךְ וּרְאֵה אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־
אַתָּה מִבְּקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפַל מֵת
וְהַיִּתָּד בִּרְקֹתָיו: ד וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ה וּתְלַךְ יֵד
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקִשָּׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן
עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן:

קָדַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּת יָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְמָ וְתִקְפָּא עַל
שִׁיעִיאוֹ יָת יָבִין מִלְכָּא רִבְעֶנָּה :

רפ"ח

במצורת דור

(כ) **המקבת**. פטיוס: **בלאט**. נשמיקה: ברקתו. כלדעיה: ותצנח בארץ. ועשית בלחץ תחבה היחד בנקטו ונכרן :

שם : (ה) ותלך וכו' . ר"ל בכל פעם יותר :

דעם פירוש עברי מיינט געפינט מען ביא רער הפסורה פון דער וואך :

תרגום

בתובים משלי יד

לחשוד מיד ומלכות ד"א שין רלת יור נמש שין שין רלת שין רלת יור רוח יאהרונה נשמה דיסור אא ארנ ארני נמש ארני רוח אקף רלת נון יור נשמה רמלות יו הו וז הו חיה יחירה דיסור, יהוה חיה יחירה רמלות אל שם ב"י שבעשרה

דמלכות אל שם ב^נ; שבעישיה.

א. אֵילִל וְנָאֵץ מִסֶּסֶר אָבִיו וְשָׁמַר תּוֹכַחַת יְעָרָם: ב. בֵּית צָדִיק חָסֵן רָב וּבִתְבוּאָת רָשָׁע נִפְכָּרֶת: ג. שְׁפָתַי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת וְלֵב בְּסִילִים לֹאֲכֹל: ד. זִכַּת רָשָׁעִים תוֹעֵבֶת יְהוָה וְתַפְלַת רַשְׁיָעִי תִתְעַבֵּר: ה. שְׁפוֹתַי רַחֲסִימִי מוֹרְעִין מִקֶּרֶא וְלִבִּי הוֹן רַחֲסִימִי מִדְּרָשִׁי

דעם

מצורת דור

(א) ינאץ. יתאם את המוסר ומנאץ ומקלן: ורשור. השומר נבלו את הקהנה ויתאם כקסור: חסון. מחוק הוא מאלו את תפסיו: ומבבאות. עשה כאלו כדעש נשחת היות האוזן: (ב) יורו דעת. הקה מפורסן את הדעת לחסון לכל: אב. כן. ר"ל כל יורו חסון כאשר התחבטו המוסר למד: (ג) תרעבה וז'ת. כשדעיון לא שבו מרשעם ולא התפללו על שרעם: (ד) ישרים. המאליס כחיה כעת הכינו: והנחם

(א) ינאץ. ימאץ את המוסר וממאן לקבלו: ושוטר. השומר
כליו את הכהונה יתקדם כפוס: חופן רב. מחזיק רב
מחלד ולא תמכר: כהנביות. בעת כוח כו השעש נשמת הכית
הסוד: (1) יורד דעת. הנה מפורסם את דעתה ללמוד לכל:
דא כן. רץ' ו' יתפלו ללמוד הכתמים חפשים ללמד:
(ד) ויתובת ה'. כשעדיין לא שבו מרשעם ולא התחללו על
מחללים: ויתבת ישרים. שפוזלים מחילה בעת הכחת הזכה

פירוש ע"מ

(א) אָויר: נאָך מוסר גאָי דער נאר פארמאוסקט דעם מוסר פון זיין פאטער ושווער טובות-יעדים אונדזער קענטש וואס אים דיא ווערמער וואס מען האט גישפארמט מיט וויא וועט ער קלוג ווערן: (ב) בית צדק חסד: רב דיא שמוב פון ציריך איז אנרויסער אויף, אז הקב"ה בענטשט דעם ציריך מיט דייקייט וועט דיא דייקייט ביי אים בלייבן אזוי וויא אין אגוסען אויף וכתבואה רשע נערה אבער אז דיא שמוב פון ציריך קומט

(א) אָויר יאָגן מיטן אָויר דער גאר פארמיאוסט דעם
 מיטן פון זיין פאטער וואסער חובת זיין
 און דער קעניש וואס היט דא ווערדער וואס
 קען האט אים גיטראפט מיט זיין וועט ער
 קלוג ווערן: (ב) בית צדק חסן דא שמועס פון
 צדק אין אנדערע אדער, אז הקב"ה בענטשט
 דעם צדק מיט רייכקייט וועט דא רייכקייט ביי
 אים בלייבן אזוי וויא אין אנטשן אדער ויבטא
 רשע נעמט אדער אז אין דא שמועס פון צדק קומט

גימאות

מרחקיה ראלקא ובעלותיהן ישרים רצונו: ה תועבת יהוה הנה רשע ופסול צדקה יאמר:

דחריצי סתרי: ה מרחיק

אלקא אורסיה רבישעא ודרריף צדקא נקחים:

מצורת רור

אחמלס סיסל היל לרען לס': (ס) דרך רשע. הסולך לעשות רשע ואם שלא עשה: וסדרף. סודף לעשות דקס חף. אם נאמס ולא עשה מ"מ יאמר לס':

פירוש ע"מ

ניטאהן. איז פארמיאוסק ביי הקביה יתפלת ישרים רצונו דער ווילען פון הקביה איז די תפלות פון די פרוקע נואם ויאי בעטין פון הקביה, ער נאל ויי מוחל ויין דיא וינר נואם ויי האבין גיטאהן דאם איז בייא הקדוש ברוך הוא בעקער וויא דער

ברטנורא

משנה מנחות פרק ב

עיקר תוי"ט

פרק ב א הקומץ את המנחה מורה רבי יוסי שהוא פגול. משום דכתי' למתנא סיפא להקטיר לכונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת מהו דתימא עממא דר"י משום דסבר אין מפגלין כתי' מתיר (א) כלומר שאם הישב לעבוד למחר עבודת חלי מתיר לא פגול וכן לכונה חלי מתיר הוא דכין הקטרת קומץ ולכונה מתירים השירים ואפי' רישא כי חשב הקטרת קומץ עבודת חלי מתיר היא ופליג רבי יוסי קא משמע לן דכתי' מידה (ב) דעממא לחי מש"ה הוא אלף משום דלחין מתיר מפגל את המתיר: מה שנה זו מן הזבח. שהשומטו על מנת להקטיר אמורים למחר פגול: אינה מן המנחה. אינה ממין המנחה כמו הקומץ ואע"פ שהוא ממתייר המנחה דקסבר רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלכונה במחשבה שהוא מחשב על הלכונה בעבודת הקומץ ורכנן אמרי ליה כי אמרינן דלחין מתיר מפגל את המתיר היכא ללא חקבע בחד מנא כגון שני ככשי עזרת דשניהם מתירים את הלחם ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים אבל היכא דחקבעו בחד מנא כגון קומץ ולכונה שניהם ככלי א' מועלת מחשבת מתיר זו לפגל מתיר אחר והלכה כחכמים: ב שחט שני בבשים. של עזרת דכתיב בה שני ככשים בני שנה לזבח שלמים ואותן ככשים מתירין ומקדשים לשתי הלחם שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני ככשים הואיל והזקקו עמו במחשבה ושאר ככשים של עזרת דמוספים נהו: לאכול אחת מן

אנדערש ווי אקרבן. אז קען שעקט אקרבן אונ ווען קען שעקט דעם קרבן קראכט קען קען ואל די חלב מקריב ויין קארגין. איז דער קרבן פגול. דאך ויין אז קען געקט אראפ דעם קומץ אונ קען קראכט קען ואל די בשמים פון די מנחה מקריב ויין קארגין ואל דיא מנחה אויך ווערין פגול אפר דקס האט רבי יוסי גיטאגט צו די חכמים שחנכ דמו יבשרו ואסורין אחר אקרבן איז דיא בלוט מיט די פלייש מיט דיא חלב איינס. דריבער אז ער קראכט ביי דיא בלוט אויף די פלייש אדער אויף די חלב איז דער קרבן פגול ויבנה איה מן המנחה אדער די בשמים נואם אויף די מנחה איז דאך גיט ריא ועלביגע זאך נואם די מנחה איז. די קעהל פון די מנחה איז אבווגערדער זאך אונ די בשמים איז אבווגערדער זאך. דריבער אז קען קראכט ביי די קעהל אויף די בשמים ווערט גיט דיא מנחה פגול: ב שחט שני בבשים לאכול אחת מן

תחלות

(א) וא"ת היכי מציית אמרת הכי הא כהדיא אמרינן בסיפא דעממא משום דלחין מתיר מפגל מתיר דהא אחר שחנכ דמו כו'. וי"ל דה"ל דלדבריהם דרבנן קא"ל הכי: (ב) לר"מ דס"פ ואף על גב דלחין רכוחה

כלי אמאי דסוד דמלכות דלויס א אל אלה אלהי אלהים

פרק ב א הקומץ את המנחה לאכול שיריה או להקטיר קומצה למחר מורה רבי יוסי בזה שהוא פגול וחייבין עליו כרת להקטיר לכונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת, וחכ"א פגול וחייבין עליו כרת. אמרו לו מה שנה זו מן הזבח אמר להם שהזבח דמו ובשרו ואמוריו אחר ולכונה אינה מן המנחה: ב שחט ב' בבשים לאכול אחת מן רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלכונה במחשבה שהוא מחשב על הלכונה בעבודת הקומץ ורכנן אמרי ליה כי אמרינן דלחין מתיר מפגל את המתיר היכא ללא חקבע בחד מנא כגון שני ככשי עזרת דשניהם מתירים את הלחם ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים אבל היכא דחקבעו בחד מנא כגון קומץ ולכונה שניהם ככלי א' מועלת מחשבת מתיר זו לפגל מתיר אחר והלכה כחכמים: ב שחט שני בבשים. של עזרת דכתיב בה שני ככשים בני שנה לזבח שלמים ואותן ככשים מתירין ומקדשים לשתי הלחם שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני ככשים הואיל והזקקו עמו במחשבה ושאר ככשים של עזרת דמוספים נהו: לאכול אחת מן

פרק ב א הקומץ את המנחה לאכול שיריה או להקטיר קומצה למחר מורה רבי יוסי בזה שהוא פגול וחייבין עליו כרת להקטיר לכונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת, וחכ"א פגול וחייבין עליו כרת. אמרו לו מה שנה זו מן הזבח אמר להם שהזבח דמו ובשרו ואמוריו אחר ולכונה אינה מן המנחה: ב שחט ב' בבשים לאכול אחת מן רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלכונה במחשבה שהוא מחשב על הלכונה בעבודת הקומץ ורכנן אמרי ליה כי אמרינן דלחין מתיר מפגל את המתיר היכא ללא חקבע בחד מנא כגון שני ככשי עזרת דשניהם מתירים את הלחם ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים אבל היכא דחקבעו בחד מנא כגון קומץ ולכונה שניהם ככלי א' מועלת מחשבת מתיר זו לפגל מתיר אחר והלכה כחכמים: ב שחט שני בבשים. של עזרת דכתיב בה שני ככשים בני שנה לזבח שלמים ואותן ככשים מתירין ומקדשים לשתי הלחם שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני ככשים הואיל והזקקו עמו במחשבה ושאר ככשים של עזרת דמוספים נהו: לאכול אחת מן

לחמשיטין דחולק ארבעין קושטא דמלחא קמ"ל. ועומי"ט שחארי"ך.
 [ה] בויבין. תרנוס כפותיו כיוצאין. ה"מ: (ג) דכתיב
 ואלכלו במקום קדוש כי קדש קדשים הוא לו. ומדקרי' ק"ס
 איכא למימ' דזמן אכילתו ימי כאלכילת ק"ק שיהא ליום ולילה.
 ועומי"ט: [ג] אותה ב'י. דלע"ז שכתוב עשאו' נוף א'י
 דכתיב לחם תופה היינו לפסוקי
 דמטבין אהדרי ומלניו כמי
 שמשאן שני גופי' דכתיב שמים
 שני עשוריים (גמ') סדרי לחם
 הפנים ילפין משחי לחם כו'.
 חו': (ד) דשמיטת חודה מקדשת
 ללחם כלאמרינן בספרא התורה
 וכן שמיטת ככשים מקדשים
 ללחם. רש"י: [ג] לאכול. או

החלות למחר. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום
 ולילה כדון מנחה שנאמר כה כחטאת וכאשם: הקמיר
 ב' בויבין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב
 (ויקרא כד) ושמת אותם שמים מערכות והיתה על כל
 מערכת כף אחת שש כו
 לבונה כדכתיב (שם) ונתת
 על המערכת לבונה וזה ושתי
 הכפות הללו שבהם נחניה
 נקראים שני בויבין והלבונה
 נקטרת כדכתיב (שם) והיתה
 ללחם לאזכרה והלחם נאכל
 וזמן אכילתו כל אותו שבת
 שמשירין אותו מהשלקן בלבד
 (ג) ואם בשעה שהקמיר שני
 בויבין של לבונה חסב על

אחד מן המערכות של לחם לאכלו למחר כלומר שלא בזמנו: אותה חלה. של שתי הלחם של עשרת: ואותו הסדר.
 של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכל נכשדים נוף אחד: נטמא' אחת מן החלות. דוקא כשנמאת אחת משתי
 הלחם קודם זריקת דם הככשים או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזיכים. הוא דלפניו ר' יהודה ורבנן
 אכל אם נטמאה לאחר זריקת הדם או לאחר הקטר' הבזיכ' דברי הכל הטמא בטומאתו ומסור ואלו:
 שאין קרבן צבור חלוק. כגמ' מסיק דלא מקרא ולא מסבירא אמר' רבי יהודה למלתי' אלא גמרא ערוך כידו
 וכך הי' מקובל מרביתו שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חזיו נפסל כולו: ג. התורה מפגלת את הלחם.
 שהלחם בא בשביל התורה והוא טפל לה ואין התורה טפלה ללחם וכן שני ככשים של עשרת ב' הלחם הבאין
 עמהם הם טפלים לככשים ואין הככשים טפלים ללחם (ד) והעיקר מפגל העפלה ואין העפלה מפגל העיקר
 ואי אשמועינן תנא האי דינא בתורה ולא אשמועינן בככשים של עשרת ה"א החם היא דכי מפגל לחם לא מפגל

שבועות ואם דיא צוועלף חלות פון לחם הפנים
 וענען פגול און עס קומט ברת נטמאה אחת פון
 חמיה אויב איין חלה פון דיא צוויי חלות פון
 שבועות איז טמא גינארין איידער קען האט
 געשפערצט אויף דעם מונח די בלוט פון די צוויי
 שעפסין או אחר פון הסדרים אדער זעקס חלות פון
 לחם הפנים איז טמא גינארין. איידער קען האט
 מקריב גינען דיא צוויי לעפיל בשמים רבי יהודה
 אוסר רבי יהודה זאגט שניהם יצאו לבית השפה קען
 נאר פארברענען חלות פון לחם הפנים שאין צורף ציור
 איינע נוארום דער גרין נואם קומט פאר אלע
 יודיגס וועגן נוערט גיט צו טיילט. העלפט זאל
 ויין פסול און העלפט זאל ויין פשר. נאר אז איין
 העלפט נוערט פסול איז שוין אין גאנצין פסול
 וחכמים איקרים און די חכמים זאגן הסמא בשמאחו
 והפסול יאפי דיא העלפט נואם איז טמא גינארין
 בלייבט טמא. און דיא העלפט נואם איז טמא
 זאל קען עסין: ג. התורה מפגלת את הלחם די תורה
 קען מאכין פגול די ברויט וזהלחם איז מפגל את התורה
 און די ברויט קען גיט מאכין פגול די תורה נדער
 דין איז אז קען בריינגט אהרין תורה דארף קען
 בריינגען פערציג חלות אויף) ביצד נוי מיינט קען
 השוחט את התורה לאכול ספנה לבקר אויב איידער
 שעקט אתורה און ווען ער שעקט איר טראכט
 ער צו עסין די פלייש פון איר מארגין היא והחם
 פגינאן איז דיא תורה מיט די ברויט אינעם פגול
 לאכול פון הלחם לבקר אויב ער האט אויף די תורה

החיות פסח דעם יום טוב שבועות דארף קען
 בריינגען אהרין צוויי שעפסין און צוויי חלות.
 זאגט די משנה אויב ווען ער האט גישאקטין די
 צוויי שעפסין האט ער גיטראכט ער זאל עסין
 איין חלה מארגין הקמיר שני בויבין גאט אחר פון
 הסדרים פסח אין היכל אויף דעם טיש איז גילעגין
 צוועלף חלות. זעקס חלות וענען גילעגין אויף
 דעם עק טיש און זעקס חלות וענען גילעגין אויף
 דעם עק טיש. אויף די זעקס חלות איז גילעגין
 אלעפיל בשמים. און אויף די זעקס חלות איז
 גילעגין אלעפיל בשמים. אלע שבת האט קען
 מקריב גינען אויף דעם מונח דיא צוויי לעפיל
 בשמים. און נאכדעם האט קען גינעסין דיא
 צוועלף חלות. און קען האט געלייגט אויף דעם
 טיש אנהערע צוועלף חלות מיט אנהערע
 בשמים. זאגט דיא משנה אויב ווען ער האט
 מקריב גינען שבת די צוויי לעפיל בשמים. האט
 ער גיטראכט ער זאל עסין זעקס חלות מארגין
 רבי יוסי אוסר רבי יוסי זאגט אותה חלה ואתו הסדר
 שחיט גליי די חלה פון שבועות און די זעקס חלות
 פון לחם הפנים. נואם ער האט גיטראכט אויף
 זיי ער זאל זיי עסין מארגין פניו וחיבין גליי ברת
 זענען פגול און עס קומט אויף ויין ברת וחיבין
 פסול וזין בו ברת און די אנהערע חלה פון שבועות
 און די אנהערע זעקס חלות פון לחם הפנים נואם
 ער האט אויף זיי גיט גיטראכט זענען פסול און
 ברת קומט גיט וחכמים איקרים און דיא חכמים
 זאגן זה וזה פגול וחיבין גליי ברת ביידע חלות פון

עיקר תוים

בשרח יום ה

ברטנורא

[illegible]

מכשירי חלל פסול וקמ"ל דעמח
משום דגורו כמון אסו קומן
דמנחת חוטא דדמי ליה. וקעמח
לכונס משום דגורו אסו לכונה
הכלה כמילין וככס אסו ככס
מכירו וכך אסו כוך מכירו גמ' :

במנחת חומא ובמנחת קנאות. שאם פיגל
בקומץ שהוא פגול וחייבין עליו כרת. שהקומץ
הוא המתיר, שחט אחד מן הכבשים לאכול
שתי חלות למחר. הקמיר אחר מן הבזיבין
לאכול שני סדרים למחר ר' מאיר אומר פגול
וחייבין עליו כרת. וחכמים אומרים אין (גמ' בו כרת) פגול עד שיפגל
את כל המתיר. שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר הוא פגול
וחבירו בשר. לאכול מחבירו למחר שניהם כשרים :

חלי מתיר הוא לאכול נמי
הקטרת חבירו שאין שירי
המנחה מותרים בלילה
לכנן עד שיקטירו הקומץ
והלכונה : במנחת חומא
ובמנחת קנאות. שאין
כך לכונה והקומץ לכדו
הוא המתיר : שחט א' מן
הכבשים. של ככסי עלרת
ואין הלחם מותר חלל אחר שיחטו שניהם :

רבי מאיר אומר פגול. דסבר חלי מתיר נמי מפגל ואין הלכה כרבי מאיר :

רבי מאיר במנחת חומא ובמנחת קנאות ביא אסנהה
וואס אחטא בריינגט, אונ ביא אסנהה וואס
אסנהה בריינגט, וואס ביא דיא צווייא מנחות
אין נישא לבונה (בשמים) שאם פיגל דקומץ אויב
ווען ער האט מקריב גיווען דעם קומץ פון דיא
מנחה האט ער געטראכט ער נאר עסין דיא
איבעריגע קעהר פון דיא מנחה קארנין שהוא
פיגל וחיבין עליו כרת איז דיא מנחה פגול אונ עם
קומט ברת שחטקומץ הוא הפסול ווארום דער קומץ
אליין איז דאך מתיר די איבעריגע קעהר פון די
מנחה צום עסין. אויב קען וואלט מקריב גיווען
דעם קומץ וויא דער דין איז, אבער אז קען האט
געטראכט ווען קען האט מקריב גיווען דעם
קומץ קען נאר עסין דיא איבעריגע קעהר פון
דיא מנחה קארנין, איז דיא מנחה פגול אונ עם
קומט ברת, ווייז ביי דיא צווייא מנחות איז
נישא בשמים שחט אחר מן הכבשים לאכול שתי חלות
בסדר אויב ער האט געשאכטן איין שעפס ופון
דיא צוויי שעפסין וואס קען איז מקריב שבעות
אונ ווען ער האט דעם שעפס געשאכטן האט
ער געטראכט ער נאל עסין די צוויי חלות קארנין
הקמיר אחר מן הבזיבין לאכול שני סדרים למחר אדער
ער האט מקריב גיווען איין לעפיל בשמים ופון
דיא צווייא לעפיל בשמים וואס עם ליגט אויף
דעם לחם הפנים אונ ווען ער האט מקריב גיווען
דעם לעפיל בשמים האט ער געטראכט ער נאר
עסין דיא צוועלף חלות קארנין רבי מאיר אומר פגול
וחייבין עליו כרת דיא צוויי חלות פון שבעות אונ
איז קען עסט ווי קומט ברת ויחכמים אומרים אונ די
הקמים נאגין אין פגול עד שיפגל את כל המתיר עם איז
אנדערש גיט פגול קען נאל חייב ויין ברת, סיידין

ער האט געטראכט ביא ביינע שעפסין פון
שבעות ווען ער האט ביינע שעפסין געשאכטן
ער נאל עסין דיא חלות קארנין, אונ סיידין ער
האט געטראכט ביי ביינע לעפיל בשמים ווען
ער האט ביינע לעפיל בשמים מקריב גיווען ער
נאל עסין דיא צוועלף חלות קארנין האט וויא מקריב
גיווען וויא דער דין איז ווען ער ווי מתיר קען נאר
עסין דיא צווייא קארנין, אבער אז קען האט נאר
געשאכטן איין שעפס איז ער גיט מתיר דיא
צווייא קארנין קען נאר ווי קעגן עסין, אונ אזוי
וויא איין שעפס קען גיט מתיר ויין דעם ברויט
צום עסין, אזוי קען איין שעפס גיט אסרין דעם
ברויט ער נאל אים מאכין פגול, אונ ביינע
לעפיל בשמים אויב קען האט וויא מקריב גיווען
וויא דער דין איז, ווען ער ווי מתיר קען נאר עסין
די צוועלף חלות, אבער אז קען האט נאר מקריב
גיווען איין לעפיל בשמים איז די לעפיל בשמים
גיט מתיר דיא צוועלף חלות, אונ אזוי ווי איין
לעפיל בשמים קען גיט מתיר ויין דיא צוועלף
חלות צום עסין, אזוי קען וויא גיט אסרין דיא
צוועלף חלות וויא נאל וויא מאכין פגול שחט אחר
מן הכבשים לאכול שני סדרים למחר ער האט געשאכטן
איין שעפס ופון די צווייא שעפסין פון שבעות,
אונ ווען ער האט אים געשאכטן האט ער
געטראכט ער נאל עסין פון אים קארנין הוא פגול
דער שעפס איז גיווארין פגול וחיבין עליו כרת אונ דער
אנדערער שעפס איז בשר לאכול מחבירו מתיר אויב
ער האט געשאכטן איין שעפס, אונ אויף דעם
שעפס האט ער נאר גיט געטראכט, נאר ער
האט געטראכט ער נאל עסין פון אנדערין שעפס
קארנין שניהם צו עסין ווען ער ביינע שעפסין בשר :

רש"י

נמרא מנחות דף צ"ט ע"א

רש"י

ממקום טהרה. מן השמי' הלכה ה' כלה כלי החטין דסוד דמלכות דכריה כמובן הרלו למשה דמות המטרה :
אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר"י מאי דכתיב על המנורה הטהורה שירדו מעשיה ממקום טהרה.
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן רבי שמואל מאי דכתיב על המנורה הטהורה וואס מיינט דער פסוק
בר נחמני האט געזאגט פון רבי יוחנן וועגן אויף דיא ריינע מנורה שירדו מעשיה ממקום טהרה
אירע

מכלל שהוא טמא . אלא מעתה על השלחן המהור שירדו מעשיו
ממקום מהור אלא מהור מכלל שהוא טמא .
ה"נ מהורה מכלל שהיא טמאה בשלמא התם
כדריש לקיש דא"ל מ"ד על השלחן המהור
מכלל שהוא טמא כלי עץ העשוי לנחת הוא
וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה
אלא מלמד שמגביהין אותו לעולי הגלים
ומראין להם לחם הפנים ואומרים להם ראו
חיבתכם לפני המקום מאי חיבתכם כדריש יהושע כן לוי דאמר ריב"ל גם גרול נעשה בלחם הפנים
מלוקו כשהורו שנאמר לשום לחם חם ביום הלוקח . אלא הכא מהורה מכלל שהיא טמאה פשיטא
כלי מתכות נינהו וכלי מתכות מקבלין טומאה אלא שירדו מעשיה ממקום טהרה . תניא ר' יוסי בר
יהודה א' ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש וירדו מן השמי' וראה משה ועשה כמותן שנא'
אירע ארבעת ופון דיא מנורה וויא אזוי ויא ואל

געמאכט ווערין איז אראפ געקומען פון אריינעם
ארט פון היקעל . פ'רענט די גמרא אלא פ'רענט עי
הש'תן הסהור גאר איצט ווי דו וואנט אן מהורה
מיינט מען עס קומט פון אריינעם ארט פון
היקעל . אז עס שטייט אין פסוק ע'ר השלחן
המהור . אויף דעם ריינעם מיש . וועקט איה
זאגן אז מען מיינט שירדו מעשיו ממקום מהור דיא
ארבעט פון דעם מיש איז אראפ געקומען פון
אריינעם ארט פון היקעל . די ארבעט פון דעם
מיש איז דאך נישט גינען אשונערע ארבעט מען
זאל דאס דארפן טייער פון היקעל אלא מהור מ'נני
שהוא טמא גאר מען מיינט דער מיש זאל ויין ריין .
ער זאל נישט ויין טמא . טייל ע'ר קען טמא ווערין
ד'י נ'י מהורה מ'נני שהיא טמאה ביי די מנורה מיינט
מען אויף אזוי . די מנורה זאל ויין ריין . זיא זאל
גם ויין טמא . ווייל זיא קען טמא ווערין .
ענפערט די גמרא בשלמא התם כדריש לקיש דא'רמין
ביי דעם מיש דארף די הורה זאגן אז דער מיש
זאל ויין מהור און ע'ר זאל נישט ויין טמא . צו
לערנען אונז דעם דין אז דער מיש קען ווערין
טמא . ווייל ריש לקיש האט גינואלט זאגן אז
דער מיש זאל נישט קענען טמא ווערין דא'רמין
לקיש ווארומ ריש לקיש האט גינואלט פא' ד'תנב ע'
השלחן הסהור מ'נני שהוא טמא פאר וואס שטייט אין
די תורה אויף דעם ריינעם מיש . דער מיש זאל
זיין ריין . ע'ר זאל נישט ויין טמא . געוויס מיינט
מען אז ע'ר קען ווערין טמא . פאר וואס קען דער
מיש ווערין טמא ב'י ע'ר העשוי לנחת הוא דאס איז
דאך אהילצענע פלי וואס איז געמאכט גינוארין
זיא זאל אייביג שטיין אויף איין ארט וזי ב'י ע'ר
העשוי לנחת איז מקבלין טומאה און אלע הי'לצ'רנע
פלים וואס זענען געמאכט גינוארין זיא זאל
אייביג שטיין אויף איין ארט ווערין נישט טמא
אלא מ'למד גאר דער פסוק לערונט אונז אז דער
מיש קען נא טמא ווערין און ע'ר איז נישט געמאכט
גינארין ע'ר זאל אייביג שטיין אויף איין ארט
שפ'גיהין אותו לעולי הגלים יערער יום טוב וואס דיא

בשלה יום ה גמרא

רש"י

כשמלקין ויהי חס : וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר
בתבניתם. אחרון וסולמן : אלא מעתה והקמות את המשכן כמשפטו אשר
ומנורה כ' וכתוב אשר אתה : הראת בהר הכי נמי הכא כתיב כמשפטו התם
מראה כהן אלמלא הראוהו : כתיב בתבניתם אמר ר' חייא בר אבא אמר
הכי נמי. למשכן של אש : ר' יוחנן נבריאל חגור כמין פסיקא היה והראה
ירד מן השמים בתמיה : לו למשה מעשה מנורה דכ' וזה מעש' המנורה.
הכא כתיב כמשפטו : תנא רבי ר' ישמעאל ג' רברים היו קשין לו
משמע הלכותיו נאמרו לו : למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו
התם כתיב בתבניתם : הן מנורה וראש חורש ושרצים. מנורה דכתיב
משמע דהראוהו כמותם : וזה מעשה המנורה. ור"ח דכתיב החורש
חגור כמין פסיקא. אזור : הוה לכם ראש חרשים. שרצים דכתיב וזה
כדרך אומנים שרצים לעשות : לכם הממא וי"א אף הלכות שחיטה שנאמר
מלאכה נאה חוגרין עלמן שלא : וזה אשר תעשה על המזבח :

אין פסוק נאם האם גיואגם צו משה וראה ועשה : אים געווינען תני דבי רבי ישמעאל די פלגמירדים פון
בתבניתם אשר אתה מראה בהר : רבי ישמעאל האבין גילעדונגן שפשה דברים הי
פלים ווי קען האט דיר געווינען אויף דעם בארג. קשין לו למשה דריי זאכן איז שווער גינען ביי משה
פערקט דיא גקרא אלס פערט נאר איצט וויא דו : ער זאל וויסען עד שהראה לו תקדוש ברוך הוא באצבע
זאגט אז פיינערדיגע פלים האט נאם געווינען : ביו נאם האט אים געווינען מיט דעם פינגער
צו משה. אז עס שטייט אין פסוק נאם האט : נאצי מו דאס זענען די דריי זאכן מנורה וראש חרש
גיואגם צו משה והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת : ושרצים די מנורה פון משכן. אונ דיא גניע לבנה
בהר הכי נמי דו זאלסט אויפשמעלין דעם משכן ווי : וואס ווערט יעדער ראש חדש. אונ שרצים
וין דין איז וואס דו ביזט געווינען גיווארין אויף : וועלכע זענען פהור אונ וועלכע זענען סקא
דעם בארג. וועסטו אויך זאגן אז עס איז אראפ : מנורה דכתיב וזה פשטה המנורה ביי מנורה שטייט
געקוקט פון הימערל אפינערדיגער משכן. אין פסוק נאם האט גיואגם צו משה דאס איז די
ענטפערט די גקרא חס כתיב כמשפטו דא ביי דעם : ארבייט פון דיא מנורה. אז קען זאגט דאס איז.
משכן שטייט כמשפטו אשר הראת בהר. דו : האט ער אים געווינען וראש חדש דכתיב החדש הזה
זאלסט מאכין דעם משכן ווי וין דין וואס דו : דאס ראש חדשים ביי ראש חדש שטייט אין פסוק
פון משכן האט אים נאם גיואגם אויף דעם בארג. די דיינים : נאם האט גיואגם צו משה אונ צו אהרן דער
אפער גיט געווינען אמשכן הים כתיב בתבניתם אשר : דאס האט גיואגם צו משה אונ צו אהרן דער
אפה מראה בהר דאקט ביא דיא בלים שטייט : חדש. די גניע לבנה וואס איר זעהט איצט אין
בתבניתם. ווי דער געשטאלט פון די בלים וואס : דעם חודש. זאל ביי אייך וין דער הויפט פון אלע
דו ביזט געווינען גיווארין אויף דעם בארג. זאגט : אים געווינען שרצים דכתיב וזה לכם הממא וי"א אף הלכות שחיטה שנאמר
אונ דער פסוק אז דיא בלים זענען געווינען : דאס האט גיואגם צו משה אונ צו אהרן דער
גיווארין צו משה אויף דעם בארג אפר רבי תניא בר : אים געווינען וועגן אפסוקא חגור כמין פסיקא היה
אפא אפר רבי יוחנן נבריאל חגור כמין פסיקא היה : דער מלאך נבריאל איז גינען גענארטליך מיט
פון רבי יוחנן נבריאל חגור כמין פסיקא היה : אזוי אגארטיל וויא איין ארבייטער ווערעהט לו למשה
דער מלאך נבריאל חגור כמין פסיקא היה : מעשה מנורה אונ ער האט געווינען צו משה ווי די
מנורה נאל געמאכט ווערין דכתיב וזה פשטה המנורה : מנורה נאל געמאכט ווערין דכתיב וזה פשטה המנורה
ווארום עס שטייט אין פסוק דאס איז די ארבייט : פון די מנורה. אז קען זאגט דאס איז. האט קען
פון די מנורה. אז קען זאגט דאס איז. האט קען

וזה ראש חרשים. שרצים דכתיב וזה : אמר רבי יהודה ככל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה דהא כל שיתא יומין ומתברכאן מיומא שביעאה.
כמשפטו אשר אתה מראה בהר : וכל יומא יהיב מההוא ברכה דקביל כההוא יומא דיליה וע"ד אמר משה אים על יוחר ממנו עד בקר. מ"ס
בגין דלא יהיב ולא יויוף יומא דא לחכיה אלל כל חד וחד שליט כלחודוי כההוא יומא דיליה. דהא לא שליט יומא
ביומא דחכיה כגני כך כל אינו (כ"א א"ר יהודה כל יומא ויומא מתברך מההוא יומא עלאה יומא שביעאה
ומתברכאן כל שיתא יומין כל חד וחד כלחודוי וכל יומא יהיב כיומא דיליה מההוא יומא עלאה יומא שביעאה
עלאה וע"ד משה אמר אים אל יוחר ממנו עד בקר דהא לא שליט יומא כיומא דיליה וכל אינו) חמשה יומין
שליטין

מזמר

הלכה פסוקה

מלוקט מספרי מוסר

(א) כל הגבויים כולן צוו על התשובה ואין ודא' נגאלין עמו בתשובה וכבר הפשיתם החרדה שמוק' ישראל לאלו התשובה בטוף גלות ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יכא' עליך כל הדברים וגו' (שבת ע"ה א' אלהיך וגו') ושב א' אליהך וגו' (ברכות ג' א' אלהיך וגו') ואלו הם חמשה חסדים שיש להם חסד גדולת חסוד שמוק' את האדם לשכונת שמו' זוכה ישראל עד ה' ונאמר שבו עדי נאם ה' ונאמר את תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב כלומר אם תתורו ומש דתה אז שמואל אלי

(א) כל הנביאים בלן צוו על התשובה אליו ויהיה

האבין גיבאטן אויף תשובה וזין ישראל
נגאלין אל תשובה יודין ועלן גיט אויסגעלייגט
ווערן פון גלות סידרן נאר אז זיי וועלן טאן
התשובה תכבד התפילה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה
ביום גינתו ויבד ה' נגאלין די תורה האט צו גיבאט
אז דער סוף וועט זיין איידער די יודן וועלן
ראפן אויסגעלייגט ווערן פון גלות וועלן זיי
טאן תשובה און באלד נאך די תשובה וועלן
זיי אויסגעלייגט ווערן שנאמר ווארום עס שטייט
אין פסוק ויהי כי יבוא עליך כל הדברים האלה ושב
עד ה' אלהיך ונחש' אלהיך און עס וועט זיין אז
אויף דיר וועלן וועקט דיא אלע זאכן ודי אלע
קללות און דו וועסט דיר צוריק קערן ביו צו
גאט וועט גאט דיר צוריק קערן אין דיין לאנד:
(ב) גרויסה תשובה שמעך את תאמר שכניך תשובה
אין גרויס. אז אפגעקומט מוהם תשובה דערנעבן
קערט ער זיך צו די שכניך שנאמר שוב ישראל עד
ה' ווארום עס שטייט אין פסוק דיא יודן זאלן
טאן תשובה ביו צו הקדוש ברוך הוא ויאמר שובו
עד נאם ה' נאך האט גאט גיבאט צו דיא יודן
קערט אייך צו מיר. נאך האט גאט גיבאט אס
השוב ישראל נאם ה' אל תשוב אויב די יודן וועלן
טאן תשובה ונאם גאט וועלן זיי זיך קערן
צו מיר בלבד אס תחור בתשובה כי תדבק גאט מייןט
אויב יודן וועלן טאן תשובה וועלן זיין זיין
ברעפט צו אים: (ג) התשובה מקביל את התחומים
התשובה מאכט נאנט צו גאט די קענטשן וואס
זענען גינען טייט פון אים אמש היה זה שניא לפני
המקום שישקע מרחק ותעבה נעכטן איידער ער

וְיִיטְעֶרְט אונ אומקערדיג ביי נאם היים האט אונז ונהער, קרוב ווירד אונ היינט אז ער האט גיטאָהן
העשבה איז ער געליבט אונ גליקסליג אונ נאָנט אונ אַפֿריינד צו נאָם וכוּ אַמאָ ס׳זאָ אונ אונז

ימינו פשוט לקבל שנים אליו בכל לך וידע כי הדבר תלוי בו וסכל לטערן מסויען אוחו וכמס' כי לא אהפון כמות המה נאם ה' אלהים והשינו וחיו :

ביכניהו ברשעתו בחבו את האיש הזה ערירי גבר לא יעלה ביסויו אם יהיה האיש הזה יכניהו חותם על יד ימינו וכיון ששב בגלותו נאמר בדרובכל בנו ביום ההוא נאם ה' אקח ורובכל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתוך כחותם :

ויה צוריק קערין צו נאם ימינו פשוט קערין שנים אזוי נכד גב איז ויין רעקטע האנט אויסקעשפרייט ער נאל צו נעמען דיא מענטשין וואס קערין ויה צו אים מיט נייער גאנצע הארץ גידע בי הדבר תלוי בו דער וינדקער נאל וויקען אז דיא נאל פון תשובה גיהער נאר צו אים ונבא ליסתר מפייען אוהו אונ דער וואס קוקט ויה רייניגען פון נייע וינד העלפט מען אים ער נאל ריין ווערין יכטו שאטר תתוב ויאל דער נבוא יחזקאל האט גינאנט כי לא אהפון כמות המה נאם ה' אלהים והשינו וחיו נאם נאנט איה וייר נים דער מענטש נאל שטארקין קערט צוריק צו מיר, מוהם תשובה וועט איר לעבין אויף ביידע נועלמין :

גינען ארשע, איז אויף אים גינאנט גינארין תתוב את האיש הזה ערירי איר נאלט שרייבין אויף דעם מענטש ער נאל ויין אליין נכד לא יעלה בנסיו ער נאל ויין אפענטש וואס נאל קיין קאהר בגליקען אם יהיה האיש הזה יכניהו חותם על יד ימינו אויב דער מענטש יכניהו וואלט גינען ויאל אהתיקה אויף מיין רעקטע האנט, וואלט איה אים פון דארט אפגעריקט ויכטו ששב בגלותו אונ וייר ער האט גיטאהן תשובה ווען ער איז פארטריקען גינארין נאמר בדרובכל בנו ביום ההוא נאם ה' אקח ורובכל בן שאליתיאל עבדי נאם ה' ושמתוך כחותם איז גינאנט גינארין ביאל ויין ווהן דריקער, נאם נאנט אין דעם טאג וועל איה דיה נעמען דו ורובכל בן שאלתיאל מיין קעקט, נאנט נאם איה וועל דיה קאהן ויאל אהתיקה אויף מיין האנט :

בשרת ליר ו תורה

אונקלס

כ"ו פסוקי שטות נדר מילוי ב"ן וד' ה' ה' ותעשה מטנו צירוף יהיה בניקוד ששי

כא וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה אֶת־יְהוָה עֲלֵיהֶם וַיֹּלֶךְ יְהוָה אֶת־הֵם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה

כא וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה אֶת־יְהוָה עֲלֵיהֶם וַיֹּלֶךְ יְהוָה אֶת־הֵם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה

רשבים

(כא) ברוח קדים. בדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח (כא) ויולך. ד' במסורה ויולך ה' את הים. ויולך אותם שמרונם מייבש ומקריש את הנהרות:

מלך בכל. ואיך גבי שאלתיאל הגולה (לחד חסדי דחז ענין כוא) ואיך ויולך מושך ולא אור. שמשכו עיניהם מהגלות כאלו פוכו כסטריום: כרוח קדים. כ' במסורה הכל ואיך כרוח קדים חסבר אלוות תרשיש מלמד שנשחברו כל אלוות שנים רש"י

(כא) ברוח קדים עזה. (מכילתא) כרוח קדים שהיא עזה שברוחות הוא הרוח שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים שאל (ירמיה יח) כרוח קדים אפיס (הושע יג) יכל קדים רוח ה' (יחזקאל כז) רוח הקדים שברך כלב ימים. (ישעיה פירוש לתורת אלהים

(כא) נגש האט משה גענייגט ויין האנט אויף דעם ים וינדק האט נאם געפירט דעם ים בריח מיט אשטוקן

כִּלְיָא וְשׁוּי יָת יִמָּא
 דִּיבְשָׁתָא וְאַתְבָּעוּ מִיָּא :
 כִּנְעָאֻ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
 יִמָּא בִּיבְשָׁתָא וּמִיָּא לְהוֹן
 שׁוּרִין מִימִינְהוֹן
 וּמִשְׁמַאֲדוֹן : כִּנְ וּרְדָּפוּ
 מִצְרָאִי וְעָאֻ בְּתַרְיָהוֹן
 כִּלְ סוֹסוֹת פְּרָעָה
 רְתִיכֻדְהִי וּפְרָשׁוּדְהִי לְנֵו
 יִמָּא : כִּד וְהוּהָ בְּמַמְרַת

בעל השורים

כשנבקע : (כד) באשמורת הבוקר . כ' הכא ואידך ויכלו בחור
 המחנה באשמורת הבוקר גבי שאלו כהלחמו עם אנשי יבש גלעד

שפתי חכמים

ס דהא כנר נאמר וישם את הים לחמיה א"י דהילן ויבסע
 הים : ע דמלת כל הוא מורה על דבר שהוא רבים וסוס הוא
 לשון יחיד ולא הקשה רש"י זה לעיל גבי כל סוס רכב פרעס
 דהתם קאי כל אסוס ורכב כלומר כלס יחד אכל הכא קשה דלא
 כתב אלא סוס לשון יחיד וכו' וכו' יחורן תמימה דהא"ל שכתב
 וכו' : פ שהוא לשון המתנה : צ שכל השקפה שחוקר לרעה
 חלקים לכך קרוי אשמורת וזה שחרגס אונקלוס פ מערת : וישקף . ויבט כלומר פנה אליהם להשחיתם צ .

עניני נבי הים

כיבס . נעשה הים יבשה . וע"כ כתיב חומה בוא"ו כיל שיהי
 היה להם לחומה ומחסה . אכל שאר בני ישראל שהיו מקטני
 אמנה . ולא רלו לקטן לים והמחיצו עד שנעשה הים יבשה
 עליהם אמר הכתוב ובני ישראל הלכו כיבסה בחור הים . רל
 במקום שהיה חמלה ים . ונכסיו נעשה יבשה . והמים להם חמלה
 חמלה כתיב . שכליהם נתמלא הים חמה . מדוע לא החמיתו
 כס' לקטן גם הכה בחור הים כעוד שהיה הים סוער :
 (כד) ויהי באשמורת הבקר ושי יוסר את אופן מרכבוהו וגו' .
 כתב הרב ע"ג יש להבין למה הולך להסתר האופנים . גם
 בלתי זאת הים הקב"ה יכול להטביעם בים . והקב"ה אינו עושה
 גם כשאינו נלך להם . והענין החוספות כתבו בנפ' ערכין

לקושים על התורה

(כד) ויהי באשמורת הבקר . וגו' דער באר מים חיים
 נאמט דיא תורה דענצייט אונז וויא דיא נאכט
 איז אלץ גינווארין פארקערט . מיר ווייסן אז בייא נאכט
 גינוועלטיגען אויף דר וועלט אלץ דיינס אונז אלץ מקטריגים,
 אונז פאר טאג הייבט אן גינוועלטיגען דאס רחמנות פון גאט
 אויף דער וועלט . אונז הייבט אונז גינווען פארקערט . אנאנצע
 נאכט האט דער מןר וויקט געטריקענט דעם ים דיא יודין
 זאל'ן קענען אריבער גיין . איז בייא נאכט גינווען רחמנות
 צו דיא יודין . אונז פאר טאג האט נאט אראפגעניקען דיא
 קערער פון פערעס'ס רייטן וועגן צו נאט גיט קענען אנטריווען .
 נאר דיא וואסער נאל ארויף גינאסיון ווערן אויף די מקדשים
 ווי נאלין דערטרוקען ווערן . איז פאר טאג גינווען דין צו
 דיא מקדשים . ווייל צדקים מאכין פון דין רחמים . אונז
 רשעים מאכין פון רחמים דין . דריבער נאמט דער פסוק
 ויהי באשמורת הבקר . וויא עס איז גינווארין פאר טאג .
 וישקף ה' . האט נאט געקוקט אויף דיא מקדשים . וישקף
 מינקט קען ער האט געקוקט צום שטעקטין . ה' מינקט קען
 גאט ווען ער האט רחמנות . אפילו דער מרת הרחמים
 האט אויף גוה גינווען אויף דיא מקדשים וויא זאל'ן דער
 פדינגען ווערן . נאמט דיא תורה נאט האט געקוקט אויף דיא

מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נָלַחֵם לָהֶם
בְּמִצְרַיִם: פ רביעי ט וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם
וַיֵּשְׁבוּ הַיָּם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ
וְעַל־פָּרָשָׁיו: כו וַיֵּט מֹשֶ�ה אֶת־יָדוֹ
עַל־הַיָּם וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בָּקָר
לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ
וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

מצראי גערוק מן קדם
ישראל ארי דא היא
גבדקא דיי בעבר דהון
קרבין במצרים: כו ויאמר
יהוה למשה נטה את ידך
על ים ויתובון מים על
מצראי על דתיבהון ועל
פרשיהון: כו ויאמר משה
אל יהוה וישב ים על רכבו
ועל פרשיו וישב הים
לפנות בקר לאיתנו
ומצרים נסים לקראתו
וינער יהוה את מצרים
בתוך הים:
רמ"א ופסוקים נסים: כו ויאמר משה אל יהוה וישב ים על רכבו ועל פרשיו וישב הים על רכבו ופרשיו וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך הים:
רמ"א ופסוקים נסים: כו ויאמר משה אל יהוה וישב ים על רכבו ועל פרשיו וישב הים על רכבו ופרשיו וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך הים:

בעל המורים

(כו) לפנות בוקר. כ' הכא, ואידך יעורה אלהים לפנות בוקר שערס
אלהים לפנות בוקר: לאיתנו. אוחיות לתלמי שהתנסה הקב"ה עם
הים כמעשה נראשית שיכעס לפני ישראל:
אופני כרכבותם לגום פגעים חים קודם שנהפכו לגמרי
ובא להם חים לקראת פניהם:

רש"י

כבדה וקשה להם במדה שמדלו ויכבדו לכו הוא ועבדיו
אף כאן וינהגו ככבודות: גלחם להם במצרים.
במלריים. ד"א במלרים בחרץ מלרים שכסם שאלו לוקים על
המים. שזקופים ועומדים כחומה ישיבו ש למקומם ויכסו על מלרים: (כו) לפנות בקר. לשת שהקבר פונה
לכא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער
ד'. כאלם שמנער את הקדירה ויוסף הענין למטה והתחתון למעלה כך היו טולין ויורדין ומשתכרין כים
ומן הקדוש ברוך הוא כהם מות לקבל היסורין: וינער. ושיק והוא ל' מרחק בשלש ארבע וארבעה ים כמ"א:

עניני נמי חים

כבראשונה רק אחר שערס האחרון מכל ישראל מהים אל שפת
הים. ור"כ וקשה כיון שהמלרים נכבדו להים בללו ה"כ שנילין
חוקף אחר ה"כ שבעים. א"כ אותן המלריים שהלכו אחר ישראל
כפ"א שנילין הפנימים שסם היו קרית מהשכל ה"כ המקיף
אל כל השכלין. א"כ אלו המלריים יללו אל שפת הים קודם
שילא השכסם שסלך בשכל ה"כ החנין שסלך חסר ארז מכולם.
ופסיקא אותן המלריים שהלכו אחר ישראל בשכל חסר פנימי
שסלך סיה קלד מכולם. אותן המלריים ודאי יללו קודם לסייל
שכסם: כ' הים לא שז לאיתנו עד שילא אחרון מישראל אל
שפת הים. א"כ נשאלו כחיים כחם מלריים. ונאמרו כחיים לא

פירוש לתורת אלהים

הים האם זך דער ים ווידער גיקערטם פֿנוֹת
אָקענין קאָרנין פֿריה זאָיטן צו זיין שטאַנדקײַט
אָזוי וויאָ ער איז פֿריער גינען אײַדער ער האָט
זיך גישפּאַלטן יסגרים אָונ די ספֿרים נים זענען
גילאפֿין קראַהו אָקענין אים. וואָרום סתּקת זײַא
זענען גינען פֿאר בוקעלם זענען זײַא גילאפֿין
אָקענין דעם וואָקער געז: אָונ גאָט האָט
אויס געמישט דיא ספֿרים גינען דעם אים
דעם ים, ורשײ שרײַבט גאָט האָט זײַא
אויס געמישט אָזוי וויאָ קען מישט אויס
אָקאפּ מיט גיקעקן קוקט דאָס אונטערשטע
אָרױף אָונ דאָס אײַבערשטע אָקאפּ אָזוי האָט
ער דיא ספֿרים אױף אויס געמישט זײַא
זענען אָרױף געקוקען אָונ אָקאפּ גינדיערט אָונ
זײַער נוף איז צו פֿראַקין גינאָרנין אָונ גאָט האָט
זײַ גינעקין פֿח זײַ זאָלין קקבל זיין דיא יסורים:

ישובו

מִצְרָאִי בְּנֵי יִמָּא: כִּי וְתָבֹא
מִיָּא וְחָפֹי יֵת רְתִיבָא
וְיֵת פְּרָשִׁיא דְּכָל מִשְׁרֵית
פְּרָעָה בְּעֵדֹי פְתִירָהוֹן
בְּיִמָּא דֵּא אִישְׁתָּאָר בְּהוֹן
עַד חַד: כִּסּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הִלִּיכוּ בְּיַבְשֶׁתָּא בְּנֵי יִמָּא
וּמִיָּא דְּהוֹן שׁוֹרִין
מִיִּמְיָהוֹן וּמִשְׁמָאָהוֹן:
ל וּפְרָק יֵי בְּיִמָּא הֵהוּא
יֵת יִשְׂרָאֵל מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי
וְהוּא יִשְׂרָאֵל יֵת מִצְרָאִי

תולדות אהרן
והמים להם, יופא ה: וירא ישראל, נדסס:
ט:

כח וַיָּשֻׁבוּ הַמִּים וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב
וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה
הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיּוֹם לֹא־נִשְׁאָר
בָּהֶם עַד־אֶחָד: מִטּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הִלְכּוּ בַּיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמִּים
לָהֶם חֲמָה מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:
ל וַיִּזְשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל

*בראש עמוד ביה שמיו סימן
רשבים

(כט) ובני ישראל, כאשר הלכו ביבשה בתוך הים: (כס) חמה מימנים ומשמאלם, חמה כתיב חסר שהקב"ה נתמלא עליהם חמה על פסל מינה שעבר עמם בים וסיני דכתיב ועבר (ל) וירא ישראל, אשר על שפת הים, את מצרים

רש"י
(כח) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה, כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יחירה כמו לכל כליו חששה נחשת וכן (שמות כז) לכל כלי המשכן לכל עבודתו ויתדוהם ומיתריהם לכל כלים אלא ויקחן לטון: (ל) וירא ישראל

עניני נסי הים
נשאר חסס אף אחר, ואף יכול להיות שכל ישראל ילאו ליבשה ולא נעכע מהם אף אחר, ובס כל המלכים נענעו בים עד א', זה תרתי דסחרי אהדרי, לכן מה עשה הקדוש ברוך הוא, הסיר אופני המרכבות שלהם ועלפי כוונתם, ועיין לא היו יכולים לילך מטפים אחר בני ישראל, לכן ילאו תחלה כל ישראל, אף זה השגט שהלך בשביל ה"ב ילא להיות שהמלכים שהלכו אף בשביל הקב"ה שנאמר מימינו אש רת למו ואמר לים שכשטאלם הותרו כישראל שנהידין להנחת השליח בשמאל חזר ואמר לקומים על התורה

(כח) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים וגו', די ירדן וענען געמאנגען אויף דיא טרונקענעש אין ים, אונ אין קרינערדינען פסוק שטייט די ירדן וענען געמאנגען אין ים אויף דיא טרונקענעש, דער כלי יקר שרייבט פיי דיא ירדן וואס וענען געשטאנען געבין ים וענען גינען צווייגערלייט, צדיקים וואס האבין געלייבט אז וואס משה זאגט איז אמת, אונ אעלעכע ירדן וואס האבין ווייניג געלייבט, דיא צדיקים וענען פאלד אריין געמאנגען אין ים, אפילו וויא האבין קיין טרונקענעש גינען, אונ אז דיא וענען שוין גינען אין ים איז דער ים טרונקען גינארין, אויף וויא זאגט דער פסוק דיא ירדן וענען געמאנגען אין ים, אונ ווען וויא וענען שוין גינען אין ים, וענען וויא געמאנגען אויף די טרונקענעש, אונ דיא ירדן וואס האבין גיט שטארק געלייבט אונ האבין מורא געהאט אריין צו גיין אין ים, האבין וויא געוואלט, אז דער ים איז גינארין טרונקען וענען וויא אריין געמאנגען אויף דיא טרונקענעש וואס אין ים, אויף וויא זאגט דער פסוק דיא ירדן וענען געמאנגען אויף דיא טרונקענעש וואס אין ים: (י) וירא ישראל את מצרים מִתַּעֲרֹם מִתַּעֲרֹם הָיָה דָּעַר אֹרֶךְ הַחַיִּים שְׂרִיבֵיט דָּעַר ים האט ארזים גינארין דיא מצריים לעבעדיג אויף דעם ברעג ים, וויא זאגט נאך קענען וענען דיא גרופקייט פון דיא ירדן, אונ דיא ירדן זאגט וענען ווער זייער גקסה, אונ אויף דעם ברעג ים נענען וויא געפיינעקט, זאגט דער פסוק דיא ירדן האבין גינען וויא דיא מצריים פיינערין אויף דעם ברעג ים:

אחריים

מיתין על ביה ימא : לא ויחזא ישראל ית גבורת ידא רבא דא עבד יי במצראי ודחילו עמא מן קדם יי ויהימינו במימרא דיי ובגבואת משה עבדיה : * פכן שבח משה ובני ישראל ית תולדות אהרן : אל יפך . ר"ט נא :

את מצרים מת על שפת הים : לא וירא ישראל את הים הגדול אשר עשה יהוה במצרים ויראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו : פ טו * אז ישיר משה ובני ישראל את השירה

בעל הטורים

ע"ס נרה ס"ת דמה שהו' בנימ' פסל משה : (ל) ויאמינו . כ' ויאמינו כה' ויאמינו אנשי ינוה באלהים כדאיתא במדרש לא נשאר כהם עד אחד שנשאר אחד והוא פרעה והלך לנינוה ומת' שם וזהו ויאמינו אנשי ינוה באלהים נזכר להם שאלה במצרים ועל הים : ובמשה . כ' ובמשה עבדו . וידבר העם באלהים ובמשה . לומר לך החולק על רבו כחולק על השכנים והמאמין בדברי חכמים כמאמין בסכנים : (ה) אז ישיר . כ' הכא ואידך אז ישיר ישראל . לומר אע"פ שלא הזכיר שם משה מ"מ גם הוא אמר אמר כלשון שנתרעמתי ומלאו כחתי אל פרעה כלותו ל' אחתיל לשבח ולקלס : ישי . ילד שיר שיר' שירוח הס . יס . נאל רש"י

רשבים
מתים וטובעים בים : על שפת הים . כשהיו ישראל על שפת הים ראו מיר את הים שב על פני המצרים וטבעו בתוכו וירד עיקר פשוטו . ובענין זה פירשתי בבראשית . וישמע את קול ה' אלהים בתהלך בגן עדות היום : (לא) ויאמינו בה' . שאף בבורכר לא שפתי חכמים

את מצרים מת . שפלטן הים על שפתו ת כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מלד זה כך הם עולים מלד אחר רקוק ממנו וירדפו אחריו : (ל) את הים הגדול . את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה והרבה לשונות נוספות על לשון יד וכולן לשון יד ממש הם והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור : (ה) אז ישיר משה . או כשראה העם עלה כלבו א שיר שירה . וכן (יהושע י) אז ידבר יהושע . וכן (מ"א ז) וזית יעשה לבת פרעה חשב כלבו שיעשה לה . אף כאלו ישיר אמר לו לבו שיר וכן עשה . ויאמרו לאמר ב אשרה לה' . וכן ביהושע כשראה הגם אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל . וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל סירש אחריו עלי בלר ענו לה . (מ"א יא) אז יבנה שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שנקם לבנות ולא בנה למדט שהיו"ד ע"ס המחשבה נלמדה וזה ליישב

דעת וקנים מבעלי התוספות

למים שלאחריהם הוהרו בישראל שעתידים להתעטף בציצית מאחוריהם והמים שומעין דבריו ועוסדין חומות ונחלק להם הים לשנים עשר קרעים כדי שיהא כל שבט ושבט שביד לבדו ובחומות הים שבין כל אחד ואחד היו חלונות ומספרים זה עם זה כדי לישב דעתם הה"ר והמים להם דומה . ופ"י המדרש הנה נראה שהתעטף בציצית צריך להשליך הציצית להתעטף בציצית מאחוריהם היינו בשעת העטיפה דבאותה שעה כל המליט וכל הציצית מאחוריהם : (ה) אז ישיר משה . אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע באו קראתי תגר לפניך רכתיב טאו באתי אל פרעה וגו' וכא

עניני נפי הים
הראשון גברו עניני א"ע כחול הים כלל אופנים כטיס ורשס . ולו כשילא אחריו מכל ישראל אל היבשה . אז נטע משה את ידו על הים והחליל ליהוה כולן וסופר וסופכו כל המלכים עד אחד מהם לא נותר . וזה שאמר הכתוב ויהי כלשונות הכקל

פירוש לתורת אלהים

ארום מריקין פון רעם גם אין דער זייט אוי וועלן די מצרים ארום גיין אויף דער אנדערע זייט אונ וועלן אויב נאך יאגין : (יא) וירא אונ די ישראל האבין גינעקן די גרוסע גבורה וואס גאט האט דאך ויין האנט גיטאקן אויף דיא סצרים ויירא האט האט דאס פאלק ישראל ויה גיטאקטין פאר גאט ויאמינו אונ ויירא האבין גינלייקט אין גאט ויבטשה אונ אין דיא גבואה פון משה ויין קנעקט : (א) אז ישיר דענצקאל אז משה האט גינעקן דאס גם וואס גאט האט גיטאקן צו דיא ישראל איז אים אויף גינאנען אויף ויין דאך ער נאל וינעקן מיט די ישראל אה די שירה צו גאט . ודער מדרש שבייבט פון דאנען לערנען סיר אז עם נועם ויין תחית הסחים ווארם עם נאל שטיין שר ווארם דער מייקש גינעקן ער גאט גינאנען עם שטיים אדער ישיר איז מייקש ער נועם וינעקן ברוקסר אז עם נועם ויין תחית הסחים

לכותים על התורה
(א) אז ישיר משה וגו' . דער מדרש נאנט פון דיא צייט וואס גאט האט גיטאקן אקענקש אויף דער וועלט גיז די ויין נענען געשטאנען געבין גם האט גינעקן גיט גינאנט שירה פאר גאט . נאר די ויין גיז דעם גם , גאט האט גיטאקן ארם דאשון אונ ער האט גיט גינאנט שירה . גאט האט גינעקט אהרם אהרם אהרם פון גאט דייקין , אונ פון דיא קליקס אונ ער האט גיט גינאנט שירה , גאט האט גינעקט יצחק ער נאל גיט גיטאקטין ווערין בייא דיא עקרה , אונ ער האט גיט גינאנט שירה , גאט האט גינעקט יעקב פון דעם קראך אונ פון עשו אונ פון שכם אונ ער האט גיט גינאנט שירה , ויירא די ויין נענען געקוקט צום גם , אונ דער גם איז פאר ויירא גיטאקטין גינאנען , גאט גיט גינאנט שירה פאר גאט , האט גאט

הזאת ליהוה ויאמרו לאמר
אשירה ליהוה כי גאה גאה סוס
ורכבו רמה בים: י עזי וזמרת יה
רמא בימא: י הנהפך

תרא ויאמרו לאמר . סוסה ל : אשירה . רמא ל :

רשבים

בער הטורים

סאוונו . יוסע . דכורס . חנס . דור . שלמה . חוקים . ושירס
לעתידי : אשירה . ג' הכא ואידך אנכי לה' אשירה אשירה כמו
ככאן טכנו בים סוף גס סס נחא קישון גרסס ואידך אשירה נא
לידידי שרת דודי לכדמו על סס גסן ממלרס חסוע : (ג) עזי .
ג' הכא ואידך ככלל ואידך עזי וזמרת יס' יס' ויס' לי לישועס ושכחס
מיס כששון ממעניי לישועס וסו שאר'ל שמיס מחוקים סיו טוליס

ימותו ברעב : (א) גאה גאה . נצחון מלחמה קורין
גאות בכמה מקומות . השב גמול על גאים . בית
גאים יסח' ה' הגזולים והחומסים בגאות רשע ידלק
עזי : רמה בים . תרגום של השליך . וכן רומי קשת :
(ב) עזי וזמרת יה . עזי וזמרת שבה ישראל יה והוא
היה לי לישועס . עזי חספ קמין ויז'ר יתירה כמו
רבתי בגוים . תיושבי בשמים . שכני בחגוי סלע . אבל עזי אידך אשמורה . פירוש עזי שלי : וזמרת . כמו ושכורת
ולא מין . וכן חספר שערת בשרי . כפילו של ראש הפסוק ורוח על פני יחלופ . חספר שערת הרוח בשרי . וכן
תרגם רב יוסף תצלחב שלהוביתא בשרי . הרי וזמרת חסר כמו שכורת ושערת . ואנוהו (ואיפהו) . כמו הניה

שפתי חכמים

רש"י

דכא מיד כהיב אחרי אשירה : ג פירס יסיר משמע לעתיד :
ד' ופירוש בחוקי וכתושכתי : ד' ס' כחפץ קמין : ו' רל' אות
אלמעי מן עזי דכא ויז'ר לו אות אלמעי מחקי וכו' : ז' ואי סוס
דכרים הנכתבים כל' עתיד וכן מיד כנון (איוב א') ככה יעשה איוב (כמדבר ט') על פי ה' ימנו . ויס'
אשר ישכון הענן . לפי שכן דבר ההוה תמיד וטפל בו כין ל' עתיד כין ל' עבר אבל זה שלא היה אלא לשעה
אזי יכול ליישכו כלשון הזה : כי גאה גאה . כתרנימו . (ד"א) בא הכפל לימר שעשה דבר שא"א
לכשר ודס לעשות כשהוא נלחם בחבירו ומתגבר עניו מפילו מן הכוס וכו' סוס וריכבו רמה בים וכל שאי אפשר
לעשות ע"י וולחו טפל בו ל' גאות כמו כי גאות עשה וכן כל השירה תמלא כפולה עזי וזמרת יה ויהי לי
לישועס ה' איס מלחמה ה' שמו וכן כולס ברש"י יסן . ד"א כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלס בו
טוד יס בו חוססת ולא כמדת מלך כשר ודס שמקלסין אותו ואין בו : סוס ורבבו . שניהם קשורים זה בזה והמים
מעלין אותם לרום ומורדין אותם לעומק ואין נפרדין : רמה . השליך וכן (דניאל ג') ורמו לגו אחון נירא .
ומ"א כתוב אחד אומר רמה וכתוב אחד אומר ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו (איוב לח) מי ירה
אכן פתה מלמעלה למטה : (ב) עזי וזמרת יה . אונקלוס תרגם חוקי ותושכתי עזי כמו עזי בשור"ק וזמרת כמו
וזמרת ד' ואזי תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו ה' במקרא אלא כנ' מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת
וכל שאר מקומות נקוד שור"ק (יזריה טז) ה' עזי ומעזי (תהלים נט) עזי אליך אשמירה . וכן כל חיבה כח שתי אותיות
הנקודה מלאש"ס כשהיא מארכת באות שליטת ואין השניה (בשור"ק) כחפץ ו הראשונה נקודה בשור"ק כנון עזי עזי רוק
דוקי חק חקי עול עולו יסור עולו כל כילו ושלשים על כילו ואלו ג' עזי וזמרת של כאן ושל ישעיה ושל תהלים . נקודה
בקמ"ץ חספ . ועוד אין כאחד מהס כתוב וזמרת אלא וזמרת וכולס סמוך להס ויהי לי לישועס ז' לכך איז אומר
לישב ל' המקרא שאין עזי כמו עזי ולא וזמרת כמו וזמרת אלא עזי שס דבר הוא כמו (שס קכג) היושבי בשמים
(עובדיה א') שוכני בחגוי סלע (דכרים לג) שוכני סנה . וזהו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועס וזמרת דכוק הוא

עניני נבי הים

דעת וקנים מבעלי התושבות

ישקף ה' אל מחנה מלרים ודלס שכמה מלרים ילאו ג"כ ליכסס
קודם שילאו השכטים הסוללים בשלילים הארובים החילונים .
זכן ויסס את מחנה מלרים ויסר את אופן מרכבותיו ויסהנו
בכלידות . וס"י ילאו תחלס כל יסרלל עד אחד מהיס אל שפיו .
והמלרים גררו עדין א"ס כחוך היס . וזו ויסכ היס לפנות בקר לאיתנו וטובנו כל המלרים אחד מהס לזח נאמר :
(כ) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועס . פירוש הפסוק הוא כי

לקושים על התורה

גיואגם אויף דיא קענקשין האב איך גענואךס . וויא גס
שטייט אין פסוק אז יסיר משה ובני יסרלל . באקאלס
קאמט משה מיט דיא יודין געזונגען . אז דער נואךס אז
וויינט אויף שוקתה . וויא גס שטייט אין פסוק אז יסרלל
שחוק סיגו . באקאלס נועט דערשטייט נוערן אונזער כויל
מיט קרייד . צו זיין אז קאמט האמט זיך געקרייט מיט
אונזער שירה וואס סיי האבין פאר אים געזונגען :
(ב) עזי וזמרת יה וגו' . דער אלשירה נאגט מיר ווייסן אז
מיט דעם שם ית האמט נאמט פאשטין פיינדע נוער'סיו .

אריף און אראפ גינווארפן און זייא האבין זיך אייגס פון רעס אנגרעין ניט אפ גישייד : (כ) עזי
דאס שטארקייט וזמרת און דאס פאר שגיירונג : פון נאמט דאס הייקט וואס נאמט איז זיך נוקם אין

וַיְהִי־לִי לַיְשׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וַאֲנֹהוּ
 אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְנֵהוּ: נִיהוּה אִישׁ
 מִלְחָמָה יְהוּה שְׁמוֹ: י מִרְכַּבָּת

וַתִּשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יֵי אִמֵּר
 בְּמִימְרֵיהּ וַתְּהִי־לִי לְפָרִיק
 דִּין אֱלֹהֵי וַאֲבָנִי לִי
 מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם
 וְאַפְסַת קְדָמוּהִי: ג יֵי מִרִי
 נִצְחֹן קְרָבִיא יֵי שְׁמִיָּה:
 י רִתִּיכִי פְרַעָה וּמִשְׁרִיתָהּ

תרא זא אלי . שבת קא : י' חים מלחמה . . . סוקס סב :

רשבים

והמעוננה דמיהו בת ציון . ואינו לשון נוח משולח .
 כי כפל סופו מביח: ואנוהו וארוממנהו . שניהם לשון
 כיבוד להקב"ה: (ג) ה' שבו . נודע ה' משפט עשה :

שפתי חכמים

פירוש של חזרת וזמרת מהו ויהי לי לישועה וכו' הים לו השכח
 לישועה מהרש"ל: ח' ולפי התרגום א"ש דה"פ עני וזמרת פי'
 עני ושכחתי הוא יי ויהי לי לישועה מלחא אחריתא היא: ב' הוסיק
 מלה זה דלית אלהי אבני מלה בפני עצמו הוא והיה משמעות

בעל הטורים

מקרקע הים ושאלו מים כששון: (ד) מרכבות . ד' במסור' הכא
 ולידך וחת מרכבות השמש שרף כלש גבי יאשיכו כשניער ע"א
 מלמד שפרעה וחילו היו מזיזין ע"א שלהם כנגדיהם ולידך גבי

רש"י

לחיכת השם כמו (שופטים ה) לעזרת ה' (ישעיה ט) בעברת
 ה' (קהלת ג) על דברת בני האדם . ולשון וזמרת לשון
 (ויקרא כה) לא תזמור (ישעיה כה) זמיר ערילים ל' כסות
 וכריתה . עוזו וזמרתו של אלהינו היה לנו לישועה ואל תחמה
 על לשון ויהי שלא נאמר היה ח' שם לנו מקראות מדברים
 ולדביר וישע ללעות סביב היה לו לומר עשה ללעות סביב .
 עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם (במדבר יד)
 (שם לו) והאנשים אשר שלח משה וגו' וימחו מחו היה לו לומר
 לו לומר עזב: זה אלי . בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו
 ואנוהו . לויקלום תרגם לשון נוח (ישעיה לג) טוב שאנן (שם סה)
 ושבו לבאי עולם כנון מה דודך מדוד דודי לא ואלדוס וכל הענין:
 אבי לא אני תחלת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה
 מלחמה . בעל מלחמה כמו (רות א) איש נעמי וכל איש
 לגבור: ה' שמו . מלחמותיו לא בכלי זין אלא בשמו הוא נלחם
 כבאות . ד"א ה' שמו אף כשעה שהוא נלחם וטוקס מאויביו
 עניני בסו חים

מנשי ידי טובעים בים וחתם אומרים שירה . ויש להבין
 א"כ למה הניח הקב"ה אותנו לומר שירה . וסחורין הוא כי

פירוש לתורת אלהים

די שונאים ייהי דאם איז גינוען צו מיר אהילף זיך
 אזי דער איז מיין גאט . ורש"י שרייבט גאט האט
 זיך אליין באנויען אונ האבין אויף אים גענויען
 אונ האבין גינאגט זיך אלי ונאנהו . אונ איך וועל
 באשיינען אים . פרוקר איך וועל דער צייגען זיין
 שויןגיט אונ זיין רויב צו אלע קענקשין וואס
 זענען אויף דער וועלט . אדער ונאנהו איך וועל
 אים באכין אוואהנונג דאס הייבט איך וועל
 באהען אבית המקדש אייז דער גאט יי פון מיין
 פאקער פרוקר גיט פון מיר האט זיך אן גיהויבין
 די קרושה וואס גאט איז צו מיר אגאט גייערמ
 די קרושה איז שוין בייא מיר מוחק פון די מעג פון
 עלטערין ווארסננהו אונ איך וועל דער הייבין אים: (ג) יי גאט
 דער מלחמה יי גאט שמו איז זיין גאמען . ורש"י שרייבט
 גיט מלחמה מיט פלי זיין אזוי ווי אסענקש גאר מיט
 פשט יי איש מלחמה . אפילו ווען ער האלט מלחמה
 איז פארט זיין גאמען יי . דאס איז דיא מדה פון
 בשעפעניש אונ שפיון ויז גיט וויא אבשר ודם אז
 טארפין אלע זיינע עסקים מחמת ער קאן גיט
 מלחמה האלטן אונ אנדערע עסקים דער בייא אויף
 טאהו: (ד) פריבנות פריה דיא רייטוועגן פון
 פריה

פָּרַעַה וַחֲיוֹ יִרְהַ בִּים וּמִבְּחָר שְׁלֵשִׁי מִבְּעוֹ בִּים-סוּף: הַ תְּהִמָּת יִכְסִימוּ יָרְדוּ בַּמְצוֹלָת פְּמוֹ-אֶבֶן: יִמְיִנְהָ יִהְיֶה נֶאֱדָרִי בַּכַּח יִמְיִנְהָ

רשבים
(ד) ירה בים. כמו ויורו המורים. דרך והשליך: (ה) יכסיומו. יכסיומו היה לו לומר (פי' בחולם) אך בשביל וא"י הראשון (בשורק) בא גם השני. וכן מוצאיו ומובאיו. היה לו לומר מובאיו. מן בא מבווא. או מן קם מקום. מן לן מלון. אבל בשביל מוצאיו אמר מובאיו: (ו) ימינה. שמה נאדרי בכח היא תרעץ

שפתי חכמים
פאל אכיו אל אחר הוא ל"ס כאלו אמר זה אלי ואלהי אבי וחרומנהו וק"ל: י' שלא תהמר מ"ס פעולה היא והוא כמו מן בים. שדי בימא. שדי לשון ירייה וכן הוא אומר (שמות יט) או ירה יירה ת"ל או אשתדלה לישהדי והת"י משמעה כאלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר י' כמו מרכב מסכב מקרא קדש: מבעו. (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט כמו (תהלים סט) טבעתי כיון מללה (ורמזה לח) וטבעתי ירמיהו כטיט מלמד שנעשה היס טיט לגמול להם כמדתם שטיטבדו את ישראל כחומר וכלכנים: (ה) יכסיומו. כמו יכסום והו"ל האמלעית יתירה זו ודרך המקראות בכך כמו (דברים ח) ובקרך ולאך ירכיון (תהלים לו) ריוון מדשן ביתך והו"ל ראשונה שממשה ל' עתיד כך פרשה טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסיומו אין דומה לו במקרא בנקודתו ודרכו להיות ננקד יכסיומו במלפ"ס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ס): כמו אבן. ובמקום אחר לללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו קש. הרשעים קשם הולכים ומטורפין עולין ויורדין. כינונים כאבן. והכשרים כעופרת שנהו מיד: (ו) ימינה ימינה. כ' פעמים כשישראל עושין את רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינה ה' נאדרי בכח. להלל

עניני נסי הים
על יסועתן והללן של עממן לכן לא הניח ה"ל לומר שירה על מפתן של מזרים. כי אח"ל אין הק"ה שמת במפתן של רשעים. אבל ישראל לא אמרו השירה על מפתן של מזרים אלא על יסועת עממן ועל גאולתן לכן הניח ה"ל לומר שירה. וכן אמרו ישראל כשירטו ע"י וזמרת יה ויהי לו לישועה. על יסועת

לקושים על התורה
דאם קיינט מען דורך דיא תורה וואס איך וועל נעמען, וועט מען וויסען דעם גאמען יח, אז גאט האט געשאפן ביידע וועלטיג, זע א"י. דאס איז מיין גאט. נעדר יוד האט גיזעקן ביא דעם ים דעם פבור פון גאט, וויא דיא גמרא זאגט אפילו אריינסט האט גיזעקן ביא דעם ים מער וויא דער גביא ויחזקאל האט גיזעקן ביא דעם טייה קבר, ביא דעם ים האט נעדר יוד גיזעקט ווייזן מיט דעם פינגער זע א"י. דאס איז מיין גאט, וואנהי. איך וועל מאכין פאר אים אוואהנגען אויף דער ערד, ביז איצט איז גאט געוואקסן גאר אין הימל, ביא דיא מלאכים, פון איצט און ווייטער וועט גאט געוואקסן ווערן אויף די וועלט אויף, א"הי אבי וארוקסנהי. איך וועל אים גרויס מאכין אויף דער וועלט און וויא מיינע אלטערן אברהם יצחק יעקב האבן אים גרויס געמאכט:

(ו) ימינה ה' נאדרי בכח. משה און דיא יודין האבן גיזאגט וויא גרויס זענען דיא וואנדער פון גאט

יאכלמו בקש. זיי זענען פארברענט געווארן אזוי ווי שטרוי די שטרוי די שטרוי פון די מצרים זענען גענוען אזוי וויא שטרוי דאס וואקער האט זיין אראפ געווארפן און זענען נידער ארויף געשווימען און זיי האבן זיך געמישעט און האבן גיט גיקאנט געה דער טרינקען ווערן און די וואס זענען גיט גענוען גרויסע רשעים זענען זיין אראפ גיפאלן אויף דעם גרונד אזוי ווי אשמיין אבער גיט טיפף און האבן זיך אביסל געמישעט, און דיא געקטע פון דיא מצרים זענען טיפף פארוואקען געווארן אזוי ווי גלייב און האבן זיך גאר גיט געמישעט: (י) ימינה ה' נאדרי בכח האנט גאט נאדרי

בעל המורים
שכנא מרכנות כנודן שהלך להשלים עם סתרינו ולעבוד פ"א אכל אזי לא ידעתי נפשי כטוב ע"ל אלא מרכנות עמי גיב כדכתיב רובך שמים כעורך: ומבחר. כ' הכל וליך ומבחר כחיריו ירדו לעטת שלחם טבעו בים ירדו לעטת איכריהם כסלעים שבים: (ס) במצולות. כ' ירדו במצולות ואת ורדפיסם השלכת במצולות כמחשכים במצולות. שהיו כמחשכים במצולות כדכתיב ויהי העץ והמקום: (י) כח. ד' כמסרה הכל וליך רש"י

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ו) ימינה ה' נאדרי בכח. פירש"י כמו רבתי עם ולפי שהיה לו לכתוב נאדרת שהרי יסין דשן נקבה היא. וי"ב שהוא מוכיב על תיבת השם והוא כמו הוישבי:

ימינה יי תברת סנאה : יהוה תרעץ אויב : וברב גאונה
ובסגי תוקפה תברתנו : תהלים קמ"ד תשלח חרנה יאכלמו
דקמו על עמך שחת : בקנשי יברוח אפיד נערמו מים נצבו
רונקו שציתינו פנורא : בעל המורים

בעל המורים

הרימי כח קולך דליתקס גאולה אחרונה לראשונה . ואודך איס
חיל כח . קול ה' כח . זהו שאמרו שמדמין אותו לכריתיו :
(ו) קמ"ד . כי תהרוס קמ"ד . שאין קמ"ד שולש חמ"ד . ע"כ
תהרוס קמ"ד : תשלח . ה' . תשלח חרונך . מכלריהם תשלח .
מלמד כמו שלקו הם על הים כך לקו כחללים והרס מכלריהם
ואודך שלח תשלח את האם . תשלח רוחך יבראון . אכל ישראל
עברו כיבשה כים כדכתיב תשלח קליריה עד ים מ"מ לא נכנסו
לארץ כדכתיב שלח תשלח את האם ואת הכנים תקח לך ששלח
האבות מועל פניו והנחיתם במדבר ולקח את הכנים והכניסם לארץ
מ"מ יש להם חלק לעולם הבא כדכתיב תשלח רוחך יבראון :
(ח) וברוח . ד' במסורה הכא ואודך וברוח שפתיו ימית רשע .
וברוח כער . שברוחו ממית הרשעים ומכפרם . ואודך וברוח פיו
ר"מ

אויב . ימין הוא לשון נקבה כדכתיב ימין ה' רוממה .
ומקרא זה כעין נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם .
עד חתי רשעים ה' עד חתי רשעים יעלונו . כי הנה
אויבך ה' . כי הנה אויבך יאברו . חצי הראשון
אינו מסיים דבר עד שיבא חצי האחרון וכפולו ומשלים
דבר . אך בחצי הראשון מוכיח כמי הוא מדבר :
(ו) תהרוס קמ"ד . לשון הסרה משטיל ומכניע הדבר
מקומתו . וכן פן והרסו אל ה' ממקומם להתקרב ולראות .
וכן ויהרסו ממצבך : (ח) וברוח אפיד . ברוח קדים עזה
כל הלילה : נערמו . גבהו למעלה כמו ערימת חטים :

שפתי חכמים

המוכח : ב ולא תפרס לשון עמיד וכן פירש על תהרוס :
ל רשע לומר שלא אכעס דכשעסו נחש וכו' : ב פי נוס כמו
שפירש וסולך לסתום נחורי כפי וכו' : ג פירש כפרוך טוקים
חוטמה ומשמין טענת לחוט ונחמס לרעה כחוט ומכניס
אותה בו וכן נראה מפרש"י שם : ד יל שפתי רחיה מספוק
דחיה לשון שריפה הוא פ"כ חרון נמי לשון שריפה הוא דחרון
נחש ה' אענה את השמים (שופטים) אכני לה' אכני אשירה
לנו בקום עלינו ארס (שופטים) עורי דבורה עורי עורי דברי שיר (ישעיה כו) תרמסנה רגל רגלי עמי
(תהלים קלו) ונתן ארס לנחלה נחלה לישראל עבדו : באדרי . הו"ד יתירה כמו רכתי עס שרתי במדינות
גזבותיו יוס : הרעץ אויב . תמיד היא רוענת ומשכרת האויב ב דומה לו וירעלו וירוצלו את בני ישראל
בשופטים (ס' ו) (ד"א ימיך הגאדרת ככה היא משכרת ומלקה אויב) : (ז) וברוב גאונך . אם הוד
כלכד רועלת האויב כשהוא מרוסם ברוב גאון אז יהרוס קמיו ואם ברוב גאון לכד אויביו נהרסים ק"י כששלח
בם חרון אף יאכלמו : הדרם . תמיד אתה הורס קמין הקמים נגדך ומי הם הקמים כנגדך אלו הקמים על
ישראל וכן הוא אומר (תהלים פג) כי הנה אויבך ידמיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם
אויביו של מוס : (ח) וברוח אפיד . הו"א משני נחירים של אף דבר הכתוב כביכול כשכנינו דוגמיות מלך כשר ודם
כדי להשמיע אוזן הבריות כפי ההוה שיכולו להבין דבר כשארס כועס יואל רוח מנהיגו וכן (תהלים יח) עלה עשן
באפו וכן (אויב ד) ומרוח אפו יכלו וזהו שאמר (ישעיה מח) למען שמי אחריר אפי ל כשעסו נחש נשימתו ארוכה וכשהוא
כועס נשימתו קצרה (שם) ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם ב אפתי לסתום נחירי כפי האף והרוח שלא
יאלו . לך כשבידך אחטם כמו נאקה כהטם ג במסכת שבת (דף נא) כך נראה בעיני . וכל אף ומרון שבמקרא אני
אומר כן חרה אף כמו (אויב ל) ועלמי חרה מני חורב לשון שריפה ומוקד שהנחירים מתחממים ונחירים בעת הקלף
ומרון מגזרת חרה מ כמו רלון מגזרת רלה וכן חמה לשון המימות על כן הוא אומר (אסתר א) וחממו בערה בו וכנות
החמה אומר נתקרה דעתו : נערמו מים . אונקלוס תרכס לשון ערמימות ולשון לחות המקרא כמו (שיר ז) ערמת
חמים ולבו כמו נד יוכיה : נערמו מים . ממוקד רוח שילא מאסיד יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות על ערימה

את ישראל וימיק השנית תרעץ אויב . ול"ע אותה ימין
עגמה תרעץ אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות
ביד אחת . ופשוטו של מקרא ימיק הגאדרת ככה מה מלאכתה
ימיק היא תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו (תהלים כג)
כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאברו (תהלים לד) עד
חתי רשעים ה' עד חתי רשעים יעלונו . נשאו נהרות ה'
נחש ה' אענה את השמים (שופטים) אכני לה' אכני אשירה
לנו בקום עלינו ארס (שופטים) עורי דבורה עורי עורי דברי שיר (ישעיה כו) תרמסנה רגל רגלי עמי
(תהלים קלו) ונתן ארס לנחלה נחלה לישראל עבדו : באדרי . הו"ד יתירה כמו רכתי עס שרתי במדינות
גזבותיו יוס : הרעץ אויב . תמיד היא רוענת ומשכרת האויב ב דומה לו וירעלו וירוצלו את בני ישראל
בשופטים (ס' ו) (ד"א ימיך הגאדרת ככה היא משכרת ומלקה אויב) : (ז) וברוב גאונך . אם הוד
כלכד רועלת האויב כשהוא מרוסם ברוב גאון אז יהרוס קמיו ואם ברוב גאון לכד אויביו נהרסים ק"י כששלח
בם חרון אף יאכלמו : הדרם . תמיד אתה הורס קמין הקמים נגדך ומי הם הקמים כנגדך אלו הקמים על
ישראל וכן הוא אומר (תהלים פג) כי הנה אויבך ידמיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם
אויביו של מוס : (ח) וברוח אפיד . הו"א משני נחירים של אף דבר הכתוב כביכול כשכנינו דוגמיות מלך כשר ודם
כדי להשמיע אוזן הבריות כפי ההוה שיכולו להבין דבר כשארס כועס יואל רוח מנהיגו וכן (תהלים יח) עלה עשן
באפו וכן (אויב ד) ומרוח אפו יכלו וזהו שאמר (ישעיה מח) למען שמי אחריר אפי ל כשעסו נחש נשימתו ארוכה וכשהוא
כועס נשימתו קצרה (שם) ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם ב אפתי לסתום נחירי כפי האף והרוח שלא
יאלו . לך כשבידך אחטם כמו נאקה כהטם ג במסכת שבת (דף נא) כך נראה בעיני . וכל אף ומרון שבמקרא אני
אומר כן חרה אף כמו (אויב ל) ועלמי חרה מני חורב לשון שריפה ומוקד שהנחירים מתחממים ונחירים בעת הקלף
ומרון מגזרת חרה מ כמו רלון מגזרת רלה וכן חמה לשון המימות על כן הוא אומר (אסתר א) וחממו בערה בו וכנות
החמה אומר נתקרה דעתו : נערמו מים . אונקלוס תרכס לשון ערמימות ולשון לחות המקרא כמו (שיר ז) ערמת
חמים ולבו כמו נד יוכיה : נערמו מים . ממוקד רוח שילא מאסיד יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות על ערימה

דעת וקנים מכעלי התוטפות

(ח) וברוח אפד וגו' נשפת ברוחך וגו' . שדרך העולם וגו' .
ע"י חום ורוח האף שהוא חם הבנים הקפויים בקרה
מתחללים ונעשים צלולים וע"י רוח הפה שהוא קר נקדרים
ונעשים גלים וכאן על ידי רוח אפו של הקב"ה נערמו המים
שני גסים גדולים ולכך כתיב כי כבוד שני פעמים ובספרים מרובים באים חסר יו"ד דרוש בו באלמים כביכול
שהקב"ה שותק-כאדם אלם ושותק למכעסיו ומאריך להם אפו עד שישבו : נערמו . נכנס בהן ערמונית ואמרו שירה

פירוש לתורה אלהים

גארי איז גיווארין געשייגט בכת מיט קראפט
הינד יי דיין רעכטע האנט גאט תרעץ אויב צו
קרעכט דעם פייגד : (ו) וברוב אונ מיט פיר גאונך
דיין הערשאפט תהרוס מוסקמו צו פירען קמ"ד
דיינע פייגד וואס שטייען אויף אקענין דיר אונ ווער זענען דיא וואס שטייען אויף אקענין גאט
דאס איז דיא וואס שטייען אויף אקענין די ישראל אונ ווילען זיין שלעקטס טאהן פאשע רי מוסקס
שיקען הינד דיין צארינ יאכלמו ער מוהמ פארברענען געש און וואס שטרוי : (ח) וברוח אונ מיט
דעם וויגט אפיד פון דיינע נאז לעקער געשייגט פ"ה זענען די וואסער פארקלייטערט גיווארין גאט אונ

עניני נסי חים

(ח) וברוח אפיד נערמו מים וגו' אמר אייב אדרבה וגו' .
ויע להבין מהו הכיבוט על אמר אויב לפסוק הקודם וכחתי
אשנועע ארבעט אונ און און פ"ה צרות דאס איז גיווען ווייל
דיא רעכטע האנט פון גאט האט זיין געשטארקט מיט פלח

קבוצים על התורה

אז פירע אונ דיא מצינים האבין גיקענט אויסקאלטן און
פיל כחות . אונ רי יודין האבין גיקענט אויסקאלטן און
אשנועע ארבעט אונ און און פ"ה צרות דאס איז גיווען ווייל
דיא רעכטע האנט פון גאט האט זיין געשטארקט מיט פלח

כמו־יָד נזלים קפאו תהמת בלב־
ים: ׀ אמר אויב ארקה אשיג אחלק
שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי
מגדון נפשי אשיוף חרבי

בעל המורים

כל נאסם שאלו הוא מעבר כרוח ואלו כורא כרוח: כלל ים. נ' דין ואידך דרך אלהי כלל ים ס' ישראל הלוו כיום בדרך ישרה וסולוה בדרך האלהי כלל ים כדכתיב דרך לעבור גאלוים אבל וכן כי חציר נחתו בי. על שם נחיצת דריכת הקשת

רשבים

נר. לשון גובה וכן בירדן כמו נר אחד: קפאו. כמו וכגבינה חקפאני: (ט) אמר אויב. כשראה הים לחריבה: אריק חרבי. אריק תערי בהוצאת חרבי.

שפתי חכמים

מגזרת חרס: ע' דגני רלון. שייך לומר לשון מלא כמו למלאות רלון חכין שבסמים וכמו למלאות רלון חכיו: פ' רל' דחד חכיה הוא וסוף כמו שתי חיות: צ' עיין לשלל כפי' לך גבי וירק

כנאל חלל כנד ואילו היה כנד כמו כנאל וכונם ל' הכנסה היה לו לכחוב מכניס כנאל מיהים חלל כונם ל' אוסף ולומר הוא וכן (יהושע ג) כמו נד אחד ויעמדו נד אחד ואין לשון קימה ועמידה בנאלות חלל כחומות וזכורים ולא מצינו נאל נקוד חלל במלפסום (חיל"ס) כמו (תהלים טו) שמה דמעתי כנאלך. (שופטים ד) את נאל החלב: קפאו. כמו (איוב י) וכגבינה חקפאני שהקשו ונעשו כאבנים והמים זורקים את המצויים על האבן ככה ונלחמים בס ככל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים ודרך המקראות לדבר כן. עד לב השמים. (שמואל ב יח) כלל האלה. ל' עקרו וחקפו של דבר: (ט) אמר אויב. לעמו כשפיתם כדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם: נפשי. רוחי ורלוני ע' ואל תתמה על חייבה המדכרת בשמים תמלאמו תמלא פ מהם יש הרבה כלשון הזה (שופטים א) כי ארץ הגגב נחתני כמו נחתני לו ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לו) כמו דבר עמו (ירמיה י) בני ילאוני כמו ילאו ממני (איוב לא) מספר לפני אנדוני. כמו אנד לו. אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשליף. ועל שם שהוא מריק את התער כשליפשו וגשאר ריק נופל בו לשון הרקה כמו מריקים שקיהם (ירמיה מח) וכליו וריקו. ואל תחמר אין לשון ריקות נופל על היואל חלל. על התיק ועל השק ועל הכלי שילא ממנה אבל לא על החרב ועל היין ולדחוק ולפרס אריק חרבי כל' (בראשית יד) וירק את חכיבי אודיין כחרבי צ' מצינו ה' מוסב אף על היואל (ש"ה א) שמן חורק (ירמיה שם) ולא חורק מכלי אל כלי. לא חורק הכלי אין כתיב כאן חלל לא חורק היין מכלי אל כלי מצינו הלשון מוסב על היין. וכן

דעת וקנים סבילי תחומות

עניני נסי הים

וכן תרגם אונקלוס חכיוס מוא. קפאו תרימות בלב ים השני שלישי ששסמה קפאו והשלישי של כנלה נבקע שאלו נבקע למטה עד תהום לא היו יכולין לצאת ככנו והיינו דכתיב בלב ים כסו שהלב נחתו בגוף האדם יש שני שלישים למטה סכנו ושליש למעלה סכנו:

אפי' . אבל לכאורה ופלא אפי' נואלו פרעה ומצרים לרדוף אחרי צני ישראל בחור הים. הגם שראו כי ישראל הלוו כינשה בחור הים אבל הים לו נהבין כי זה רק נס. והגם לא נעשה רק עובר ישראל ולא עזבו שירדוף את ישראל להרגם. כי לו חפץ ה' להרוג את ישראל וליהנם כידו לא היה עושה עגורם נסים כאלה. וכעת כאשר יבא הוא אל מקום הים יבואו המים למקומם כשסיו מתחלה. ויעטבו. אבל הקב"ה כשרם להעשות את פרעה

לקושים על התורה

וי' נענען עבדלפן שטיין כמו נר אוזי ווי אקאהער גוזים די רינגיגע וואסער קפאו נענן גינארין פאר-גליווערם תהומות די אפ גרוגדען גלב ים אין דעם שטארקייט פון דעם ים: (ט) אפר אויב דער פייגד פרעה ווען ער האט אן גירעט ניון פאלק זיין זאלין יאנין די ישראל האט ער אזוי גיאנגט ארדוף איה וועל זיי יאנין אשיג איה וועל זיי גרייבן איינע איה וועל צו טיילן שני רוב. פלוקר דעם רויב וואס איה וועל ביי די ישראל אנועק נעקען וועל איה מיה טיילן מיט מיינע שרים אונ מיט מיינע קנעכט תמלאמו עם וועט דער פולט ווערין פון זיי נפשי מיון ווילען איה וועל אויסציהען מיון

דאס אים צו האפטיין. ביי עם אין נעקסען די צייט וואס דיין דעקטע האנט נא" צו ברעכין דעם פיינט. וברזב גאונק תהום קקיה. א"ע מאה" ווען גאט וויל שטראפן דיא רשעים, וואס שטייען-אויף גענין אים, ווייל עם אין גיט שייין פאר דיא גרויסקייט פון גאט ער נא" האבין אקלחקה מיט מענטשין, צו ווארפט ער וויערע עצות זיי זאלין גיט קענען אויסקערען וואס זיי ווילען טאדן, אזוי וואס עם אין גיווען ביי דעם דור הפלגה וביי די מענטשין וואס האבין געקאהט דעם טארעם, אבער דא ביי מצרים איז גיט אזוי גיווען, גאט האט גלאזין די מצרים זיי זאלין טאדן וואס זיי ווילען, נאכדעם האט גאט געשיקט זיין פצם אונ האט זיי פארברענט ווי אפויגער וואס פארברענט אשקוריא, אזוי געשווינט האט גאט פארלענדט אין ים הגדערט טויערנער מצריים:

(ט) אפר אויב וגו'. דער כלי יקר שרייבט פרעה האט גיאנגט אז איה וועל נעקען אנקמה פון די יודין

אזוי וויא זיי נענען אייגט, ארעקע קנעכט, דאס אין גאר גיט שייין פאר מיה. נאר איה וועל אזוי טאדן וויא אפר האט אקאהל גיטאדן, אפראסער מענטש האט גענין אים געווינגט, האט דער פלג געהייסן טען נא" אים בייך מאכין, אונ טען נא" אים געבין קיינערליכע גישעפטין ער נא" פאררינגען ס'י געלט, א"ע מענטשין האבן זיך געוואנדערט

תורישמו ידי: נשפת ברוחך פסמו
ים צללו בעופרת במים אדירים:
מירכמכה באלם יהוה מי כמכה
נאדר בקדש נורא תהלת עשה
פלא: ינטיית ימינה תבלעמו ארץ:
ינחית בחסדה עסיו נאלת נהלת

תשיצנו ידי: אפרת
במירך חפא עליהן
ימא אשתקעו באברא
במין תקיפין: יא לית בר
מנה את הוא אקרא יי
לית בר מנה אקרא את
אדיר בקדשא דחיל
תושבחן עביר פרישן:
יב ארימת ימינה בלענתון
ארעא: יג דברת במכותה
לעמא דנן דברתא

תרא 555 כעופרת . מנחם 555 פי כעופרת באלים . ר"ס 555

רשבים

בעל הטורים

קשת נחושא וזרועותי לכך הוא קורא יירת החצות
נחיתת: (י) צללו כעופרת. במימות שהן אדירים.
במים של ים אע"פ שהן אדירים (ק"א כדכתיב אדירים
משבריו ים): (יא) מי כמכה באלים ח'. מי כמכה
נאדר בקדש. גם זה מן הכפולים שפירשתי אצל
ימינה ח' נאדרי ככה. וכן פירשו מי כמוך באלים
ח' שנאדרה בקדש כמורת: נורא תהלות. תהלות
האמורות כך על ידיהם אתה יראוי ומאוי. כדכתיב
וייראו העם את ח': (יב) נטיית ימינה. ויאמר ח' אל
משה נטה את ירך על הים וישבו וגו' (יג) נהלת
בעון. מנחל אתה את ישראל עכשיו כדי להכניסם
שלא יבס ערב ושמע כך היו מוקפים כעניים שלא יבס ערב ושמע

מלרים הלכו מטורפים בלא דרך וסיו כשוכב כלל ים: (י) 555
ג' הכל ואירך לקול 555 שפתי. ויהי כאשר 555 שפתי ירושלים.
לומר שהביא על מלרים קולות וחרב קולות דכתיב לקול 555 וחרב
מה 555 דהם דכתיב חס תשנו יד אשלה כסם אף הכל קולות
וחרב: (יא) באלים. כ' במכו' מי כמוך באלים. הנחמים באלים.
דרשו על הע"א שפטים אותה תחת האלונות כמו תחת האלם
ורגילים לעשות אשרם שיש לה 555 כי יש אשרות שיש להם פירות
ואין להם 555 ואולי יש להם 555 ואין להם פירות אבל הקצ"ה 555
להא ופירותיו מתוקים ויש לו 555 ויהיו דכתיב באלו תמדת
וישכתי ופירותיו מתוקים לחכי: (יג) נחית. כ' כמסורס. נחית
בחסדך: נחית כללן עונך. מה הדוטה מרעה טאלן כל ח' לפי
המרעה הראוי לו כך העני מנחה אותם כל אחד לפי מסלת
הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומה הדוטה מרביץ טאלן בזהרם
שלא יבס ערב ושמע כך היו מוקפים כעניים שלא יבס ערב ושמע

שפתי חכמים

רש"י

את תנינו וגו': ק ולכן כשאלם מתפלל עד הטרא יסוק דכתיב
אלסי פאלטיס ואלווי פאלוויס טאל הנדול הנדור והנורא וכן
ומעשיר: (י) נשפת. לשון הפכה וכן (ישעיה מ) וגם נשף בזה: צללו. שקטו עמקו לשון מנולה. כעופרת. אחר
פלו"ם (בלי"ח) כלעו: (יא) באלם. בחוקים כמו (יחזקאל יז) ואת חילי הארץ לקח. (תהלים כב) אילותי לעזרתי
חושה: נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיך ק טן ימטנו כמ"ש לך דומיה תהלה: (יב) נטיית ימינה. כשהקב"ה
נוטה ידו הרשעים כלים וטופלים לפי שהכל נתון בידי וטופלים בהעמיתה וכן הוא אומר (ישעיה לא) ור' יטה ידו וכשל
עוזר ונפל עוזר משל לכלי זכוכית הגחונים ביד אדם מסה ידו משט וכן נוסחין ומשחכרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו
לקבורה בשכר שאלוהי ה' הדיק: (יג) נהלת. לשון מנחל ואונקלוס תרגם לו נוטא וטובל ולא דקדק לפרש אחר ל' העברית:

יחזקאל כח) והריקו חרכותם על יופי חכמתך דחירם:
תורישמו. לשון רישות ודלות כמו (שמואל א כ) מוריש
ומעשיר: (י) נשפת. לשון הפכה וכן (ישעיה מ) וגם נשף בזה: צללו. שקטו עמקו לשון מנולה. כעופרת. אחר
פלו"ם (בלי"ח) כלעו: (יא) באלם. בחוקים כמו (יחזקאל יז) ואת חילי הארץ לקח. (תהלים כב) אילותי לעזרתי
חושה: נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיך ק טן ימטנו כמ"ש לך דומיה תהלה: (יב) נטיית ימינה. כשהקב"ה
נוטה ידו הרשעים כלים וטופלים לפי שהכל נתון בידי וטופלים בהעמיתה וכן הוא אומר (ישעיה לא) ור' יטה ידו וכשל
עוזר ונפל עוזר משל לכלי זכוכית הגחונים ביד אדם מסה ידו משט וכן נוסחין ומשחכרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו
לקבורה בשכר שאלוהי ה' הדיק: (יג) נהלת. לשון מנחל ואונקלוס תרגם לו נוטא וטובל ולא דקדק לפרש אחר ל' העברית:

עניני נבי חים

דעת וקנים מבעלי התוספות

ס"פ כחוקה וכדלות פרעה כי נתייבס הים היה סבור שזה היה
פ"פ דרך הטבע כי רוח תזק מייבס המים. ע"כ עוד יום לא
יומים יסיה יבשה כמקום זה וגם הוא יכול לעבור ביבשה אחריו כ"י.
אמר הוא אומר ארדוף וגו' ק"ן שפ"י סרוח מתייבס המים. לכן אמר
פרעה גם אני אוכל לרדוף אחר ישראל. ובזה משכם ס"ח אל הים:

יחזקאל כח) והריקו חרכותם על יופי חכמתך דחירם:
תורישמו. לשון רישות ודלות כמו (שמואל א כ) מוריש
ומעשיר: (י) נשפת. לשון הפכה וכן (ישעיה מ) וגם נשף בזה: צללו. שקטו עמקו לשון מנולה. כעופרת. אחר
פלו"ם (בלי"ח) כלעו: (יא) באלם. בחוקים כמו (יחזקאל יז) ואת חילי הארץ לקח. (תהלים כב) אילותי לעזרתי
חושה: נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיך ק טן ימטנו כמ"ש לך דומיה תהלה: (יב) נטיית ימינה. כשהקב"ה
נוטה ידו הרשעים כלים וטופלים לפי שהכל נתון בידי וטופלים בהעמיתה וכן הוא אומר (ישעיה לא) ור' יטה ידו וכשל
עוזר ונפל עוזר משל לכלי זכוכית הגחונים ביד אדם מסה ידו משט וכן נוסחין ומשחכרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו
לקבורה בשכר שאלוהי ה' הדיק: (יג) נהלת. לשון מנחל ואונקלוס תרגם לו נוטא וטובל ולא דקדק לפרש אחר ל' העברית:

לוקמים על התורה

פירוש לתורת אלהים

שנושרד אירישמו נועם אים פאר אריקען יר כיין
האנמ: (י) נשפת דו נאמ האקם ניבדאין ביהוד מיט
דיין ווינטם פסמו ים האמ וי"א צו גידעקט דער רם
גייז ויי' נענען גיווארין איין געוונקען בעפריה אזוי
וויא קלייא בפיס אדירים אין שטארקע וואקערין:
(יא) מ' כסוכה נוער איז אזוי וויא דו נאמ באלים אין
די שטארקע פי נוער איז אזוי ווי דו נאדיר נואם דו גינט בעשייגט בקדש מיט היידיגקייט נורא
פארקמיג תהיות מען זאל זאגין דיין לויב. ווארום מיט וואס מען נועם דיה לויבין איז אלץ אין דיר
בער פאר האגדן. אונ אז מען לויבט איינעם מיט אקלענערע לויב וויא צו אים גיהער איז אים
אבנין עשה פלא ער מוקם וואנדערליכע ואבין: (יב) נטיית דו האקט גענייגט וסינה דיין רעכטע
האקט תיבט האמ אים איין געשונגען ארץ דיא ערד: (יג) נחית דו האקט געפירט בהפדה מיט דיין
קסר ע"פ ו נאם פאלק נאמ דו האקט אויפגלייזט מיינט מען די ישראל נהלת דו האקט וי"א

שנושרד אירישמו נועם אים פאר אריקען יר כיין
האנמ: (י) נשפת דו נאמ האקם ניבדאין ביהוד מיט
דיין ווינטם פסמו ים האמ וי"א צו גידעקט דער רם
גייז ויי' נענען גיווארין איין געוונקען בעפריה אזוי
וויא קלייא בפיס אדירים אין שטארקע וואקערין:
(יא) מ' כסוכה נוער איז אזוי וויא דו נאמ באלים אין
די שטארקע פי נוער איז אזוי ווי דו נאדיר נואם דו גינט בעשייגט בקדש מיט היידיגקייט נורא
פארקמיג תהיות מען זאל זאגין דיין לויב. ווארום מיט וואס מען נועם דיה לויבין איז אלץ אין דיר
בער פאר האגדן. אונ אז מען לויבט איינעם מיט אקלענערע לויב וויא צו אים גיהער איז אים
אבנין עשה פלא ער מוקם וואנדערליכע ואבין: (יב) נטיית דו האקט גענייגט וסינה דיין רעכטע
האקט תיבט האמ אים איין געשונגען ארץ דיא ערד: (יג) נחית דו האקט געפירט בהפדה מיט דיין
קסר ע"פ ו נאם פאלק נאמ דו האקט אויפגלייזט מיינט מען די ישראל נהלת דו האקט וי"א

בְּעֵינָהּ אֶל־נִינְה קְדִישָׁה : יִדְּ שְׁמַעוּ
עַמִּים יִרְגֹזוּן חֵיל אֶחָז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת :
מִן אֲז נִבְהִלּוּ אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב
יִאֲחַזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבִּי בְּנֶעַן :

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים במקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפסרה :

מִן תִּפְלַע עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפָחַד בְּגִדְלָהּ
זְרוּעָהּ יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעֲבֹר עָמָךְ
יִהְיֶה עַד־יַעֲבֹר עַם־יִזְוֹ קִנְיָתָ :
וְהַלְלוּ אֶהֱרֹן אֵל נוֹרָא קִדְשָׁה . כִּי כֹט : פֶּסֶל עֲלִיבָה . מִטָּה לִּי : פֶּד יִצְטוֹר . כִּדְשָׁה דִּי : פֶּס
וִי קִטִּים . פֶּסֶרִים מִן :

רשבים

ולהורישם את ארץ כנען שהוא נזה קדש : (יר מו)
יושבי פלשת . אלוף אדום . אילי מואב . כל אלו
שכני ארץ ישראל : (מו) עד יעבור . שניהם עד
יעבור את הירדן אל ארץ ישראל בכל אחד של עברת
חירון בעין ימינך ה' . למי הפשט בגדול וזוער . כמו בזרוע גדול וכן קדוש היכול בתהלים . כמו היכול קדשך :

שפתי חכמים

טוב : ר כלומר לשון הוה הוא ולא לשון עתיד : ש שהם פשטו
משפחה גזירת בין הכתובים שהוא שלשים שנה קודם שטול
יחזק : ר ת מכילתא שזוי אל תלך ואל תחגר כס מלחמה נטעו
שנים הכנס קודם שנכתב ואף אם נכתבו בשנת הארבעים לנאחם
ועוד עיין בחוספות כ"ק דף ל"ח : א (מכילתא) ונתיראו שמה
ישעיה עמה מריב על ריב שבין רועי הכרם ולוע ושכין ועקב ועשו :
ב דל"ח תרתי ל"ז : ג דל"ח והלא כל העולם כולו קטן לו כמ"ס

במגו . ממנו כמו (תהלים עה) כרכיבים תמוגגה .
(טו) תפול עליהם אימתה . (מכילתא) על הרמזים : ופחד . על הקרובים ב כענין שחמור (יהושע ב) כי
במעט את אשר הוכים וגו' : עד יעבור עד יעבור . כתרומתו : קניית . חכמת משאר אומות כחשן ג הקני

לכומים על התורה

אין זיין גאנץ פארשטענדיג ואל קען גריינגען צום קלף . דאס
האט דער קלף גיטאקן , ווייל נען דער קענטש איז ארעם
גינען איז דאס גרעגן ביא אים גיט גינען אזוי אנדערש
שטראם , ווייל דאס לעבן איז ביי אים גיט טייער גינען ,
דריבער האט דער קלף אים רייד געקאכט ביי דאס לעבן
נעט ביא אים טייער נוערין , גאנצעם האט ער אים
געברענגט , דריבער האט פלעג גינאנט איה נועל האפן די
יודין , נועל איה זיי צוריק געקען אין מיין לאנד אין פאנצום ,
אונ נועל זייא געבן פרייהייט אונ נועל זייא בייא קאבין ,
ביו זייא נועלין טייגען אז זייא זענען שוין גאר גליקליך ,
גאנצעם נועל איה ארויס געקען מיין שווער אונ נועל זיי
גרעגן , אונ נועל דאס פארשטענדיג צוריק געקען :

פירוש לתורת אלהים
געפירט גען מיט דיין שטארקייט אי צו דיין
הייליגען וואהנגג : (יד) שפע עמים דא פולקער
האבין דאס גיהערט ידען זענען זייא דערשלאקן
גינארין חיי איהו אציטערניש האט אן גיחאפט
יושבי די ויצער מיינט קען די וואס וואהגען פלש
אין לאנד פלשתיים : (טו) אז דענקסטמאהר נכהי
זענען דערשלאקן גינארין איז די הארין פון
אדום איז טאב די הארין פון מואב יאחז האט
אן גיחאפט זייא דער אציטערניש גיט זיי זענען
צו נאנגען אלע וואהגעקען פון קנען : (טו) משה
רבינו האט געקען השירה אונ האט אזוי גינאנט

תפוז עם זאל פאלין עליהם אויף זייא אויף דא פלשתיים איז פארקט נפחד אונ אנקסטין
גדוד דוקה דיין גרויסק שטארקייט ידען זיי זאלין שווייגן גאנץ אזוי ווי אשמיין ער יעבד ביו עם נועם
איבער פארין עק דיין פאלק יי נאט , פלוקר ביו דיין פאלק ישראל נועלין איבער פארין דעם
טייך ארנן ער יעבד ביו דיין פאלק נועלין איבער פארין דעם ירדן דאס פאלק האפטו געליבט
אזוי נויא עם איז געליבט אונ זעהר טייער ביא אקענטש אזאך וואס ער קויפט דא

י תבאמו ותטעמו בחר נחלתך
מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש
אדני כוננו ידך: יהוה ימלך
לעלם ועד: כי בא סוס פרעה
ברכבו ובפרשו בים וישב יהוה
עלהם אתימי הים וכני ישראל
הלכו ביבשה בתוך הים: פ
ותקח מרים הנביאה אחות אהרן

י מעלינו ושרינו
במורא דאחמנה אחר
מקון לבית שכינתך
אתקנתא י מקדשא
אתקנה ידך: יהוה
מלכותיה קאים לעלם
ועלמי עלמא: י ארי
על סוסות פרעה
ברתיכוהי ובפרשוהי
בנימא ואחיב י עליהון
ית מי ימא וכני ישראל
חליכו ביבשה בתוך הים:
כ ונסיבת מרים נביאתא
אחתייה דאהרן ית תופא

תויא תבאמו: כמכות ס: פעלת: סמדין ס: מקדש ה: כרית ל: ה: ימלך: שרינו כד:
ותקח מרים: מנלה יד:

בער המורים

(יו) מקדש. קרף של מקדש דגושה ורלית רפה וכן
הצפינו. וכן משתי עיני מפלשתיים. הרגש שבקוף של
מקדש ערשה את החמף (שבו) מניע. ולכך הדלית
של אחריה רפה. וכן הצפינו. וכן משתי: (יח) ה' ימלך.
לאחר שתתישבו בארץ ישראל תודע מלכותו של הקב"ה
בכל המלכויות: (יט) כי בא סוס. ונעיר בים, וישראל
כבר הלכו ביבשה בתוך הים. או ותקח מרים הנביאה
וגו' וכמוהו כאשר צוה ה' את משה ויניחוהו אהרן לפני
העדות למשמת. וכן בירמיה כי בא ירמיה אל בית
הבדולח וישב שם ירמיה ימים רבים וישלח המלך צדקיהו ויקהו: (כ) הנביאה. קורא בעל דברי שבח
או תוכחות בני אדם: אחות אהרן. על שם הבכור קורא אחות כמו שפירשתי אצל אחות נביית לוטן:

(יו) לשבתך. ג' במסורה הכא ואליך כנה בניתי בית זכור לך
מקון לשבתך עולמים. וחכירו כה"י וכו' שאלח"ל כהמ"ק שלמטה
מקון כנגד כהמ"ק שלמעלה. מקון לשבתך פעלת ה' כנה בניתי
בית זכור לך מקון לשבתך כנגדו: לשבתך בנימנע' ירושלים ליון:
ידך. יו"ד יתירה כשכיל י' נסים שנעשו במקדש יוכשיל י' קדושות
שנתקדשה הארץ: (יח) ה' ימלך פסיק לומר לך כשיבא העת
שלאמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד אז תפסוק מלכות
משה הקדוש ה' למלכו' וידוע הקדוש מלכות לה' שנאמר
ימלך ה' לעולם לפי שנים ודבר רשעים ימות לא רלה להזכיר
ה' על הרעה:

רש"י

לאל עליון קונה שמים וארץ אלא כו': ד (גא) מדכתיב מקון
ולא כתיב מקום (נח"י) וה"פ תבאמו ותטעמו כהר נחלתך ולוחו
הר הוא מקון לשבתך של מעשה אשר פעלת ונולת. פענת קאי
אלשבתך דהיינו כסא של מעשה ולא כל ההר מקון אלא המקדש
אשר כוננו ידך הוא מקון ר"ל מקון ע"ש: ה' ר"ל היינו סגנו
שהוא פתח קטן תחת הע"ן של ועד: ו ר"ל ירמי שהוא מקן
קטן ור"ל קאי על המלה של ועד: ז (נח"י) וה"פ מפני שכל
סוס פרעה לפיכך ותקח מרים ולזה נכתבין הכי כלשון כ"א אז

כדמים יקרים שהביא על האדם: (יו) תבאמו. נחנכא
משה שלא יכנס לארץ לך לא נאמר תבאמו (נראה שלא
יכנסו לארץ וכו') והכי אחת כהדיא פ' יס נחליון
דף י"ט וכמילתא הכנים יכנסו ולא האבות אף
שלא נגזר גזירת מרגלים עדיין מ"מ ניבא ולא ידע
מה ניבא מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה
מקון ד כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש.

הטעם עליו וקף גדול להפרידו מתיבת השם שלאחריו המקדש אשר כוננו ידך ה' חביב בית המקדש שהעולם
נברא ביד אחת שנאמר (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ ומקדש כשתי ידים ואימתי יבנה כשתי ידים בזמן
שה' ימלך לעולם ועד לעתיד לבא שכל המלוכה שלו: (יח) לעולם ועד. ל' עולמית הוא והו"ו בו יסוד לפיכך הוא
פתוחה ה' לכל (ירמיה כט) ואנכי היודע ועד שהו"ו בו שימוש קמולתו ו' היא: (יט) כי בא סוס פרעה. ז כלשון כ"א:
(כ) ותקח מרים הנביאה. היכן נחנכלה כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שאלה כן וכו' עיני נבי וביזת הים

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן. רבים מקשים מדוע
יחסה הכתוב לאהרן. והרב בעל מ"ה כתב ח"ל ויהיו
לדעתו כפי הפשט שעד שהיה ענין קריעת ים סוף היו כענין

פירוש לתורת אלהים

ואך פאר פיל געלט: (יז) תבאמו דו נאקסט
ברענגען די ישראל וחסעמו אונ דו נאקסט פלאנצין
י' דבר אויף דעם בארג נחלתך דיין ארץ סבון דאס
ארט וואס איז אן געברייט צו דיין ויצונג פלגה י'
וואס דו גאט האקט גיווערקט יקדש דאס
הייליגקייט ארץ גאט כוננו וואס דייער הענקט
האבין אן געברייט: (יח) י' יקמוך דעלם ודג גאט

שוועסטער

את־הנה־בִּידֶה וְתִצָּאֵן כָּל־הַנָּשִׁים
אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלָת׃ כִּי וְתַעַן
לָהֶם מְרִים שִׁירֵי לִיהוָה כִּי־נָאֶה
נָאֶה סוּם וְרָכְבוּ רָמָה בֵּים׃ ס
כִּב וַיִּסַּע מִשָּׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף
וַיִּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיִּלְכוּ שְׁלֵשֶׁת־
יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם׃
כִּב וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר וְלֹא יָכְלוּ לַשְׁתָּת
תִּרְאָ וַיִּלְטוּ שְׁלֹשׁ יָמִים עַד׃ וַיִּבְּאוּ רָחֵם׃ פֶּרֶק ט׃

רשבי

(כב) ויסע. העליל. אבל ויסע. הוא עצמו נסע. וכן ויפל בקרב מחנהו. ויגש את פר לשון מפעיל. אבל ויפול ויגש. לשון פועל.
כנגד מדה שנאמר ויסע כען חקותי: (כג) מרתה. כ' במסורה הכל ולידך כי אחי מרתה כירמיה מה התם היו ממרים כה' אף רש"י

דחוק מרים: ח' אע"פ שלא נכתב במרים רק פסוק הראשון מ"מ קלר וסמך על השירה הנזכרת: מ' דל"כ ויסע משה ליל הרי תמיד היו נוסעים ע"ס הנזכרת: ו' ואל"ת והא' כתוב ויגלו את מרים ופרש"י ששלושה כמנלה שאין כה דגים. וי"ל דהכל מיידי כמעטותיו שהיו להם: ב' ר"ל תורי וזה הנינו כחת הים
אומר והם ענינו אחריו ומרים אמרה שירה ח לגשים (מכילתא) (כג) ויסע משה. (מכילתא) הסיען בעל ברחם שעטרו מלרים סוסיסה בתכשטיי זהב וכסף ואכנים עובות (מכילתא) והיו ישראל מולין אותם כים מ וגדולה היתה ביות הים י מבינות מלרים שנאמר (שיר א) תורי זהב נעשה לך עם נקודת הכסף ב לפיכך הולך להסיען בעל כרחם: (כג) ויבאו מרתה. כמו למרה ה"ל בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה והת"י ה"ל הוא במקום ה"ל הגששית כתיבת מרה ובסמיכתה כשהיא נדבקה לה"ל שהוא מוסף במקום הלמ"ד מהפך הה"ל של שרש לת"י וכן כל ה"ל שהיא שרש כתיבה תתקשר לת"י בסמיכתה כמו (ישעיה כו) חמה אין לי. (אסתר א) וחמתו בערה בו הרי ה"ל של שרש נספכת לת"י מפני שנסמכת אל הו"ל הנוספת. וכן עבד וחמה (בראשית

עניני נבי ובינות הים
כנבואתם. ומשה הוא לכלו עבד ה' נקרא. ומרים שזה לאהרן כנביאתם. ע"כ אמר מרים הנביאה אחות אהרן. מרים מתיחסת כנבואתה רק לאהרן להיוותה נקראת אחותו. אבל אינה מתיחסת למשה כנבואתה. כי אינם שוים כנבואה:
(כג) ויסע משה את ישראל מים סוף וגו' עד סוף הענין: כתב הרב כה"ק שולגד שירה הכתוב ויורהו ד' עז וגו' על בסורה הפשוטי. יורה גם דרך כלל על רעיון יקר ונחמד מאד לאדם. והוא שכלל הזמנים והעתים כהלך לו מאד. עד שמקויו הרעים ימרחו לו חיוו כמים המרים. ויכור וישים תמיד אל לבו המערה והתעודה אשר לפניו. שהוא להשיג כחיוו האלהיים הבלה ע"י סכלו כשוכה ונחת כל החללה אשר תמלאהו הכשרון להחיות כען החיים הנלחמים המעוררים לו כשכר וגמול.

פירוש לתורה אלהים
אין ים: (כב) ויסע משה את ישראל מים סוף אונ משה האם אנועק געצויגן די ישראל פון דעם ים סוף גיגאנגען אלע ווייגער נאך איר בתפיים כיס פוקין ויבחויות אונ כיס טאנצען: (כא) וישן להם מרים אונ מרים האם גענעמקערט צו דיא ווייגער שירי וינגט זיי צו נאט פי ווארום נאה נאה ער האם גיהערשט איבער אלע הערשאפט סיס דאס פעררר כיס זיין רייטער האם נאט אריין גיווארפן
מרה

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה
וְהָאֲזִנָּה לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָּ כָּל־חֻקֵּי
כָּל־הַמִּחְלָה אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם
לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָה:
חֲמִישִׁי ׀ כֹּן וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם יִשְׁתִּים
עֲשֶׂרָה עֵינָת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמְרִים

תולדות אהרן

כל המלה. סנהדרין יז: חילום. יסעום יז

רש"י

ושמרת כל חקיו שצויה אחכם: (כו) כל המחלה אשר
שמתו במצרים. שעשיתי מימייהם דם ולא היה להם
מים לשתות לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אשר
רפאתי למים. בדכתיב לשון זה כאלו ישע בשרופא
המים. כל המחלה במים מדבר. בדכתיב וברך את
לחמך ואת מימך והמירותי מחלה מקרבך:

שפתי חכמים

לפי' וס' נסכו על התלוות שאין ענין לו עם חק ומשפט שנתן
לם ולא פירש על המלות שנתן להם לנפוחם אם יקבלו כשמתה
אם לאו שאו יחייב יתר מה שכתב אחריו מיד והיה אם שמוע
תשמע וגו' ע"כ וי"ל דאי קלוי וס' נסכו על המלות שליוה להם
הל"ל שם שם לו חק ומשפט ונסכו וס' ל"ל דוסם משמע ענין
אחר ממה שנאמר לפני זה לכן פי' נסכו לשם על התלויה וכו':
׀ דק"ל דלם לא ישים הלאך חמר אני י"י רופאך ל"פ ואם אשים
וכו' וה"פ אם שמוע תשמע וגו' אז לא אשים חבל אם לא תשמע
אז אשים עליך חבל הוא בלא הוספה וכו': ע' ר"ל שמוע
תשמע שהיא רעושה וכו' שמוענת החולי בלא: פ' דק"ל ל"ל
המנין: צ' ר"ל שכן היו מולאין חותן חבל אין לפרש שגודמת

עשרה עינות מים. כעל י"ב שבעים פ' נודמנו צ' להם: ושבעים תמרים. כנגד ע' זקנים:

עניני נבי וביזת הים

כי בהשקפת התכלית המקוה יהיו לכל בעל דעת כל הפעולות
הנעשות כשכילו לא כלכל נקלות אכל אהובות ומחוקות כענין
המשקים המרים הנלקחים לתרופה לבעלי השכל שהם מחוקים
עליהם או אהובים כמחוקים לתקות הכריזות הנכסף להם. כי
על זה אמר המסורר הנחמדים מזהב ומפן דב ומחוקים מדבש
וטפת לופים. ויאמר שהורס להם עץ כי כן ימתקו להם המים
הטובים אשר היו מתחלה למרים לפי שהם עשמים מרי נפש וחולי
החכם שראם איש משוקף או משודף הולך ודל ויאמר לו כי אדני האחים נחולי זה. ויאמר חיו תחיו אך בשלשה הנאים. הראשון
שחשמת אל דברי הרופא. השני שמכרע רלוך אל דעתו לא שחשחל שמכרע דעתו לרלוך כמו שיקרה לחולים העקשים.

פירוש לתורת אלהים

אויף דיר קרבנ' זיין קאמט מצות והלש' און וואס
רעכט פארשטיג אין קאמט אויגין וועקסטו קאמט
והאזנת און דו וועקסט פאר קעקען קעקען וויינע
מצות ושאפת און דו וועקסט היטען פי' גאר וויינע
גיועץ דאס מיינט קען אנעקעק מצות וואס דו
ווייכט קיין טעם גיט צו וויי דהיינו מצות פרה
אדער פלאים נאנט דיר גאט אזוי צו פי' גאר דיא קרענק אשר וואס איך האב גיטאדן אין מצרים
יא וועל איך אויף דיר גיט קאמט פי' ווארום איך גאט בין דיין היילער. קדומו און קערין דיר
תורה ומצות דאך דיא תורה ומצות וועקסטו ניצור ווערין פון אלע קראנקייט אזוי וויא
אדאקטער נאנט צו אקענקש אז דו וועקסט גיט עסין דיא וואך וועקסטו גיט קראנק זיין אזוי האט
הש"ת גיטאנט צו די ישראל אז איר וועט היטען מין תורה ומצות וועט איר גיט האבין קיין שום
קראנקייט: (כו) ונענען די ישראל אנועק גיטאנקען פון קרה ויבאו און ונענען געקוקען אין אללים וישם
און דאקטין איז גיוען שמים עשרה צוועלף צינות קטאל ברוקעם טאקער וישקעם און ויבצעין

מיטעל

וַיְחַנּוּ יָשָׁם עַל־הַמַּיִם : מִזֹּא וַיִּסְעוּ
מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין
סִינִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :
וַיִּלְנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־
מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמִדְבַּר : וַיֹּאמְרוּ
אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִהְיֶה מוֹתָנוּ

וַיִּשְׂרוּ תַקֵּן עַל מַיָּא :
* וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבִנִי יִשְׂרָאֵל
לְמִדְבַּר סִין דִּי בֵין
אֵילָם וּבֵין סִינִי בַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹמָא לִיְהִיָּה חֹדֶשׁ
דְּמִי פִקְהוֹן מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם : בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבִנִי יִשְׂרָאֵל עַל
מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן
בְּמִדְבַּר : וַיֹּאמְרוּ לְהוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִי יִהְיֶה
קָדָם

רשבים
בעל המורים
(א) סין. כני הסנה וקרא סיני ע"פ יו"ד דקרות שנתנו בו :
שפתי חכמים

לכן שפסוק נכבד דלא כתיב אין כל חדש תחת השמש :
ק' אע"פ שנאמר ימי ימים מניסין ומאיר היו ע"י ימים עד ירידת
המן וא"כ הוא ס"כ סעודות סעודה ראשונה היו אוכלים בתלמים
דקיינו ליל ע"י וכו' שחיות ילאו : ר' מרדכי שש ימים
תקטוהו וכו' שכישי לירידתו שבת הוא ולא יבוא בו . הקשה
הרא"ש שזכות מהאי קרא שט"ו באייר שנסעו מאילם וכלא
שמות ואינו שם דבר כמו מותנו (כחולס) אלא כמו

עניני נבי וביזה היה
והשלישי שתשים כפול כל מה שיוצא בשני מיני ההנהגה . אם
כענינים התמידיים מהאכל והשקט והשנייה וכו' ואם
ככללי תדוין כגון ההקרות והקצוות הרפואות . וזהו המהלך
הקשה אשר בסבות על חולס : אחר אשר השתדלתי ברפואתי
לנאלי שמו כל התלמיד הללו [לפי שהרופא חלול כללי שומע
שמות ואינו שם דבר כמו מותנו (כחולס) אלא כמו

דעתי וקנים מבלי התוספות
קציר ביום נחלה ימי . והמצוה היא רפואה לאדם שנאמר
ולכל בשרו כרפא כהרוב יוסף קרא . וכל זה מהפירוש כמו
ולדש אין כל ולא יעור כל חסותו שום דבר מחסותו . וכן
הבא שום דבר מהמחלה לא אשים עיני :

ודאי אף יורק ולא יועיל לא חסכנ אותה ענין . וכי אני ודאי רופאך מהחולי אשר אהב בו . וזה הטעם מוכר ככתוב כחולי
פירוש לתורה אלהים

מייסעל בייסער ויחני האבין ויי דאקטין גערוהט
בייא דעם וואסער : (א) ויסי האבין וייא אוועק
גיצויגין פון אלים ויבאו אונ : גענען געקוקען פ
גאר די עדה יודין אל צו דער מדרב וואס ווערט
גערופען סין אשר וואס דיא מדרב איז בין אלים
צווישען אלים ויין אונ צווישען דעם בארג סיני
גענען וייא אחיו געקוקען בייסיה אין דעם פונקט
צעהנגטין קאג אין אנדערין חודש צאנאם צו וייער
ארויס גיין פון מצרים אין חודש אייר : (ב) וייו
האבין אלע יודין געקריגט אויף משה אונ אויף
אהרן אין דער מדרב : (ג) ויאכרי האבין דיא יודין
צו ויי גינאגט פי ווער וואלט גיגעבין כוהנ מיר

היילין דעם מענטש , גאט היי"ט דעם מענטש מיט דיא מידעציען , אז גאט גיט דעם דאקטאר חקקה , ער נאל
פארשטיין וואס דיא קראנקייט איז אונ ער נאל געדינגען וועלכין מידעציען ער נאל דיר געבן , קענטסטו געוונד ווערין ,
אבער אז גאט וועט צוגעבן די צייט די חקקה פון דאקטאר , אונ וועט מאכין ער נאל די מינוט פארקעסין וועלכע מידעציען
ער נאל דיר געבן , וועסטו גיט געוונד ווערין , בין איך דאך דיין דאקטאר , אונ איך נאג דיר אז איך וועל דיר
אנדערש גיט געוונד מאכין , סיידן דו וועסט טאקען מיניגע מצות :

(ב) וילנו וגו' במדרב . דער דרכי יוסף שרייבט ווען דיא יודין זענען אונעק געגאנגען פון אלים האבין וייא
געמיינט וייא וועלכין גיין באר אין ארץ ישראל דורך וועלכע וועג עס וועט זיין , דורך פלשמים , אדער

קדם יי בארעא דמצרים
כד הוינא יתבין על דודי
בושרא וכד הוינא אכלין
לחםא ושבעון ארי
אפקתון יתנא למדברא
הדין לקמלא ית כד
קהלא הדין בבפנא:
יואמר יי למשה הא אנא
מחית לבון לחמא מן
שמיא ויפקון עמא

תולדות אהרן

כני פסטר. תענית ט: לחס. יומא טס:
וינא כעס. טס:

בִּידֵיהֶוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשְּׂבִיחַ
עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם
לְשֹׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת־כָּל־
הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה הֲגִנִי מִמָּטָר לָכֶם לֶחֶם
מִן־הַשָּׁמַיִם וַיַּצֵּא הָעָם וּלְקַטְוֹ דָּבָר־

רשבים

עונות שהוציאו מצרים: (ג) ביר ה'. מיתת (הבאים)
בבליה אל' קבר וילא ברעב: ער סיר הבשר. במז ועליו
מטה מנשה: (ד) ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. אף
אם יתבוננו ללקט הרבה לא יבצאו בביתם אלא (יום)
דבר יום ביומו בדכתיב ויסורו בעומר. איש לאי אבלי

שפתי חכמים

למדבר מן יום שבת היה וקשה והא כבר נאסו כמרה על השבת
וכו' ושמא יל' סכנתה עשר יום לחם השני דכתיב בקרא לא
קלי חלא חיוכחו אכל כסיעתו לא היה חלא כשני בשבת דהיינו
כ"ד יום ועין כזה כנתי: ש פ' דהא התרגום מתרגם על
מ' יתן מותנו לוי דמיתתא כמו מתרגם על לו מתנו ולוי מתנו
פשיטא שפירשו הלוא וכו' מתיא חכ' מ' יתן מותנו נמי פירוש
הלוא כינוי מתיא דהיינו שנות: ר' פירוש דבר עין ולורך
אכילת היום גם הסיף מלת ולקטו כין מלת יום וכן מלת כיומו
לו שח"כ יהיה פירוש לורך היום שכלותו יום ואין לו טעם. גם לא נודע מזה זמן לקטתו לך מוסף הכר ואמר ילקטו כיומו

עניני נבי ובינות היום

הנפשי הלוא שחמך לו הרפא ולאי יש תקוה לאחריהך אך אם
שמו שמשנו לקול. והוא קבלת עול השמיטה והלמוד. והישר
בעיניו חשבה. ולא הישר בעיניו. שלא תהרהר לאמר מה לו
שאלת מזה זו טוב שאלתה בעיניו אחר. וזה כמה שחלון
כמלת שמשניות כאלות ככל המעשים המורגלים ככל חיי האדם

עניני המן

ח"ו אין ללמד להם לחלו ונגד ללבוש ועוללים שאלו להם ואין.
אין יכול האדם לעסוק בתורה ומלות כמחז"ל בעירובין עניות
מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו. סנה הכ' היתרונ'.
היינו אם יח' ללמד גודל הללנה ככל אשר יפנה וכסף וזהב
ירבין לו. ורם לכך ושכחת את ה' חלביך. ויש שאלת הפ"ה

פירוש לתורת אלהים

ואין גיוען שטארקען בלוקר הקנאי וואלשען
מיר גישטארקען גר דארך נאשס האנט אין לאגד
מצרים געקעט וואס מיר זענען דארטין געקעט
על ביי דעם טאפ מיט פלייש מיר האבין געקעט
פלייש באקלעט און דארטין האבין מיר געקעט
נאט מיט ברויט וואלט אונז בעקער גיוען פון
דעם כי וואס איר האט אונז ארויס גיצויגן אין
דער מדבר דהיינו צו גייסען גאר דאס איין
ואבולונג דארך הונגער: (ד) ויאמר האט האט
גיואנט צו משה הג' פסטר איך וועל מאכין
רענענען צו איך ברויט פון דעם הימער ויצא
און דאס פאלק זאל ארויס גיין און זאל קלויבין
מיר גאך גיט, אדער גיט גאט האט אונז ארויס גענוקען פון מצרים

און

(ד) ויאמר ה' אל משה הג' מסטר דכס לחם מן השמים
וג' דמען אנשנו הייך בתורתו וגו'. כתב הרב כ"ח לורך
להבין איך יח' מנקה אותם ע"י המן. והענין כי יס ב' סבות
שם מניעות גדולות לשלמות הנפש לעסק התורה והעבודה.
סנה ראשונה היא הסיון פרכסה. דחקית. רעב רל'. כ"א

לקושים על התורה

דורך איין אנדער מדנה. אז ויא האבין דעקען משה
אונ אהרן פירען ויא אריין אין דער מדבר. האבין ויא
געקריגט מיט משה. צו וואס פירסטו אונז אין אפדקד.
ווען מיר זענען גיוען אין מצרים אונז מיר האבין געארבעט.
האבין מיר געהאט צו עסן. אונז אז קען איז גישטארקען.
אין דאס שטארקען גיוען דורך גאט וואס ער האט גוזר
גיוען אז אפגעקעט מיר שטארקען. אדער אז איר האט
אונז אריין געפירט אין דער מדבר. וואס דארט וועלן מיר
שטארקען פון הינגער. וועלן מיר דאך שטארקען דורך
איך גיט דורך גאט. אז גאט האט אונז ארויס גענוקען
פון מצרים אונז ויא אונז גוטעס טאקען. וועט ער דאך גיט
נאמין מיר נאלין גיין אין מדבר. גענויים איז איינס פון
ביידע, אדער גאט האט אונז ארויס גענוקען פון מצרים
אונז איר פירט אונז אין דער מדבר מיט אייגער אייגענעם
וועלען. וועלען פיינונג איר האט פון דעם מדבר ווייסן
מיר גאך גיט, אדער גיט גאט האט אונז ארויס גענוקען פון מצרים

יום ביומו למען אנחנו הילך
בתורת אס-לא : ה והיה ביום
השיוה כינו את אשר יביאו והיה
משנה על אשר ילקטו יום ויום :
ויאמר משה ואהרן אל כל בני
ישראל ערב וידעתם כי יהיה
הוציא אתכם מארץ מצרים :

וילקטון פתגם יום ביומיה
בדיל דאנסינו הילכון
באורייתא אס לא : ה והיה
ביומא שתיחאה ויתקנו
ית די ייתון והיה על חד
תבין על דילקטון יום יום :
ויאמר משה ואהרן לכל
בני ישראל רמשא
ותדעון ארי יי אפיק
יהכון מארעא דמצרים :

תולדות אהרן

וסיס בייס . שכת קיי :

בעל המורים

לד) אנסנו הילך בתורת . שלא ייתנה תורה אלא לאוכלי המן : לקטו : למען אנחנו . מתוך שבכל יום ויום עניניהם תלויות
(ה) והיה משנה . כל מעשה השבת כפול . שני ככשים . שתי ככרות . למוזנו ורחהם אלו . מתוך כך יאמינו כי יורכו בתורת .
כמו שפורש בפרשת והיה עקב ויעקב וירעיבך : (ה) והכינו . את אשר תאפו אפו . ואת אשר תבשלו
בשלו : והיה משנה . אע"פ שבכל יום לא מצאו אלא עומר לגלגלת ביום הששי ימצאו כפליים שני העומר
לאחר : (ו) כי ה' הוציא אתכם . ולא כמו שאמרתם כי הוצאתם אותנו :

שפתי חכמים

רש"י

למען אנחנו הילך בתורת . אס ישמרו א מצות
התלויות בו ב שלא יותירו ממנו ולא ילאו בשבת ללקוט :
(ה) והיה משנה . ליום ולמחרת : משנה . על שהיו
רנגילים ללקוט יום יום של שחר ימות השבוע ג ואומר
אני אשר יביאו והיה משנה לאחר שיביאו ימלאו משנה
במדירה על אשר ילקטו וימדדו יום יום וזהו לקטו לחם
משנה בלקטתו היה נמלא לחם משנה . וזהו על כן הוא
נותן לכס ביום הששי לחם יומים נותן לכס ברכה (פוש"ן)
בבית למלאות העומר פעמים ללחם יומים : (ו) ערב .
כמו ד לערב : וירעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים . לפי שאמרתם לנו כי הולאתם אותנו תדעו כי
לא אהנו המולאים אלא ה' הוציא אתכם שיניו לכס את
השבוע דהיינו עשרה עומרים כמובן מן הכתוב : ד כמו בערב גרסינן
עניני הבן

רש וטושר אל חתן לי כי יתרוות ומסרנות שהיה סבות
ודות לביטול תורה ומלות לכן כמדבר שש נתן להם הקב"ה
התורה . וזהו הקב"ה שלא יהיה להם שום סבה ומניעה לעסק
התורה והמלות . לא יתרוות ולא מסרנות . לכן נתן להם לחם
פירוש לתורת אלהים

דאם ברויט דבר יום ויום פיל קען ברארף עסין
אטאג ביומו זאלין זייא רעם טאג נאר אזוי פיר
קלויבין אקער זיי זאלין גיט קלויבין היינט וואס
זייא ברארפין עסין קארנין זייא פון וועגין רעם
טעם אטאג איך וועל זייא פרוקען היינט אויב זייא
וועלן גיין היינט אויב זייא וועלן היינט פון תורה וואס איך האב זיי גיבאטין זיי זאלין דער
פון גיט לאזין אויף קארנין אונ זייא זאלין אום שבת גיט קלויבין אזוי וויא ווייטער נועם שטיין
אס לא אויב גיט : (ה) והיה אונ עם נועם זיין ביום הששי אין רעם זעקסען טאג והכינו אונ זייא
זאלין אן גרייטען את וואס זייא וועלן ברגענען והיה אונ עם נועם זיין ששנה צוויי קאהל אזוי פיר
זי פון רעם טאס וואס זיי קלויבין אלע טאג פון דער וואך אונ רער נאך וועלן זייא אריין ברענגען
אין הויז אריין נאר ווי די אנדערע קעג פון דער וואך אונ רער נאך וועלן זייא אין דער היים
קעקסען נועם זיין צוויי קאהל אזוי פיר : (ו) ויאמר אונ משה מיט אהרן האבין גיזאנאם צו דיא יודין
ציר אקעגין אבינט דאס היינט פאר נאכט וידעתם נועם איר וויקען זי אז נאט קאט אייה אויס
ביצוינג

לוקטים על התורה

אונ בארד אין קצבים איז גינען איינער אצח איר זאל
אונז פירען אין דער קדקר . אונ וואס דיא יודין קאבין
גיזאנאם מיר זענען גינעסין זייא דעם טאג פלייש אונ מיר
קאבין גינעסין ברויט צו נעם . דאס זענען גינען דיא
רייכע יודין . וואס זענען רייך גינעאדן פון דיא בקה דם .

וּבִקֶּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה
בְּשִׁמְעוּ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה
וְנָחֲנוּ מֶה כִּי תִלְוֶנוּ עָלֵינוּ: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעָרֵב בְּשֹׁר
לֶאֱכֹל וְלָחֶם בִּבְקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעַת
יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
מַלְתֶּם עָלָיו וְנָחֲנוּ מֶה לֹא־עָלֵינוּ
תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: וַיֹּאמֶר

יתלניו קרי

תרא ובקר וראיתם . שבת קז : באת ה' לכם . יומא טז : ונחנו מה . חוליקט : לא עלינו . סנהדרין קי :

בעל השורים

שתי דעות . זכור ושמו : (י) כשמש . ג' כחם' הכל ואליך
וירא כלל להם בשמשו את רחם ואליך בשמשו את דברי האלה
סאת בשביל שר להם שלא היה להם לאכול וכדין התלוננו שמש חלונותם אכל מי שהיה בשלה ובשמשו את דברי האלה
והתכרך כלככו לאמר שלום יהיה לי לא ישמע לו ה' :

רשבים

(ז) ובוקר וראיתם את כבוד ה' .

רשבי

שפתי חכמים

השלי : (ז) ובקר וראיתם . לא על הכבוד שנאמר
והנה כבוד ה' נראה בעיני האדם ה' אלא כך אמר להם
ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תלונתם ובשר יתן אף
לא בפסס מאירות ותננה לכם כי שלא כהוגן שאלתם
אחור ו ומכרם מלאה והלחם שאלתם לנורך בדידותו לבקר תרואו את כבוד אור פניו שיורידו לכם דרך חבה
בבקר שיש שעות להכינו וטל מלמטה כמנהג בקופסא : את תלונותיכם על ה' . כמו אשר ז' על ה' :
תחננו מה . מה אנוחנו חשוכין : כי תלנינו עלינו . שתרעמו עלינו את הכלל את בניכם ובניכם ובנותיכם וערב רב .
ועל כרחו אני זקוק לפרש תלנינו בלי תפעילו מפני דגשוחו וקרייתו שאלו היה רפה הייתי מפרשו בלי תפעלו כמו
(שמות יז) וילן העם על משה או אם היה דגש ואין בו ח"ד ובקרא תלוננו הייתי מפרשו ל' תתלוננו עכשיו הוא
משמע תלנינו את אחריה כמו במרגלים (במדבר יד) וילינו עליו את כל העדה : (ח) בשר לאכול . ולא לשבוע .
למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשבוע . ומה ראה להוריד להם בבקר ובשר כערב לפי שאלתם שאלו
כהוגן שא"ל . לו לאדם כלל לחם אכל בשר שאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם
כלל בשר לפיכך נתן להם בשעת טורה שלא כהוגן : אשר אתם מלינים עליו . את האחרים השומעים

עניני הכן

עוד שום התנלות . לכן אמרו חז"ל לא יתנה תורה אלא לאוכלי מן .
חש"כ הנו ממסיר להם לחם מן השמים בלי שום גיעה וטרחת רק
וילאו העם ולקטו לחם גמור . עוד יותר דבר יום כימות . רק על

לקומים על הרורה

זיאת דער מדרש נאגט ווען עס איז גינען אין מצרים אלע
וואסערין ברוש . אונ די מצרים האבין גיט געהאט וואסער
צום טרינקען . האבין זיך געקויפט וואסער פון די יודין ,
אז זיך האבן געמאכט דעם יודין פאר די וואסער , איז
דאס געבליבן וואסער צום טרינקען , אונ אז דער מצרי
האט אנגעקענט געניסען די וואסער פון דעם יוד איז די וואסער
גיטארין ברוש , אונ אז זיך גענען גיטארין בייך האבן זיך
גיטעסין פלייש אויך :

(ח) ויאמר משה האם גיטאגם בתי אז נאט וועט אייך געבן און אביגם בשר פלייש צו
עסין וזהם אונ ברויט וועט ער אייך געבן אין דער פרי איר נאלט עסין אונ איר נאלט נאט זיין בשמים
דען נאט האט גיהערט אייער קריג אשר וואס איר מאכט אנדערע אויף קריגען אויף אים ונתנו
סה אונ וואס נענען מיר נאר חשוב יא אייער קריג איז גיט אויף אונן גי נאר אויף נאט : (ט) ויאמר

משה אל-אהרן אמר אל-כל-עדת בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את תלונתיכם: ויהי כדבר אהרן אל-כל-עדת בני-ישראל ויפנו אל-המדבר והנה כבוד יהוה נראה בעינין: פ ששי י וידבר יהוה אל-משה לאמר: י שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו להם וידעתם כי אני יהוה אלהיכם: י ויהי בערב ותעל השלל ותבם את-המחנה ובבקר היתה שכבת השלל סביב למחנה: י ותעל שכבת השלל והנה

אימר כל פנישתא דבני ישראל קריבו קדם יי ארי שמינע קדמוי ית תורעמתבון: י והנה כד פלי אהרן עם בני ישראל ואתפניאו למדברא והא יקרא די אהרן בענינא: י ומלי י עם משה קמימר: י שמינע קדמוי ית תורעמת בני ישראל מליל עמרון קמימר בין שמינא תיכרון בישרא ובצפרא תשבועון לחמא ותדעון ארי אנא יי אלהכון: י והנה פרמשה וסליקת שליו וחפת ית פשריתא ובצפרא הנה נחתת מלא סחור סחור קמשריתא: י וסליקת נחתת מלא והא על אפי

תולדות אהרן
שלי. יומא מ : ומכל שכת. ט :

רשבים
שומטיר לכם לחם בבוקר: (יב) וירעתם כי אני ה' אלהיכם. אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים: (יד) ותעל שכבת השלל. שהיה מצפה את חמון ומכסתו שפתי חכמים

השלי י קרי

בער המורים

(י) ויסו כדבר אהרן. ולא משה כי בזכות אהרן היו העננים ללך סמך והנה כבוד ה' נראה בעינין: (יג) השלי. כ' כמסורה הכה ואיך ויאספו את השלי. לומר שגם ככלן אספו ממנו הכרה חלל

רש"י

אחכם מתלוננים: (ט) קרבו. למקום שהעני ירד: מקודם לכן כי הם יודע חלל רק לסודות החלונות הסן על מי (יג) השלו. מין טוף ושמן מאלד (יומא טה): היתה שכבת השלל. הטל שוכב על המן ובמקום אחר הוא חומר (כמדבר יא) וכרדת הטל וגו' (יומא טה מכלילתא) הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו וחומר ויורד על עליו והרי הוא כמניח בקופסא: (יד) ותעל שכבת השלל וגו'. כשהחמה זורחת עולה הטל שטל המן לקראת החמה אף אם תמלא שפופרת של בינה על ותסתום את פיה ותניחה כחמה היא עולה מחליה באויר. ור"ל שהטל עולה פירוש לתורת אלהים

האם משה גינאגט צו אהרן אימר נאם צו אלע יודין קרבו גינעהקט פאר גאט קלוקר גינעהקט צו דעם ארם ווא גאט וועט זיך בוויינען צו אייך כי ווארום גאט האט גיהערט אייער קריג: (י) ויהי אונ עם איז גינוען קרבו או אהרן האט גירעט די ווערקער צו די יודין ויפנו אונ די יודין האבין זיך גיקערט צו דער סךבר והנה אונ דער קבור פון גאט האט זיך בוויינען אין דעם וואלקין: (יא) וירביר האט גירעט צו משה אזוי צו זאגין: (יב) שמינע איך האב גיהערט די קריג פון די יודין דריקער נאם איך דיר דבר דו משה בייך צו זיי גאט

דער

מִדְבָּרָא בַּעֲדָא בְּעֵדָא מִקְדָּשָׁא
בַּעֲדָא בְּגִיר בְּגִלְדָּא עַל
אַרְעָא: מו וְחֹזוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ נָבֵר
דְּאַחֵיהּ מִנָּא הוּא אֲרִי
כִּי יִדְעִין מָה הוּא וַאֲמָר
מִשָּׁה דְּהוּן הוּא דְּחִמָּא
דִּיתֵב יִי דְכֹן דְּמִיכָל:
מו דִּין פִּתְנָמָא דִּי פִקִּיד יִי
דְּקִטְמוּ מִנִּיהּ נָבֵר דְּפֹסֵם
מִיכָלִיָּה עֹמְרָא
דְּנוֹדְנָתָא מִנֵּין נִפְשִׁיתִיכֹן
נָבֵר דְּדִי בְּמִשְׁכְּנִיהּ

תולדות אהרן

דק מחספס . שם : אלף : אל אחי . פירוש :

עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֵּק מִחֶסֶפֶס דֵּק
בְּכַפֵּר עַל־הָאָרֶץ: מו וַיֵּרְאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן
הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמְרוּ
מִשָּׁה אֱלֹהִים הוּא הֵלֶכֶם אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה לָכֶם לֹאכְלָה: מו זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטְמוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ
לְפִי אָכְלוּ עֹמֶר לְגִלְגָּלַת מִסֶּפֶר
נִפְשִׁיתִיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֵהָלוֹ

רשבים

וירדך טל לעלות : מחספס . אין לו חבר ופירושו
(לפי) עניינו מסור : בכפור . שקורין גירש"ל"א :
(טו) ויאמרו איש אל אחיו מן הוא . לפי שלא ידעו
מה הוא . וגם רוגש פתרו כן . וסוף המקרא מובית .
כי לא ידעו מה הוא . ואני אומר מן הוא . הרגובו של
כתבו משה באותו לשון שאמרו להודיענו שלפיכך ויקראו בית ישראל את שמו מן על שהיו תמימים ואומרים
מן הוא כמו מה הוא . וכן יגר שהרומא . ובמחוץ הפיל פור הוא הגורל לא היה צריך לכתוב אלא הפיל
הגורל הואיל ובלשון הקדש נכתבה המגילה . אלא להודיענו על קראו לימים האלה פורים על שם הפור .
ואלו לא נכתב מתחילה בלשון שהיו אומרים באותו חמלכות לא היינו יורעים לסת נקרא פורים :

שפתי חכמים

מן ואמר שהם אותן שאל ה' : ח ר"ל אט"פ ססדר העולם
ללחם עולם מן הארץ ומיט יורד מן השמים כלן היה הפוך
שהמן הוא לחם יורד מן השמים ועל עולם מן הארץ כדליתא
במנחומא : ח ר"ל לסי ספירש לפיל כשהחמה זורחת עולם העל
וכי מפרש טקסין והכי משמע הקרא וכעלות וכי' נתגלה וראו
אותו לא שבעייתו נחמה אכל לפי מדרש ר"ל ספירש העליה
מן הארץ ל"ל ספירש והנה על פני המדבר מורה על הוייתו
שבעליה העל מן הארץ יורד כמן על פני המדבר : י פירוש
מיט טדות ומחמה הס : ב ר"ל לא שהמן דומה למראש גיר

מן הארץ ח באויר וכעלות שכבת העל נתגלה המן וראו
ח והנה על פני המדבר וגו' : דק . דבר דק : מחספס .
מגולה ואין דומה לו במקרא . וי"ל מחספס ל' תפיסה
ולוסקמא י' שכלשון משנה . כשנתגלה משכבת העל ראו
שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שתי שכבות העל .
ואונקלוס חרגס מקל לשון משקוף הלכן : בכפור . כפור
גלד"ל בלעז (רייך געפרארען) דעדק כגיר כלכני גיר
והוא מין לבעז שחור כדאמרינן גבי כסוי הדס הגיר והורניך .

דעדק כגיר כגלד"ל על ארשא דק היה כגיר ב וטוכב מוגלד כקרת על הארץ . וכן פירושו דק ככפור שטוח קלס
ומחור כגלד . דק מיכב"ש בלעז : (דין) שהיה מגלד גלד דק מלמעלה וכגיר שחרס אונקלוס חוססת הוא על
לשון העבריות ואין לו תיבה כסמק : (טו) מן הוא . הכנת מזון הוא כמו (דניאל ח) וימן להם המלך : כי לא
ידעו מה הוא . שיקראוהו בשמו : (טו) עומר . שם מדה : מספר נפשותיכם . כפי מנין נפשות שיש לאיש באלה

פירוש לתורת אלהים

דער וזנן אזוי וויא דער סדר איז תמיד אז די וזנן
גייט אויף גייט דער קאה אויף אקענין אונ אז
דער קאה איז אויף גענאנגען איז אויפגיידעקט
גינארין דער קן אונ קען האט גינעקן ונהה פי
איבער דער סדר איז גינען פארשפרייט אזא
נאם איז דק דין מחספס אנפלעקט דק דין בכפור
אזוי ווי איז פי אויף דער ערד : (טו) וירא האבין
די יורין דאם דער זעהן ויאמרו האבין וי"א גינאנגט
איינער צום אנדערין מן הוא דאם איז איין אג-
גרייטונג פון שפייו פי נוארום וי"א האבין גיט
געוואקט נאם דאם איז ווי נאלין דאם רופען ביי

תקו

תקחו: י ויעשו--כן בני ישראל
וילקטו המרבה והממעט: י וימדו
בעמר ולא העדיף המרבה
והממעט לא החסיר איש לפי
אכלו לקטו: י ויאמר משה אליהם
איש אל--יותר ממנו עד--בקר:
ו לא--שמעו אל--משה ויותרו
אנשים ממנו עד--בקר וירם תולעים
ויבאש ויקצף עליהם משה:

תסבון: י ויעבדו כן בני
ישראל וילקטו דאסגני
ודאזער: י ויבדו בעומר
ולא אותר דאסגני ודאזער
לא חסר גבר דפום
מיכדיה לקטו: י ויאמר
משה דהון אנש לא
ישאר מניה עד צפרא:
ו לא קבילו מן משה
וואשאר גובריא מניה
עד צפרא ורחיש רחישא
וסרי ורגיו עליהון משה:

תולדות אהרן

וימירו: שם: כקרי: כרבות כז:

רשבים

(יז) וילקטו: בלא עומר ובלא מדה: (יח) וימורו
בבתים: וימורו: מן מדר: סבב: מן ויסובו:

התם: (כ) ומסורה הכל: ואידך וימורו כדבר ה': התם
שהמורו כדבר ה': נשתלחה בו כרסה והכל שעברו על דבר ה':
והמורו נשלח בו קללה: וירם: ג': דין ואידך וירם כבוד ה':
וירם לכם זה נסות הרוח ולכן נשתלחה שכינה שנאמר וירם כבוד ה':
כאלו דוחק רגלי השכינה ועוד וירם לכם שאם רם לכבו שיש בו נסות הרוח וירם תולעים וזהו ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח

בעל המורים

רש"י

תקמו עומר לכל גולגולת: (יז) המרבה והממעט: י
שלקטו הרכה ויש שלקטו מעט ו' וכשכאלו לביתם מדדו
בעומר איש איש מה שלקטו ומאלו שהמרכה ללקוט לא
העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו והממעט ללקוט לא
מלא חסר מעומר לגולגולת וזהו כם גדול שנעשה בו:
(כ) ויותרו אנשים: (ש"ר) דתן מ ואזכיר: וירם תולעים: ויבאש: ה"ז מקרא הסוף ש נשתמלה

עניני המן

ולשכיר העודף ולהשלים מה שחסר ונעשה להם גם נפלא כי
כשמדדוהו בעומר מלאוהו תלומד עומר לגולגולת איש לכל אשר
באכלו לא העדיף המרכה והממעט לא החסיר: אמנם היה זה
הפלא לאורך ההיסרה הגדולה מענין הספוק: וראה להם בעניניהם

פירוש לתורה אלהים

גאר איש אימליקער מענטש נאך זיין געטן נאך
האט ער געקליבען בלומר אפילו אין פעלד
האבין זיי געקליבען איינער ווייניגער און איינער
מער: אבער אז זיי זענען געקומען אהיים איז מער
גוט גינען גאר איין עומר צו אימליקען מענטש
און ראם איז גינען אגרויסער גם: (יח) ויאמר משה
האט משה גינאגט צו די ישראל איש איין מענטש
זאל פון דעם קן נים לאזין ביו קארטין: (כ) ויא
שכטו אז בשעה האבין דא ישראל נים גיהערט צו
משה ויחיו און אמילל מענטשין האבין גילאזט
פון דעם קן אויף קארטין און זייא זענען גינען
דען ואבירם גרם און גם איז גינארין נערים אין
דעם קן וואס זייא האבין גילאזט נאכאש און גם
איז מיאוס גינארין נאכאש איז משה ברוגו גינארין
אויף דא מענטשין וואס האבין גילאזט פון דעם

תהי נאלט איר געמען: (יח) נאכאש צו האבין דא
ישראל אזוי גימאהן נאכאש און זייא האבין
געקליבען דעם קן המרבה עם איז גינען אעלבער
וואס האט מער געקליבען ווי איין עומר והממעט
זיג גם איז גינען אעלבער וואס האט געקליבען
ווייניגער פון איין עומר: (יח) גאר גאט האט
אגרויסין גם גינען אז זיי זענען געקומען צו ויה
אהיים וימירי האבין זייא גימאסטין דעם קן אויף
דעם קאם וואס ווערט גערופען עומר ויא דער
וואס האט פיל קן געקליבען אין פעלד האט ער
אין דער היים גיט איבעריג געהאט פון איין עומר
צו אימליקען מענטש והממעט און דער וואס האט
ווייניג געקליבען אין פעלד יא החסיר איז ביי אים
אין דער היים גיט גינען ווייניגער פון איין עומר
צו אימליקען מענטש וואס בייא אים איז גינען

כא ויקטו אתו בבקר בבקר איש
כפי אכלו וחס השמש ונמם :
ב ויהי ביום הששי לקטו לחם
משנה שני העמר לאחד ויבאו
תרמא וחס השמש : שם : לחם פשט : שם קין :

כא ויקטו אתו בבקר בבקר איש
כפי אכלו וחס השמש ונמם :
ב ויהי ביום הששי לקטו לחם
משנה שני העמר לאחד ויבאו
תרמא וחס השמש : שם : לחם פשט : שם קין :

תרמא וחס השמש : שם : לחם פשט : שם קין :

בעל המורים

שחקות אנוש רמה : (כא) וחס השמש ונמם : ד' כמסורה . הכל ואידך וחס הוא אבי כנען . וחס לאדוני המלך . אם ישכנו שנים
וחס להם . כלליתא ביומא שהמן היה מוכר . הכל אם נשאת חוד ג' חדשים וילדס ספק כן ע' לאשון או כן ז' לאחרון כבית מי
שנמלא העומר שלו היה אביו וזהו אם ישכנו שנים וחס להם ה' מתכרר ע"י . וחס השמש וכן אם זרק לה קידושין ספק קרוב לו
ספק קרוב לה אם נמלא עומרה כביתו היה קרוב ל' ואם נמלא כבית אביה היה קרוב לו וזהו וחס לאדוני המלך שדורס כפסדדיון
על קידושין וחס השמש שהיה מתכרר על ידו וכן גבי עבד כנעני זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי הוא כבית שנמלא עומרו שלו
היה זה הוא וחס הוא אבי כנען . אדוט אבי הראש ז"ל . ונמם . כ' הכל ואידך שני יתרוק ונמם שהיה המן נימם ושוחין
מאנו החיות והט"ל לדין אורחן ואורגלין ועוממין כהם . עטס מן והיו מורקין שטסס ונמם על טוכתם של טוכתם : (כז) לאחד .
כ' כמסורה הכל ואידך ככה תעשו לאחד כמספרס . כל א' היתה מנחתו פטרון אחד וככה הכל טס העומר היתה מנחתו שני

רש"י

שפתי חכמים

הוא לחם אכירים ואין דרכו להכאיש אלא החולטים היו בו תחלה
ומתמת החולטים בלחם (רש"י) ואין דבריו נראין שהרי כתיב
בפרק כאשר היה חם ולא בלחם ורמה לא היתה בו : ע' לא
שנלקט נמם דא"כ מה יאכלו : פ' טושרין מרגס על ונמם שעל
ידי הכמה נעשו טושרין : ז' לא שכונו הם ללקוט כלים בעבור
היום ומחר מפני שידוע שזין המן יורד למחר שא"כ להם כלא
טושרים פ' ע"י השמש מתחמם ומטטיר : ונמם . דישטנטי"ר . (זו גי' זו שמעללען) . ודונמחו כסנהדרין כסוף ד'
מיוזות : (כז) לקטו לחם משנה . כשמדדו את לקיטתם כהלילה מלאו כלים ז' שני העומר לאחד . ומ"א לחם
משנה אותו האם נשחנה לשבח כריתו וטעמו (מכילתא) (שם) להביד שנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד אלא

עניני חסן

ולסודות נתן בלכס כי בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון
בכל מה שסם חיים כעולתם אלו ואלו הם ראים לבקש אוכל'
לנפסם אלא שרונים יתחלקו לשני חלקים מהם שמתקרים לזורכם
ומהם שטודמים עליו . והנה ביולאים מן העולם נמלא סתממטיט
לא חסר לו דבר כי כבר התייחס את נפשו עד עת קץ וגם המרכס
לא הפדיק כי גם כי יעשיר וירכס כבוד ביתו לא ישאר כידו
זלזלם מלך עמלו ולא ירד אחריו כבודו . וחס מוסר גדול
לשיסחפק האדם כדי שיסוקו אחר שטודף הוא ענין רע נתן
אלהים לבני האדם לפנות בו לארוב דמו ולנטון לנפשו . ולזה
באח המנהג עליו איש אל יותר ממנו עד בקר . כי לא הותר להם רק על ענין בידה ה' יום יום . והסניע מתחמתו קנתם שלא
שמש אל מה ונמלמו לו הסכסיו אכילתם ולא השליטו עתם לאכול ממנו כדי לשמור אותו ליום מחר כמו שטוד ענין הכנס
בני אדם שמתקרים את עמלן . מכל טוב לשמור ממונס לכעלי נשוחיהן . ולהיות זה ספועל הוא מתכונה רעס ופחיתות
בנפש קף עליהם משה אחנס עתה בו רמה ונכאש כדי שיתעוררו אלו האנשים החקטים שסוף כל היתירותם הללו
לסולך כהם למקום עפר רמה וחולמה מכלי השאיר להם נשמה . ע"כ ישוכו ויכטחו כה' ויתקנו נפשותם כעודם על
אדמתם ויזכו לשני עלתנות :

(כז-כג) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויאמר אליהם הוא אשר דבר ח' וגו' . עד פסוק כע . רש"י פי'
כד"ה עד אנה מאתנס משל הדיוט הוא כהני הולא לקי כרכא ע"י כרעיס מתגני הכסדים עכ"ל . והקשה הכז
ט"נ לכאורה רש"י עתמו סותר דבריו דמתחלה כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה ויבאו לו נשואי העדס ויגידו למשה .
אפי' רש"י שאלוהו מה יום מיומים ומכאן יס' ללמוד שעדיין לא הגיד להם פ' שכת שנעטפה לומר להם והיה ביום הששי והכינו
את אשר יביאו עד שאלו לו זאת ואמר להם הוא אשר דבר ה' שנעטויה לומר להם ולכך נעשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאתנס ולא
שולאו מן הכלל . עכ"ל רש"י ז"ל . הרי משמש כלן שנכיל כך נענס משה ולא מאוס כהני הולא לקי כרכא ושוד קסס א"כ

פירוש לתורת אלהים

כן : (כא) ויקטו אונ ריא . וישרא פלעגין דעם כן
קלויבין אלע קארנין פריה איש איפליקער מענקיש
האם געקליבען וויא פיל ער האט ברארפט אויף
גסין וחס אונ אז ריא זיגן האט דערווארעקט איו
דער איבעריגער כן וואס איו געקליבען אין פעלר
צו גאנגען . ורש"י שלייבט פון דעם איבעריגען
כן איו גינוארין טייכין סים וואקער האבין דער
פון גיטריקען די חיות פון דער כדקר אונ ריא
אנמות העולם פלעגין מאפין די חיות אונ האבין

העריין

כִּלְנִשְׂאֵי הָעֶדָה וַיִּגִּדּוּ לְמֹשֶׁה:
בַּיּוֹם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה שְׁבִתוֹן שְׁבִת־קֹדֶשׁ לַיהוָה
מִחֲרַת אֶת אֲשֶׁר־תֵּאֲפֹו אִפּוֹ וְאֶת
אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל־
הָעֶדָף הַנִּיחֹו לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־
הַבֹּקֶר: כִּי וַיִּנְיחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֹּקֶר
כִּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ

בְּכִרְבִּי בְּנִשְׂתָּא וְחִיָּא
לְמֹשֶׁה: בַּיּוֹם וַיֹּאמֶר לְהוֹן
הוּא דִּי מְדִיל יִי שְׂבָא
שְׁבִתָּא קֹדֶשׁא קֹדֶם יִי
מִחֲרַת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין
לְמִיפָא אִפּוֹ וְיִת דִּי אֲתוֹן
עֲתִידִין לְבִשְׂתָּא בִשְׁלֹו
וְיִת כָּל מוֹתָרָא אֲצִנְעוּ
דְּכֹון לְמִטְרָא עַד צִפְרָא:
כִּי וַיִּצְנְעוּ יְתִיה עַד צִפְרָא
כְּמָא דִּי פְקִיד מֹשֶׁה וְלֹא

תולדות אהרן
אם אשר . ביום ט :

בעל המורים

עשרונים ואיחא במדרש אחד לכנס האחד היתר להקדיש שהוא
אחד וכן נמי חשבו לאחד כמספרם כמו שעשיתם לכנס כן חשבו
עשרון אחד יתר להקדיש: (כג) שבתון שבת קודש . הקדש
שבתון לשבת ואח"כ קודש ובפרשת ויקהל הקדש קודש לשבת
זהו לנס קודש שבת שבתון לה' לומר שמוסיפין מחול על הקודש
בניסוחו ובלייחא שבתון שבתה קודש שבת שבתון שבתה
ולאחר שאלה הקדושה וכן במקום אחד נאמר את שבתותי תשמרו
הקדש שבת לשמירה ובמקום אחר הקדש שמירה לשבת כהיה
דמיון לא ילא החיטת כחשבו שבתון להשיב ושמירה אחריו שאמר
ליהנות ממעשה שבת כגון לרחוק כמרחק שבתהם לנורח ישראל :

בצירי ולא מצאתי דוגמתו אלא הבו . הבו קלון במגיה
רש"י

משונה בעמם וריח: ויגידו למשה . שאלוהו מה
היום מיומים ומכאן יס ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה
פרשת שבת שלמטה לומר להם ביום הששי והכינו וגו'
עד שאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שלמטה
זלא הוליו מן הכלל: (כג) את אשר תאפו אפו .
מים ומה שאלם לריכס לכסל ממנו במים בשלו היום .

דעת זקנים במעלי התוספות

וראיה מראיתא חכם ראו כי ה' נתן דבם השבת וגו' אמר
יצחק אם יאמרו אליכם אומות העולם למה אתם משמרים
את השבת השיבו להם ראו הנם שבכל יום היה יורד מן השמים
מן פרידה אחת וכשבת שתי פרידות מ' בפולח כל' שכל
סעודה שיוצרת בשביל שבת יורדת כפולה בלחמה וכך היו
עושין ביום הששי שחרית היו עושין סעודה העומר לחם אחד
וכשבאין לאפות העומר והיו עושין שני העומר לאחר שבב'
שבת היה כל חצי העומר נכסל לשני לחמים היו יד ששה
לחמים מעומר וחצי וככל השלשה סעודות היו אוכלין שני
לחמים כי דרך לאכול בשבת יותר מסעודות של חול מפני
נשמה יתירה . ולפי זה תמצא שהיה להם בשבת במנחה

תוספות ידע כל זס . לכן הוסיף על פ' שבת קודש יוס [הששי]

פירוש לתורת אלהים

נאמ אה נואם איר ווילם קארנין באקין אפי באקם
היינמ פרייטאג ווא אונ נואם איר ווילם קארנין
קאקין בשיי קאקם היינמ ווא אונ דאם איבעריגע
הניחו זאלם איר אייה צו אהיטונג קאנין אויף
קארנין: (כד) ויניחו אותו האבין ריא ישראל דעם
איבעריגען קן גילאזם ליגען בשיי טי משה האמ
זיי גיהייסין ווא אונ צר איז גים מיאום גינארין

ורמז

רשבים
(כב) ויגידו למשה . מה שמצאו משנה ואם יוחדיו סמנו
עד מחר . ומשה לא הגיד להם עד עתה מה שאמר לו
הקב"ה סיום הראשון והיה ביום הששי (וכו' וביאור)
והביאו את אשר לקטו והיה משנה: (כג) ויאמר אליהם
הוא אשר דבר ה' . מיום ראשון ואני לא הגדתי לכם .
ומשה נחבון שיהיו תביהם בשמצאו משנה להודיע להם
עתה כבורו של יום השבת: תאמו אפו . היה לו לומר
בחסף פתח קנין . כמו מן אבל אכל . מן אמר אמר . מן
אפה אפה לשון צווי אלא בשביל שאינו מחובר לאחריו
אלא מנוגן ברביע שהוא מנוגני המלכים לכן נקוד
(הושע ד' י"ח): (כד) ולא הבאיש . ואפילו רימז

שפתי חכמים

הנשיאים כשראו שהיה להם לחם משנה להגיד הדבר למשה
והשיבו הוא אשר דבר ה' וגו': ק דק"ל דלפשוטו משמע חס
שכר אפו וכשנו יאפו ויבשל עוד . לכן פירש מה שאלם רויס

לומר לכם ולכן עשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאתם
מה שאלם רויס לאפות בתנור אפו היום ק הכל לשני
לשן אשייה טפל בלחם ולי בישול בתכשיל: למשמרת .

עניני הכן

למה בכל פעם ישראל חטאו לא נעשו משה משום כהני הולא
כו' רק כן . ונראה לתרץ אם היה משה מגיד להם ויהי ביום
הששי והכינו את אשר יכילו קודם כל יום הששי . או כודאי
היתה חוקה מאד כענין כל ישראל אמונות מזה שבת ע"י
רלוותם בחוש שנתקיים דבור משה ושוכ לא היו לריכין לנסות
את השם כיום השבת לרלוות אם נפל מן שבת או לא . ומשה
חשק שמת' לא ינסו ישראל את הקב"ה לנפש מן שבת אף אם
לא יגיד להם פרשת שבת . עד לאחר שאלת זקני העדה . כי
ברלוותם השניו ענין יום הששי לשאר ימים כודאי יאמנתו מחמת
משה . ומשה טעה בזה . כי בלחמת למקלח העם לא הספיק זה
עד שנסו את ה' והלכו לרלוות אם נפל מן שבת או לא . ונסה
משה הוא שגרס להם ללא לנסיון הוה כשגגתו . והקב"ה יודע
דלא מדמתיכ ויהי ביום הששי ע"כ שחזויו דוהיה ביום הששי

וְדַמָּה לֹא־הִיְתָה בּוֹ : כֹּה וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שֶׁבֶת הַיּוֹם
 לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ בַשָּׂדֶה :
 ט שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ :
 ט וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעֵם
 לִלְקָט וְלֹא מִצְאוּ : ס כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוָה

תרא ויאמר משה : שבת קדש : שש ימים : שבת פז : ימי ביזוס : שבת קדש :

סרי וריחש לא תה
 ביה : כה ואמר משה
 אכלוהו יומא דין ארי
 שבתא יומא דין קדם יי
 יומא דין לא תשכחניה
 בתקלא : ט שתא יומין
 תלקטוניה וביומא
 שביעה שבתא לא יהא
 ביה : ט ויהוה ביומא
 שביעה נפקו מן עמא
 למלקט ולא אשבתו :
 כה ואמר יי למשה עד

בעל המורים

שרגילה לבא מתרה לא היתה בו : (כו) לא יתיה בו . ורמס . כי במסר דין ואידך ורמס חכסם עליהם למר לך שאין סרמה שולטת כמתים בשבת ואין סרמה שולטת כחולני המן כדילחא בהמוכר אח הספיקה : (כו) ללקוט . כי במסורס סכא ואידך ללקוט כשדס אמר מה החס ילפין כי לקט כי אט לקט שפתי חכמים

ר לגניזה : (כה) ויאמר משה אכלוהו היום וגו' . (מכילתא) שקרית שהיו רגילין ללכת וללקוט בלא לשאלו חס ולא חס ללא ש אמר להם את שבידכם אכלו לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת ת אמר להם שבת היום ראה אותם דוחגים שמה פסק המן ולא ירד עוד אמר להם היום לא תמלאוהו מה חל' היום היום לא תמלאוהו אכל מחר תמלאוהו : (כו) וביום השביעי שבת . שבת הוא המן לא יהיה בו . ולא בל הכתוב אלא לרבות ויהי לכם למשמרת לדורותיכם משה שאלוהו חס ללכת ולא על עניני המן

וסבנו וגו' הים קודם יום הששי . ואם היה משה מניד להם חיקף וסבנו וגו' וחל' לכשיגיע יום ששי היו לוקטים להם משנה לא היה יוכר הסמין דיכולים למר שהלכו לקיים מצות הקדוש ברוך הוא ללקוט שני עומרים ביזוס הששי . ולא כווננו לנקות והסמין כל ממילא ואמונת מלות שבת כל ממילא ולא היה מתעבת הסמין פחה שמש לא גלה להם מלות והיה ביזוס הששי עד לאחר שאלת זקני העדה מה יום מיומים גרס להם לשראל לנסות ס' חס יסול פירוש לתורת אלהים

הקפא אונ ווערס איז גיט גינען אין אים : (כה) ויאמר האם משה גינאנאם צו די ישראל אום שבת אכיהי וואס איז אייה געבליקען פון געקטין עקס היינאם די נוארום היינאם איז שבת צו נאט , ורשי שרייבא אז עס איז געקוקען שבת פריה זענען די ישראל געקוקען צו משה אונ האבין אים גיפערענט אויב וויא זאלין ארום גיין קלויבין האט ער וויא גינעפערט דאס וואס איז אייה געבליקען פון געקטין עקס היינאם , פאר נאכט זענען זיי ווירער געקוקען צו משה פערעגין אויב זיי זאלין ארום גיין קלויבין האט ער וויא גינעפערט שבת היום . היינאם איז שבת האט משה גינעקן אז וויא זאלין מאקער האט דער קן אויף גינעקט אינ וועט שוין קער גיט ויין האט משה צו זיי גינאנאם היום . היינאם וועט איר אים גיט געפונען אין פעלד אכער מאקגין וועט נער קן ווירער זיין : (כו) ששה זעקס קאנ זאלט איר קלויבין אים יביום אונ דעם זיבעטין קאנ איז שבת לא יתיה בו דער קן וועט גיט זיין אין אים : (כו) ויהי אונ עם איז גינען גיט אין דעם זיבעטין קאנ וצאי זענען אטייל פון דעם פאלק ארום גינאנען קלויבין ויא סצא האבין זיי גיט געפונען : (כה) ויאמר האט גינאנאם צו משה עי איה ביו ויא לאנא נאך פאנאם וועט איר גיט

אֶל־מִשָּׁה עַד־אַנְהָ מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר
מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי : כִּם רָאוּ כִּי־יִהְיֶה
נָתַן לָכֶם הַשָּׁבָת עַל־כֵּן הוּא נָתַן
לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָחֶם יוֹמִים שְׁבוּ
אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יָצָא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי : לְוִישְׁבָתוֹ הָעַם בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי : לֹא וַיִּקְרָאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל

אִימתי אתון מְסַבְּבִין
לְמִיטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרֵייתִי :
כִּם חָזוּ אֶרֶץ יִי יְהִיב לָכֹן
שְׁבָתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב
לָכֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָא
לָחֶם תִּרְבִּין יוֹמִין תִּיבּוּ
אִנְשׁ תַּחְתּוֹתֵיהּ קֹא יִפּוֹק
אִנְשׁ מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָא : ל וַנְחֹר עָמָא
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא : לֹא וַיִּקְרָו
בֵּית יִשְׂרָאֵל יְת שְׁמִיהּ
הוּא מִד אִנְה : כ"ק כִּסְּ שִׁבּוּ אִנְה : שִׁיבּוּ
מִת : אֵל יִלֵּא אִנְה : שִׁיבּוּ יִי :

רשבים
המן : (ל) וישבתו העם . מכאן ואילך ביום השביעי :
היינו חוץ לר' אמות לפי שאל חוץ לחתום אל יאל פליט מן העיר

בעל המורים

רש"י

ללא ללקוט חבל לבערות הלילה שבו חול לריכס ללא כי
הששי מביין נסכת ואין מכין לחול לכך חורו נסחול : א דלכ"כ
הא כבר נאמר כי שבת היום לה' היום לא תמלאו כלי חול וכו' :
ב פירוש דרך משל הדברים הנעלמים נשדע קוליס ומיני עשבים
וירק פוק וכו' לתלוש אותן קוליס פנמים כל בתלושין מן הכרוב
הטוב ונמלא נכדי הלא לקי כרוב כך זה נכדי ישראל שחטלו
לקי אף מ' של חטא . ואל"ת דלשיל פירש"י בעלמא שחטלו
הסרחון כמשה מפני שלא הגיד לישראל פרשת המן עד שחטלו
ויל' דהא וכו' גרמח דלי משום טעם שלא הגיד להם מלכות שבת
למוד למה לא הוכיח הקב"ה את משה מיד שלא הגיד לכן ולמה
המתין עד כן אלא ודאי משום שכל הדיוט ולי משום טעם משל
הדיוט למוד למה כלל אותו כלן יותר מכשאר מקוונות שחטלו
ישראל אלא משום טעם השני גם כן : ג כלומר ראו בעיניכם כי
ס' נותן לכם בערב שבת לחם משה . כחכ הרא"ם אכל לא ידעתי מלי
מרוכב ונתן בו לחם משה כי כל ברכה תוספת טובה היא ואם כעבור שנים השביעי שובת בו המן ואיננו יורד היל' לכתוב על
כן לא ירד המן ביום השבת וכו' ותירך מה שחזק . ונראה לי כיון שגם ביום הששי אחר המרכבה הכרה מולד ואחר הממעיט
מולד לא מלאו כי אם לחם משה שני עומרים נגנזולח ואם ברכת היום הששי היא תעשיר למה לא נמלא כי אם לחם משה וכו' לא
אלא ודאי משום הכי יורד לחם משה ביום הששי כדי שילכלו ביום הששי וביום השביעי וזהו שכתב רש"י שברי' גם יעשה ככל
ערב שבת לחם לחם יומים כלומר דוקא לחם יומים וכו' לא : ד מדכתיב שבו משמע שלא ילאו ממקומו ש"מ דלסוד לילך וזה
אינו דהא כתיב וימלאו איש מקושש ש"מ דמותר לילך ל"ס מכאן וכו' : ה' כיון דכתיב שבו איש תחתיו ס"י כתחתיו וכמה תחתיו

א יוה"כ יומים טובים (מכילתא) : (כח) ער אנה
מאנתם . משל הדיוט הוא כהדי הולא לקי כרובא ב ע"י
הרשעים מתגנין הכשרין (כ"ק כב) : (כט) ראו . בעיניכם
כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי גם ג נעשה
ככל ע"ש לחם לכם לחם יומים : שבו איש תחתיו .
מכאן שמכו חכמים ד' אמות לולא חוץ לחתום ד' ג' לגופו
וא' לפיטו ה' דיוס ורגלים : אל יצא וגו' . אלו אלפים
אמה של תחום שבת ולא כמפורש שאין תחומין אלא מדברי
סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר :
ס' נותן לכם בערב שבת לחם משה . כחכ הרא"ם אכל לא ידעתי מלי
מרוכב ונתן בו לחם משה כי כל ברכה תוספת טובה היא ואם כעבור שנים השביעי שובת בו המן ואיננו יורד היל' לכתוב על
כן לא ירד המן ביום השבת וכו' ותירך מה שחזק . ונראה לי כיון שגם ביום הששי אחר המרכבה הכרה מולד ואחר הממעיט
מולד לא מלאו כי אם לחם משה שני עומרים נגנזולח ואם ברכת היום הששי היא תעשיר למה לא נמלא כי אם לחם משה וכו' לא
אלא ודאי משום הכי יורד לחם משה ביום הששי כדי שילכלו ביום הששי וביום השביעי וזהו שכתב רש"י שברי' גם יעשה ככל
ערב שבת לחם לחם יומים כלומר דוקא לחם יומים וכו' לא : ד מדכתיב שבו משמע שלא ילאו ממקומו ש"מ דלסוד לילך וזה
אינו דהא כתיב וימלאו איש מקושש ש"מ דמותר לילך ל"ס מכאן וכו' : ה' כיון דכתיב שבו איש תחתיו ס"י כתחתיו וכמה תחתיו

עניני המן

מאמר והיה ביום הששי ולמה המתין הקב"ה להעניש למשה עד
שלא מן העם ללקוט ביום השביעי . אך הנה כחמת פיקר עונשו
של משה היה על שאיחר מאמר והיה ביום הששי אך כל זמן
שלא יאמר התקלה כפועל כנסיון העם לא היה שום מקום ל' יניסד
כיון שמה היה סכור שלא יקסו עוד כי יספיק להם השטור

מן כבבת או לא וזוהו אין להם שום התנלות לומר שלא כוונו
לנסיון אלא ללקוט להם עומר מן די מחסורם . שהרי נשתיר
להם מן מכוס ששי עומר על יום שבת ולכן היה השטן יכול
לקטרג עליהם וכל זה גרם להם משה כשגנזחו . ומעתה יוכן
דלכחורה קשה אמאי לא נענש משה חזקף בשעה מלומר להם

פירוש לתורת אלהים

גִּיט וְעֵלִין הִיטְעֵן מִיִּין גִּיבָאֵם אוֹן מִיִּין תוֹרָה :
(כט) אוֹן דָּאֵם הָאֵם אוֹיָה גִּיבָאֵם צו מִשָּׁה עֵר
וְאֵל זָאֵנִין צו דִּיא וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ עֵקֶשׁ כִּי אֵז גִּיבָאֵם
אֵלִיִּין מִיִּין קְבוֹר הָאֵם אֵיִיָּה גִיבָעִין אוֹן הָאֵם
אֵיִיָּה מִזְהִיר גִּיבָעִין אוֹיָה דָּעַם שְׁבָת עַל כֵּן דָּרוֹם
מוֹהֵם עֵר אֵיִיָּה אָנֹם אוֹן גִּיט אֵיִיָּה אֵין דָּעַם
וְעֵקֶשְׁטִין קָאֵם בְּרוּיִם אוֹיָה צְוִיִּי קָאֵם שְׁבוּ אִישׁ
דָּעַם נִאֲמָעֵן פֻּן דָּעַם שְׁבִיִּין קֵן הוּא אוֹן דָּעַר קֵן

המתין ויצא איש מן מקומו
ואל קיין קענאש ארום גיין פון זיין ארם אין
דעם ויבועטין טאג . כלומר ער ואל גיט גיין אין
פעלר אררין קרויבין קן אום שבת : (ח) וישבתו
העם האם דאם פאלק גערוהט אין דעם ויבועטין
טאג : (יא) ויקראו און דיא יודין האבין גערופען
דעם נאמען פון דעם שבייין קן והוא און דער קן

מצות השם

(כד) [לא יג] שלא ילך אדם חוץ לחתום בשבת שנאמר אל ילא איש ממקומו ביום השביעי :
(כט) אֵל יָצָא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ וְגו' . פון דעם פסוק דערנען מיד
ארום די דא תעשה . אז קען טאר גיט גיין אום
שבת קער פון איין תחום שבת . דאם איז צווייטא מויענד
אין

מנא והוא קבר זרע
גידא חיור ומעמיה
פאסקריטון בדבש :
לג ואמר משה דין
פרנקא די פקיד יי מלי
עומרא מגיה למטרא
לדריכון גדיל דיהוון ית
לחמא די אוקליית יתכון
במך פרא פאסקותי
יתכון מארעא למצרים :
לג ואמר משה לאהרן סב
ציוחית חדא ורב תמן
מלי עומרא מנא ואצנע
יתיה קדם יי למטרא
לדריכון

תולדות אהרן

כדבש : יומא מיה : ומן שמס : סוריות ג :
לפני ה' : סוריות שס :

בעל המורים

על (לא) וטעמו כצפית בדבש . ולאחלן הוא אומר והיה
שעמו כטעם לשד השבון . פירשו רבותינו בדבש
לחינוקות שמן לוקנים . ואני אומר לפי פשוטו
בשאוכלין אותו כמות שהוא בלא מחניה הוא כצפית בדבש . כמו האנושים קורם מחניה וכתובה סתוקין
הם אבל להלן כתיב וטחנו ברחים או רכו במדוכה לפיכך והיה טעמו (כשכונה) לשמנונית . כמו האנושים
שנעשים שמן לאחר כתישה וכן הויהם . ולפיכך כתיב כאן וטעמו (ס"א שם) והיה טעמו כטעם לשד השבון
שמתחלה טעם המתוקות ונעשה טעם שמן : כצפית . אין לו חבר אבל צפחת מים בלי חוא : גר . מין
קטנית הוא עגול בזרע גד ולכן בעין הבדולח כדכתיב להלן ועינו בעין הבדולח . אבל זרע גד אינו לבן :
(לג) ויאמר משה אל אהרן . לאחר שהוקם המשכן בשנה שנייה שהיה שם אהרן העדות : קח צנצנת אתה

רשבים

רשבים (לא) וטעמו כצפית בדבש . ולאחלן הוא אומר והיה
שעמו כטעם לשד השבון . פירשו רבותינו בדבש
לחינוקות שמן לוקנים . ואני אומר לפי פשוטו
בשאוכלין אותו כמות שהוא בלא מחניה הוא כצפית בדבש . כמו האנושים קורם מחניה וכתובה סתוקין
הם אבל להלן כתיב וטחנו ברחים או רכו במדוכה לפיכך והיה טעמו (כשכונה) לשמנונית . כמו האנושים
שנעשים שמן לאחר כתישה וכן הויהם . ולפיכך כתיב כאן וטעמו (ס"א שם) והיה טעמו כטעם לשד השבון
שמתחלה טעם המתוקות ונעשה טעם שמן : כצפית . אין לו חבר אבל צפחת מים בלי חוא : גר . מין
קטנית הוא עגול בזרע גד ולכן בעין הבדולח כדכתיב להלן ועינו בעין הבדולח . אבל זרע גד אינו לבן :
(לג) ויאמר משה אל אהרן . לאחר שהוקם המשכן בשנה שנייה שהיה שם אהרן העדות : קח צנצנת אתה

שפתי חכמים

די אמות גזר נ' אמות ואמה כדי לפסוק ידיו ורגליו : ו דהא (לג) והוא בזרע גד לבן . עשכ ששמו קולידר"י
(קאריאנדער) זרע שלו עגול ואינו לבן והמן היה לבן ואינו ממלל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה
והוא לבן : כצפית . בלך שמטננין אותו כדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה והוא תרגום של אונקלוס :
(לג) למשמרת . לגניזה : לדרתיבם . בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בחורה
והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בחורה מהיכן נתפרנס הוליא להם לגניזת המן אמר להם אחס ראו דבר ה'
ששמו לא נאמר אלא ראו בזה נחפרנסו אבותיכם הרבה שלוחין יס לו למקום להכין מזון ליראיו : (לג) צנצנת . ללוית
של מרס כתרנומו : והנח אותו לפני ה' . לפני הארון ולא נאמר מקרא זה עד שנכנה אהל מועד אלא שנכתב כאן

עניני המן

פנין חס השני לשאר ימים ושיאמינו אמונת מלות שבת . אמנם (לג) קח צנצנת אחת . אינו יודע של מה ודח של כסף או
פסח שילאו מן העם ללקוח כיום השכניע יתה סתקלס לפועל
לכך עתה נענש משה לכוללו עמם כמאמר עד אלה מאנחם .
ומה שכתב רש"י בהדי סולא לני כרכא אינו אלא לחרן אחאי לא נענש משה עד עתה ולכן ממסיד ככתוב חייך אחר פסוק

פירוש לתורה אלהים

אין גיווען קאלעקדיג פירע אזוי ווי אנאקען גר פון
אזוי אקרייטעקען וואס ווערמ גירופין גילאנדערע
דער דער קן אין גיווען וויים ופעט אונ ויין טעם
אין גיווען פצפיתת בדבש אזוי ווי טייג גיפרינגילס
אין האניג : (יב) ויאמר האם משה גיואנט צו דיא
ישראל ית הדבר דאס אין די וואך וואס גאט האמ
גיבאטין פיל העוקר קען זאך דער פולען דאס
קעקטיל וואס ווערמ גערופין עוקר קעט פון דעם
פן עס זאל ויין פשמת צו אהימונג . פלוקר קען
ואר דאס בהאקטין דיוותיבם צו אייערע געבירם
פשו פון וועגין דיא אייערע דורות וואס גאט אייה
זאלין וועהן דאס גרויס אשר וואס איך האב אייה
געמאכט עסין אין דער מדבר גיוציא אז איך
האב אייה אויס גיוציגין פון דעם לאנד סצרים :
(יג) ויאמר האם משה גיואנט צו אהרן קח געם
אנלאז ומן אונ זאלקט געבין אין דעם גלאז אפול
קעקטיל קן ומהת אותו אונ לייג דאס אנרער פני :
פאר גאט . פלוקר פאר דעם ארון עס זאל ויין
לשמרת

לְדַרְתִּיכֶם: לֹא בְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנְיחֵהוּ אֶהְרֹן לְפָנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: לֹא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ
אֶת־הָפֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם
אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הָפֶן אָכְלוּ
עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:
לֹא וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: פ'
שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִבְּדִבְרֵי־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה
וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיִידִים וְאִין מִים לְשִׁתָּת
הָעָם: ב וַיִּרְבֵּה הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ

לְדַרְתִּיכֶם: לֹא בְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנְיחֵהוּ אֶהְרֹן לְפָנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: לֹא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ
אֶת־הָפֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם
אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הָפֶן אָכְלוּ
עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:
לֹא וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: פ'
שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִבְּדִבְרֵי־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה
וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיִידִים וְאִין מִים לְשִׁתָּת
הָעָם: ב וַיִּרְבֵּה הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ

תורא לזכרון: סודות: פס: וכו'
ישראל: קידושין: לה: והעומר:
פירוש: פס: בראשית: ספר: פס: וכו'
פירוש: פס: בראשית: ספר: פס: וכו':

רשבים

בער המורים

סכא ולידך וסנח אל סלע דגדעון מה החס נחטל מלוי גס
סמן נכלע כליכרים ונחטל מלוי: (ל) והעומר עשרית האיספ.

רש"י

בפרשת המן: (לה) ארבעים שנה. והלא חסר
ל' יום שהרי כט"ו בלחיר ירד להם המן תחלה וכוט"ו
בניסן פסקו שאלמר (יהושע ה) וישבות המן ממחרת
אלא מגיד שהעונות שהולילו ישראל ממלכים טעמו כהם
פסקו מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן
שאלמר (דברים ג) אעברה נא ואלהא את הארץ הטובה אשר
רש"י יסן: אל קצה ארץ כנען. כחלת הגבול קודם שעברו את הירדן והוא ערכות מואב. כמלאו מכחשין
זה את זה אלל בערכות מואב כשמת משה ב' בלדר פסק המן מליד ונסחטקו ממן שלקטו בו כיום עד שהקריבו
העומר בששה עשר בניסן שאלמר (יהושע ה) ויאלכו מעביר הארץ ממחרת הפסח: (ל) עשרית האיספה. האיספה שלש

דעת וקנים מבעלי התוספות

בדי חרם שהיא סאדמה שהורעין כציצין וצוחתין בסנה: ויסי גיוס השביעי ילאו מן העס ללוקט ולא מלאו. לכן ויאמר
ה' אל משה עד אנה תאחזם וגו' וכלתם לנסות את ה' ראו כי
פ' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם כיום הששי לחם יומים והיום לכם להספיק השינוי שכן יום הששי לשאר הימים להאמין
מלית שבת בלא נסיון:

פירוש לתורת אלהים

למשפחת צו אהימונג דריותיכס צו אייער געקירט:
(יד) באשר אזוי נוי גאט האט גיקאמין צו משה אז
אָהרֹן וְאֶל קֹאֶהֶן וַיַּנְיחֵהוּ אֶהְרֹן לְפָנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת
סִימָה כֵּן גִּילְיָנִים לְפָנֵי הָעֵדֻת פֶּאָר דָּעִם אֶרֶן וְאִם
דִּיא מוֹרֶה לִינִם דְּרִינֶען לְמִשְׁמֶרֶת דָּער כֵּן וְאֶל וִיין
צו אַהִימוֹנֶג: (נה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ
הָאִיִּן גִּיקֶסִין דָּעִם כֵּן אַרְבָּעִים שָׁנָה פֶּעַרְצִיג יֶאֱהֶר
דָּר בּוֹאָם בִּי וַיֵּא וַעֲנֶען גֶּעקוֹמֶען אִי אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת צו
דָּעִם לֹאנֶד נואם וַיֵּא הָאִיִּן וַיֶּה דָּאָרְטִין בְּנֶעֱצִם
דָּאָם מִיִּינִם סָעֵן אֶרֶץ כְּנָעַן אִי מִן אֶהֱי דָּעִם כֵּן
הָאִיִּן וַיֵּי גִיקֶסִין דָּר בּוֹאָם בִּי וַיֵּי וַעֲנֶען גֶּעקוֹמֶען

עמא עם משה ואמר הכו
לנא מנא ונשתי ואמר
לדון משה מה אתון נצון
עמי מה אתון מנסן קדם
י: ג וצחי תמן עמא
למנא ואמרעם עמא על
משה ואמר למא דנן
אסיקתנא ממצרים
לקמלא יתי ונת בני ונת
בעירי בצחותא: י וצלי
משה קדם י: למיטר מה
אעבד לעמא דדון עוד
ועיר פון וירנמונני:
ה ואמר י: למשה עיבר
קדם עמא ודבר עמך
מסבי ישראל וחומרה די
מחיתא ביה ית נהרא סב
בידך ותיזיל: י קא אנא
קאים גדדך תמן על
תריא ומנך אשר: סכרין נס: סמי
טמר: כ"ט ט:

תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם
משה מה תריבון עמדי מה תנסון
את יהוה: ויצמא שם העם למים
וילן העם על משה ויאמר למה זה
העליתנו ממצרים להמית אתי
ואת בני ואת מקני בצמא: ויצעק
משה אל יהוה לאמר מה אעשה
לעם הזה עוד מעט וסקלני: ויאמר
יהוה אל משה עבר לפני העם וקח
אתך מוקני ישראל ומטך אשר
הכית בו את היאר קח בידך
והלכת: והנני עמד לפניך שם ועל

בעל הטורים

סמוך והעומר לפרשת המן רמו שאכלו המן עד שיקריבו העומר:
(כ) תריבון. ג' מה תריבון עמדי. החתם תריבון לבעל. אם
לא תריבון ללמדך שכל המריב עם רבו כלנו מריב עם הקב"ה
ובאלו מריב כשכיל ע"א וזהו אם תריבון לבעל: (ג) למים. ה'
במסורה דין ואידך רפאחי למים. ה' כל מלא לכו למים.

ואדריהם שלחו לעיריהם למים. ולא למא למים. פ' אם
יזמחו למים שאדריהם ישלחו לעיריהם ולא ימלאו מים לכו
למים דהיינו תורה ויתרפאו המים ולא יהיה לא רעב ללחם ולא
למא למים: בעלינו. כ' במסורה דין ואידך סמעת כי העליהם
כמחלוקתו של קדם לומר שאותם טעם סס שדכרו ככאל:

רש"י

שפתי חכמים

סאין והסאה ו' קבין והקב ד' לוגין והלוג ו' ביצים נמלא
עשרית האופה מ"ג ביצים וחומש ביצה ח והוא שיעור
לחלה ולמנחות: (כ) מה תנסון. לומר הכול לחת מים
בארץ ציה: (ד) עוד דעם. אם אמתין עוד מעט
ט וסקלני: (ה) עבור לפני העם. וראה אם יסקלון
למה הוצאת לעו על בני: וקח אתך מוקני ישראל. לעדות
מעיינות היו שם מימי קדם: ומטך אשר הכית בו את היאור אלף
שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלף לפרענות כו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים לכך

שידד המן מיד למחר כאלמנחות: ח' כי הכל כוסד תל"כ ביצים
והמעט מ' ארבעים והמעט משלשים שלשה ביצים עוד נשארו
ב' תחלוק כל ביצה לה' חלקים נמלא שני ביצים עשרה חלקים
והמעט חומש ביצה מהרש"ל: ט' הוסיף מלת אם אמתין דכונת
זה משמע דכדאלי יסקלובי אחר זמן מעט אם ימתין או לא
למה הוצאת לעו על בני: וקח אתך מוקני ישראל. לעדות
מעיינות היו שם מימי קדם: ומטך אשר הכית בו את היאור אלף
שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלף לפרענות כו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים לכך

פירוש להורג אלהים

גיואנקט תני גיט אוינו ונאסער ונשתה אונ קיר זאלין
האבין צו טרינקען ויאמר האם משה צו וי גיואנקט
מה וואס קרינקט איר מיט קיר מה קנסין וואס
פרנקט איר גאט: (ג) ויצמא איז דארטין דאס
פאלק דארשטיג גיווארין צו ונאסער ויגן האבין
זיין געקרינקט אויף משה ויאמר אונ דאס פאלק
האט אזוי גיואנקט למה ווארום העליהם האסמו אויף
גיבראקט אונן פון מצרים להמית צו טייטשן אותי
מ'ה וית בני אונ מיינע קינדער ואת סקני אונ מיינע
בהמות בצמא אין דארשט: (ד) ויצעק האט משה

געשרינקען צו צו גאט נאכר אונ האט אזוי גיואנקט מה
וואס זאל איה טאהן צו דעם פאלק ער קען ווען
דו וועקסט גאך אביסל נוארטין ויגלייג וועלן וי
מ'ה פארשטיינען: (ה) ויאמר האט גאט גיואנקט צו
משה עבד פאר איהער פאר דעם פאלק וקח איה
אונ געם מיט דיר פון די עלצטע פון ישראל וספד
אונ דעם שטעקין וואס דו האסט מיט אים
גישלאגן דעם טייף פון מצרים מה גינדע נעם אין
דיין האנט והלכת אונ דו זאלסט גיין גאך חורב:
(ו) אונ וואס וועקסט דארטין טאהן זאגט גאט הנני

בְּרִפְיָדִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשֵׁעַ
בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֵם
בְּעַמֶּלֶק מִחֹר אֲנֹכִי נֶצֶב עַל־רֹאשׁ
הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:

בְּרִפְיָדִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לַיהוָה בְּחַר לָנוּ נְבוֹכָרִין
וְפֹק אֲנִי קִרְבָּא בְּעַמֶּלֶק
מִחֹר אֲנִי קָאִים עַל
רֹאשׁ רִמְתָּא וְחוּמְרָא
דְּאֵתְעִידִי בִּיה גְּסִין מִן
תְּרָא נַעֲמֵל מַחֵר יִמְחָא ז:

בער הטורים

ויין וכן כחלן כשכיל שאלמו היס' ה' בקרבנו אם אין כל
פליטס עמק: (ח) כרפידים. כרפ' ידים הרפו ידיהם מן המלחמה:
עם ישראל כרפידים. בנימ' רפו ידיהם מן המלחמה: (ט) ולא. כי
סכל ואידך ולא השדה שאלמו לו ללחם חזן לעניים:

רש"י

שפתי חכמים

נחנ' לו וכן שניה וכן שלישית פגשו בלחם אחד אמר לו
אחוז הבן רחית את אבא אמר לו אביו איך יודע היכן
אני השליכו מעלי וכן הכלב וגשמו: (ט) בחר לנו.
לי ולך השווה לו מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב
עליך כשנך וכבוד חבירך כמורא רבך מנין שנאמר
(במדבר יב) ויאמר אהרן אל משה כי אלני והלא אהרן
נדון מלחמו היה ועושה את חבירו כרכו. ומורא רבך
כמורא שמים מנין שנאמר (סס יא) אלני משה כללם
כלם מן העולם חייבין הם כלליה המורדים כך כאלו
מרדו בהקדוש כדוך הוא: וצא הלחם. לא מן הענן
והלחם בו (מכילתא): מחר. כעת המלחמה ב' אנכי
נצח: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא שחטא וזכות מכייתתן. ד"ל בחר לנו אנשים שידעין לנצל כשמים
דעת וקנים מבעלי התוספות

ובשבת יצחק חוסל על יעקב ובניו ועשו ובניו ואמר עמלק
הרשע בלבו אם אכרית את יעקב וירעו יהיה החוב סופל
עלי וכך הבהין עד שיצאו בסצרים שכבר נפרע הרעב ואז
בא להלחם עמקן:

ולא עוד אלא שהרימנו באלהיהם כמה שנקטו לשנוע
היה להם מלחמת עמלק כעת הדיא סכנה נפלאה ועלמה כלי ספק.

פירוש לתורה אלהים

לקומים על התורה

מיט רי ישראל אין רעם ארם רפידים: (ט) ויאמר
האם משה גיזאנט צו יהושע בחר לו קלויב אוים
מענקשין וצא אונ גיי הילט מלחמה מיט עמלק.
ורש"י שרייבט משה האם גיזאנט בחר לנו
אנשים. קלויב אוים מענקשין אונ זיי זאלין זיין
גבורים נאטם פארקמיגע זייער זכות זאל ביי
שמיין אין דער מלחמה אונ גיי ארום פון דא
ענני כבוד אונ האלט מלחמה מיט עמלק. ארער
דער פשט איז קלויב אוים אונעלדע מענקשין
וואס זיין מאנען כבטל זיין בישוף. ווארום דא
עקלקים זענען גיווען גרויסע סבשפים סת
מארגין בשעת מלחמה אנכי נצב ווער איך שטיין
על ראש הגבעה אויף דער הייה פון רעם בארג יפפה אונ רעם געקליבען שטעקן וועל איך געקען

פרקי דרבי אליעזר

משלי חכמים

נאך דא חיד, ונבא עמלק. הקב"ה האם אויף דא יידן
געשיקט עמלק צו נא' זיי אפראשין. דער פירונג ביי דער
וועלט איז אז איינער קוקט פון וועג גיט פאר אים גסין אונ
פרייגען, אונ עמלק האט גיזעטן דא יידן זענען אים
געמאכט פון די ארבעט פון מלחמה אונ אפגעקאפטע
פון וועג, אונ וועגן רעם חקנות אויף דא יידן האט
עקלק נאר גיט געטראכט, נאר צו האט זיך גישטעלט געגין זיי ווי אפער וואס איז גארענדיג ווייל קען האט ביי
אם

קדם יי בידי: י תבד
יהושע קמא די אפר ליה
משה? אנהא קרבא
בעמלק ומשה אהרן
וחור סליקו גביש רמחא:
יי ויהוה פד מרים משה
ידוהי ומתגברין דבית
תרא וסלי עשר. ר"ס מ:
רשבים

(יא) כאשר ירים משה ידו והמטה: ואבר ישראל. שכן דרך עורכי מלחמה כל זמן שרואים הרמת נסים קונפסין ב"ל הן מתגברין. וכשהוא מושלך רגילין לנוס ולהנצח: רש"י

לפי שכן עמלק מכשפין כיו: (י) ומשה אהרן וחור. שכתענית היו שרונים: חור. כנה של מרים היה וכלכ מכלן לתענית שרונים שלשה לעבור לפני התיבה

דעת זקנים מבעלי התוספות
(י) ומשה ואהרן וחור. פירש"י חור בנה של מרים היה וגם בפרשת ואלה השפטים פי' כן שחור בנה של מרים ואביו כלב שנא' ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. את אפרת זו מרים כדא' בסס' סופה ומספ' העולם אדרבה בסופה סמיק ותמת עובדה זו מרים ולמה נקרא שמה עובדה שהכל עובדה ובאותו פסוק כתיב ותמת עובדה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וא"כ לא זו היא מרים וגם כן משמע דחור לאו בנה של מרים דהא בן אפרת הוא. ואוסר אני דיפה פירש"י וקושיא שלהם אינה קושיא כי בן הפסוק אלהים. ואפשר שזון זה כמה שאמר אשר. שס לו בדרך כעלותו פירוש לתורת אלהים

אין מיין האנא: (י) נעש האם יהושע גיטאקאן אזוי וויא משה האם אים גיטאקאן להלחם צו מלחמה האלקין מיט עמלק ומשה אונ משה מיט אהרן אונ חור דער וזהן פון מרים גיי זענען אויף גיטאקאן אויף דעם שפיץ פון דער הייף אונ האבין תפלה גיטאקאן: (יא) ויהוה אונ עם איז גיטען באשר אז משה האם אויף גיטאקאן זינגע הענט צו גאט אונ האם תפלה גיטאקאן ונבר האבין דא געקענט קענטשין פון שכם דן, וייל נייא זענען גיטען אויסער די וואלקנס, שמועט עסס לו מארכים לדעת מעמדס של ישראל

משרי חכמים
וויפין נאך אים מיט פארשטאן, אויב דער מענטש שרעקט גיט פאר זייער שרייען אונ ער קענט נישט זיין פנים צו וויא נאר ער גייט זיין וועג זייער, ווערין דא הינט פיר שרייענדיג אונ ער גייט דורך זיין וועג בשלום, באער אז ער ווערט דערשלאקן פאר זייער שרייען, אונ ער הייבט אויף אן שרייען, אונ שלאגט וויא מיט שפעקענס אונ ווארפט אויף זיין שטייגער אונ זיין אנטוויפן פאר אים, דער ווייל האט דער הערם אהינט וואס אים אנדערין עק דארף דאס געשריי פון ריא הינט מיט דעם מענטש אונ איז געקענט געשווינט צו לויפן אין מיטען דארף נעגין דעם מענטש אונ בילר שטארק נעגין דא פאר אונ נעגין דעם מענטש אונ דער מענטש שלאגט אים אויף מיט אשפעקען אונ ווארפט אויף אים שטייגער ער נאל אים אונקען שרייען פון דא פאר, אז דער הענט נעמט ער קען דא נאר גיט טאון, לויפט ער אינטער דא פאר אונ מיט זיין שטארקין דעם בייסט, ער דא פאר פון הינטען אונ בייסט די פלאכטעס דא שטריק וואס איינגט אראפ נעקטע וויט פון משה, חור איז געשטאנען בייא די לויקע וויט פון משה, אונ אלע יודין זענען געשטאנען אויסער זייערע געטאלטין אונ וויא וויא האבין גיטען משה קניט אויף זינגע קניה, האבין וויא אויף געקניט, ווי משה איז געמאלן

וּבֹאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עַמְלָק׃
 יֵד וְיָדֵי מִשָּׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ־אֹבֶן
 וַיִּשְׁלֹמוּ תַחֲתָיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וַאֲחֶרָיו
 וַחֲזֹר תִּמְכּוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה

רעז"י

משה נזחזחות היו המלחמה וכו' כדאיתא בר"ה : אחר תחתיו נתייקרו ידיו : ויקחו. אהרן וחור : אבן
(יב) וירי משה כבדים. בשכיל שנתעלל במזוה ומנה וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת אמר ישראל

עניני מלחמת עמלק

עס אליהו ויאמר משה אל יהושע כהר לנו אנשים . עתה שנודע
השבעה אכר אל זה כללואתם לנלות למשה לנשות אל חן
וזה הוא ילד כעורם גם כעורם , ותפסוהם לזקת משה חרן
ועקבה יו אל זה שמחל על עולבו אלם שהחמקו כלל עול לעמוד
לפני מלכוי המקדל ו הכויד חממו השמיות והתקין לעמוד
למטה ולתפלה למעלה , וזה אמר אל יהושע כהר לנו
אנשים , על ידך היה לנכור חומם שיתיו אנשי מעשה ועבלי
בדבריהם מוצר' ופרך תוליד את עזובה אשתו היתה א"ר
התבניו כאלו ילד , ואת ירעוט אם גם היא מוכרש
ואלה בניה אי חקרי בניה אני אכר בעלה ונקרא ישר על שם
ירעויותו ואחריו על שם שרדה ביצור ולביתו חן כמו אפריון כמסמית ואומר אני דה"ם רקרא וסרם המקרא וירדשו ותמת
עזובה ו מרים ויקח לו כלב את אפרתה דהיינו מרים עזובה ותלד לו את חור קרם בותה והשתא נ"חא הכל למבין .
על דאש . ראש בכותב אבות , הנעבה בכותב : אפרות :

לְקוּמִים עַל הַתּוֹרָה

ישראל גובר גיווען די מלחמה נאכער אונזער
האט אפ גילאזט ווינע הענט אונז האט אויף
גיהערט תפלה צו טאהן ונדר געטק האט געמק
גובר גיווען: (יב) וידי אונז די הענט פון משה זענען
גיווארן שווער מיט מיר גיטוי האבן אהרן מיט
חור גענומען אשטוינ גיטוי האבן אונזער
גילעהנט משה ונדר גיטוי אונז משה האט ייב
גיוועזט משה אים נאך ונדר אונז אהרן מיט חור
תסכו בדידי האבן אים אונזער גילעהנט מיט
קפוטל ית:

אונטער גילעהנמ וסות אחד און פון דער אנדערער וייט האט דער אנדערער אונטער גילעהנמ ויהי

פרקי דרבי אליעזר

געפאלן מיט זיין פנים אויף די גרד זענען זיי אויף געפאלן מיט זייער פנים אויף די גרד, ווי משה האט אויסגעהויבן זינען הענט צום הימל האבן זיי אויך אויסגעהויבן זייערע צענט געזעס, און וועלשע האט זיי גענומען די מלחמה אז דא האט שווארץ געפאלט אפ'ס מיטן פאלק, און וויא זענען אונזע געמאכען פון די יידן, רבי ישראל זקאמא הקד"ה האט זיי געקעסט האנט גענומען זיין פאלק און האט זי שווארץ געזאגט וויאל שטראפונג און פארשיליגען אלע קינדער פון עפ'ס פון די וועלט און פון זענע וועלט, רבי פנחס זאמט אין ערצויגן יואל שפעטער אויפדער משה פאן שטארטא האט משה געזאגט דער-מאמעלע די יידן, איר געדיינעט און איר האט ממלה גיזאמט

אויפגען אונז אדער גיין גאנצעם האט מיר געטראכט אויב איר וועל אזוי זאגן צו די ידידן וועל איר זייא פאר-
שטענען, און אז מען פארשטעקט אפגעקענט האט מען גיין זען עולם האט, גאר איר וועל זיי רעקומאנען די מלחמה
פארן געזעצ וועלן זיי שוין וויסען וואס איר שראכט וועגן זיי, דער עגלן איז נוי אפער האט געהאט אשיינעם ווייניג-
גארטן

גארטן

כִּי־מָחָה אֶמְחֶה אֶת־זִכְרָךְ עַמְלֶךְ
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם : מו וַיִּבֶן מֹשֶׁה
מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֱנֹפִי :
מז וַיֹּאמֶר כִּי־יֵרֵד עַל־כֶּם יְהוָה מִלְחָמָה
דְּחִיָּא דְשִׁכְנִיתִיה עַל כְּנִסְיָה יִקְרָא דְעִתִּיד דְּתַנַּח קִרְבָּא קִדְם יִי

תריא כי יר על כס יס. כדכס נח :
רשבים

בער הטורים

כי מוח אמחה וגו'. כי אני רוצה שימחה את שמו :
(טו) ה' נסי. שהמטה של הקב"ה היה לנס על הצבקה
וגם לעתיד ירים אותו הקב"ה לנס על התורים להלחם
בעמלק שהרי אמר לו עכשיו בי מוח אמחה את זכר
עמלק והווי שמעו ודול : (טז) ויאמר בי יר על כס
יה וגו'. לכך אני קורא שם המזבח ה' נסי. רוגמת
שם ארם ששמו אליעזר או עמנו אל שהרי הרים
הקב"ה את ירו על כסאו וישבע כי מלחמה לו בעמלק מדר רר רוגמת בי אשא אל שמים ירי. והו עיקר פשוטו.
ויר"ם בשתחיה ירי וחזק על כסא יה שוהו כסא מלכי ישראל או תהיה מלחמה בעמלק. ואין נראה כלל בעיני
שבי תהיה יר היה לו לומר. אבל למעלה הוא מופב כמו שפירשתי ופירושו שהרי יר על כס ית :

שפתי חכמים

דחם לא על פי הדבור היה לא היה לו ליהושע להניח החלשים
אלא היה לו להרוג את כולם : ע חקן כזה כמה ענינים האחד
שלא ידו של הקב"ה לא יד סחם שמשמעו ידו של משה כמזכר
מן הכתוב ועוד שלא הרמה לא עזרו של הקב"ה על כסאו
תמיד אלא שהרמה אליו לסי עשה כמו כי אשא אל שמים ירי
וכו' ע"ש (נב"ל) : חסלת פרשת בשלח

נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ : כי
מחה אמחה. לכך אני מזהירך כי כי חסן אני למחות :
(טז) ויקרא שמו. של מנחם : ה' נסי. הקב"ה עשה
לנו כאלו נס גדול. לא שהמזבח קרוי ה' אלא המזכיר
שמו של מנחם וזכר את הנס שעשה המקום ה' הוא נס
הקב"ה הורמה ליהושע ע כסאו להיות לו מלחמה
ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא נאמר כסא ואף השם נחלק לחלו נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם
עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם שנאמר (תהלים ט) האויב תמו חרבות
לנחל זה עמלק שכתוב בו (עמוס א') ועברתי שמרה נח (תהלים טס) ועירם נשחת אבד זכרם המה מקו אומב
אחריו זה' לעולם ישב הרי השם שלם כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם : חסלת פרשת בשלח

רעת קנים מבעלי התוספות

(יז) כי מוח אמחה. מוח בעולם הוא אמחה לעולם
חבא : את זכר עמלק. וזר וח הסן ועמלק כמשמעו :
(טז) ויאמר כי יר על כס ית. פי' כשתהיה מנוחה של
הקב"ה מתנבחת על כסאו או יחם בעמלק ייר הוא
י' מנוחה. ומשם הריא י' שבעתי רכי יר קאי אעמלק
משום רקטיא היה רחבא כתיב כי מוח את זכר עמלק ובפרשת כי חצא כתיב חסחה את זכר עמלק ולא קשיא

פירוש לתורת אלהים

אונ פון דעקסווענין זאג איה דיר אזוי פי ווארום
כחא אפ קעקין אכחה איה וויר אפ קעקין את זכר
דאם גירעבעניש פון עמלק סתת חשפים פון
אונשער דעם הימל : (טז) וכן האם משה
גיבאהעט אמונה ויקרא שמו אונ ער האם גערופין
דעם נאמען פון דעם מנחם : נאם נסי האם אונ
אויף דעם ארץ אנס גימאהן : (טז) ויאמר האם משה גימאהן פי נאם האם אויף גיהויבין ויין האם אונ

פרכי ררבי אליעזר

קענטש אונ האם אפגעריסען ויין גלייך. ווען דער קלף
האם גינולט דערקאנען ויין גושען קרייג או ער האם
גינולט גנבן קרייגין. האם ער גימאהן צו אים רי
געביינקסט נוי דער הונט האם אפגעריסען גינע גלייךער.
האם שוין דער גושען קרייגין פארשטאנען וואס דער קלף
איה וויר נויא דערקאנען :

ליחוח

משלי חכמים

אז עמלק איז געליבען צו ארינס, אונ נאם האם גיבאסין ריא
יודין ואלין האבין אריינגע פיינדשאפט צו עמלק, ווייל עמלק
האם אריינגע פיינדשאפט אין הארצן צו ריא יודין, ער האם
פיינד דאס וויילגקייט פון ריא יודין :

פיינע, אפי האם משה גימאהן איה וועל דערקאנען ריא יודין
איה וויר נויא דערקאנען :

בדבית עמלק לשציתויו קדרי גלמא : פ פ פ

קטיו . יד למזנס ס' . סנאיה ס' . ומסעירין דכורה חסה נביאה כשופטים ס' ד :

דעת זקנים מבעלי התוספות

עניני מלחמת עמלק

לישראל מחיית עמלק . רק חמך למטה שיחמך ליהושע כחשלי
שהקב"ה כעלמו ימחה את עמלק . וכאשר יבואו ישראל אל
המנוחה והנחלה ויעבדו את ה' כלל תמים אז הם כעלמם ימחו
את זכר עמלק מתחת השמים . זה תוכן כונת העקדה בקיטור
ושיטו לשון מעט :

שמתו ולכך אמר דוד לא אמות כי אהיה ואספר מעשה יה יסור יסרני יה ולמות לא נתנני . וכתיב אבוא בס אודה ית :

פירוש לתורת אלהים

האם נישוארין ביא ויין שמיך מלחמה גאמ ואל
קאבין אמלקסה אונ אפינגשאפט מיט גמלק
סדור דור פון איין דור צום אנדערין דור דאם
מיינט קען אויף אייביג :

הפסרת בשלת בשופטים סימן ד' ה'

שירת דבורה

א ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא
שפטה את ישראל בעת ההיא :
ב והיא יושבת תחת-תמר דבורה בין חרמה ובין
בית-אל בחר אפרים ויעלו אליה בני ישראל
למשפט : ג ותשלח ותקרא ברק בן-אבינעם
מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא-צוה | יהוה
אלהי-ישראל לך ומשכת בחר תבור ולמחת
עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני
זבולון : ד ומשכתי אליך אל-נחל קישון את-
סיסרא שר-צבא יבין ואת-רכבו ואת-המונו
ונתתיהו בידך : ה ויאמר אליה ברק אם-תלכי
עמי והלכתי ואם-לא תלכי עמי לא אלה :
ו ותאמר הלה אלה עמך אפס כי לא תהיה
הפארתך על-הדרך אשר-אתה הולך כי ביד
אשה ימכר יהוה את-סיסרא ותקם דבורה ותלך
עם-ברק קדשה : ז ויועק ברק את-זבולון ואת-
נפתלי קדשה ויעל ברנזיו עשרת אלפי איש
ותעל עמו דבורה : ח ותבר הקיני נפרד מקון
מבני חבב התן משה ויט אהלו עד-אלון בצענים
אשר את-קדש : ט ויגדו לסיסרא כי עלה ברק
בן-אבינעם תר-תבור : י ויועק סיסרא את-כל-
רכבו תשע מאות רכב פרזל ואת-כל-העם
אשר אתו מחרשת הגוים אל-נחל קישון :

סבצעננים קי

אנכי זה אנכי אשרה אומר זה
אנכי ישראל . צו פארשפין
די ווערסער וואס דבורה האט גיזאגט,
וועלן ס'ר זעהן למשל אמלק וואס
קענען טינגס אויף ס'ל גרויסע קריגער,
עס זאל איינער טקען אים לויגן אונ
נאנן אויף אים . ער קענען טינגס אויף
די קריגער , וואס מען ווייס אז זייא איז
אמלינגע קריגער , איז דאס נישט אזויב,
גאר אשאנדע פאר דעם סלק , נאם
וואס ער איז אמלק אויף דאס גאנצע
וועלט אונ אויף אלע היקלען . ס'ז
קענען ענין נאנט ער אויף זיך איך בין
דער גאט פון די יידן , ווייל די יידן
זענען ביא גאט טייער וויא די גאנצע
וועלט , אזוי האט גיזאגט דבורה ווען
זיא האט געזאגט פאר גאט , אנכי
זה . וויא אזוי קען איך נאנן אז איך
בין צו גאט , גאט וואס ווין מלוכה איז
אזוי גרויס , אויף דאס גאנצע וועלט
אונ אויף אלע היקלען וואס דארטן
זענען מלאכים שרפים אופנים מיות
מקדש . ואל איך קענען נאנן דאס
ווערסער . איך בין צו גאט , איך
גיזאגט אבער יא צו גאט , ווארום איך
זעה דאך אז דורך ס'ר האט גאט
גיזאגטן דאס ווין , דריבער אנכי
אשרה . וועל איך זענען צו גאט ,
אזוי זענען צו גאט , ווייל איך זעה אז
גאט ווערס געווען אלזוי ישראל . דער
גאט פון דאס יידן , האט גאט אונעק
גילאיון אלע שרפים אונ אופנים אונ
מיות מקדש אונ מלאכים , אונ ער
מחמק ווין נאנטן איך בין דער גאט
פון דאס יידן , זענען ס'ר וויא טייער
דאס יידן זענען ביא גאט , דריבער
ס'ען איך זענען צו גאט אויף די היקל
וואס ער האט גיזאגטן צו די יידן :

וַיִּתְּאֶמֶר דְּבֹרָה אֶל־בָּרַק כֹּה־אָמַר כִּי־זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְּיַדְּךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
וַיִּרְדֵּךְ בָּרַק מֵהָר תִּבְּנוֹר וְעַשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃
יִנְוִיהֶם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־
הַמַּחֲנֶה לְפָנֶיךָ חֶרֶב לְפָנֶיךָ בָּרַק וַיִּרְדֵּךְ סִיסְרָא מֵעַל
הַמַּרְכָּבָה וַיִּגַּם בְּרַגְלָיו׃ יָג וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב
וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרַשְׁת הַנְּגוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה
סִיסְרָא לְפָנֶיךָ חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אֶחָד׃ י וְסִיסְרָא
גַּם בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲקֹב אֵשֶׁת חֹבֵר הַקִּינִי כִּי
שָׁלוֹם בֵּין יִבְיָן מִלֶּךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֹבֵר הַקִּינִי׃
טו וַיִּתְּצָא יַעֲקֹב לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי
סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסֹּר אֵלָיָהּ הָאֹהֶל וַתִּכְסְּהוּ
בְּשִׁמְכָה׃ טז וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ הַשְׁקִינִי־נָא מַעַשְׂתִּי כִּי
צִמְתִּי וַתַּפְתַּח אֶת־נֹאד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ׃
יז וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִיָּה אִם־אִישׁ
יָבֹא וְשָׁאֲלֶךָ וַאֲמַר הִישָׁפָה אִישׁ וַאֲמַרְתָּ אֵין׃
יח וַתִּקַּח יַעֲקֹב אֵשֶׁת־חֹבֵר אֶת־יִתְד הָאֹהֶל וַתִּשֶׂם
אֶת־הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ וַתִּבָּא אֵלָיו בַּקָּאָט וַתִּתְקַע
אֶת־הַיִּתְד בְּרַקְתָּ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־נִדְּרָם וַיַּעַף
וַיָּמָת׃ יט וְהִנֵּה בָרַק רָדַף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲקֹב
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַחֲרֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־
אָתַתָּ מִבִּקְשׁ וַיָּבֹא אֵלָיָהּ וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפַל מֵת
וְהַיִּתְד בְּרַקְתָּ׃ י וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת
יִבְיָן מִלֶּךְ־כְּנָעַן לְפָנֶיךָ בְּנִי יִשְׂרָאֵל׃ ה וַתִּלְחַד יִד
בְּנִי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל יִבְיָן מִלֶּךְ־כְּנָעַן
עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוֹ אֶת יִבְיָן מִלֶּךְ־כְּנָעַן׃

כאן מתחילין הספרים

א וַתֵּשֶׁר דְּבֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר׃ ג בַּפְּרָע פְּרָעוֹת
בִּישְׂרָאֵל בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה׃ ג שָׁמְעוּ מַלְכִּים הָאֲזִינוּ
רוֹזְנִים אֲנֹכִי לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד יְהוָה

פירוש ע"ט

(א) וַתֵּשֶׁר דְּבֹרָה אֹנִי וַיֹּא אֲמַר גְּעוֹנָנֶךָ שִׁירָה צוֹ
נָאָם דִּיא נְבִיאָה דְּבֹרָה וּבָרַק אֹנִי בָרַק
דְּעַר וְהָאֵין פֻּן אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא דְּעַם דְּאִינֵעַן מֵאָג
מֵאִפֵּר וַיִּי הָאֲבִין אֲזֹוִי גִינְאָנִם׃ (ב) בַּפְּרָע אֹז הַקִּבָּה
הָאֵם גִּימְאָהֶן בְּרַעֲבִין אֵין דִּיא יִשְׂרָאֵל פְּרָעוֹת
בְּרַעֲבֵנִישׁ דּוֹרָךְ דִּי עוֹבְרִי בּוֹכִים וַיִּיִּל וַיִּי הָאֲבִין
גְּעוֹנָנִיקָם אֲבָעַר בְּהַתְנַדֵּב עִם אֹז דָּאָם פֹּאֲלֶךָ הָאֵם

אריים

בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצִעְדְּךָ מִשְׁנֶה אֲרוֹם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם-שָׁמַיִם נִמְפוּ
גַם-עֲבִים נִמְפוּ מִיָּם: ה' הָרִים נִלְווּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי מִפְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וּבִימֵי שִׁמְשׁוֹר בִּן-עֲנַת בִּימֵי יַעֲלֵי חֲדָלוּ אֲרָחוֹת וְהִלְכֵי
נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרָחוֹת עֲקֻלְקֻלוֹת: וְחֲדָלוּ פְרוּזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד
שִׁקְמָתִי דְבוּרָה שִׁקְמָתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: ה' יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְלָם
שְׁעָרִים מִגֹּן אֲסִירָאָה וְרִמָּה בְּאַרְבָּעִים אֲלָף בְּיִשְׂרָאֵל: ט לְבִי לְחֻקֵּי
יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּכִים בָּעַם בְּרַכּוֹ יְהוָה: י רִכְבִּי אֲתָנוֹת צִהְרוֹת יִשְׁבִּי
עַל-מִדֵּינִי וְהִלְכֵי עַל-הָרֶדֶךְ שִׁיחִי: יא מִקּוֹל מַחְצָצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים שָׁם
יִתְנוּ צִדְקוֹת יְהוָה צִדְקַת פְּרוּזוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אִזְלָם לְשְׁעָרִים עֲבִי-יְהוָה:
יב עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְפָרִי-שִׁיר קוֹם פֶּרֶק וְשִׁבְהָ שְׁבִיחָה בְּךָ
אֲבִינוֹעַם: יג אִזְלָם יִרְדּוּ שְׂרִידֵי לְאֲדִירִים עִם יְהוָה יִרְדְּלֵי בְּנִבּוּרִים: יד מִנִּי

פִּירוּשׁ עֲלֵיהֶם

גִּינוֹאֲרִין גִּינוֹוִיעֵן בִּי דִי יִשְׂרָאֵל וְיִבְחָה אֹנֶם אֲשֶׁפִּיו
בְּאַרְבָּעִים אִזְלָם דִּיא יִשְׂרָאֵל הָאֲבִין בְּדִאֲרַקְטָּ מִלְחָמָה
הָאֲלָטִין מִיָּם דִּי פֶּעֶרְצִיג מוֹיִזֵּר הָאֲרִין פֹּון דְּעַם
חִלָּ פֹון סִיכְרָא הָאֲבִין וְיִיא גִיט בְּדִאֲרַקְטָּ נִיזִין
קִיין פֶּאָנְצֶער אֹנֶם קִיין שְׁפִיו נָאָר גָּאָט בִּיהָ הָאָם
וְיִיא פֶּאָר מוֹקְעֵלִם: (ט) זִכִּי מִיין הָאֲרִין יְחִיקְמִי צו
דִּי קִרְיָצֶלֶר פֹּון יִשְׂרָאֵל מִיִּנְטָּ מִעֵן דִּיא פֶּלְמִידִי
חֲקָמִים הַתְּנַדְּכִים וְנָאָם וְיִיא הָאֲבִין בּוֹוִילִינְטָּ צו
נָאָנִין דְּעַם פֶּאָלֶק יִשְׂרָאֵל בְּרַכְיָ לְוִיכְטָּ גָאָט אֹנֶם
סוּהָט תְּשׁוּבָה צו אִים: (י) דִּיכִי דִי הָאֲרִין אֹנֶם דִּי
סוּחֲרִים וְנָאָם מִעֵנִי הִינְטָּ רִיטִין אוֹיֶף אֲהוּוֹת
צִהְרוֹת נִוִיכְטָּ אֲיִלִּין אֵן מוֹרָא אֹנֶם יִשְׁבִּי דִי דִּינִים
וְנָאָם וְיִיא מִעֵנִי הִינְטָּ וִיזְעֵן אוֹיֶף דְּעַם דִּין צו
פֶּסְקֶנֶן אִיין דִּין אָמַת אֹנֶם הָאֲבִין שׁוֹין קִיין מוֹרָא
גִיט פֶּאָר קִינְעִים וְהִלְכֵי אֹנֶם דִּיא וְנָאָם גִּיזְעֵן אוֹיֶף
דְּעַם וְנָעַם שִׁיחִי אֲלִין וְיִיא רִיידִין אֹנֶם דְּעַרְצִיילִין דִּי
גָסִים פֹּון נָאָט בִּיהָ: (יא) מִקּוֹל פֹּון דְּעַם קוֹל מַחְצָצִים
דִּי שְׁמִינְדִּלִּי בִּין צוֹוִישְׁעֵן דִּי שְׁעָפֶערֶם שֶׁם דִּיאֲרִטִין
נָאָר מִעֵן דְּעַרְצִיילִין דִּי צִדְקוֹת פֹּון גָאָט אֹנֶם נָאָה
נָאָלֶם אִיר דְּעַרְצִיילִין צִדְקוֹת פֹּונוֹ פֹּון דִּי אֲפֶעֶנֶ
שְׁטֶעט צוֹוִישְׁעֵן דִּי יִשְׂרָאֵל וְנָאָרֹם אִזְלָם דְּעַנְסִימָהָל
אִזְלָם גָאָט הָאָם אֹנֶם גִּיהָאֲלִין וְיִיא הָאֲבִין גִּעִנִידֶערֶם
וְשְׁעָרִים צו דִּי אֲפֶעֶנֶם שְׁטֶעט עִם יִיא דָאָם פֶּאָלֶק פֹּון
גָאָט אֹנֶם הָאֲבִין שׁוֹין קִיין מוֹרָא גִיט גֶעֱהָאָט:
(יב) נָאָט דְבוּרָה צו וִיך עוֹרֵי דְעַר נִוִעַק דִּיך עוֹרֵי
דְעַר נִוִעַק אֹנֶם שְׁטֶאָרֶק דִּיך דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְעַר
נִוִעַק דִּיך דְגִירִי שִׁיר רִיידִי שִׁירָה צו גָאָט עִם בְּרַק
שְׁמִי אוֹיֶף דוּבְרַק וְשִׁבְהָ אֹנֶם פֶּאָנְגִּין דִּיין גִּיפֶעֶנְקֶענִיש
דְעַר ווֹהֵן פֹּון אֲבִינוֹעַם: (יג) אִזְלָם דְּעַנְסִימָהָל יִידִי
הָאָם גִּיהָאֲלִין גִּינוֹעֲלִינְטָּ שְׂרִידִי דָאָם אֲיִכְעֶר
בְּלִיבּוֹנֶג פֹּון דִּיא יִשְׂרָאֵל אֲדִירִים עִם אֲיִכְעֶר דִּיא
שְׁטֶאָרֶק פֶּעֶלְקֶער יִיא גָאָט יִידִי הָאָם מִיר גִּינְעֵבִין
אִיין גִּינוֹעֲלִינְטָּ מִינְדִּירִים אֲיִכְעֶר דִּיא גְבוּרִים:

מני

אֲרוֹם גִּיין מִשְׁעִיר דִּי עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים צו גֶעֱבִין דִּי
הוֹרָה אוֹיֶף דְּעַם בְּאֲרַג שְׁעִיר בְּצִעְדְּךָ אִין בִּיין מִאֲהֵן
מִרְעִטִין מִשְׁנֶה אֲרוֹם פֹּון דְּעַם פֶּעֶלֶד אֲרוֹם צו גֶעֱבִין
וְיִיא דִי הוֹרָה הָאֲבִין וְיִיא גִיט גִינוֹאֲלֶם מִקְבֵּל וְיִיא דִי
הוֹרָה אֲרִין עֲרֶךְ רַעֲשָׁה הָאָם דְּעַנְסִימָהָל מִאֲהֵל
גִיצִיטֶערֶם עִם שְׁמִים דִּיא הִימְלֶעֶן נִפְשׁוֹ וְיִיא הָאֲבִין
גֶעֱטִירֶפֶט מוֹיָא פֹון תְּחִלָּה עִם אוֹיֶף גָסִים דִּי וְנָאָלֶקִין
נִפְשֵׁי הָאֲבִין גֶעֱטִירֶפֶט מִיָּם וְנָאָסֶער: (ה) הָרִים גִּלְוִי
דִּי בְּעֶרֶךְ הָאֲבִין גִּיהָאֲלִין רִינְעֵן אֹנֶם וְיִיא וְעֵנֶעֶן צו
גִאָנְעֵן אֹוִי וְיִיא וְנָאָסֶער יִידִי דְעַר דִּיאֲוִיגֶער בְּאֲרַג
סִינִי וְנָאָם אוֹיֶף אִים אִזְלָם גִינוֹעֲן רוֹיֶף אֹנֶם גִרוֹיכְטָּ
קוֹרוֹת אֹנֶם בְּלִיזְעֵן אֹנֶם פִּייעֶר דָאָם אִזְלָם אֲלֶץ גִינוֹעֲן
פֶּפֶן יִידִי פֶאָר גָאָט אֲיִלִּי דְעַר גָאָט פֹּון דִּיא יִשְׂרָאֵל:
(ו) בִּימֵי אִין דִּי מִעַן שְׁמִיר בִּין עֲנַת שְׁמִיר דְעַר ווֹהֵן
פֹּון עֲנַת בִּימֵי אִין דִּי מִעַן פֹּון יַעֲלֵי וְנָאָם וְיִיא הָאֲבִין
אוֹיֶף גִישְׁאֲפֶט אֲיִכְעֶר דִּי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה הָאֲבִין דִּיא
יִשְׂרָאֵל פֶּאָר מִיטִין פֹּון צו גִיין אֲהוּוֹת וְיִיעֶר וְנָעַם
מִחְמַת וְיִיא הָאֲבִין מוֹרָא גִיהָאֲלִין פֶּאָר דִּיא עוֹבְדֵי
פּוֹכְבִים וְהִלְכֵי נְתִיבוֹת אֹנֶם דִּיא וְנָאָם וְעֵנֶעֶן יִיא
גִינְאָנְעֵן אִין דִּי שְׁטֶעֱצֶקֶם יִידִי וְעֵנֶעֶן וְיִיא גִינְאָנְעֵן
אֲהוּוֹת קְרוֹמֶע וְעֵנֶעֶן: (ז) תְּחִלָּה פֹונוֹ וְיִיא הָאֲבִין פֶּאָר
מִיטִין צו וִיזְעֵן אִין אֲפֶעֶנֶם שְׁטֶעט בְּיִשְׂרָאֵל צוֹוִישְׁעֵן
דִּי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה וְיִיא הָאֲבִין פֶּאָר מִיטִין בְּלִיבּוֹנֶג וְיִיא
הָאֲבִין מוֹרָא גִיהָאֲלִין צו וִיזְעֵן אִין אֲפֶעֶנֶם שְׁטֶעט
נָאָר אִין פֶּעֶסְטֶע שְׁטֶעט וְנָאָם עִם אִזְלָם אֲהוּוֹת עַד
שְׁמִי בִין וְנָאָנֶען אִיךְ דְבוּרָה בִין אוֹיֶף גֶעֱשְׁטֶאָנֶען
שְׁמִי אִיךְ בִין אוֹיֶף גֶעֱשְׁטֶאָנֶען אִם בְּיִשְׂרָאֵל אִיין
מוֹקְעֶר צו יִשְׂרָאֵל: (ח) יִבְחָר אִזְלָם דִּי יִשְׂרָאֵל הָאֲבִין
וִיך אִים דְעַר וְיִיאֲלֶם אֹנֶם אִים גִּינְקִלִיכֶעֶן אֲהוּוֹת
תְּחִלָּה גִינְעֵן אֲפֶ גֶעֱטֶער אִזְלָם שְׁעָרִים דְּעַנְסִימָהָל
הָאֲבִין וְיִיא גֶעֱמֹוֹת מִלְחָמָה הָאֲלָטִין אִין וְיִיעֶרֶע
שְׁטֶעט אֲכֶער וְעָהָט הִינְטָּ אִזְלָם וְיִיא הָאֲבִין תְּשִׁיבָה
גִינְטָּ אֲפֶאָנְצֶער אִם יִידִיא אוֹיֶב עִם אִזְלָם

אפרים שרשם בעמלק אתריה בנימין בעממיה מני מכיר ירדו מחקמים ומזבולן משכים בשבט ספר: מן ושרי ביששכר עם דברה ויששכר בן ברק בעמק שלח ברגליו בפלגות ראובן גדלים חקמי-לב: מן למה ישובת בין המשפטים לשמע שרקות עדרים לפלגות ראובן גדלים חקמי-לב: מן גלעד בעבר תירדן שכן ודן למה יגור אנזית אשר ישב לחוף ימים ועל-מפרציו ישכן: מן זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה: מן באו מלכים נלחמו או נלחמו מלכי כנען בתענוף על-מי מגדו בצע בסף לא לקחו: מן מן-שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא: כא נחל קישון גרפם נחל קרומים נחל

פירוש ע"ט

(יד) מן אפרים פון שבט אפרים איז ארוים געקוקען שרשם וייער נוארציר מיינט מען יהושע בן נון בעסק האט ער גינעלטיגט אין עמלק אתריה נאך דיר פרוקר נאך יהושע בנימין וועט אויף שטיין שאור הקלף וואס ער איז פון שבט בנימין בעסקייד אין דיין פאר ראשענע קוילין פרוקר ער וועט זיי גאר אויס הרגנן און פאר לעשין מן מכיר פון סכיר ירדו האבין גענידערט מיט ברק אין דער מלחמה מחוקמים קריצערס מיינט מען גרויסע הארין יסודין און פון שבט וברק ונענן אויף גענאנגען מיט ברק אפילו דיא וואס מושיקס וייד ציהען און שרייבן בשכס סופר מיט דער פערדער פון די סופרים דאס מיינט מען די תיח און מכל שכן די איבריגע ונענן אונדא גענאנגען: (טו) ושרי ביששכר און דיא הארין פון ויששכר מיינט מען די סנהדרין עם דבורה ונענן וייד הקיד מיט דבורה צו פסקנן דינים ויששכר און דאס איבריגע פאלק פון ויששכר בן ברק אזוי ברק פרוקר ונענן גינאנגען מיט ברק צופאלגין אים וואסער האט וייד גישאפט געק אין טאל שנה איז ער נוארין געשיקט גיגליי מיט ויידע פים פרוקר ער האט וייד געשיקט צו וואס ער האט כדארפט אבער גענוג אז ער האט זיך אפ געטיילט ראובן פרוקר ער איז גיט געקוקען צו דער מלחמה גרויס ונענן גרויס די סחשבות און די גרמות פון זיין הארץ: (טז) למה נוארום ביטו גינעסין בן צווישען דיא גימארקין פון דער מלחמה נשמוג צו הערין שריקת דיא שמוצערין פון די סטאדעס דאס הייקט פון דעם פאלק פון דער מלחמה צו נעהן וועלכעס צו עם וועט מנצח זיין די מלחמה וועסטו אים נאך זיין גענוג צו דעם אפ טיילונג: (יז) גלעד יגור אשר ישב וואס ונענן אין גלעד געביר האט גערוהט פון יענער ווייט ירדן און איז גיט געקוקען העלפין צו דער מלחמה. און שבט דן נמה נוארום האט ער איין געואמילט זיין געלט אין די שיפען כדי ער נאל

אנטרויפן. און שבט אשר ישב איז גינעסין ביין באקטין פון דיא ימים וייד און אויף ויידע פערטעט שטעט האט ער גיטאון רוהען כדי ער נאל זיך אפ היטען זיין לאנד: (יח) אבער דאס שבט וברק עס איז איין פאלק וואס האט מבוה גינען און מפקיר גינען זיין לייב גמות צו שטארבן ער איז נא גענאנגען צו דער מלחמה. און דאס שבט נפתלי ונענן אויף גענאנגען צו דער מלחמה אויף דיא הייף פון דעם פערד צו דער מלחמה אויף דעם בארג סבור: (יט) באו ונענן געקוקען די מלכים נלחמו און האבין מלחמה גיהאלטין מיט די ישראל או דענקסטקאהל נלחמו האבין מלחמה געהאלטין די מלכי כנען מיט דיא ישראל אין דער שטאט פננה און וייער סחנה האט געגרייכט ביו אין דער שטאט מיט מנידו צו די מלכי כנען האבין אפילו דער פאר קיין שבר גיט גענומען ביי סיסרא האבין אים געהאלטין מלחמה האלטין מיט דיא ישראל: (כ) דרום האט נאט אויף געשיקט מן שפים פון דעם היקער מיט וייד מלחמה האלטין אונעלכע וואס וייד געקען קיין געלט גיט נלחמו האבין מיט וייד מלחמה געהאלטין הכוכבים דיא שטערין מסירות פון וייער קריט נלחמו האבין זיי מלחמה געהאלטין מיט סיסרא: (כא) נחל קישון דער טיף קישון נחם האט וייד אויס גישטערצט נוארום דיא שטערין האבין הייס געמאכט דיא פאנצערס פון וייד ונענן זיי גענאנגען אין טיף קישון זיך אפ מילען ונענן וייד דער טרונקען גינאריין נחל קישון דער טיף פון קישון האט פריער גריב גינען דעם שר פון דעם ים בשעת אז די מצרים ונענן דער טרונקען גינאריין אין ים האט דער ים זיי גיט גינאלט ארויס נוארפין כדי דיא פיש זאלין האבין צו עסין האט נאט גינאנט צו אים ווייל די ישראל האבין מורא מאמער ונענן דיא מצרים אויף אריבער גענאנגען פון דער אנדערער וייד נוארף זיי ארויס מוטיקער הייס און

קישון תדרכי נפשי עז: כג אז הלמו עקב־יסוס מדהרות דהרות אפיריו:
 כג אורו מרוז אמר מלאך יהוה ארו ארוך ישביה פי לא־באו לעזרת
 יהוה לעזרת יהוה בגבורים: כד תברך מנשים יעל אשת חבר הקניני
 מנשים באתל תברך: כה מים שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה
 חמאה: כו ידה ליתר תשלחנה וימינה להלמות עמלים והלמה סיסרא
 מחקה ראשו ומחצה וחלפה רכתו: כז בין רגליה פרע נפל שכב בין
 רגליה פרע נפל באשר פרע שם נפל שדוד: כח בעד החלון נשקפה
 ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו
 פעמי מרכבותיו: כט חכמות שרותיה תעננה אלהיה תשיב אמריה
 לה: ל הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתיים לראש גבר שלל צבעים
 לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתיים ציורי שלל: לא כן יאכדו

פירוש עים

איה וועל דיר אפ געבין אנערע מענטשין אונ
 דער טייך קישון נאל ויין איין ערב היינט האט
 דער נחל קישון וי אונזעק גיטראנין אין וס אריין
 תדרכי נפשי מיין לייב מוהמ מרעטין מיט מיינע
 פים עז די שטארקע פון קנען: (כג) אז רענקט
 קאהל היט ונענען געשלאגן גיטוארין עקבי סיס די
 טריט פון דיא פערר מדהרות פון רעם שפרינגען
 דהרות נואם וינע גבורים האבין גימאכט שפרינגען
 וייערע פערר אין רער מלחמה ווארום מחמת די
 היץ פון די שטערין איז גיטוארין דיא ערר היים
 איז אראפ געפאלן דיא קלאען פון וי: (כד) אורו
 פאר פלוקט נאל ווערין מרוז דער שטערין מרוז
 אפר האט גיטאנט פלוקט דער שלים יי פון גאט
 מיינט טען ברק אורו פאר פלוקט אורו עס נאל
 ווערין פאר פלוקט ישיה דיא וייערס ווארום כי
 יא באו וי ונענען גיט געקוקען עננה צו הילף צו
 דעם פאלק פון גאט אז וי האבין מלחמה
 געהאלטן מיט די גבורים פון סיסרא: (כה) תברך
 וי נאל גיבענטשט ווערין מנשים מיין פון אלע
 ווייער די יעל דאס ווייב פון חבר הקניני מנשים
 פון די ווייער באהי נואם עס שטייט געשריבען
 ביא וי אהל מיינט טען שרה רבקה רחל לאה
 תברך נאל יעל אויך אזוי גיבענטשט ווערין:
 (כז) פים שאי דער שונא סיסרא האט זי גיבעטין
 זי נאל אים געבין וואסער צו טרינקען חלב האט
 זי אים גינעבין מילך צו טרינקען צו פרוגן אים
 אויב ער האט אנגעווארין דאס הארץ אונ האט
 זי דער שראקין וועט ער גיט וויסען ביין חילוק
 צווישען וואסער אונ צווישען מילך דפסי אין דעם
 געקין נואם טען מרינקט ארדים וואסער נואם
 ווערט אן גערופין מיט ארירים הקריבה האט זי
 גינעהנט הקיבה פוטער: (כח) ידה אור האנט גייד

צום נאגיל תשלחנה האט זי גישטערקט ויסינה אונ
 איר רעכטע האנט האט זי גישטערקט צום
 האמער תקמח צו שלאגן עפלים דיא נואם ונענען
 מיר מיינט טען סיסרא נואם ער איז גיטוען מיר
 והלמה אונ זי האט גישלאגן סיסרא מלחמה ראשו
 זי האט צו קריצט ויין קאפ ויפחה זי האט
 געוואנדעט וחלפה אונ זי האט דורך גישלאגן
 בקחי ויין שלעף: (כז) בין רגליה צווישען אירע פים
 ברע האט ער געקניט נפי ער איז געפאלן שכב ער
 איז גילעגן בין רגליה צווישען אירע פים ברע האט
 ער געקניט נפי ער איז ווידער אקאהל געפאלן
 באשר ברע ווי ער האט געקניט שם נפי דארט איז
 ער געפאלן שדוד דער רויבער מיינט טען סיסרא:
 (כח) בעד החלון דורך דעם פערנקטער נשקפה האט
 זי געקוקט ותיבב אונ זי האט גירעט אם דיא
 מוטער פון סיסרא בעד דורך דעם פערנקטער נואם
 האט זי גיטאנט מרוז ווארום בשש נאקט רכבו ויין
 רייטער צו קוקען מרוז ווארום אחריו נאקט פנסי די
 טריט פון וינע רייט ווענין: (כט) חכמות שרותיה
 שרותיה פון אירע הארינקעס תעננה מוהמ אור
 ענפערין אף היא זי האט אויך איר הארץ אויס
 גירעט נואם פאר וואנדער איה סיה נואם מיין
 וזהו נאקט ויה: (ל) הלא פאר נואר יסצאו וי געפינען
 יחלקי שני ויאי צו מיינן ייה מיט נאק רויב רחם
 אקראכט רחמתיים צווייטא טראכט מראש נבר צו
 אימליכען מענטש פלוקט פלוקט אימליכער מענטש
 האט אונזא צוויי ריי שיינע בתולות נואם ער
 דונט מיט ויאי שני גיפארקטע זאק רויב אונ
 גיפארקטע קליידער איז דא צו סיסרא שני
 גיפארקטע זאק רויב רחמתיים גינענט גיפארקטע
 נואם עס איז גינענט אויף ביידע ווייטן ציורי שני
 דאס איז וייער זאק רויב נואם זי גייען אויף דעם

האלדו

כר-אויבך יהיה ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקם הארץ ארבעים שנה:

פירוש ע"ט

האלדו: (יא) נאמך כבורה אקער מיט אפאלשע וונן גייט ארויס מיט זיין שטארקייט פלומר אויז קרייטט טוהט ויא ויה קרייטטין זו אויז זאלין פאר לארין נוערין אלע דיינע פייגד פון דיר גאט אויז וויא סיקרא איז פאר לארין גיווארין ואהביו אונ ויינע ליב האקער זאלין זיין בצאת אויז וויא אז די

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפמרת ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ימים השבת וה' מלך יל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

עיקר תוי"ט

משנה פרה פרק ו

ברטנורא

פרק ו א המקדש. מי חטאת. הכא ליתן מחסר הפרה לתוך המים והוא קדוש האמור ככולי מכלתין: או על הצד. על גזל של כלי: ואח"כ נפל לשוקת. על המים שכתוב השוקת פסולין אותן המים להזכר דכתיב ולקח ונתן עד שיכא האסר בתוך המים מכה אלס: נמל מן השפופרת ובסה. נעל אסר מן השפופרת ובסה השפופרת קודם שיקדש דהיינו קודם שיתן האסר במים: או שהגיף את הדלת. קודם שיקדש: הקדוש כשר. דהיינו האסר שזידו ולפי מלאכה ויה פוסלת כאשר כדלמין. והמים פסולים. לנעשית מלאכה עם המים ולטול (סוף) פרק פרת חטאת שנינו שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האסר: זקפה בארץ. לאחר שנטל את האסר מן השפופרת הניח השפופרת בארץ קודם שיתן האסר במים: פסול. המלאו דהיינו המים לסי טענה מלאכה עם המים ואם הניח השפופרת בידו וכסה ידו עלי' כדי שלא יתפור האסר שכתובה ואח"כ נתן האסר על המים כשר המלאו דהיינו המים דלן זו תשובה מלאכה: לפי שא"א. לשמור האסר שכתוב השפופרת אם לא יכוף ידו על פיה שהרי אינו יכול להוציב הפקק על פיה עד שיקדש. סי' אחר זקפה בארץ הניח האסר (א) בארץ פסול האסר דכתיב למשמרת (ובאכר אינה משמרת) ואם נתן

פרק ו א המקדש. איינער האט גיהאלטין די אש פון דיא פרה ארויף צו שיקען אויף דיא נואקער נגפי הקידוש על ידו איז ארויף גיפאלין די אש אויף זיין האנט, אונ פון די האנט איז אריין גיפאלין די אש אויף די נואקער נואם אין קארעטע או עי הצד אדער די אש איז נים גיפאלין אויף דיא האנט גאר די אש איז גיפאלין אויף דער זייט פון די קארעטע ואחר כך נפי שוקת דער גאך איז די אש נואם איז גילעגין אויף דיא זייט פון דיא קארעטע אריין גיפאלין אינגווייניג אויף דיא נואקער נואם אין די קארעטע פסול איז די נואקער פסול צו שפריצען פון איר אויף אטקא נפי מן השפופרת שוקת אויב די אש איז פון זיה אלזין אריין גיפאלין פון דעם רער וואס אינגווייניג איז גיווען די אש אין די קארעטע נואקער פסול איז דיא נואקער פסול צו שפריצען פון איר אויף אטקא נפי מן השפופרת ער האט גענוקען אביסול אש פון דעם רער וואס אינגווייניג ליגט דיא אש זקפה אונ ער האט צו גידעקט דיא רער איידער ער האט ארויף גישאטין די אש אויף די נואקער או שהגיף את הדלת אדער ער האט צו גימאכט די

מיר פון זיין שטוב איידער ער האט ארויף גישאטין די אש אויף די נואקער, אדער ער האט גימאכט אין אדער קלאכה, נאכדעם וויא ער האט גענוקען דיא אש איידער ער האט די אש אריין גישאטין אין דיא נואקער נוייל ער האט גימאכט אקלאכה צווישען נעקען דיא אש, אונ ארויף שיקען זיי אויף דיא נואקער, איז דער דין הקידוש כשר די אש נואם ער האלט אין האנט איז כשר, נוייל אקלאכה מאכט נים פסול דיא אש והמים פסולים אונ דיא נואקער איז פסול זקפה בארץ אז ער האט ארויס גענוקען אש פון דיא רער, אונ ער האט די רער אנועק גישטעלט אויף דיא ערד, איידער ער האט אריין גישאטין דיא אש אויף די נואקער, דאס אנועק שטעלן דיא רער אויף די ערד הייט אקלאכה פסול איז די נואקער פסול דייק, יד אקער אז ער האט גיהאלטין דיא רער אין האנט, אונ האט ארויס גענוקען אביסול אש, אונ מיט דיא אנדערע האנט האט ער צו גימאכט די רער ער האט געלייגט די האנט אויף די רער וואס אינגווייניג איז די אש זיי זאלין נים אויס גישאטין נוערין, דער גאך האט ער ארויף גישאטין

(תק לישראל ע"ט) (שכות ח"ב)

האפר לתוך ידו כשר דאפער למחרת וספיר קריין כי למחרת ולפי' גרסין לפי שאפער: ב היה קדוש צף ע"פ המים. שנתן על המים אפר הרכה ולאפר ענמו קרי קדוש: גומל. מלוחו אפר: ומקדש. זו מים אחרים ואפי' בלוחו שנגע במים מקדש וחור ומקדש כמה פעמים אלא שנגבנו: זלף את המים. הוא מן המים המקודשים על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים. והאפר נשאר בשולי הכלי: וחכמים אומרים וכו'. והלכה כחכמי' בתרתייבי:

אלא אשפורת קלי וכלא כסוי ומס' פסול. ופחוי"ט: (ג) והא דלעיל כלי שקחות זריכים כשפורת כמו עירוב מקואות דשאי כלי בחור כלי שמתחבר בדבר מושט: (ג) רש"י ולדבריו מיירי במלוי וכמשה חגי המקדש שנגע במים אין מקדשין בו: ג המקדש בשוקת והטפי בתוכה. אע"פ שפיו צר כל שהוא המים שבתוכה מקדשין. אם היה ספוג המים שבתוכה פסולים, כיצד יעשה יולף עד שהוא קניע לספוג. נגע בספוג אף על פי שהמים צפין עד גביו כל שהן פסולין: ד נתן ידו או רגלו כספוג פסולים דמים חיים אל כלי בעין ואין הספוג כלי: זולף עד שהוא מניע לספוג. כשנא ליטול המים וליהנם כללית שופך (ג) כל המים עד שמניע לספוג אכל לא יספוך מן המים שנספגו כלל כדי שלא יתערבו המים שנספגו שהם פסולים עם המים שנספגו שהם כשרים ויפסלו כולם: נגע בספוג. נסמכים מי הספוג לתוך השוקת ונתערבו הפסולים בכשרים ונפסלו כולם: ד נתן ידו או רגלו. הרי שה' קלות יורד מהר מעוקס ואינו יורד

גישאמין דיא אש אויף די וואקער כשר איז דיא וואקער כשר פפני שאי אפער טייל עם איז גיט קעגלאך ער זאל גיט צו מאכין די דער מיט די האנט, ווארום די אש וועט פאר שאמין ווערין: ב היה קדוש צף על פני המים אויב ער האט ארויף גישאמין פיל אש אויף דיא וואקער, אז די אש שוויקט ארום אויבין אויף דעם וואקער, קרעקען רבי באר רבי שבען אויפן רבי מאיר אונ רבי שמעון זאגין נאך ויפגוש ער מעג אראפ געקען אביסול אש פון דיא וואקער, אונ ארויף שווען אויף אנדערע וואקער ער זאל ווי הייליג מאכין. אונ אפילו די אש וואס איז נאם גינארין מריקונט ער ווי אונ שייט ווי ארויף אויף אנדערע וואקער וויא זאלין ווערין הייליג ויפגוש אויפן אונ דיא דבקים זאגין די שניי דבקים דיא אש וואס האט אן גערייט דאס וואקער אין קערשין בי הייליגט מען גיט מיט דיא אש אנדערע וואקער זוף את המים אויב ער האט געשפריצט פון דיא וואקער וואס מיט די אש אויף קענטשין אונ אויף בליים וואס זענען גינען קמא. ביז ער האט אויס געשפריצט די נאנצע וואקער ויפגוש קדוש סתפון איז דיא אש געפליקען אונקען רבי באר רבי שבען אויפן רבי מאיר אונ רבי שמעון זאגין קעג ויפגוש ער מריקונט אפ דיא אש אונ שייט וויא אריין אין אנדערע וואקער אונ די אנדערע וואקער ווערט הייליג ויפגוש אויפן אונ די דבקים זאגין די שניי דבקים אין קערשין בי דיא אש וואס האט גאר אן גערייט דאס וואקער, הייליגט מען שוין גיט מיט ווי אנדערע וואקער: ג המקדש בשוקת אויב איינער האט ארויף גישאמין אש אויף דיא וואקער וואס אין קארעטע ויפגוש בתוכה אונ אין דיא קארעטע איז גינען אקריגול מיט וואקער כוונער אף ער

פי שפוי צר כי שהיא אפילו די מול פון דעם קריגול איז דין עם איז דיא אקליינע לעקעלע וואס דיא וואקער גייט ארויס דער פון קראפיקטיווי, פון דעקטווענין פנים שבתוכה קערשין די וואקער וואס אין דעם קריגול זענען הייליג צו שפריצען פון וויא אויף דיא קענטשין וואס זענען קמא אפילו דיא אש איז גאר גיט אריין געקומען אין דעם קריגול אם היה ספוג אויב אין די קארעטע איז גילענין אשונאם פנים שבתוכה פסולים דיא וואקער וואס איז איינגינאפט אין שוואם איז פסול צו שפריצען אויף דיא קענטשין וואס זענען קמא ביצד יעשה ווי זאל ער קאנן זוף עד שהוא כניס לספוג זאל ער ארויס גיטען די וואקער פון די קארעטע אין אקריגול, ביז צום שוואם דער שוואם זאל קלייבן ליגען אין קארעטע ער זאל זעהן צו פון שוואם זאל גיט אריין גיין וואקער אין די וואקער וואס אין דיא קארעטע אדער אין דעם קריגול נגע בספוג אז ער האט אן גערייט דעם שוואם, האט זוף ארויס גיקוועטשט אביסול וואקער פון שוואם וואס ווי זענען פסול אין די וואקער וואס אין קארעטע אף ער שיהיה צפין זי גביו כי שהיא אפילו די וואקער וואס אין קארעטע שוויקט אויף דעם שוואם זעהר פיל. דאס הייבט דיא וואקער וואס אין קארעטע איז פיל מער וויא די וואקער וואס איז ארויס גענאנקען פון דיא שוואם פון דעקטווענין פסול איז דיא נאנצע וואקער פסול דורך דיא ביסור וואקער וואס איז ארויס גיקוועטשט גינארין פון דעם שוואם: ד נתן ידו איינצי אויב דער קוואל וואקער וואס מען וויל געקען פון אים צו דיא אש פון די פרה ארויף, ריבט אראפ פון אבארג אין דער קריים, אונ עם קען גיט אריין ריגען אין די פאס, האט ער

לתוך הכנית ורואה למלאותם לקדוש ונתן ידו למעלה כראש ההר למשוחם כעין גמור כלי שיעברו המים דרך ידו לחכית של קדוש. וכן עלי ירקות הראוין לאכיל' ומקבלים טומאה: פסולים. המים כדלפי' בפ"ק דזבחים מדכתיב מקוה מים יהי טהור הויתן ע"י טהרה מהא. ואע"ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב ולפי' מיני' כל הויות. והכי הוי משמעות דקרא הויתן של כל מים המטהרים ע"י טהרה מהא בין שטהרה מהוה חותן להיות מקוה או מלאוי הוי מהוה חותן ע"י דבר שאינו מקבל טומאה: זה המעין את המעין לתוך הגת. שעה חרין מן המים עד הגת כדי שיפלו שם מי המעין ואח"כ הפסוק: גת. כור שעושין לפני הגת כדי לקבל את הין קרוי גת: גבים. לשון עשה הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים והוא רקק של מים: פסולים לזבים. לטביל' דלוא מים חיים נעו: ולמצורעים. דכעין מים חיים נחזות עליו עס דס הגסור: ולקדש בהן מי חמאת. כעין מים חיים והכי כיון דהפסוק לאו מים חיים נעו. והא דקתיב מפני שלא נתמלאו ככלי כדי לטבול לקדוש ככל ענין אפי' כל לקדש כחוד הגת או כחוד הגבים עמלו (ד):

אז עלי ירקות כרי שיעברו המים לחכית. פסולים. עלי קנים ועלי אגוז בשרים. זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול. ודבר שאינו מקבל טומאה כשר: ה המפנה את המעין לתוך הגת או לתוך הגבים פסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חמאת מפני שלא נתמלאו ככלי:

כדי לקבל את הין קרוי גת: גבים. לשון עשה הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים והוא רקק של מים: פסולים לזבים. לטביל' דלוא מים חיים נעו: ולמצורעים. דכעין מים חיים נחזות עליו עס דס הגסור: ולקדש בהן מי חמאת. כעין מים חיים והכי כיון דהפסוק לאו מים חיים נעו. והא דקתיב מפני שלא נתמלאו ככלי כדי לטבול לקדוש ככל ענין אפי' כל לקדש כחוד הגת או כחוד הגבים עמלו (ד):

אזקער גישקעלם די האנט אדער די פים או גני ירקות אדער ער האט גענומען קלעטער פון גרינארט נואם מען קען נייא עסין אונ ער האט ניי גימאכט נוי ארינע גר שיעברו המים לחכית דא נואקער נאל גיין איבער דא האנט אדער איבער די פים אדער איבער די גלעטער. גלייך אין די פאם פסילים וענען די נואקער פסול צו די אש פון דא פרה ארוקה. אדער אז ער האט גימאכט ארינע פון גני קנים קלעטער פון דא שטעקליך גני אגוז אונ קלעטער פון גים בויקער. אז דא נואקער נאל רינען דורך נייא ביו אין דא פאם דשרים אין די נואקער קשר צו די אש פון די פרה ארוקה נח הפני דאם איז דער קלל דך שהוא מקבץ סוכה או ער האט גימאכט ארינע פון אזוי אזאך נואם קען טמא נוערין. דא נואקער נואם גייט דורך די רינע פסיל איז פסול צו די אש פון דא פרה ארוקה ודבר שאינו קבץ סוכה אונ אז ער האט גימאכט ארינע פון אזוי אזאך נואם נוערם גיט טמא. די נואקער נואם גייט דורך די רינע בשר איז קשר צו דא אש פון די פרה ארוקה:

רש"י רש"י נברא נדה דף י"ז ע"ב

מתחייב בנפשו. כלומר מתחייב בנפשו ודמו בראשו. האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה והשוותה משקין מזונין שעבר עליהם הלילה והלן כבית הקברות והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים

אמר רבי שמעון בן יוחאי רבי שמעון בן יוחאי האט גימאכט חפשה דברים הו שהעושה אותן בנפשו ודמו בראשו. האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה והשוותה משקין מזונין שעבר עליהם הלילה והלן כבית הקברות והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים

אז

הלילה. אכלהו קלוי אשוס והמקו דם ומשמש ממתו אוכל שום קלוי מל: עיקרן. שער' שבראש כלל ומשקן: בסילתא. וכו' ואף על גב דמנחי בסילתא ומצוירי וחתומי רוח רעה שורה עליהן ולא אמרן אלא דלא שירי בהן עיקרן או קליפתן אבל שירי בהן עיקרן או קליפתן בית לן בה:

אזנא או ער שניקמ אפ די נעניר אונ ווארפט ווי אין גאס והמקו דם ופושט סתו אונ אז קען האט אים געפיקט אאדער, אונ נאכדעס האט ער באלד קשבוש המטה גיוען אובי שום קיף פריער אז געשטאנען אז קען עסט קנאכץ ציבעלע אייער וואס זענען אפגעשיילט גיווארין געקטין אונ זענען גילעגן אנאנצע נאכט, אז אפגעה וואף על גב דמנחי בסילתא ומצוירי וחתומי רוח רעה שורה עליהן אפילו די קנאכץ, ציבעלע, אייער, זענען גילעגן אין אפלי אונ די גלייז איז גיוען פארבונדן אונ פאר המטה פון דעקטונעגין רוקט אויף וויי אטויקאד, אונ אז קען עסט איינע פון דיא זאכין איז אפגעה צום שטארקין ווא אפער אלא דא שירי

זוהר יתרו רף פ"ח ע"ב

ח"ח בסעודתי אלין אשתמודעון ישראל דאיונו בני מלכא דאיונו מהיכלא דמלכא דאיונו בני מהימנותא ומאן דפגיס חד סעודתא מנייהו אחזי פנימותא לעילא ואחזי גרמיה דלאו מבני מלכא עלאה הוא דלאו מבני היכלא דמלכא הוא דלאו מורעא קדישא ד ישראל הוא ויהיבין עליה חומרא דתלת מלין דינא דניהנס וגו'. ותא חזי ככלהו שחר ומנין ומנין כתי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ולי הוא חדי כלחודיו ולא יוסי למסכני עונשיה סגי דהא כלחודיו חדי ולא יהיב לחחרא לא יהיבין עליה עונשא כשאר ומנין דכתיב פרש חניכס, ואי חזיכו כשכתא חדי אט"ג דלא יהיב לחחרא לא יהיבין עליה עונשא כשאר ומנין דכתיב פרש חניכס, פרש חניכס קאמר ולא פרש שכתס, וכתיב (ישעיה א) חדשיכס ומועדיכס שגאה נפשי, ואלו שבת לא קאמר, וכנינו כך כתיב כיני וזין ב"י ומשום דכל מהימנותא אשתכח כשכתא יהיבין ל' לבר נש כשמתא אחרא כשמתא עלאה כשמתא דכל שלמו כה כדונמא דעלמא דחתי, וכנינו כך חקרי שבת, מהו שבת, שמה דקדושא בריך הוא שמה דאיהו שלים מכל סערוי, אמר רבי יוסי ודאי כך הוא, ווי ל' לבר נש דלא אשלים חדותא דמלכא קדישא, ומאן חדותא דילי, אלין תלת סעודתא מהימנותא, סעודתי דאברהם יצחק ויעקב כלילין בהו וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלמותא מכל סערוי:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מלוקט בספרי מוסר

הרמב"ם הלכות שבת פרק ו'

(א) אסור לומר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת אע"פ שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקורם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה כדי שלא תהיה שבת קלה כעניניהן ויבאו לעשות בעצמן: (ב) עכו"ם שעשה מלאכה מעצמו בשבת (א) אסור לומר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת אסור ניש ונאגין צו אעכו"ם ער זאל מאהן אקלאכה אום שבת פאר דעם יודיג'ס וועגין אף עי פי שאינו מצווה על השבת אפילו דער עכו"ם איז ניש גיקאמין גיווארין אויף שבת ואף עי פי שאמר לו מקורם השבת אונ אפילו ער האט גיוואגט צום עכו"ם פאר שבת ער זאל מאהן פון ווינעטונעגין דיא מלאכה אום שבת ואף עי פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא דאחר השבת אפילו ער ארבעט אויף נאך שבת, פון דעקטונעגין מאר קען ניש ודבר זה אסור מרבדי סופרים אונ דאם האבין די גלגלן געאקערט פרי שיא תהיה שבת קלה כעניניהן ויבאו לעשות בעצמן ווייל שבת זאל ניש ויין גרינג בייא דעם יודין, אז ער נועט קענין ונאגין אעכו"ם ער זאל מאהן פון ווינעטונעגין אקלאכה אום שבת, וועט ער אליין אויף מאהן אקלאכה אום שבת, אדער ער נועט העלפין דעם עכו"ם בייא דיא ארבעט: (ב) עכו"ם שעשה מלאכה מעצמו בשבת אויב אעכו"ם

אם בשביל ישראל עשה אותה אסור ליהנות מאותה
מלאכה עד מוצאי שבת ומימין כבדי שנתעשר והוא שלא
יהא דורבן פרהסי' עד שידעו כס וכו' וכבר זה בשביל
מלוני היא נעשה בשבת ואם בשביל עצמו כלבר
עשה מותר ליהנות בה בשבת: (ג) כיצד עובי'ם
שמדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם עשה
בשביל ישראל אסור. עשה עבו'ם ככש לירד
ישראל אסור. מילא מים להשקות האבול משקה
האבול כלבתו מנית ישראל בחתול לחטול מזו

אעכברים האט פון ויך אליין גיטאָהן אַמלעכע אום
שעכט, עס האט אים קיינער גיטאָטן ער זאל
קטאָהן דיא קלאַכע אים בשיבוי ישרא עשה אותה אויב
דער האט גיטאָהן דיא קלאַכע פון דעם יודינס
וועגן אסור ליהנות מאותה קלאַכע ער מוזאָ שבת מאר
גיס דער יוד הנאָה האבין פון די קלאַכע וואס
דער עכרים האט גיטאָהן אום שבת ביו מוצאי
שבת יתקין פבדי תשעשה אונ מוצאי שבת זאל ער
וואַרטן אויף לאַגן ביו דאס וואָלט נעקעמ
געמאכט ווערן מוצאי שבת, מען זאָל אַנהייבן
די קלאַכע מוצאי שבת אונ מען זאָל זיאַ ענדריגען
מוצאי שבת וואוּ שניא יאה חדבר בפרהסיא עד שידעו
ה רבים שדבר זה בשיבוי פליגי הוא געשעט בשבת נאָר די
אָה וואס דער עכרים טוהט אום שבת זאל ויין
אזוי אַזאָך וואס מען זאָל נישט וויסען אז דאס
ערשט געמאכט פאר אייד, אָבער אז מען טייט
זאָל וואָ טוהט מען עכרים אום שבת פאר דעם
יודינס וועגן מאַר קען נישט הנאָה האבין פון די
אָרבעט וואָס בשיבוי עספּו פליגי עשה אונ אויב דער
עכרים האט גיטאָהן די וואָך אום שבת פאר ויך
אליין ער האט געבראָרשט די וואָך פאר ויך מיט
ליהנות מה בשבת מען דער יוד הנאָה האבן פון די
אָה אפילו אום שבת : (ז) בייד וויא מיינט מען
דער עכרים האט גיטאָהן דיא קלאַכע פאר ויך
ער שפּוליק אַת תגר אויב אעכרים האט אָן-
געצונדן אליקא אום שבת פאר ויך תשעשה גאור
זאָל מען אייד נעמען ביי דיא אַנטוויקלייט
בית ואם עשה בשיבוי ישרא אסור אונ אויב דער

עכרים האט דיא ליכט אָנגעצונדן פאר דעם יודיזם וועגן, מאַר נישט דער יוד ניצט ביי די ליכטיגקייט אים שבת געשט עכרים נישט ביי די מוסקאטא אים אעכרים האט געמאכט אַפערע אים שבת ער זאל דורך דעם טרעפ אראפ גיין פון די שוין גר אהריו ושרא קעג איד אויף אראפ גיין פון די שוין דורך דעם טרעפ וואס געשט בשביל ושרא אסור אונ אויב דער עכרים האט געמאכט דעם טרעפ פאר דעם יודיזם וועגן, מאַר נישט דער יוד אראפ גיין אים שבת פון די שוין דורך דעם טרעפ מיט אים השקות בהמות משקת אהריו ושרא אויב אין נאם איז גיטוען אַפערע אונ אעכרים האט אָנגישעפט וואסער פון דרגען אים שבת ער זאל געבן די וואסער טרינקען צו זיין בהמה, אונ אין דיא פלי איז געבליבען אביסול וואסער, אָדער דער עכרים האט דרסה געהאט אונ האט גיט גיטואלס געבן זיין בהמה דיא וואסער צו טרינקען, קעג איד געמען די וואסער אונ געבן זיין בהמה צו טרינקען אים שבת וואס בשביל ושרא אסור אונ אויב דער עכרים האט אָנגישעפט וואס וואסער פאר דעם יודיזם וועגן, מאַר נישט דער יוד ניצט די וואסער אים שבת זינס געשט אַהריו בהמות אים דער עכרים האט געקליבען וואסערניסען גראו שבת צו געבן זיין בהמה גיט ושרא בהמות אכזרי פון קעג דער יוד לאזן זיין בהמה זאל אויף עסין פון דעם יוד

שליך שחכוו לקדש לקיים מצותיו יתברך יי' זיךר גדול לעולם
השונה וככה יעשה חסדו כל שנת וכו' : להחיות מיליון
ולידבק אל הקדושה הוא נחמתי ועזרי : דבר כבוד שמו :

והוא שלא יהא אותו עכ"ם מכיר לאותו ישראל
שמו ירכה בסלאכתו בשבילו ונמצא עושה בשביל
ישראל וכן כל דבר שאסור להרכות בו לא יתנה
בו בשבת אלא אם כן אינו מכיר :

אויף זיין הייליג שצריך שיהכוננו קבש קבש מצותיו
יתברך ער דארף פראקטין צו הייליגען אלע הנאות
פון שבת צו קבש זיין דיא מצות פון נאם ויהא
עיקר גרוי ועושה חסד : אונ דאס איז אנדריקע זאך
ביי דעם מענטש וו. ח. מיהא חסד ונכח יעשה
חסד בדי שבת אונ אזוי זאך ער מאהן שטענדיג
אלע שבת ויהא חסד : דערנאך ביי דעם דיא מצות
פון שבת איז אסגולה מען זאל ווידערשטעלן
פון יציר הקדש ולידבק אל הקדושה אונ מען זאל וויד
בהעפמין צו די הייליגקייט ויהא ברהמיני יעניג על דבר
כבוד שמו אונ נאם מיט זייער רחמנות זאך אונז
העלפין וועגן דעם כבוד פון זיין נאמען :

אום שבת ויהא שלא יהא אותו עכ"ם מכיר לאותו ישראל
דאס איז נאר אויב דער עכ"ם איז גיט בקענט
מיט דעם יוד, אבער אז דער עכ"ם איז בקענט
מיט דעם יוד, מאר גיט דער יוד ניצען דיא
נואסער פאר וויד אדער פאר זיין בהמה אונ מאר
גיט לאזן זיין בהמה עסין פון דעם גראו שפא
ידיה בסלאכתו בשבילו מאקער וועט דער עכ"ם
ארבעטן ביי דעם נאסער אדער ביי דעם גראו
עפעס מער עס זאל זיין פאר דעם יוד'ס וועגן
אויף ונמצא עושה בשביל ישראל האט דאך דער עכ"ם
געארבעט פאר דעם יוד'ס וועגן אום שבת וכו'
בי דבר שאסור להרכות בו לא יתנה בו בשבת אלא אם כן
אינו מכיר אונ אזוי אלע אנדערע נאכן וואס דער
עכ"ם מאר גיט מאהן אום שבת אביסל מער פון דעם יוד'ס וועגן, מאר גיט דער יוד הנאה
האבין פון דעם עכ"ם ארבעט אום שבת, מאקער וועט טאקע דער עכ"ם מאהן אום שבת
עפעס מער עס זאל זיין פאר דעם יוד'ס וועגן אויף, סיידן דער עכ"ם מיט דעם יוד זענען גיט
באקענט, וועט דער עכ"ם גיט מאהן עפעס מער פאר דעם יוד'ס וועגן, ווייל ער קען אים גיט :

עכ"ם מאר גיט מאהן אום שבת אביסל מער פון דעם יוד'ס וועגן, מאר גיט דער יוד הנאה
האבין פון דעם עכ"ם ארבעט אום שבת, מאקער וועט טאקע דער עכ"ם מאהן אום שבת
עפעס מער עס זאל זיין פאר דעם יוד'ס וועגן אויף, סיידן דער עכ"ם מיט דעם יוד זענען גיט
באקענט, וועט דער עכ"ם גיט מאהן עפעס מער פאר דעם יוד'ס וועגן, ווייל ער קען אים גיט :

עניני קבלת התורה

נ'שמע יתרו. דיא גמרא פארענט נאם האט
יתרו ג'הערט נאם ער איז געקומען צו
משה אונ צו דיא יודין רבי אליעזר המודעי
נאמ' יתרו האט ג'הערט אז הקב"ה האט ג'געבן
די תורה צו די יודין, וועגן די תורה איז ג'נוען
דער עיקר קומען פון יתרו, נארום ווען די תורה
איז ג'געבן ג'נוארין צו דיא יודין, האבין אלע
קלכים אויף דער וועלט געציטערט, אונ האבין
זיך פארזאמלט צו בלעם, אונ האבין ג'פרענט
ביי אים וואס זענען די דינערין וואס מיר הערין
אונ דיא בליצען וואס מיר זעהן, מאקער ווייל
הקב"ה בריינגען אמבול אויף דער וועלט אזוי
וויא ער האט געבריינגט אמבול אין די צייט פון
נח, האט בלעם צו זיין ג'זאנט, הקב"ה האט
ג'שווארין ער זאל גיט בריינגען נאך אמאהל
אמבול, האבין דיא קלכים ג'זאנט צו בלעם
מאקער אמבול פון נאסער וועט הקב"ה גיט
בריינגען אויף דער וועלט, אבער ער וועט
בריינגען אמבול פון פייער אויף דער וועלט,
האט בלעם צו זיין ג'זאנט הקב"ה וועט גיין מבול
בריינגען אויף דער וועלט, גיט פון נאסער אונ
גיט פון פייער, נאר די דינערין וואס איר הערט
אונ דיא בליצען וואס איר זעהט, דאס איז ווייל
מעלקער

פֿעלקער רינען צו זיין וויא דיא פאָרצייטִיגן
פֿעלקער פֿלעגן רינען צו די וועגן. די לֵבָנָה, אונ
די סְוֹלוֹת וואָרעם הקבֿיה האָט צו גינעלִיטען
אויף אַלע, טייל ער האָט אַלע בִּשְׁאֵפִין, דער
יִלְקוּם זאָגט פֿיר סַענְטִישִׁין האָבן גיזאָגט פֿיר
זאָבן, ווען אַנדערע סַענְטִישִׁין וואָלטן דאָס זאָגן
וואָלט מען געזאָגט פֿון זיי, דיא פֿיר סַענְטִישִׁין
זענען משה יִתְרוֹ שְׁלֹמֹה בְּבוֹכְדָבָר, משה האָט
גיזאָגט הַצֹּר הַמִּים פֿעֲלוּ, די מַעֲשִׂים פֿון הקבֿיה
זענען גאָנץ, עס איז אין זיין קיין פֿעלדער דא,
בִּי כִּי דִרְבּוֹ מִשְׁפָּט, זיינע אַלע וועגן זענען
מיט מִשְׁפָּט, וויא דער דין דארף זיין, ווען דאָס
וואָלט גיזאָגט איין אַנדער סַענְטִישִׁי גיט משה
וואָלט מען פֿון אים געזאָגט, מען וואָלט אים
גִּיפֿרעגט פֿון וואָנען ווייטקט אז עס איז אויף, נאָר
ווייז עס שטײט אין פֿסוק יוֹדִיעַ דִרְבּוֹ לְמֹשֶׁה,
הקבֿיה האָט געמאכט וויסען זיינע וועגן, זיין
פֿירונג צו משה, האָט משה געוואָסט דעם
פֿירונג פֿון הקבֿיה אויף דער וועלט, שְׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ האָט גיזאָגט אֵת הַכּוֹר עָשָׂה יְהוָה בְּעֵתוֹ,
הקבֿיה האָט געמאכט אַלץ גוט יעדער וואָר אין
זיין צײַט, ווען דאָס וואָלט גיזאָגט איין אַנדער
סַענְטִישִׁי גיט שְׁלֹמֹה וואָלט מען געזאָגט פֿון אים,
מען וואָלט אים גִּיפֿרעגט פֿון וואָנען ווייטקט
וועלכעס איז גוט און וועלכעס איז גיט גוט, נאָר
ווייז אויף דעם מיט פֿון שְׁלֹמֹה האָט קיין אַז
גִּיפֿעלט, האָט ער געוואָסט וועלכע וואָר איז גוט
און וועלכע וואָר איז גיט גוט רבי יוסי ברבי
חֲנִינָא זאָגט אָפִילוֹ אין חֹדֶשׁ תָּמוּז איז גינען
אויף דעם מיט פֿון שְׁלֹמֹה קָרוֹר, חֲרִיין,
בְּבוֹכְדָבָר האָט גיזאָגט וְכָל בִּירֵי אֶרֶץ כְּנָעַן
חֲשִׁיבִין, אַלע סַענְטִישִׁין וואָס וואָהנען אויף דער
עַרֵד זענען גִּירֵעֲבוֹגִים ווי נאָר גישט זענען הקבֿיה,
ווען דאָס וואָלט גיזאָגט איין אַנדער סַענְטִישִׁי גיט
בְּבוֹכְדָבָר וואָלט מען געזאָגט פֿון אים, אויף
וואָס האָט דער סַענְטִישִׁי וועלכעס געזאָגט אויף
אָפִילוֹ אויף גיט, פֿון וואָנען ווייט ער צו זאָגן
אַמִּינוּנָה אויף דיא מְלוּכָה פֿון הקבֿיה, נאָר
בְּבוֹכְדָבָר וואָס ער איז גינען דער גרויסער מֶלֶךְ,
און הקבֿיה האָט אים געמאכט געוועלִיטען

